

**OPINNÄYTETYÖ
YAMK**

PIA SALONEN 2012

**KOROUOMASTA GEOPARK? KARTOITUS
GEOPARK-TOIMINTAMALLIN MAHDOLLI-
SUUKSISTA**

**Rovaniemen
ammattikorkeakoulu**
University of Applied Sciences
LUC

MATKAILUALAN KOULUTUSOHJELMA

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

ROVANIEMEN AMMATTIKORKEAKOULU

MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA

Matkailualan koulutusohjelma
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Opinnäytetyö

KOROUOMASTA GEOPARK? KARTOITUS GEO- PARK-TOIMINTAMALLIN MAHDOLLISUUKSISTA

Pia Salonen

2012

Toimeksiantaja Posion matkailuyhdistys ry

Ohjaaja Kaarina Kantele

Hyväksytty _____ 2012 _____

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

Matkailu-, ravitsemis-
ja talousala
Matkailualan
koulutusohjelma

Opinnäytetyön
tiivistelmä YAMK

Tekijä	Pia Salonen	Vuosi	2012
Toimeksiantaja Työn nimi	Posion matkailuyhdistys ry Korouomasta Geopark? Kartoitus Geopark- toimintamallin mahdollisuuksista		
Sivu- ja liitemäärä	152 + 10		

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa Korouoman ja sen lähialueiden toimintaympäristöä Geopark-verkoston toimintamallin näkökulmasta sekä tutkia Geopark-verkoston ja yksittäisten geoparkien toimintaa. Toimeksiantajana työssä oli Posion matkailuyhdistys ry.

Työn teoriaosuus koostuu toimintaympäristön kuvauksesta, geoparkien toiminnalle tärkeän geomatkailun käsitteen selvittämisestä, katsauksesta Geopark-verkoston syntyyn ja toimintamalliin sekä geopark-konseptin määrittelemisestä ja kuvaamisesta. Toteutin työn empiirisen osuuden tekemällä kolme teemahaastattelua, joista yksi oli ryhmähaastattelu. Toisena tutkimusmenetelmänä käytin virtuaalista benchmarkingia, jonka avulla tutustuin geoparkien internet-sivuihin. Suomen ensimmäisen ja ainoan geoparkin, Rokuan, sivuston kävin läpi järjestelmällisesti. Käytin aineiston analysoinnissa teoriaohjaavaa menetelmää.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Korouoman ja sen lähialueiden toimintaympäristöllä on edellytyksiä lähteä hakemaan Geopark-verkoston jäsenyyttä. Alueella on suuri hyödyntämätön potentiaali, joka vaatii yhtenäisen hallinnon. Prosessin käynnistäminen edellyttää hallintorakenteen muodostamista, rahoituksen järjestämistä sekä yhteisen selkeän tahtotilan saavuttamista alueen toimijoiden välille. Alueellinen ja kansainvälinen verkostoituminen ovat myös edellytyksiä hakemuksen läpiviemiselle. Verkoston jäseneksi hakeminen vaatii pitkäjänteistä työtä ja vahvaa sitoutumista. Jatkotutkimuksia tarvitaan esimerkiksi alueen luonnon ja lajiston kartoittamiseksi, geologisen perinnön tarkaksi määrittelemiseksi, geokohteiden perusteelliseksi listaamiseksi sekä kestäväen kehityksen ohjeistuksen yhtenäistämiseksi.

Avainsanat

Geopark-verkosto, geomatkailu, geologinen perintö,
geokohde, Korouoma

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

Tourism, Catering and
Domestic Services

Abstract of
Master's Thesis

Master's Degree Pro-
gramme in Tourism

Author	Pia Salonen	Year	2012
---------------	-------------	-------------	------

Commissioned by	Posio Tourism Association
Subject of thesis	Korouoma Canyon, a Future Geopark? Charting the Possibilities of the Geopark Network

Number of pages	152 + 10
------------------------	----------

The objective of this thesis was to chart the operational environment of Korouoma canyon and its neighbouring areas from the perspective of the Geoparks Network. Another objective was to study the functioning of the Geoparks Network and individual geoparks. The work was commissioned by Posio Tourism Association.

The theoretical section of the work consists of a description of the operational environment, an explanation of the concept of geotourism, which is closely linked to geoparks, a review of the establishment and operations model of the Geoparks Network and defining and describing the geopark concept. The methods used in the study were theme interview and virtual benchmarking. One of the interviews was carried out as a group interview. Virtual benchmarking was used to explore the websites of individual geoparks. The website of Rokua Geopark as the first and only geopark in Finland was processed systematically. The data was analysed using the theory bound method.

The results of the study indicate that the operational environment of Korouoma canyon and its neighbouring areas has potential to apply for the membership of the Geoparks Network. The unused resources of the area require a uniform administration. Before the application process can be initiated an administrative organization must be formed, the funding organised and a consensus achieved among the participants. Networking both locally and internationally is also crucial to succeed in applying for the membership of the network. The process calls for persevering work and strong commitment. Further studies are needed for example to chart the nature and species of the area, thoroughly define the geological heritage of the area and the geosites, and to unify the instructions for sustainable development.

Key words

Geoparks Network, geotourism, geoheritage, geosite, Korouoma

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	4
2.1 KORON KANJONI	4
2.1 KOROUOMAN SYNTY.....	5
2.2 KOROUOMAN REITIT JA RETKEILY	7
2.3 UITTO- JA NIITTYKULTTUURI	15
2.4 KOROUOMA-JÄNISKAIRA NATURA 2000 -ALUE	16
2.4.1 Korouoman luontotyypit	19
2.4.2 Korouoman lajisto	20
2.5 POSION ALUE.....	23
3 GEOMATKAILUN KÄSITTE JA TAUSTA	27
3.1 KESTÄVÄ MATKAILU	27
3.2 EKOMATKAILU.....	29
3.3 GEOMATKAILU JA GEOKOhteET	33
4 GEOPARK-VERKOSTON KEHITYS	45
4.1 HISTORIA.....	45
4.2 TOIMINTA.....	48
4.3 UNESCO:N ROOLI.....	52
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	55
5.1 LAADULLINEN TAPAUSTUTKIMUS.....	55
5.2 HAASTATTELU.....	57
5.2.1 TEEMAHAASTATTELU	57
5.2.2 RYHMÄHAASTATTELU	58
5.3 BENCHMARKING.....	59
5.4 AINEISTON ANALYSOINTI.....	60
6 GEOPARK-KONSEPTI	64
6.1 GEOPARKIN MÄÄRITELMÄ.....	64
6.2 VERKOSTOYHTEISTYÖ	65
6.3 MATKAILU JA GEOPARKIN TUOTTEISTAMINEN	66
6.4 KOULUTUS.....	73
6.5 TUTKIMUS.....	76
6.6 KESTÄVÄ ALUEKEHITYS JA PAIKALLINEN YHTEISTYÖ	81
6.7 ROKUA GEOPARK	87
6.7.1 Tausta	87
6.7.2 Virtuaalinen benchmarking.....	90
7 HAASTETTELUAINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA	96
7.1 KESTÄVÄ KEHITYS.....	96
7.2 HALLINTO, HANKKEET JA RAHOITUS	100
7.3 GEOLOGINEN PERINTÖ JA GEOKOhteET	105
7.4 GEOMATKAILU	112
7.5 ALUEKEHITYS JA IMAGO	114
7.6 YHTEISTYÖ, KOULUTUS JA TUTKIMUS.....	119
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMINTAEHDOTUKSET	125
8.1 TULEVAISUUDEN MATKAILUN HAASTEITA	125
8.2 GEOPARK-PROSESSIN PERUSTA.....	127
8.3 MUITA EUROOPPALAISIA JÄRJESTÖJÄ.....	131
8.4 GEOPARK-PROSESSIN ETENEMINEN	133
8.5 KOROUOMAN EDELLYTYKSET EGN-VERKOSTON JÄSENYIDEN HAKEMISEKSI.....	135
10 LIITTEET	152

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1. KOROUOMAN MAISEMAA	4
KUVIO 2. KOROUOMAN KALLIOITA.....	8
KUVIO 3. JÄÄPUTOUKSIA KOROUOMASSA	9
KUVIO 4. PURO JA KELO KOROUOMASSA.....	12
KUVIO 5.KUNNOSTETTU LATO KOROUOMASSA.....	16
KUVIO 6. GEOMATKAILUN KÄSITTEEN ULOTTUVUUDET.....	37
KUVIO 7. GEOMATKAILUN SUHDE MUIHIN MATKAILUN MUOTOIHIN.....	40
KUVIO 8.GEOMATKAILU INTEGROITUNEENA MATKAILUTUOTTEENA	42
KUVIO 9. GEOMATKAILUN JA GEOKONSERVAATION SUHDE	44
KUVIO 10. GEOPARK-VERKOSTOT	47
KUVIO 11. EGN-VERKOSTON RAKENNE	49
KUVIO 12. GEOMATKAILUN ELEMENTIT	68
KUVIO 13.SÄRÄISNIEMEN KIRKKO VAALASSA.....	107
KUVIO 14. SYVYYDEN KAIVO ON SUOMEN SYVIMPIÄ SUPPAKUOPPIA.....	107
KUVIO 15.AITTOJA LAMMINAHON TALON PIHAPIIRISSÄ VAALASSA	108
KUVIO 16. AURINGONPALVONTAA LIVOJÄRVELLÄ, KUVA SÄIKÄSTÄ LÄNTEEN	110
KUVIO 17. GEOPARK-PROSESSIN ETENEMINEN	135
KUVIO 18. EGN-VERKOSTON JÄSENYYDEN EDELLYTYKSET KOROUOMAN JA SEN LÄHIALUEIDEN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ	138

KÄYTETYT LYHENTEET

AC	Advisory Committee (European Geoparks Network)
AONB	Areas of Outstanding Natural Beauty
APGN	Asia-Pasific Geoparks Network
CC	Coordination Committee (European Geoparks Network)
EGN	European Geoparks Network
EU	Euroopan unioni
GGN	Global Network of National Geoparks/Global Geoparks Network
GTK	Geologian tutkimuskeskus
IGCP	International Geoscience Programme
IGU	International Geographical Union
IUGS	International Union for Geological Sciences
IUCN	International Union for Conservation of Nature
MAB	The Man and the Biosphere
MTI	Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti
NGO	Non-governmental Organization, kansalaisjärjestö
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
PAN Parks	Protected Area Network of Parks
SIT	Special interest tourism
TIES	The International Ecotourism Society
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	United Nations World Tourism Organization
WNBR	World Network of Biosphere Reserves

1 JOHDANTO

Geopark-verkosto pyrkii suojelemaan geodiversiteettiä, tuomaan geologista perintöä suuren yleisön tietoisuuteen sekä tukemaan kestävästä taloudellista kehitystä geoparkien alueilla ensisijaisesti kehittämällä geomatkailua (European Geoparks Network 2012f). Geopark on alue, jolla on kansainvälisesti merkittävä, erityinen geologinen perintö ja kestävä alueellisen kehityksen strategia. Geoparkeissa on tieteellisesti, harvinaisuudeltaan, esteettisyydeltään tai koulutusarvoltaan merkittäviä geologisia kohteita, joista valtaosa on osa geologista perintöä. Osa kohteista voi olla arkeologisia, ekologisia, historiallisia tai kulttuurisia. Geoparkin kaikkien kohteiden tulee kuulua verkostoon ja muodostaa suojele- ja hallintotoimista hyötyvä kokonaisuus. (Mc Keever–Zouros–Patzak–Weber 2010, 222; European Geopark Networks 2012m.) Geomatkailu on luonnonalueille suuntautuvaa matkailua, joka keskittyy maisemaan ja geologiaan edistämällä vierailua geokohteissa, geodiversiteetin säilyttämistä sekä geotieteiden ymmärtämistä arvostuksen ja oppimisen kautta (Newsome–Dowling 2010, 3).

Korouoman rotkolaakson tunnettuuden ja vetovoimaisuuden lisääminen sekä potentiaalinen parempi hyödyntäminen matkailullisesti oli nostanut Posion matkailuyhdistyksessä esiin ajatuksen Geopark-verkoston jäsenyyden hakemisesta. Haastava aihe vaatii perusteellista perehtymistä, joten mahdollisuuksia kartoittavan opinnäytetyön tarve oli suuri. Työni toimeksiantajana on Posion matkailuyhdistys ry, johon kuuluvat lähes kaikki Posion alueen matkailutoimijat. Toimeksiantaja nosti esille myös kaksi muuta Park-konseptia, EURO-PARC-liiton ja PAN Parks -säätiön, joihin viitataan työssäni lyhyesti.

Opinnäytetyössäni kartoitan Korouoman ja sen lähialueiden toimintaympäristöä Geopark-verkoston toimintamallin näkökulmasta ja tutkin Geopark-verkostoa sekä yksittäisiä geoparkeja ja niiden toimintaa. Tavoitteenani on teoria- ja tutkimusaineiston avulla selvittää, miten verkosto toimii, mitä lisäarvoa siihen kuulumisen tuo jäsenille ja mitä verkoston jäsenyyttä haettaessa vaadittuja kriteerejä Korouoma lähiympäristöineen toimintaympäristönä käsittää. Tavoitteena on myös kartoittaa esimerkinomaisesti yksittäisten geoparkien tuotteistamista ja innovaatioita.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Koron kanjoni

”Päätoskallion” ja ”Purnuvaaran” seutuvilla saavuttaa syvyyden kuilun näköala komeimman mahtavuutensa jota sen näkemätön ei osaa mielessään kuvailakaan. Ken tahtoo nähdä Koron kaikessa sen kolkkouudessa, lähestyköön sitä näiltä paikoin etelästä päin, jonakuna sumuisena syyspäivänä kun sumu täyttää uoman, ja kävelkään Pääsköskallion reunamaalle; luulee lähestyvänsä maailman laitaa, maa loppuu yht’äkkiä jalkain edestä ja läpinäkymätön harmaa sumuseinä levittäytyy eteen kuin jättiläis-esirippu, jonka taakse näyttää olevan mahdoton yltääkään kurkistamaan.” (Kuriiri 2010, 17.)

Mäntyjärveltä Pernuun matkattiin ennen maanteitä Korouoman poikki osana pidempää reittiä, jota kulki myös nimimerkki J. M-vi, oululaisessa Kaiku-lehdessä 13.6.1894 julkaistun Korouoma-kuvauksen kirjoittaja. ”Koro, Muuan Suomen merkillisimpiä paikkoja” lienee vanhin tiedotusvälineissä julkaistu Korouomaa käsittelevä juttu. Kuvauksen kirjoittaja piti tuolloin Kuusamon kuntaan kuulunutta Korouoman aluetta Kuusamon merkillisimpänä paikkana, mikä heijastaa hyvin monen nykymatkailijankin tunteja: kohde on upea, mutta huonosti tunnettu. (Kuriiri 2010, 17.) Koro tarkoittaa metsäpalon männyn kylkeen jättämää arpea, jollaisia uomassa on satoja (Metsähallitus 2012a).

Kuvio 1. Korouoman maisemaa (Veteläinen 2012, kuva Metsähallitus/ Pekka Veteläinen)

Opinnäytetyöni toimintaympäristön ydinalue on ikivanha Korouoman rotkolaakso, joka sijaitsee Posion ja Ranuan kuntien sekä Perä-Pohjolan ja Koillismaan rajalla. Korouoma on osa satoja miljoonia vuosia vanhaa kallioperän murrosvyöhykettä, joka kulkee Rovaniemeltä Kemijokilaaksoa seuraten Auttiin ja Auttikönkäälle ja edelleen Korouoman kautta Kuusamoon saakka. (Metsähallitus 2012e; Posion matkailuyhdistys ry 2012a; Metsähallitus 2007; Johansson 2011, 45.) Murrosvyöhyke näkyy loppupäässä pitkänomaisina jokilaaksoina ja järvinä, kuten Livojärvi. Korouoman keskiosassa ruhjelaakso muodostaa kanjonin, joka on jylhimmillään Piippukallion ja Purnuvaaran välissä. Seinämät ovat jyrkkiä, osittain pystysuoria kalliojyrkänteitä laakson molemmilla reunoilla ja paikoitellen tämä yksi Suomen syvimmistä rotkolaaksoista on 130 metriä syvä. (Johansson 2011, 45.)

Korojoki alkaa rotkon pohjalla olevasta Koronlatvajärvestä ja siihen yhtyvistä puroista, jotka solisevat alas rinteitä pitkin. Mahtavin näistä on Kurttajoki, johon on syntynyt kaksi vesiputousta, noin 10 metriä korkea Koivuköngäs sekä Alaköngäs. Talvella purot jäätyvät muodostaen paannejäättä, josta syntyy talven kylmyydestä ja veden virtauksesta riippuen 10–20 jääputousta. Putoukset sijaitsevat varjossa rotkon etelänpuoleisella seinämällä. Kuuluisin ja komein putous on nimeltään Ruskea virta, lähes 60 metriä korkea seinämä, joka ei sula ennen kesäkuuta. Rotkolaakson pohja on tasainen, leveydeltään 200–500 metriä. Monin paikoin kivikkoisen tai soistuneen maaperän ohella esimerkiksi Piippukallion ja Pirunkirkon ympäristössä on tulvakerrostumista syntyneitä reheviä lehtoja ja luonnonniittyjä. (Johansson 2011, 45–47.)

2.1 Korouoman synty

Korouoman paikalla on ollut murrosvyöhyke jo ennen jääkautta. Miljoonia vuosia sitten kallioperän liikunnoissa rikkoontunut kallio kului syvälle, ja sen pohjaa ja alarinteitä peitti todennäköisesti kerros seinämistä pudonneita lohkareita ja kiviä. Jääkausien aikana jäätiköt ja virtaavat sulamisvedet kuluttivat ja pyöristivät rotkon muotoja. Nykyisen muotonsa Korouoma sai viimeisen jääkauden aikana, erityisesti sen loppuvaiheessa noin 10 000 vuotta sitten, jolloin jäät ja sulavedet kuluttivat ja pyöristivät rotkon muotoja. Yksi Pohjois-Suomen huomattavimmista jäätikköjoista kulki Länsi-Lapista Kemijokilaaksoa seuraten Korouomaan ja edelleen Kuusamoon kohti mannerjään reunaa.

Jäätikköjoki virtasi lähes ruhjelaakson suuntaisesti. Päällä olleen jäätikön paino aiheutti sulamisvesitunneliin voimakkaan paineen, joten virta vei mukaansa irtomaata ja louhi kallioseinämiä. Mannerjään toiminta oli voimakasta Posion alueella ja aiheutti runsasta kulutusta maa- ja kallioperässä. Joen louhima ja irrottama kallio- ja maa-aines lajittuivat hiekaksi ja soraksi, jotka virtauksen heiketessä kerrostuivat jäätikön virtaussuunnan mukaisiksi jyrkkärinteisiksi moreeniselänteiksi eli drumliineiksi, joita esiintyy runsaasti Pernun kylän ympäristössä Korouoman itäpuolella. Ne kuuluvat Kuusamon drumliinikenttään, joka koostuu tuhansista moreeniselänteistä. Virtaava vesi kerrosti kivikoita, soraa ja hiekkaa muodostaen rotkon pohjalle jyrkkärinteisen harjun, joka alkaa kumpuina Pajupuron yläpuolelta ja muodostaa yhtenäisen selänteen Ison Aimojärven, Pahajärven ja Latvajärvien välissä. Korouoman kaakkoisosassa on lukuisia harjulampia ja soraan hautautuneiden jäätikön kappaleiden synnyttämiä suppakuoppia. Lohijärvenkankaalla kerrostui kymmeniä metrejä paksu, tasapintainen hiekkakerrostuma eli sanduri, jonka päällä ristitelee sulamisvesien synnyttämiä, tällä hetkellä pääasiassa kuivapohjaisia uomia. Huomattavin niistä on kymmenen metriä syvä lisakuoma, joka johdtaa Koronlatvajärvestä etelään Aimojoen laaksoon. (Johansson 2011, 47–48; Metsähallitus 2007; Aarnio–Hoikka–Itkonen–Moilanen–Turunen 2010, 14.)

Jäätikön peräännyttyä ja sen reunan saavutettua Korouoman alkoi rotkon pohjalle kertyä sulamisvettä, jonka peräännyvä jäätikön reuna patosi. Korouoman luoteis- ja keskiosaan syntyi paikoin jopa 100 metriä syvä jääjärvi, jonka lasku-uoma kulki lisakuoman kautta etelään Mäntyjärveä kohti ja päättyi Kilsinkankaalla Livojoen laaksossa muinaisen Itämeren makeaveteeseen vaiheeseen, Ancylysjärveen. Virtaus jääjärvestä oli voimakasta, sillä siihen laski suuria määriä sulamisvettä jäätikköjokitunnelin suusta. Sallassa ja Kemijärvellä laajoja alueita peittäneelle Sallan jääjärvelle aukeni myös uusi lasku-uoma etelään Yli-Neitijärven lasku-uoman ja Korouoman jääjärven kautta kohti Yli-Kitkaa. Jäätikön reuna peräännytti edelleen luoteeseen, vesien virtaussuunta kääntyi etelään ja yhtyi aiemmin toimineeseen lasku-uomaan, joka johti Kilsinkankaalle. Jääjärvivaihe päättyi ja Korouoman pohja kuivui uuden lasku-uoman auettua ja vedenpinnan laskettua. (Johansson 2011, 48–49.)

Lentohiekkakinokset eli dyynit syntyivät jääkauden jälkeen, hiekkasten harjuja sandurialueiden kuivuttua. Suojaavan aluskasvillisuuden vielä puuttuessa jäätiköltä puhaltaneet voimakkaat luoteistuulet alkoivat kuluttaa maan pintaa. Tuuli kuljetti ja kasasi irrottamansa hiekan lentohiekkakinoksiksi eli dyyneiksi, joita esiintyy varsinkin Korouoman kaakkoispäädyssä Lapiosalmen ympäristössä. Huomattavimmat dyynit sijaitsevat Kuumakankaalla ja Ranua-Posiotien varrella. Alueen dyynit ovat puustoisia, suoria tai kaarenmuotoisia 400–500 metriä pitkiä, 4–5 metriä korkeita hiekkaselänteitä, jotka ovat kerrostuneet syntyajankohdan tuulen suuntaan nähden poikittain. (Johansson 2011, 50–51; Aarnio ym. 2010, 14.) Ilmasto alkoi vähitellen lämmentä ja kasvillisuus levittäytyä alueelle. Kuolleet kasvinjäänteet kerrostuivat ja maatuivat muodostaen turvetta maaston painanteissa ja vesien vaivaamilla alueilla, mistä alkoi soiden kehitys. Useimmiten suot syntyivät vesistön kasvettua umpeen. Jääkauden jälkeen Korouomassa on tapahtunut runsaasti pakkasrapautumista, joka jatkuu edelleen. Rapautumisen seurausta ovat vyöryneet kivikasat ja rotkon alarinteiden louhikot. (Johansson 2011, 50–51.)

2.2 Korouoman reitit ja retkeily

Korouoman rotkokanjoni kulkee luode-kaakkosuunnassa noin 10 kilometrin matkan, leveimmillään puoli kilometriä leveänä ja syvimmillään 130 metriä ympäröivää maastoa alempana. Suojelualue vaellusreitteineen ulottuu etelässä Lapiosalmelta pohjoiseen Koivukönkäälle. Korouoman kanjoni on kahden kuivan mäntykankaan väliin tehty syvä viilto, jossa maaperän kalkkipitoisuus näkyy. Kymmenien metrien korkuiset, pystysuorat kallioseinämät ovat alueen parasta antia. Kanjonin pohjalla vuolaasti pieninen koskineen virtaavan Korojoen virtaus rauhoittuu Auttijärveä kohti. (Illi 2011.) Korouoman kartta on liitteenä 1.

Kuvio 2. Korouoman kallioita (Alatossava 2012, kuva Metsähallitus/Mari Limnell)

Kalliojyrkänteet muodostavat jylhän maiseman, ja rotkolaakson pohjalla virtaavan Korojoen rannoilla on reheviä tulvaniittyjä sekä lehtomaisia metsiä. Laakson ympäristö on vanhojen metsien peittämää vaaramaisemaa, notkelmissa esiintyy aapasoitia ja kuusikkoisia rинnesoitia. Vaihtelevassa maastossa on myös mäntymetsiä, joiden hiekkakankailla vuorottelevat harjut, supat ja tasaiset kankaat. Alueen eteläosassa on paljon lampia, järviä ja pieniä jokia. Kasvi- ja eläinlajisto on monipuolinen. Korouoma tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet retkeilyyn, luonnon tarkkailuun ja kalastukseen sekä luonnon käytön kulttuurihistoriaan tutustumiseen. Alueella voi vapaasti kävellä, hiihtää, soutaa tai meloa sekä kerätä marjoja ja sieniä. Kesäisin alue on myös verraton kalastuspaikka. Alueen vesistöt kuuluvat Villin Pohjolan kalastuslupa-alueeseen 2590. Korouomasta on tavattu 62 lintulajia, esimerkiksi maakotka. Alueelta löytyy 78 kääpäälajia ja siellä liikkuu paitsi poroja ja hirviä, myös karhuja ja ilveksiä. (Metsähallitus 2007; Posion matkailuyhdistys ry 2012b; Korpela 2009, 8–9.)

Talvisin uomaa pitkin pääsee vaeltamaan lumikengillä tai hiihtämään, mutta huollettuja latureittejä ei ole lukuun ottamatta kevättalvella ajettavaa huol-

touraa Saukkovaarasta Pajupuron autiotuvalle. (Metsähallitus 2007; Posion matkailuyhdistys ry 2012b.) Talvella rotkolaakson länsipuolen jyrkänteiltä laskevat purot jäätyvät putouksiksi, jotka säilyvät sulamatta alkukesään saakka tarjoten Suomen hienoimmat jääkiipeilykohteet. Jääputouksia muodostuu yleensä toistakymmentä, joista suurin on lähes 50 kilometrin korkuinen Ruskea virta. Jääkiipeilyseasonki jatkuu vuodesta riippuen marraskuun alusta tai puolivälistä huhtikuun puoleen väliin. (Metsähallitus 2007; Posion matkailuyhdistys ry 2012b; Oulun kiipeilyseura 91 ry 2012.)

Kuvio 3. Jääputouksia Korouomassa (Alatossava 2012, kuva Metsähallitus/ Mari Linnell)

Nykyisin Korouoman alueen tärkein käyttömuoto on retkeily. Alueen vetovoima perustuu komeisiin maisemiin ja tärkeimmät nähtävyydet sijaitsevat pohjoisessa varsinaisen rotkolaakson alueella. Vuosina 2000–2001 tehdyn kävijätutkimuksen valossa kävijöiden määrä kasvoi 1990-luvulta lähtien ja käyntikertoja oli tuolloin arviolta noin 30 000 vuodessa. Pääosa vierailijoista oli päiväkävijöitä, jotka viipyvät alle vuorokauden. Alueelle järjestetään ryhmämatkoja, erityisesti ruska-aikaan, mutta valtaosa matkailijoista saapuu omatoimisesti. (Aarnio ym. 2010, 32.) Korouoma sai paljon julkisuutta Poika ja Ilves -elokuvan (1998) ja Suuri Seikkailu -sarjan (2001–2002) ansiosta. (Aarnio

ym. 2010, 32; Turisti-info 2012.) Vaikka pysyviä kävijälaskureita ei ole, alueen suosituilla käyntikohteilla toteutetaan otosluontoisesti kävijälaskentaa ja -tutkimuksia, joilla seurataan käyntimääriä ja asiakaspalautetta. Kesällä 2012 alueella tehtiin kävijäkysely, joka valmistuu vuoden sisällä. Tarkkaa tutkimusta voidaan harkita mikäli kävijämäärät alkavat nousta. (Aarnio ym. 2010, 49; Hovi–Veteläinen 2012.)

Posion kunnan matkailulautakunta viitoitti Korouoman retkeilyreitit, Erauspojan polun, 1950-luvun lopulla. Suomen retkeily -lehdessä vuonna 1960 kirjoittanut Matti ”Pytky” Leinonen kertoi Erauspojan polku -nimen juontavan juurensa ”Voho-ukon” ja ”Neva-Pekan” (Koron erämaatalojen Vohon ja Nevan isännät) kauan sitten eräänä keväänä metsällä ollessaan löytämiin karhunjaljälkiin, jotka olivat runsaan vuoden ikäisen, niin kutsutun erauspojan jättämät. 1960-luvulla Korouoman kohteiksi mainittiin mm. Kallioseinämät (Purnuvaa-ra, Julmankalliot, Piippukalliot, ”sekä monet muut”), kallioluolat kuten Pirunkirkko ja Karhunpesäluola, Koivuköngäs sekä sen lähistöllä sijainnut jääkärikämpä. (Kuriiri 2010, 17.)

Villi Pohjola hallinnoi ja vuokraa alueella kahta kämppää ja kahta kotaa, ja järjestää ohjelmalveluja, kuten myös Korouoman eteläosassa toimiva Lapiosalmen eräleirikeskus. Palveluvarustusta on rakennettu 1960-luvulta lähtien, pääosin 1990-luvun alkupuolella. Läpi Korouoman pohjaa ja harjulaaksoa pitkin Koivukönkäältä Lapiosalmeen kulkee 30 kilometriä pitkä retkeilyreitti, Erauspojan polku, jonka lähtöpisteet ovat Saukkovaarassa, Koivukönkällä ja Lapiosalmessa. Erauspojan polkua pitkin voi patikoida myös Simojärven suuntaan. Maisemat vaihtelevat yli satametrisistä kalliojyrkänteistä reheviin lehtoihin ja soraharjuista kirkasvetisiin erämaajärviin. Reitillä varrella on Pajupuron autiotupa, Kuulean autiotupa, 13 laavua, Latvajärvellä vuokra-kämpä, Kaivoslammella vuokrakota, Korsulammella Koron Korsu ja jääpuustosten tuntumassa Piippukota, jotka ovat Metsähallituksen polttopuuhuollossa. Lastenlammen laavu ja Iso-Kuuleajärven länsipuoleinen laavu polttopuukatoksineen peruskorjattiin vuonna 2006 ja Saukkovaaran Kanjonilaavu rakennettiin uudelleen vuonna 2004. (Aarnio ym. 2010, 33, 47–48; Metsähallitus 2007; Posion matkailuyhdistys ry 2012b; Korpela 2009, 8–9.) Huoltotoimet pyritään ajoittamaan talveen, jolloin liikkumiseen voidaan käyttää mootto-

rikelkkaa, ja toimenpiteistä aiheutuva haitta luonnolle ja kävijöille on mahdollisimman vähäinen. Monet taukopaikat myös sijaitsevat sellaisissa kohdissa reitin varrella, että ne on mahdollista huoltaa vain talvella. Kesäaikana maastoajoneuvoilla tehdään vain välttämätön huoltoajo. (Aarnio ym. 2010, 52.)

Metsähallitus myi Villi Pohjola -tavaramerkin Lomarenkaalle elokuussa 2012 selkeyttääkseen rooliaan matkailutoimialalla. Noin 100 eräkämpää jäi edelleen Metsähallituksen omistukseen, samoin luontopalvelujen varaus- ja autiotuvat sekä pidempiaikaisessa vuokrauksessa olevat kämpät. Kaupalla pyritään varmistamaan tehokas välityskanava Metsähallituksen omille eräkämpille sekä tarjoamaan Villin Pohjolan yksityisille kumppaneille laajempi myyntiverkosto. (Metsähallitus 2012f). Myös Korouomassa Villin Pohjolan hallinnoimat kämpät eli Piippukota, Latvajärvi ja Koron korsu siirtyivät Lomarenkaan välitykseen. Jo aiemmin Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluiden hoidossa olleet Kuulea ja Pajupuro jäivät edelleen luontopalveluiden alaisuuteen (Veteläinen 2012; Alatossava 2012.)

Korouoma sopii sekä päiväretkeilijän että useamman päivän patikoijan kohteeksi. Päiväretkelle voi lähteä Rovaniemi-Posio-tien varrelta löytyvältä Saukkovaaran sisäänkäynniltä, jonka parkkialueelta rotkon pohjalle Kanjonilaavulle ja Korojokuomaan tulee matkaa reilu kilometri. Vastapäiseltä Piippukallion jyrkänteeltä 120 metrin korkeudelta avautuu upea näkymä kanjoniin. Kanjonilaavulta on lyhyt matka Piippukallion viereisen jyrkänteen alle, jossa on talvisin mahdollisuus jääkiipeilyyn. Mielenkiintoisimmat nähtävyydet keskittyvät juuri Saukkovaaran sisäänkäynnin ympäristöön, siitä pohjoiseen Koivukönkäälle ja etelään Pajupuron autiotuvalle. Saukkovaarasta Lapiosalmelle matkaa tulee reilut 20 kilometriä ja Koivukönkään suuntaan reilu 7 kilometriä. (Illi 2011.)

Merkittyyä reittejä pitkin patikoidessa pääsee alueen pohjoisosissa näkemään vaikuttavia kalliojyrkänteitä sekä Kurttajoen Koivukönkäineen. Pohjoiseen kulkeva reitti on pääosin helppoa ja tasaista maastoa matalassa koivukuusisekametsässä. Rotkolaakson jylhimmässä osassa kulkee Koivukönkäältä Pirunkirkon kautta Saukkovaaraan ja kanjonilaavulle 7–8 kilometrin pituinen polkureitti, joka haarautuu kahdeksi. Näistä ylempi ja vaativampi

nousee jyrkäntein laelle Julmakalliolle ja alareitti jatkaa alhaalla kanjonin pohjalla. Kanjonilaavulta voi nousta länsirinteen Piippukalliolle ihailemaan maisemia tai kävellä itäpuolelle Saukkovaaran lähtöpaikalle. Lähestyttäessä Koivukönkään vesiputousta polku nousee ylös jokiuomasta kuivalle mäntykankaalle, jossa on vanhaa metsää kelojuoneen. Yläkautta matka Kanjonilaavulta Koivukönkäälle kestää 3–4 tuntia, alareitistä selviää 2,5–3 tunnissa. Kanjonilaavulta etelään kulkeva reitti Pajupuron autiotuvalle asti on melko vaativa, mutta mielenkiintoinen. Neljän kilometrin matkaan menee 1,5–2 tuntia. Jylhät kalliot loivenevat vähitellen harjumaisemaksi ja mäntykankaaksi kuljettaessa Pajupuroilta Koronlatvajärvelle. 4–5 tunnin lopputaivalta Lapiosalmen lähtöpaikalle saakka koristaa erämaalampien ja -järvien ketju. (Metsähallitus 2007; Posion matkailuyhdistys ry 2012b; Illi 2011.)

Kuvio 4. Puro ja kelo Korouomassa (Alatossava 2012, kuva Metsähallitus/Mari Linnell)

Korouomassa on merkittyjä kesäreittejä yhteensä noin 40 kilometriä. Vaikeakulkuisille ja helposti kuluville osille on tehty pitkostoja, porrastuksia ja silto-

ja. Talvisin alueen eteläosassa on noin 20 kilometriä hiihtolatuja, joita ylläpitää Lapiosalmen eräleirikeskus. Lapin ympäristökeskus on raivannut ja merkinnyt myös Jäniskairan koilliskulman läpi kulkevan Posio-Rovaniemi - moottorikelkkauran, mutta sitä ei ole perustettu maastoliikennelain mukaiseksi reitiksi. Päälähtöalueilla Koivukönkäällä, Lapiosalmessa ja Saukkovaarassa on alueen infotaulut ja retkeilyreitit varrelta löytyy kohdeopasteita luonto- ja kulttuurikohteista. Maastotauluja ja muun muassa alueen kulttuurihistorias- ta kertovia kohdeopasteita on viime vuosina lisätty, mutta erityisesti viitoitus kaippaa edelleen uusimista. Korouoman opastuksella pyritään tarjoamaan kävijöille onnistuneita retkeilyelämyksiä, ohjaamaan heitä tavoitteiden mukaisesti sekä välittämään tietoa alueen mahdollisuuksista virkistys- ja matkailu- käytössä. Tavoitteena on lisätä kävijöiden luontotietoa, vaikuttaa myönteisesti luontoa ja luonnonsuojelua koskeviin asenteisiin sekä edistää kestävästä luonto- ja elämysmatkailua. Korouoma-Simojärvi virkistyskartta (1:50 000) on vuodelta 2000, Korouoman alue-esite on uusittu vuonna 2007 ja alueen esitelysivut löytyvät Metsähallituksen luontoon.fi -sivustolta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. (Aarnio ym. 2010, 33, 47, 50.)

Retkeilijöitä valistetaan omatoimisesta jätteiden lajittelusta ja käsittelystä Korouomassa. Tavoitteena on jätteiden lajittelu siten, että palava jäte poltetaan, eloperäinen kompostoidaan ja muu viedään kierrätyspisteisiin tai pois alueelta. Käsittelyohjeet löytyvät kaikilta taukopaikoilta sekä kierrätyspisteistä tärkeimmiltä lähtöpaikoilta Saukkovaarasta ja Lastenlammelta. Vuokrattavissa kämpissä ovat jätteiden lajitteluastiat ja taukopaikoilla kuivakäymälät, jotka toimivat myös kompostoitavan jätteen käsittelyssä. Tuvilla ja kierrätyspisteissä ovat erilliset kompostiastiat. (Aarnio ym. 2010, 53.)

Korouoman alue on tärkeä kohde Posion kunnassa toimiville luontomatka- luyrittäjille, jotka järjestävät alueella muun muassa patikointi-, kiipeily-, lumi- kenkä- ja kalastusretkiä. Alueelle suuntautuvalla ympärivuotisella matkailulla on siten välitöntä taloudellista merkitystä paitsi Posion, myös Rovaniemen ja Kuusamon matkailukeskuksille. (Aarnio ym. 2010, 51, 67.) Alueen sosiaali- nen merkitys näkyy ennen kaikkea lähikylien ja haja-asutusalueiden työllis- tymis- ja toimeentulomahdollisuuksien syntyemisessä, mikä tosin edellyttää matkailun yritystoiminnan tehostamista (Aarnio ym. 2010, 67).

Pääosin retkeily Korouomassa tapahtuu itsenäisesti, merkittyjä reittejä hyödyntäen ja jokamiehen oikeuksiin pohjautuen. Ohjelmapalveluista tärkeimpiä toimintoja ovat kallio- ja jääputouskiipeily. (Aarnio ym. 2010, 33.) Ohjelmapalvelutoiminta ei saa vaarantaa luonto- ja kulttuuriarvoja eikä olla esteenä jokamiehen oikeuksiin perustuvalla retkeilyllä eikä alueen muulle käytölle. Yritystoiminta perustuu Metsähallituksen ja yrittäjien välisiin yhteistyösopimuksiin. Muu kuin yrityskohtaisissa sopimuksissa mainittu toiminta edellyttää erillistä lupaa, samoin suurten tapahtumien järjestäminen. Tavoitteena on lisätä Metsähallituksen ja yritysten välistä yhteistyötä, jotta toiminnassa voidaan ottaa huomioon alueen luonnonsuojelulliset sekä muiden käyttömuotojen tavoitteet ja kestävä luontomatkailun periaatteet. (Aarnio ym. 2010, 51.) Yhteistyösopimusten avulla voidaan seurata alueen käytössä tapahtuvia muutoksia, kuten kävijämääriä ja käyttömuotoja. Yrittäjien ja heidän asiakkaidensa antamaa palautetta hyödynnetään toiminnan suunnittelussa. (Aarnio ym. 2010, 52.)

Alueella on kaksi luontokuvaajien ylläpitämää kuvauskojua, ja lisäksi luontokuvaajille on myönnetty talviaikaisia, tietyille reiteille tai alueille kohdennettuja maastoliikennelupia. Luontokuvaukseen liittyvä toiminta ei saa vaarantaa luonnonsuojelullisia tavoitteita eikä häiritä alueen muita käyttäjiä. (Aarnio ym. 2010, 59.)

Korouoman suosituimmilla näköalakohteilla ja reiteillä on havaittavissa kulumista, jota pyritään tulevaisuudessa ehkäisemään ohjaamalla kävijöitä parempien rakenteiden avulla. Kalliokiipeilykohteita ympäröivässä maastossa ja kiipeilyreiteillä on todettu kulumisvaurioita, ja kallioilta on myös löydetty uhanalaisia lajeja, joille kesäkiipeilystä voi olla uhkaa. Kiipeilyä rajoitetaan rajoitusvyöhykkeillä, kiipeilyreitit ja niille johtavat polut merkitään, lähtöpaikkojen kulkua ohjataan rakenteilla ja kalliokasvillisuuden kulumista pyritään ehkäisemään tiedottamalla harvinaisista lajeista kohdeopasteilla. Jääkiipeilystä ei ole uhkaa kasvillisuudelle, ja se on sallittu jokamiehen oikeuksilla kaikilla jääputouksilla. Muita retkeilyn haittavaikutuksia voivat olla esim. roskaantumisen, eläimistön häirintä sekä mahdollinen uustulokaslajiston leviäminen alueen perinnebiotoopeille. (Aarnio ym. 2010, 34, 49.)

Posion kunnan asukkailla on metsästyslain mukainen vapaa metsästysoikeus alueella. Lisäksi Posion kunnan valtionmaiden pienriistan lupa-alueelle myydään vuosittain määrättävän kiintiön mukaisesti metsästyslupia. (Aarnio ym. 2010, 33.) Koska Korouoman alue on suosittu ruskaretkeilykohde, metsästäjiä on tärkeää ohjata välttämään metsästystä suosituimpien retkeilyreitien läheisyydessä 1.–25.9. (Aarnio ym. 2010, 56).

2.3 Uitto- ja niittykulttuuri

Korouoman alueen metsissä tehtiin talvisin harsinta- eli määrämittahakkuita 1880-luvulta lähtien. Vain suurimmat ja parhaimmat tukit hakattiin, kuljetettiin talvella hevosilla purojen ja jokien varsiin, ja uitettiin kevättulvien aikaan Korjokea ja sen sivujokia pitkin Kemijoelle ja edelleen alajuoksun sahoille. Uittorännejä rakennettiin aikoinaan joen hankaliin kohtiin uiton helpottamiseksi. Uiton aikaisia jäänteitä ja jälkiä on nähtävissä Kurttajoella Koivukönkään seudulla, ja Saukkovaarasta laskeutuvan polun varrella on uittomiesten rakennelmien jäänteet. Polku on osa vanhaa hevostietä, joka johti Vohon erämaataloon. Vanhojen savottojen aikaiset pengerrytyt varsiteiden pohjat näkyvät Korouoman rinteissä. Kulkiessaan kanjonilaavulta Pajupurolle voi matkalla nähdä kunnostetun, paksuista hirsistä rakennetun uittorännin vuodelta 1933. Nykyinen Koivuköngäs syntyi kosken yläpuolisen tammen ylitulvimisen seurauksena. Tarina kertoo tammivahdin tehneen kiljua, päihtyneen ja nukahtaneen, jolloin tammi tulvi yli ja teki uuden uoman nykyiselle paikalleen. Vanha uoma on edelleen paikallaan joen takana, ja joitakin uittopuitakin on jäljellä kasvillisuuden seassa. Uittokulttuuriin pääsee tutustumaan Auttikönkään luonnonsuojelualueella. (Aarnio ym. 2010, 30; Illi 2011; Korpela 2009, 9; Metsähallitus 2007.)

Hieman ennen Pajupuroa jokivarsi levenee reheväksi tulva- ja erämaaniittyjen tasangoksi. Alueen erämaatalojen lampaat, karja ja hevoset ovat laiduntaneet rotkolaakson pohjalla, niityiltä on niitetty heinää ja sitä on varastoitu latoihin, joiden pohjia on yhä näkyvissä. Niittykoron tulvaniitty raivattiin 1700- ja 1800-lukujen taitteessa. Niitykallion tulvaniityltä niitettiin heinää karjalle vuoteen 1953 saakka, minkä jälkeen se toimi lammaslaitumena 1980-luvulle. (Aarnio ym. 2009, 31; Illi 2011; Korpela 2009, 9; Metsähallitus 2007.)

Kuvio 5. Kunnostettu lato Korouomassa (Veteläinen 2012, kuva Metsähallitus/Pekka Veteläinen)

Nykyisin alue niitetään ja haravoidaan vuosittain, heinä säilötään niitty latoon ja puustoa raivataan vaiheittain. Lukuisat niittyaukiot sortuneine ja lahonneine hirsilatoineen todistavat vanhasta niitykulttuurista. Niityt ovat pääosin metsittyneet koivikoiksi ja pajukoiksi, mutta osa Metsähallituksen hoidossa olevista ladoista ja niityistä on myös entisöity. (Aarnio ym. 2009, 31; Illi 2011; Korpela 2009, 9; Metsähallitus 2007.)

2.4 Korouoma-Jäniskaira Natura 2000 -alue

Metsähallitus perusti vuonna 1962 Korojoen varrelle 350 ha:n kokoisen Korojoen aarnialueen ja kanjonin ympärille varattiin samalla 500 ha:n puistometsäalue. Näistä alueista muodostettiin vuonna 1975 Korojoen luonnonhoitometsä, joka sisälsi aarni- ja puisto-osat. Nimi muutettiin Korouoman luonnonhoitometsäksi vuonna 1981, jolloin metsää laajennettiin noin 2300 hehtaariin, eikä alueella ole tämän jälkeen tehty hakkuita. (Aarnio ym. 2010, 31.)

Korouoman ja Jäniskairan alueilla tehtiin vuosina 1993-1995 vanhojen metsien inventointi. Suurin osa (73 %) Korouoman-Jäniskairan alueesta sisällytettiin vuonna 1996 Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeleohjelmaan, ja

niistä perustetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen luonnonsuojelualue. Tavoitteena on vanhojen luonnonmetsien, lehtojen ja kallioiden lajiston suojelu ja säilyttäminen mahdollisimman luonnonmukaisina kuitenkin siten, että virkistyskäyttöoikeudet säilyvät ennallaan. Korouoman suojelualuetta hoitaa Metsähallitus. Vuonna 2001 alue liitettiin luontodirektiivin perusteella EU:n Natura 2000 -verkostoon, mikä tarkoittaa että suojelutavoitteet toteutetaan luonnonsuojelulain ja maa-aineslain keinoin. (Aarnio ym. 2010, 9, 32; Metsähallitus 2012e.)

Natura 2000 -suojelualue Korouoma-Jäniskaira on pinta-alaltaan 9376 ha (Korouoma 5094 ha ja Jäniskaira 4282 ha). Vanhojen metsien suojeluohjelma on osittain päällekkäinen valtioneuvoston vuoden 1984 päätöksen mukaisen Korouoma-Jaakonkangas (26 % Natura-alueesta, 2449 ha) harjijensuojeluohjelman kanssa alueen eteläosassa. Harjijensuojeluohjelma on suurilta osin talousmetsää, ja 437 ha (lähes 5 % Natura-alueesta) Metsähallituksen perustamaa virkistysmetsää. Ohjelmaan kuuluvien alueiden suojelun ensisijainen tavoite on, että niiden luonteenomaiset geologiset, geomorfologiset ja maisemalliset piirteet eivät saa sanottavasti muuttua. Maisemakuvaa peruuttamattomasti muuttavat toimenpiteet, kuten maa-ainesten otto, on kielletty, metsätalous sen sijaan on sallittu. Jäniskaira kuului Metsähallituksen 1970-luvulla tekemän päätöksen mukaisiin korkeisiin alueisiin, ja se on jätetty hakuiden ulkopuolelle metsän uudistamisvaikeuksien vuoksi. (Aarnio ym. 2010, 10, 32.) Korouoma-Jäniskaira Natura 2000 -alueen kartta on liitteenä 2.

Korouoman alueella sijaitseva lehtojensuojelualue (71 ha, alle 1 % Natura-alueesta), liitetään perustettavaan Korouoman luonnonsuojelualueeseen Metsähallituksen ehdotuksen mukaisesti. Luonnonsuojelullisesti ja matkailullisesti merkittävin osa näiden alueiden muodostamasta kokonaisuudesta on Korouoman rotkolaakso, jossa on myös Korouoman-Jäniskairan hoito- ja käyttösuunnitelman painopiste. Suunnitelmassa on mukana myös alueita, jotka eivät kuulu Natura 2000 -alueeseen, mutta ovat suojelun ja käytön kannalta merkittäviä. Osa näistä alueista on valtion omistuksessa, mutta Korojo-kivarressa, Niittykoronniityllä on yksityisessä omistuksessa olevia suojelun arvoisia niittyjä ja alueen runkoreitti kulkee tätä kautta. (Aarnio ym. 2010, 10.)

Natura-alueen eteläosa on metsälain ja Metsähallituksen metsänhoito-ohjeiden mukaisesti käsiteltävää talousmetsää ja metsätaloutta harjoitetaan myös alueen virkistysmetsässä. Yhteensä 2474 ha eli 26 % Natura-alueen pinta-alasta on metsätalouden hallinnoimaa, talous- ja virkistysmetsäkäytössä olevaa, pääosin nuorta ja mäntyvaltaista kasvatusmetsää, jossa tehdään lähivuosina lähinnä kasvatushakkuita. Aluetta käsitellään Posion alue-ekologisen suunnitelman mukaisesti. Metsätaloustoimintaa ohjaa myös Metsähallituksen Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelma vuosille 2006–2015. (Aarnio ym. 2010, 33.)

Korouoman-Jäniskairan alueen hoito- ja käyttösuunnitelman (Aarnio ym. 2010, 37) tavoitteena on sovittaa kestävällä tavalla yhteen luonnonsuojelun, retkeilyn, luontovalistuksen, opetuksen, tutkimuksen, perinteisen luonnon käytön, metsätalouden ja luontomatkailun yritystoiminnan tavoitteet luonnonsuojelutavoitteiden määrittelemissä rajoissa. Erityisesti Korouoman, Posion kunnan merkittävimmän luontomatkailukohteen, retkeily- ja virkistyskäyttöpaineet ovat kasvaneet. Kävijämäärän kasvu mahdollistetaan opastusta ja palvelurakenteita kehittämällä. Kulumisen ja häirinnän muodostama uhka torjutaan ohjaamalla kävijöitä rakenteilla, opastuksella ja alueen käytön rajoituksilla. Matkailuyrittäjien kanssa tehdään sopimukset alueen käytöstä ja metsähallituksen kestävä luontomatkailun periaatteiden noudattamisesta. Yrittäjien toimintaa tuetaan luomalla maankäytölliset edellytykset soveltuvien ohjelmapalveluiden järjestämiselle. (Aarnio ym. 2010, 38, 9.)

Natura-alue sopii erittäin hyvin luonto-opetukseen esim. Posion paikallisille kouluille, leirikouluille, Lapiosalmen leirikeskuksen ryhmille, Rovaniemen seudun oppilaitoksille ja Lapin yliopistolle (Aarnio ym. 2010, 34). Korouoman aluetta käytetään runsaasti ympäristö-, seikkailu- ja elämyskasvatuksessa. Luonto- ja retkeilytietouden lisäksi myös paikallishistoria ja kotiseututietous ovat keskeistä opetussisältöä. Opetuskäyttöä kehitetään yhteistyössä aluetta hyödyntävien oppilaitosten kanssa. Alueen luontotiedoista kootaan opetusmateriaalikansio, jonka tarkoituksena on tuottaa tausta-aineistoa eritasoisten ryhmien opetukseen sekä Metsähallituksen henkilöstön ja alueen matkailuyrittäjien perehdyttämiseen. (Aarnio ym. 2010, 51.)

Korouoman-Jäniskairan alue kuuluu poronhoitoalueeseen ja on kokonaisuudessaan porotalouden käytössä. Porotalouden ekologinen ja kulttuurinen merkitys on suuri, vaikka poronhoito muodostaa määrällisesti hyvin pienen osan maaseutuelinkeinoista ja aluetaloudesta. Poronhoito on perinteinen elinkeino ja sillä on vahva kulttuuri-identiteetti. Luontaistalouteen kuuluvana poronhoidon edellytykset määräytyvät luonnonolosuhteiden mukaan. Luonnonlaitumien määrä ja kunto ovat ratkaisevia ja heijastuvat poronhoidon kannattavuuteen. (Aarnio ym. 2010, 33; Vähäyylkkä 2006, 34.)

2.4.1 Korouoman luontotyypit

Metsähallitus inventoi Korouoman-Jäniskairan Natura 2000 -alueen luontotyypit kesällä 2003. Koko alueen pinta-alasta vesipinta-ala mukaan luettuna 66 % (6215 ha) kuuluu erityisesti suojeltaviin luontotyyppisiin, joista suurimpia pinta-aloja edustavat aapasuot ja luonnonmetsät, pienialaisempia tyyppiä puolestaan huurresammallähteet, tulvametsät, puustoiset suot ja tulvaniitty. (Aarnio ym. 2010, 15, 17.)

Metsäluontotyypeistä alueella esiintyy luonnonmetsiä, harjumetsiä, lehtoja, puustoisia soita ja tulvametsiä yhteensä 4098 ha (43 % pinta-alasta). Valtaosa luonnonmetsistä (96 %) on vanhojen metsien suojeluohjelmassa. Luonnonmetsiä on pääasiassa Korouoman pohjois- ja keskiosissa sekä Jäniskairassa, eteläosien metsät ovat talous- ja virkistyskäytössä. Harjumetsät sijaitsevat Korouoman keski- ja eteläosissa ja lehdot pohjoisessa. Puustoisia soita on koko alueella purojen varsilla ja suoalueilla, tulvametsiä lähinnä Korrojoen varrella alueen pohjois- ja keskiosassa. Metsät ovat pääosin mäntyvaltaisia, toiseksi eniten on puhtaita kuusimetsiä, ja alueelta löytyy myös puhdasta koivikkoa sekä haavikkoa. (Aarnio ym. 2010, 18.)

Niittyluontotyypeistä Korouoman-Jäniskairan alueella esiintyy tulvaniittyjä, pääasiassa alueen pohjoisosassa. Aiemmin heinä- ja laidunniittyinä käytetyt niityt jäävät vuosittaisen tulvan alle. Niittyjen perinnebiotoopit ovat valtakunnallisesti merkittäviä: osa säilyneistä niiton aikaisista rakennuksista on kunnostettu ja niityt ovat maisemallisesti edustavia. Niittykoron, Määtän ja Piipukallion niityillä on pienruohotulvaniittyjä, joiden lajisto on edustavaa, mutta sen säilyminen edellyttää jatkuvaa hoitoa niittämällä tai laiduntamalla. Kaikki

hoidetut niityt sijaitsevat kolmella erillisellä niityllä Korojokivarressa. Näistä valtion omistama Määtän niitty kokonaisuudessaan ja Niittykoronniityn yksityisessä omistuksessa oleva osa jäävät Natura-rajauksen ulkopuolelle. Myös alueen merkittävin niitty Saunavaara sijaitsee Korouoman-Jäniskairan Natura-alueen ulkopuolella, mutta sen alueelle on tehty erillinen hoitosuunnitelma. (Aarnio ym. 2010, 21.)

Korouoman ympäristössä maasto on pinnamuodostukseltaan vaihtelevaa vaaramaisemaa, mistä johtuen suot ovat pieniä aapasointa. Suot ovat muutamien kymmenien, joskus satojen hehtaarien kokoisia, keskiosastaan puuttomia avosointa, jotka levittäytyvät laaksoista vaarojen alarinteille. Suoaltaat ovat suojuottien välityksellä yhteydessä toisiinsa. Paikoitellen esiintyy myös jyrkästi viettäviä rinnesointa, jotka ovat syntyneet vaaroilta valuvien pinta- ja pohjavesien vaikutuksesta. Rinnesuot ovat usein kituvaa kuusta kasvavaa räätäseikköä. Korouoman-Jäniskairan Natura-alue muodostuu useasta aapasointa kokonaisuudesta, joihin kuuluu puustoisia sointa, lähteitä ja lähdesointa sekä lettoja. Alueella on myös aapasointa ulkopuolisia puustoisia sointa, piensointa ja vaihettumisointa sekä yksi huurresammallähde. (Aarnio ym. 2010, 21; Johansson 2011, 50–51.)

Korouoman kallioperä on pääosin karkeahkoa punaista graniittia, jolle on tyypillistä selvä kuutiomainen rakoilu. Graniitissa on paljon gneissimäisiä ja graniittiutuneita kohtia. Rotkon seinämällä on lohkareita ja suuria lohkeilleita paasia. Kaakkoispäädyssä on paremmin säilyneitä sedimenttisyntyisiä, metamorfoituneita kivilajeja, kuten kiilleliusketta ja kvartsiittia. (Metsähallitus 2012c; Aarnio ym. 2010, 13; Johansson 2011, 47.)

2.4.2 Korouoman lajisto

Korouoman pääosin karut kivilajit vaikuttavat putkilokasvi-, sammal- ja jäkälälajiston koostumukseen. Useat uhanalaiset sammal- ja putkilokasvilajit viihtyvät kallioilla ja niiden tyvillä. Jyrkänteet tarjoavat myös suojaisia pesäpaikkoja petolinnuille kuten huuhkajalle, sekä louhikkoja ja pieniä luolia, jotka lisäävät kalliokasvillisuuden monimuotoisuutta ja toimivat suoja- ja pesäpaikkoina pienpedoille ja lepakoille. Korouoman kalliojyrkänteet on suojeluarvoltaan merkittäviä paitsi lajistonsa, myös laajuutensa ja maisemansa takia. Merkittä-

vimmät kalliit ovat rotkolaakson pohjoisosassa, tärkeimpiä nähtävyyksiä ovat Piippukallio, Purnuvaara ja Julmakallio. Pohjoisosan Pirunkirkko ja Julmakallio sekä eteläosan Koronlatvajärven kallio ovat suosittuja kesäkiipeilykohteita, talvisin mm. Ruskeavirran putouksella, Mammuttiputouksella ja Saukko-ojan putouksella harrastetaan jääkiipeilyä. (Aarnio ym. 2010, 22, 48.)

Korouoman alueen linnuston lajimääräksi on saatu laskennoissa 62 lajia, jotka edustavat pääasiassa metsälajistoa. Luvusta puuttuu vesilintulajeja sekä paikallisesti esiintyvää harvalukuista lajistoa. (Aarnio ym. 2010, 23.) Kanjonissa on hyvät elinolosuhteet hirvelle ja seudulla on myös niiden talvehtimisaalueita. Alueella elää ilveksiä, sauikkoja ja karhuja. Korouomassa esiintyy sopivia elinympäristöjä liito-oravalle, ja vaikka sen esiintymistä ei ole varmistettu, alue voi olla lajin pohjoisin esiintymispaikka Suomessa. (Aarnio ym. 2010, 24.) Korouoman alueen luontaiseen kalastoon kuuluvat varmuudella purotaimen, harjus, hauki, ahven, made, särki, kiiski, kivisimppu ja pikkunahkiainen. Korsu- ja Kaivoslammen virkistyskalavesiin on istutettu kirjolohta, Iso- ja Pikku-Kuulean lampiin harmaanieriää eli kanadannieriää ja Korojokeen taimenta sekä harjuksen ja siian pienpoikasia. Korouoman alueen kovakuoriais- ja päiväperhoslajistoa tutkittiin vuonna 2001, jolloin löytyi kaksi uhanalaista ja yhdeksän silmälläpidettävää lajia. (Aarnio ym. 2010, 24.)

Korouoman rotkolaakson selvästi ympäristöstä poikkeava ilmasto vaikuttaa merkittävästi alueen kasvillisuuteen. Valoisammilla ja lämpimämmillä koillisrinteillä ja puronotkoissa on reheviä lehtoja, joista löytyy eteläistä lajistoa, kuten kivikkoalvejuurta ja lehtomataraa. Korojokivarren rantaniityillä ja -lehdossa kasvaa harvinaisena pohjoinen jokivarsien laji, kellosinilatva. Pohjoiseen avautuvien pahtojen viileämmän ilmaston varjoisilla kalliolla ja painanteissa lumi viipyy pitkälle kevääseen, ja kalliolla kasvaa pohjoista lajistoa kuten kalliokynsimöä, pahtarikkoa ja tunturikiviyrttiä. Rotkolaakson pohjoisosissa tavataan myös harvinaista itäistä lajistoa edustavaa lehtolajia, punakonnanmarjaa. (Aarnio ym. 2010, 25; Metsähallitus 2012d.)

Korouoman tyypillistä jäkälälajistoa ovat silikaattisten kallioiden lajit, karvelajit, napajäkälät ja erilaiset rupijäkälät. Torvijäkäliä, poronjäkäliä, nahkajäkäliä ja pohjankorvajäkälää kasvaa metsäkasvillisuuden peittämällä hyllyillä. Erityi-

sesti laaja-alaiset kallioidet ovat jäkälien kannalta mielenkiintoisia elinympäristöjä. Paikoin esiintyy ravinteisuutta ilmentäviä tai tyypeä suosivia lajeja, kuten sinilimijäkälä. Pohjoisempaa lajistoa edustavat muun muassa arktis-alpiininen rusonupujäkälä ja pohjoinen tunturinastajäkälä. (Aarnio ym. 2010, 26.)

Korouoman kalliolajisto on sammaleiden osalta hyvin monipuolinen ja edustaa monien eri kasvupaikkojen lajistoa. Kalliolajiston lisäksi löytyy mm. tunturi-, lumenviipymä-, suo- ja vesisammalia sekä levinneisyydeltään eteläpainotteista lajistoa. Alueen kallioilta on löytynyt 85 lehtisammal- ja 42 maksasammaltaksonia, joiden joukossa on kalliolajien lisäksi mm. suo- ja vesisammalia. (Aarnio ym. 2010, 27.)

Korouoman-Jäniskairan alueen kääväkäsajistoa on selvitetty muuan muassa Pohjois-Suomen vanhojen metsien inventoinnin yhteydessä. Alueelta on löydetty yhteensä 21 uhanalaiseksi luokiteltua kääväkäsajia. Kääpälajeja on löytynyt Korouoman alueelta 78. Korouoman metsät ovat pääosin kuivia mäntykankaita, mutta isojen ja vanhojen mäntyjen sekä kelojen laajamuotoinen poiminta on vähentänyt järeän lahoppuun määrää ja siten todennäköisesti vaikuttanut kääpälajistoon. Erityisesti yksi ainoa kalkkikäpälöytö vuonna 2001 tehdyssä selvityksessä vaikutti vähältä mäntymetsien laajuuteen nähden. Alueelta löytyi myös paljon odotettua vähemmän liekokäpää, erakkokäpää, kituhaprakäpää, harsukäpää ja hentohaprakäpää. Yleisiä käpälajeja ovat pienehköissä mäntymaapuissa, latvuksien jätteissä ja hajoavassa mäntykarikkeessa menestyvät lajit, kuten katko- ja kelokäpää, riekonkäpää, sirppikäpää ja karikekäpää. Korouomasta on löydetty myös joitain hyvin harvinaisia lajeja, kuten lovikäpää, kohvakäpää, lohikäpää ja hoikkaorakasta. Kääpälajien moninaisuus todistaa Korouoman mäntymetsien potentiaalia ja antaa aiheutta olettaa sienilajiston paranevan mäntykankaiden vanhenemisen ja mäntypuun määrän ja järeiden kasvamisen myötä. (Aarnio ym. 2010, 28–29; Metsähallitus 2012d.)

Metsähallituksen paikkatietojärjestelmän mukaan Korouoman alueella on alueella on järviä, lampia, puroja ja jokia 60, Jäniskairassa 22, virkistysmetsäalueella 24 ja muulla talousmetsäalueella 33. Paikkatietojärjestelmään

merkittyjä lähteitä Korouomasta löytyy 30, Jäniskairasta 19, virkistysmetsä-alueelta yksi ja talousmetsäalueelta 17. Merkitsemättömiä lähteitä ja tihkupintoja on huomattavasti enemmän. Alueen vedet kuuluvat Metsähallituksen Korouoman virkistyskalastusalueeseen, jonka luvalla saa kalastaa pilkintä-, onginta- ja viehekalastuskiellon alaisissa Kaivoslammessa, Korsulammessa, Lastenlammessa ja Iso-Kuuleajärvässä. Muissa vesissä kalastus on sallittu Metsähallituksen vieheluvalla ja läänikohtaisella vieheluvalla, myös onkiminen ja pilkkiminen on sallittu. Livo-Kitka-pyydyslupa-alueeseen kuuvilla Latvajärvellä ja Salmijärvillä voi kalastaa seisovilla pyydyksillä eli verkoilla ja katiskalla. (Aarnio ym. 2010, 14, 34.)

2.5 Posion alue

Posiolla on 3818 asukasta, joista 37 % asuu Aholan taajamassa (Vähäyjylkkä 2006, 13; Tilastokeskus 2012). Kunnan väkiluku kaksinkertaistuu kesäisin mökkeilijöiden ansioista, sillä alueella on 2450 vapaa-ajan asuntoa (Turisti-info 2012; Tilastokeskus 2012). Posion elinkeinorakenne on Koillis-Suomen kunnista maatalousvaltaisista, alkutuotannon työpaikat (21 %) ovat jatkuvasti vähentyneet ja elinkeinoelämän painopiste on mekaanisessa puunjalostuksessa sekä keramiikassa (18 %). Posion suurimmat työnantajat ovat kunta, valtio ja Pentik. Keramiikkaperinteet alueella ulottuvat jopa 6000 vuoden taakse. Keramiikan, kodinsisustamisen, kulttuurin, käsityöt ja perinteet yhdistävä Pentik-mäki on vuosittaisella kävijämäärällä mitattuna Koillis-Suomen neljänneksi suurin matkailukohde. Tavoitteena on palveluelinkeinojen (työpaikkojen osuus 59%), erityisesti matkailun ja sen oheispalvelujen, kehittäminen sekä yhteistyön lisääminen eri toimialojen, kuten matkailun ja alkutuotannon, välillä. (Vähäyjylkkä 2006, 15, 19; Turisti-info 2012; Tilastokeskus 2012.)

Valikoiva muuttoliike ja väestön vanheneminen heikentävät erityisesti sivukylien ja haja-asutusalueiden sosiaalisia verkostoja, mikä puolestaan lisää kunnallisten palvelujen tarvetta. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen tukee joukkoliikenteen kehittämistä ja luo edellytyksiä tehokkaalle tavarankuljetusjärjestelmälle sekä palvelujen saavutettavuudelle. Palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta vastaavat pääosin kunnat, ja yhä useampia palveluja järjestetään seutukunnallisena yhteistyönä. Hyvän palveluvarustuksen takaaminen

edellyttää kunnilta palvelurakenteen muutosta, ja kuntatalouden kannalta keskittäminen on tärkeää. Kattavat palvelut lisäävät alueen houkuttelevuutta sekä asukkaan että yritysten kannalta, mutta samalla vähentävät muiden alueiden vetovoimaa. Elinvoimaisuuden säilyttämiseksi voimavaroja pitää suunnata myös yritystoiminnan edellytysten turvaamiseen ja kehittämiseen. Kunta- ja palvelurakenneuudistuksen tarkoituksena on vahvistaa palveluiden rahoituspohjaa ja tehostaa voimavarojen käyttöä. On osattava katsoa riittävän pitkälle tulevaisuuteen ja saatava aikaan todellisia muutoksia palvelurakenteissa huolimatta siitä, että pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen vuoksi uudistusten toimeenpano on haastavaa. (Vähäyylkkä 2006, 33; Lapin liitto 2012, 15.)

Kylätoimintaa on tärkeä kehittää siten, että niiden nykyinen elinkeinotoiminta säilyy, sillä matkailun kehittämisen kannalta ominaispiirteiden säilyminen on tärkeää, samoin kuin matkailun kehittämistä edistävien toimintojen tukeminen. Matkailun kehittäminen luo edellytyksiä kylän kehittämiselle, ja kylän kehitystä voi tukea myös varautumalla asumisalueiden osoittamiseen kylän läheisyydestä. Kuntatalouden kannalta alueet parhaita asumisalueita ovat alueet, joilla on valmiiksi asutusta ja vesihuolto, ja joiden maaperä ja luonto ovat rakentamiseen soveltuvia eikä maisemallisia esteitä ole. (Vähäyylkkä 2006, 32.) Matkailun välittömät talousvaikutukset kohdistuvat laajasti eri toimialoille, rakentamiselle hyöty ja merkitystä on myös alueen palveluihin. Matkailu voikin olla kynnystekijä palveluiden ylläpidossa, keskeinen tekijä myönteisen imagon luomisessa sekä elinvoimaisuuden edistäjänä ja vaikuttaa lisäksi paikallisten asukkaiden itsetuntoon. (Vähäyylkkä 2006, 33.)

Itä-Lapin maakuntakaavassa Posion keskusta on taajamatoimintojen aluetta, ja keskuskylä ovat Kuloharju, Suonnankylä-Hyväniemi, Lehtiniemi ja Mourujärvi sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaat Karjalaisenniemi ja Tolva. Seudullisesti merkittävänä kulttuuriympäristönä pidetään Naumanniemen talouskeskusta sekä Lohirannan ja Anetjärven kyliä. Posion kunnan vanhimpiin kuuluva Sirmiön kylä ja Kitkan-Livon 1900-luvun alussa rakennettu tukinsiirtolaite ovat kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaita ja valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä. Tukinsiirtolaite mainitaan myös rakennus-suojelualueena. (Vähäyylkkä 2006, 4, 30.)

Suojelualueita ovat maakuntakaavan mukaan Syötteen kansallispuisto, Livojärvi ja Korouoma, joka on suojelualueeseen kuulumattomalta osalta myös valtakunnallisesti merkittävä virkistysalue. Luonnonsuojelualueita puolestaan ovat Pahkasuo (rimpilettoja ja lettorämettä, jossa kasvaa harvinainen bergrottiin sara), Kitkajärvi, Riisitunturin kansallispuisto, Jäniskaira, Mustarinnan tunturi ja Pää-Älly, joka on arvokas vanhan metsän kohde kunnan pohjoisosassa. Posion kunnan alueella muinaismuistoalueina ovat Kuivaniemi, Kuorikkikangas ja Posionkangas. Kitkan alue Posion kunnan kaakkoisosassa, Kuloharjun, Anetjärven, Sirniön ja Kynsivaaran kylät Etelä-Posiolla sekä Suolijärven alue koillisessa ovat seudullisesti merkittäviä maaseutualueita, jotka on esitetty kaavassa maaseudun kehittämisen kohdealueina. Kirintövaara mainitaan matkailupalveluiden alueena. Itä-Lapin matkailualue, johon kuuluu suuri osa Posion eteläisistä alueista, esitetään matkailun vetovoima-alueena sekä matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueena. Livojärven ja Korouoman alueella maakuntakaavassa on arvokasta harjualueita. (Vähäyjylkkä 2006, 4, 27.) Valtakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia Posion alueella ovat Pajupuron ja Ruostepuron tulvaniityt, maakunnallisesti tärkeäksi mainitaan Rauvuslammen tulvaniitty ja maakunnalliseksi arvokkaaksi maisema-alueeksi Tolvan kulttuurimaisema (Vähäyjylkkä 2006, 28, 29).

Korouoman-Jäniskairan alue on tärkeä luonnonmetsien, lehtojen ja kallioiden suojelukohde, ja Korouoman rotkolaakso geomorfologisesti merkittävä kohde. Suojelualueiden näkökulmasta luontomatkailu ja virkistyskäyttö on mahdollista, mikäli toiminta ei uhkaa alueen suojeluperusteita. Suojelu vaikuttaa metsä- ja puutalouteen merkittävästi, eikä lisäsuojeluun tästä näkökulmasta ole tarvetta, sillä nykyinen suojelukin rajoittaa raaka-aineen saantia sahateollisuudelle. Tavoitteena on monipuolinen ja runsas, mutta kuitenkin kevyt palveluvarustus ja palveluvarustuksen nostaminen alueilla, joilla yleisöpalveluja ei ole. Alueella tulee olemaan opastushenkilöstöä ja ohjattua opetuskäyttöä, kulkua ohjataan rakenteilla, eivätkä suojelutavoitteet edellytä kulun rajoittamista. Tavoitteena on myös sijoittaa alueelle luontotupa tai opastuspiste. (Vähäyjylkkä 2006, 23, 24, 33.) Maisemallisesti upean Livojärven palveluvarustus vaihtelee vähäisestä olemattomaan. Tulevaisuudessa tavoitteena on

saada alueelle opastauluja, polkuja sekä mahdollisesti joitakin autiotupia tai vastaavia majoituskohteita. (Vähäylikkä 2006, 26.)

3 GEOMATKAILUN KÄSITE JA TAUSTA

3.1 Kestävä matkailu

Kestävän matkailu juontaa juurensa yleiseen kestävän kehityksen käsitteeseen, jonka Brundtland esitteli vuonna 1987:

”kestävä kehitys kohtaa nykyisyyden tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä kohdata omat tarpeensa”. (Beeton ym. 2007, ks. Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 6.)

Kestävyys käsittää ympäristöllisen, sosiokulttuurisen ja ekonomisen näkökulman. Kestävyys merkitsee pysyvyyttä, joten kestävä matkailu sisältää voimavarojen optimaalisen käytön, käsittäen biologisen monimuotoisuuden, ekologisten, kulttuuristen ja sosiaalisten vaikutusten minimoinnin, luonnollisen ja kulttuurisen konservaaation sekä paikallisten yhteisöjen hyödyn maksimoinnin. Se viittaa myös näiden saavuttamiseksi tarvittaviin hallintorakenteisiin. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 6.)

UNWTO (2012) määrittelee kestävän matkailun seuraavasti:

”Matkailua, jossa otetaan huomioon nykyiset ja tulevat taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset ymmärtäen vierailijoiden, alan, ympäristön sekä paikallisten yhteisöjen tarpeet:”

Kestävää matkailua voidaan tarkastella sektorinäkökulmasta, jonka mukaan sen päämäärä on matkailutoiminnan toteutettavuus eli matkailun taloudellinen kestävyys. Tällaisen strategian painotus tarkoittaa matkailutuotteen vahvistamista, parantamista ja jopa erilaistamista, mikä usein nojaa organisatorisiin ja teknologisiin ratkaisuihin ja innovaatioihin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi investointi infrastruktuuriin kapasiteetin kasvattamiseksi ja palveluiden parantamiseksi sekä uusien palveluiden, kuten kongressikeskusten tai vesipuistojen rakentaminen. (Coccosis 1996, 8.) Toinen, luonnonsuojelullinen tulkinta perustuu laajalti ekologiaan sosiokulttuurisena ja poliittisena näkökantana ja painottaa ekologisesti kestävän matkailun tarvetta. Tässä lähestymistavassa prioriteettina on luonnonvarojen ja ekosysteemien suojeleminen. Ym-

päristönhoidon yhteydessä jotkin matkailuaktiviteetit, yleensä niin sanottua pehmeää tyyppiä edustavat, ovat hyväksyttäviä luonnonympäristöä täydentävinä ja häiritsemättöminä. (Coccossis 1996, 9.)

Kestävän matkailun kehitys eli matkailutoiminnan toteutettavuuden varmistaminen pitkällä tähtäimellä tunnistaa tiettyjen ympäristöasioiden suojelun tarpeen. Tämä lähestymistapa pohjautuu taloudelliseen näkökulmaan, jossa ympäristön laatu tunnistetaan tärkeäksi kilpailutekijäksi, jota tulisi suojella. Suojelu käsittää sellaiset ympäristön laadun ulottuvuudet, jotka vaikuttavat suoraan matkailutuotteen kehittämiseen ja markkinointiin. Yleensä tällaisia ovat esimerkiksi esteettisyys, muistomerkit, rantojen siisteys tai liikennesäännöt. (Coccossis 1996, 9.)

Kestävä matkailu voidaan nähdä myös ekologisesti kestävään taloudelliseen kehitykseen perustuvana, jolloin matkailu on osa kestävä kehityksen strategiaa ja kestävyys määritellään koko inhimillisen ja ympäristöjärjestelmän pohjaksi. Tästä näkökulmasta ympäristönsuojelu on yhtä tärkeä tavoite sekä taloudellisen tehokkuuden että yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Matkailupolitiikka yhdistyy yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja ympäristöpolitiikkaan, jolloin muodostuu lähempänä nykyistä matkailukäsitystä oleva, tasapainoisempi ja yhdistyneempi lähestymistapa. (Coccossis 1996, 9.)

Kestävä matkailu liitetään usein luontomatkailuun tai ekomatkailuun, mutta kestävä matkailun kehitys merkitsee muutakin kuin luonnollisen ympäristön suojelua. Se tarkoittaa ihmisten, yhteisöjen, kulttuurien, tapojen, sekä sosiaalisten ja taloudellisten järjestelmien todellista ja asianmukaista huomiointia. Kestävä matkailu on paikallisten yhteisöjen materiaalsen elämän parantamista heidän omien toiveidensa mukaisesti. Kestävä matkailu ei myöskään aiheuta perinteisen työllisyyden katoamista, kulttuurista sopeutumista tai sosiaalista häiriötä. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 10; Fennell 2008, 11–12.)

3.2 Ekomatkailu

Meksikolainen ekologi Hetzer esitteli ekomatkailun käsitteen ja tunnisti neljä periaatetta, jotka löytyvät myös useimmista myöhemmistä määritelmistä (Björk 2007, 26; Fennell 2008, 17). Hetzerin (1965, ks. Björk 2007, 26; Fennell 2008, 17) mukaan ekomatkailun tulisi:

- Vaikuttaa ympäristöön mahdollisimman vähän.
- Vaikuttaa paikallisiin kulttuureihin mahdollisimman vähän ja kunnioittaa niitä mahdollisimman paljon.
- Tuottaa mahdollisimman paljon taloudellista hyötyä paikalliselle väestölle.
- Tuottaa mahdollisimman suurta tyydytystä matkailijoille.

Beaumont (1998, ks. Page–Dowling 2002, 58) esitti, että ekomatkailu on luontomatkailun alakategoria, ja luontomatkailu on edelleen matkailun alakategoria. Hänen mukaansa ekomatkailua määrittää kolme periaatetta: luonnolliset puitteet, ekologinen kestävyys sekä ympäristöllisesti koulutuksellinen tai tulkitseva tekijä. (Beaumont 1998, ks. Page–Dowling 2002, 58.) Nämä periaatteet ovat yhteisiä monille määritelmille. TIES määrittää ekomatkailun luonnonalueille suuntautuvalksi vastuulliseksi matkailuksi, joka säästää ympäristöä ja parantaa paikallisten asukkaiden hyvinvointia (TIES 2012; ks myös Page–Dowling 2002, 58). Australian kansallinen ekomatkailustrategia määrittelee ekomatkailun luontopohjaiseksi matkailuksi, johon kuuluu kolme ulottuvuutta: luontopohjainen, ympäristökoulutuksellinen ja kestävä hallinta. (Australian Department of Tourism 1994, ks. Björk 2007, 28–29; Page–Dowling 2002, 58). Määritelmä käsittää neljä periaatetta, joita ekomatkailun tulee noudattaa:

- Luonnollisen ympäristön arvostus.
- Ekologinen kestävyys eli alueen kestokyvyn huomiointi ja biodiversiteetin säilyttäminen.
- Koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen ja ympäristöllinen sekä kulttuurinen opastus.
- Hyödyn tulee jakautua alueellisesti ja paikallisesti oikeudenmukaisella tavalla.

Tässä määritelmässä luonnollinen ympäristö käsittää myös kulttuurisia tekijöitä, ekologinen kestävyys kohtuullisen korvauksen paikallisille sekä luonnonvarojen pitkäaikaisen säilymisen (Australian Department of Tourism 1994, ks. Björk 2007, 28–29; Page–Dowling 2002, 58.) Ceballos-Lascurain (1996, ks. Björk 2007, 27; Page–Dowling 2002, 58) kannattaa IUCN:in määritelmää, jonka mukaan ekomatkailu on luonnosta nauttimiseen ja sen arvostamiseen tähtäävää, suhteellisen koskemattomille luonnonalueille suuntautuvaa, ympäristöllisesti vastuullista matkailua, joka edistää konservatiota, jolla on hyvin pieni negatiivinen vaikutus, ja joka tarjoaa paikalliselle väestölle suotuisaa, aktiivista sosio-ekonomista osallistumista.

Laarman ja Durst (1993, ks. Page–Dowling, 2002, 59–60; Fennell 2008, 20; Badan–Bhatt 2007, 29) tekivät perustavanlaatuisen eron luontomatkailun ja ekomatkailun välille, mutta korostivat samalla tulevaa väittelyä matkailumuotojen eroista. Luontomatkailu nähtiin tarkan toiminnallisessa mielessä, kuten luontokierroksia tarjoavina toimijoina, mutta myös laajemmassa merkityksessä matkailuna, joka keskittyy pääasiassa luonnonvaroihin, kuten suhteellisen koskemattomiin puistoihin, suomaille, villieläinalueille ja muille suojeltujen kasvistojen, eläimistöjen tai elinpiirien alueille. Ekomatkailu oli tässä mielessä yksi luontomatkailun osa-alue. Goodwinin (1996, ks. Fennell 2008, 20; Badan–Bhatt 2007, 30; Page–Dowling 2002, 60) mukaan luontomatkailu kattaa kaikki matkailun muodot (massaturismin, seikkailumatkailun, pienen vaikutuksen matkailun ja ekomatkailun) jotka hyödyntävät luonnonvaroja (lajisto, elinpiirit, maisema sekä suolaisen ja makean veden resurssit) villissä tai kehittämättömässä muodossa. Ekomatkailun Goodwin (1996, ks. Fennell 2008, 20; Badan–Bhatt 2007, 30; Page–Dowling 2002, 60) määritteli vähäisen vaikutuksen luontomatkailuksi, joka edesauttaa lajiston ja elinpiirien säilymistä joko suoraan osallistumalla suojeluun ja/tai epäsuorasti tuomalla paikalliselle väestölle riittävää tuloa, jotta he suojelevat luonnonperintöään tulonlähteenä. Blamey (1995, ks. Page–Dowling 2002, 60) tunnisti ekomatkailun luontomatkailusta erottaviksi tekijöiksi koulutuksellisen ja kestävän puolen, kuten myös matkailukokemuksen eettisen luonteen.

Ziffer (1989; ks. Fennell 2008, 21; Badan–Bhatt 2007, 33; Björk 2007, 27; Page–Dowling 2002, 61) määritteli ekomatkailun matkailuksi, jonka pääasial-

linen innoittaja on alueen luonnonhistoria, mukaan lukien alkuperäiskulttuuri. Ekomatkailija vierailee suhteellisen kehittymättömillä alueilla arvostaen ja varoen vahingoittamasta niitä ja osallistuen suojeluun. Matkailija hyödyntää luontoa ja luonnonvaroja ei-kuluttavalla tavalla ja vaikuttaa alueeseen työllään tai taloudellisilla toimilla, jotka on suunnattu hyödyttämään alueen suojelua ja paikallisen väestön taloudellista hyvinvointia. Vierailun tulisi vahvistaa matkailijan arvostusta ja omistautumista suojeluasioihin yleisesti sekä paikallisiin erityistarpeisiin. Ekomatkailu tarkoittaa myös matkailukohteen hallinnon lähestymistapaa sitoutua ylläpitämään kohdetta paikallisten asukkaiden avulla, markkinoimaan sitä, luomaan sääntöjä ja käyttämään tuoton alueen maanhallintaan ja yhteisön kehittämiseen. (Ziffer 1989, ks. Fennell 2008, 21; Page–Dowling, 2002, 61.)

Kutay (1993, ks. Page–Dowling 2002, 64) esitti että todellinen ekomatkailu on enemmän kuin matkustamista luonnosta nauttimiseksi. Siihen kuuluu myös ympäristölle ja kulttuurille aiheutuvien seurausten minimointi, osallistuminen suojeluun sekä ympäristökoulutus, kuten menettelyohjeiden määrittely matkailijoille ja muille matkailuelinkeinon toimijoille (Kutay 1993, ks. Page–Dowling 2002, 64.) Ekomatkailun määritelmiin kohdistuneen sisällönanalyysin tehtyään Sirakaya ym. (1999, ks. Björk 2007, 32; Page–Dowling 2002, 63.) havaitsivat että ekomatkailu voidaan määrittää uudeksi, ei-kuluttavaksi, opettavaiseksi ja romanttiseksi matkailun muodoksi, joka suuntautuu koskemattomille ja vähänvierailuille, kauniille alueille, ja jolla on kulttuurista ja historiallista merkitystä kohdealueen luonnollisen ja sosiokulttuurisen historian ymmärtämisessä ja arvostuksessa.

Björk (1997, ks. Brjörk 2007, 31) pitää ekomatkailua toimintana, jossa viranomaiset, matkailuala, matkailijat ja paikalliset ihmiset tekevät yhteistyötä mahdollistaakseen matkustamisen aitoihin kohteisiin ihaillemaan, opiskelemaan ja nauttimaan luonnosta ja kulttuurista tavalla, joka hyödyntää resursseja kestävänsä kehityksen keinoin. Weawerin (2001, ks. Björk 2007, 31) määritelman mukaan ekomatkailu on matkailua, joka edistää oppimiskokemuksia ja luonnollisen ympäristön tai sen kulttuuriseen kontekstiin liittyvän osa-alueen arvostusta. Se on ympäristöllisesti ja sosio-kulttuurisesti kestävä, mieluiten

tavalla, joka parantaa kohteen luonnolisten ja kulttuuristen resurssien pohjaa ja edistää toiminnan kannattavuutta (Weaver 2001, ks. Björk 2007, 31).

Wallacen ja Piercen (1996, ks. Fennell 2008, 21; Badan–Bhatt 2007, 34; Page–Dowling 2002, 64) mukaan ekomatkailu käsittää seuraavat kuusi periaatetta:

- Minimoi ympäristölle ja paikalliselle väestölle aiheutuvan negatiivisen vaikutuksen.
- Lisää tietoisuutta ja ymmärrystä alueen luonnon- ja kulttuurijärjestelmistä sekä vierailijoiden osallistumista niihin vaikuttaviin asioihin.
- Edistää suojeltujen ja muiden luonnonalueiden säilymistä ja hoitoa.
- Maksimoi paikallisten aikaisen vaiheen ja pitkän aikavälin osallistumisen päätöksentekoprosessiin, joka määrittää matkailun laadun ja määrän.
- Ohjaa taloudellisia ja muita hyötyjä paikalliselle väestölle, joka kunnioittaa paikallisia tapoja.
- Tarjoaa paikallisille asukkaille ja työntekijöille mahdollisuuden luonnonalueilla vierailuun, niiden hyödyntämiseen ja niistä oppimiseen.

Honey (1999, ks. Page–Dowling 2002, 64) puolestaan esitti että ekomatkailulla on seitsemän ominaispiirrettä: matkustaminen luontokohteisiin, vaikutusten minimointi, ympäristötietoisuuden rakentaminen, suoran taloudellisen hyödyn tarjoaminen suojeluun, taloudellisen hyödyn ja valtuutuksen tarjoaminen paikallisille, paikallisen kulttuurin kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien sekä tasa-arvolikkeiden oikeuksien tukeminen. Badanin ja Bhattin (2007, 37) määritelmän mukaan ekomatkailu on luonnonvaroihin kohdistuvan matkailun kestävä muoto, joka keskittyy pääasiassa luonnon kokemiseen ja siitä oppimiseen. Ekomatkailua hallinnoidaan eettisesti, jotta se olisi vähävaikutteista, ei-kuluttavaa ja paikallisesti suuntautunutta. Ekomatkailua tehdään tyypillisesti luonnonalueilla ja sen tulisi edesauttaa niiden konservaatiota. (Badan–Bhatt 2007, 37.)

Fennell (2008, 24, ks. myös Björk 2007, 32; Page–Dowling 2002, 63) määrittä ekomatkailun luonnonvaroihin perustuvan matkailun kestäväksi muodoksi,

joka keskittyy pääasiassa luonnosta oppimiseen ja sen kokemiseen. Ekomatkailu on tyypillistä luonnonalueilla ja sen tulisi vaikuttaa niiden suojeluun ja säilyttämiseen positiivisella tavalla. Eettisesti johdettuna ekomatkailulla on vähäistä vaikutusta, se on ei-kuluttavaa ja paikallisesti painottunutta. (Fennell 2008, ks. myös Björk 2007, 32; Page–Dowling 2002, 63.) Fennel päivitti myöhemmin määritelmänsä ja luokitteli ekomatkailun vähäisen vaikutuksen matkailuksi, joka edesauttaa lajien ja elinympäristöjen säilymistä joko suoraan suojelutoimilla tai epäsuorasti luomalla paikalliselle yhteisölle riittävää tuloa, jotta he arvostavat ja siksi suojelevat luonnonperintöään (Fennel 2008, ks. Dóniz-Páez–Becerra-Ramírez–González-Cárdenas–Guillén-Martín–Escobar-Lahoz 2011, 194).

Yhteenvetona voi todeta, että ekomatkailuun liittyy viisi olennaista ydinperiaatetta: se on luontopohjaista, ekologisesti kestävä, ympäristöllisesti kouluttava, paikallisesti hyödyllistä ja synnyttää tyytyväisyyttä matkailijoissa. Näistä kolme ensimmäistä on välttämätöntä ekomatkailulle ja kaksi viimeistä toivottavaa kaikille matkailun muodoille. (Dowling 1996, ks. Page–Dowling 2002, 64–65).

3.3 Geomatkailu ja geokohteet

Jenkinsin (1992, ks. Hose 2005, 28) mukaan geomatkailua on pidetty nopeasti kasvavana SIT-matkailuna. Sillä on osittaista päällekkäisyyttä ekomatkailun, kestävän matkailun ja vaihtoehtomatkailun kanssa ja potentiaalisesti jonkin päällekkäisyyttä koulutuksellisen, ympäristö-, luontopohjaisen ja perintömatkailun kanssa. (Hose 2005, 28.) Luonnonmaisemien ja geologisten ilmiöiden arvostus ja matkustaminen niitä ihaillemaan kasvaa SIT-matkailuna. Talouden taantumista, poliittisista ongelmista, öljyn hinnan noususta ja jopa luonnonkatastrofien, kuten tulivuorenpurkausten, riskeistä huolimatta ihmiset kaipaavat uusia kokemuksia ja haluavat toteuttaa sitä ihmisyyden osaa, joka ihmettelee planeettaa jolla elämme. Geomatkailu tulee jatkamaan nousuaan tärkeäksi matkailun muodoksi, kun maailma ylikansoittuu yhä enemmän, luonnonvaraiset paikat vähenevät ja ihmiset pyrkivät kohti kestävä elämättyä ja aitoja luonnonelämyksiä. (Newsome–Dowling 2010,1.)

Geomatkailun käsite kehitettiin ja sitä on markkinoitu 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Ensimmäisenä geomatkailua määritteli Hose, joka tuolloin työskenteli geologisten ja geomorfologisten (maanpinnan muotoja ja maaperän rakennetta tutkiva tiede) kohteiden, eli geokohteiden, opastejärjestelyjen parissa. (Hose 2005, 28; 2010, 15.) Hosen (2005, ks. Newsome–Dowling 2010, 3) alkuperäisen, vuoden 1995 määritelmän mukaan geomatkailu on:

”sellaisten tulkitsevien ja palvelullisten välineiden järjestämistä, jotka mahdollistavat matkailijoiden pelkän esteettisen arvostuksen ylittävän geologisen ja geomorfologisen tiedon saamisen ja ymmärtämisen kohteesta (sisältäen sen osallistumisen geotieteiden kehittämiseen).”

Hosen (2000, ks. Newsome–Dowling 2010, 3) uudempi määritelmä kertoo geomatkailun olevan:

”sellaisten tulkitsevien välineiden ja palveluiden järjestämistä, jotka edistävät geologisten ja geomorfologisten kohteiden ja niiden materiaalin arvoa ja yhteiskunnallista hyödyntämistä ja varmistavat niiden säilyttämisen opiskelijoita, matkailijoita sekä satunnaisia virkistyskäyttäjiä varten.”

Stokesin ym. (2003, ks. Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 18) mukaan geomatkailu on:

”kestävän matkailun piiriin kuuluva kasvava niche-markkina, joka keskittyy ylläpitämään ja vahvistaman kohteen maantieteellistä luonnetta”.

Fennel (2003, ks. Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 18) puolestaan pitää geomatkailua osana ekomatkailua. Slomka ja Kicinska-Swidarska (2004, ks. Newsome–Dowling 2010, 3) esittivät geomatkailun olevan:

”tiedollisen matkailun ja/tai seikkailumatkailun sivutuote, joka perustuu vierailuihin geologisissa kohteissa sekä geologisten prosessien tunnistamiseen yhdistettynä geokohteessa saatujen esteettisten kokemusten kanssa.”

Joyce (2006, ks. Newsome–Dowling 2010, 3) yksinkertaisti määritelmää huomattavasti esittämällä että geomatkailijat matkustavat kohteeseen katsomaan ja oppimaan geologiasta ja geomorfologiasta joko yhdestä tai useammasta näkökulmasta. Dowlingin ja Newsomen ensimmäinen määritelmä

(2006, ks. Newsome–Dowling 2010, 3) selitti geomatkailun erityisesti geologiaan ja geomorfologiaan sekä maiseman, pinnanmuotojen, fossiiliesiintymien, kivilajien ja mineraalien luonnonvaroihin liittyväksi matkailuksi, joka painottuu näitä ominaisuuksia luoviin prosesseihin. Zouros (2012) määrittelee geomatkailun säilyttäväksi ja alueen identiteettiä vahvistavaksi matkailuksi, jonka avulla geoparkit toteuttavat kokonaisvaltaista luonnonsuojelua ja kestävästä paikallista kehitystä.

Geomatkailun määritelmä on edelleen kiistanalainen, sillä esimerkiksi National Geographic on esittänyt geomatkailusta laajamerkityksistä näkemystä. Travel Industry Association of America ja National Geographic Traveller Magazine määrittelivät geomatkailua vuonna 2002 seuraavasti:

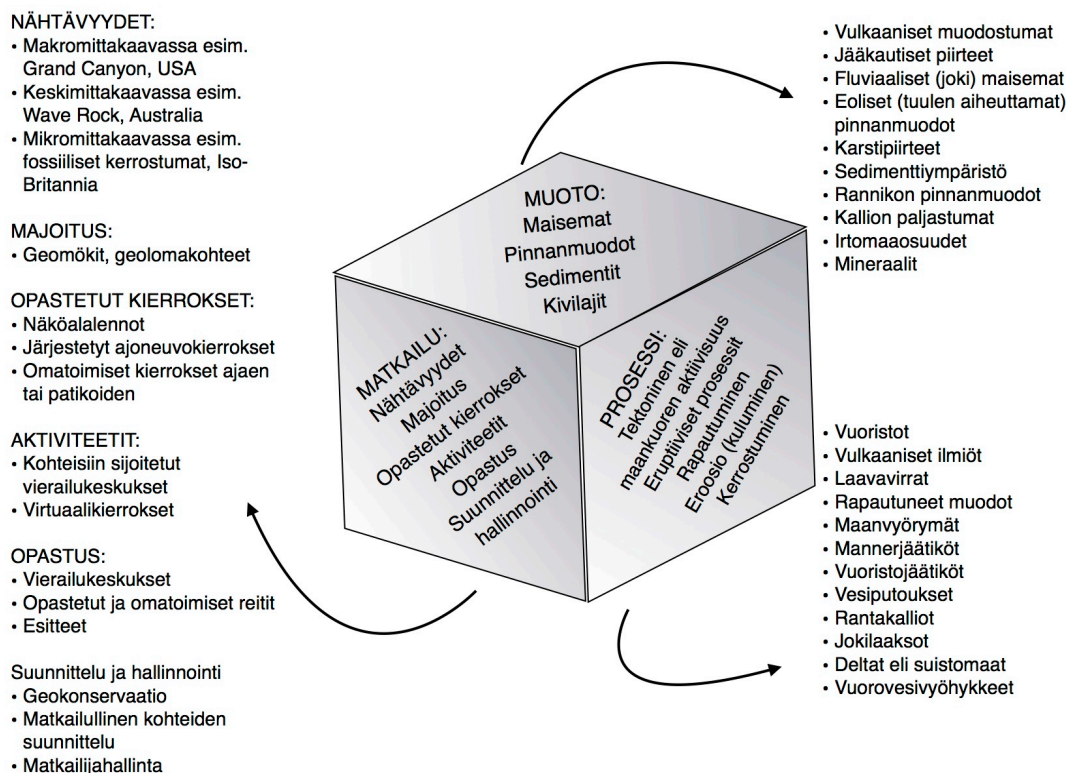
”matkailua, joka ylläpitää tai parantaa alueen maantieteellistä luonnetta eli ympäristöä, kulttuuria, estetiikkaa, perintöä ja asukkaiden hyvinvointia” (National Geographic, ks. Newsome–Dowling, 3; Tourtelot 2002, ks. Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 14.).

The National Geographic Geotourism Charter -peruskirja (National Geographic 2012) korostaa matkailun kestävästä näkökulmaa, kuten asianmukaista suunnittelua, kohteiden suojelua, luonnonvarojen säästämistä, vuorovaikutteista tulkintaa, matkailijoiden tyytyväisyyttä ja yhteisön hyötymistä. Näistä näkökumista ollaan laajalti yhtä mieltä, mutta määritelmä on kuitenkin niin laaja, että se kattaa muitakin merkittäviä matkailun muotoja. Geomatkailu olisi tämän mukaan vain tiettyä matkailutoimintaa, ei oma matkailumuotonsa, ja näiltä osin National Geographic jää määritelmänsä kanssa yksin. Laajuus, jossa nimenomainen geomatkailun määritelmä hyväksytään riippuu yksittäisistä tulkinnoista sen suhteen, kuinka geomatkailua ja siihen liittyviä aktiviteetteja halutaan kehittää tietyssä maassa tai kohteessa. Kokonaisvaltaisempi lähestymistapa tosin laajentaisi geomatkailun profiilia kiinnittämällä suuremman matkailijajoukon huomion. (Newsome–Dowling 2010, 1, 3, 4.)

Geomatkailun määritelmän tiivistäminen tarkemmaksi on kuitenkin tarpeen huomion keskittämiseksi. Geokohteiden markkinointi, opasteet, geokohteiden hallinta ja geokonservatio ovat esimerkkejä näistä. Tällaisissa tapauksissa vaaditaan tietoa sekä geologiasta että matkailusta, jotta toiminta saadaan

hoidettua tarkasti ja tehokkaasti. Tarkempi määritelmä on tärkeä myös siitä syystä, että pääasialliset vetonaulat kohteissa ympäri maailman ovat luonteeltaan ensisijaisesti geologisia ja korostavat hyötyä, jota paikallinen yhteisö voi saada geokohteesta. Kaikkein tärkein syy on kuitenkin se, että ilman yksityiskohtaista geomatkailun määritelmää tieto geologiasta ja maisemasta jäisi heikoksi verrattuna siihen mitä yleisölle esitetään ekosysteemeistä, kasveista ja villieläimistä. Kuten ekomatkailussa, myös geomatkailussa koulutus ja erityisesti tulkinta edistävät geodiversiteetin suojelua sekä geologian ja maiseman arvostusta ja niistä oppimista, ja ovat siten olennainen osa geomatkailua. (Newsome–Dowling 2010, 4.)

Riippumatta tavasta, jolla geomatkailua määritellään tai kuvaillaan, ”geo” tarkoittaa geologiaa ja geomorfologiaa. Geologia tutkii maata ja geomorfologia pinnanmuotoja. Geologiset elementit sisältävät sekä muodon, kuten pinnanmuodot, kallioesiintymät, kivilajit, sedimentit, maaperät ja kiteet, että prosessin, kuten vulkaaniset ilmiöt, eroosio ja jäätiköitymisen. ”Matkailu” puolestaan viittaa geokohteissa vierailuun, oppimiseen, arvostukseen ja kiinnostukseen. Geomatkailu koostuu siis geologisista muodon ja prosessin elementeistä yhdistettyinä matkailun elementteihin, kuten nähtävyyksiin, majoitukseen, kiertomatkoihin, aktiviteetteihin, tulkintaan sekä suunnitteluun ja hallintaan. (Dowling 2008, 227; 2010, 1, 2.) Geomatkailun ulottuvuudet on kuvattu kuviossa 6.

Kuvio 6. Geomatkailun käsitteen ulottuvuudet (mukailen Dowling ja Newsome 2006, ks. Dowling 2010, 3)

Geomatkailu on synerginen kestävä matkailun muoto, jossa maisemalliset ja pinnanmuodostukselliset elementit luovat yhdessä matkailukokemuksen, joka on enemmän kuin osiensa summa, ja joka vetoaa monenlaisiin vierailijoihin. Kun joukko paikallisia yrityksiä ja kansalaisryhmiä työskentelee yhdessä luodakseen autenttisia ja muista erottuvia elämyksiä, geomatkailu käsittää myös yhteisöllisen elementin. Geomatkailu voi tarjota myös taloudellista hyötyä synnyttämällä uusia työpaikkoja, lisäpalveluita ja tuotteita. Kun yhteisö ymmärtää geomatkailun hyödyllisen roolin, siitä tulee kannustin viisaalle kohteen hallinnalle. (Dowling 2008, 227–228; 2010, 2.)

On selvää että geomatkailun määritelmä kaipaa selkeyttä, ja tästä syystä Newsome ja Dowling (2010, 3) päivittivät määritelmänsä pohjaten kaikkiin aiempiin. Geomatkailu muotoutui luonnonalueille suuntautuvaksi matkailuksi, joka keskittyy maisemaan ja geologiaan. Geomatkailu edistää geokohteisiin kohdistuvaa matkailua ja geodiversiteetin säilyttämistä sekä geotieteiden ymmärtämistä arvostuksen ja oppimisen kautta. Tämä saavutetaan vierailemalla geologisissa kohteissa, kulkemalla georeittejä ja hyödyntämällä näköalapeitteitä, opastettuja kierroksia, geo-aktiiviteetteja sekä geokohteiden vie-

railukeskuksia. Määritelmä tukee myös laajempaa käsitystä matkailutoiminnoista, jonka mukaan kohteissa vieraileminen vaatii kuljetusta, pääsyä kohteisiin, majoitusta ja palveluita, koulutettua henkilökuntaa, suunnittelua sekä hallintoa. (Newsome–Dowling 2010, 3, 4.) Zouros (2012) esittelee geopark-tunnuksen laadun merkkinä sekä toiminnan että palvelun saralla. Promootio ja viestintä, kuten esitteet, infrastruktuuri, saavutettavuus ja näkyvyys, kohteiden suojelu ja esittely edustavat toiminnan puolta. Palveluista Zouros mainitsee esimerkiksi opastetut kierrokset, näyttelyt, aktiviteetit, kuten georisteilyt ja geo-ruoanvalmistuksen, kulttuuritapahtumat, koulutusmateriaalin ja -aktiviteetit sekä geo-matkamuistot, käsityöt, paikalliset tuotteet, paikallisen ruoan ja majoituksen. (Zouros 2012.)

Komoo (1997, ks. Hose 2005, 28) kertoo ”matkailugeologian” olevan Malesiassa soveltavan geologian haara, joka tukee ekomatkailun kasvua ja mahdollistaa geokonservaation nostamisen yhtä tärkeäksi biokonservaation kanssa. Hosen (2010, 15; 2007, 259) mukaan geomatkailu on sekä SIT-matkailua, jossa matkailijoita motivoi kiinnostus ja omistautuminen geologiaan, että niche-matkailua, joka keskittyy kohtalaisen pienten markkinoiden tarpeiden tyydyttämiseen. Geomatkaillijat matkustavat osallistuakseen tiettyyn aktiviteettiin sopivassa paikassa. Luonnonvarat eivät kuitenkaan yksin riitä turvaamaan matkailua, vaan liikenne- ja majoitusinfrastruktuuri tulee kytkeä yhteen opastuksen kanssa, jotka perustuvat vankkaan tietoon ja ymmärrykseen luonnonvarojen perustasta sekä sen käyttäjistä eli geomatkailijoista. Geomatkaillijat keskittyvät tutkimaan maisemaa ja geologista materiaalia, kuten fossiileja ja mineraaleja sekä paikan päällä että museoissa. Geomatkailu edistää ja rahoittaa geokohteiden säilyttämistä ja suojelua eli geokonservatiota, sillä se tuo geokohteet lähemmäksi suurta yleisöä luoden siten uutta asiakasvirtaa ja synnyttäen tuloja. Geomatkailun menestyksellä kehitys vaatii jatkuvaa geotutkimusta, geokonservatiota sekä vierailijoiden ja median arvioita kestävän matkailun hallinnon puitteissa. (Hose 2007, 259–260.)

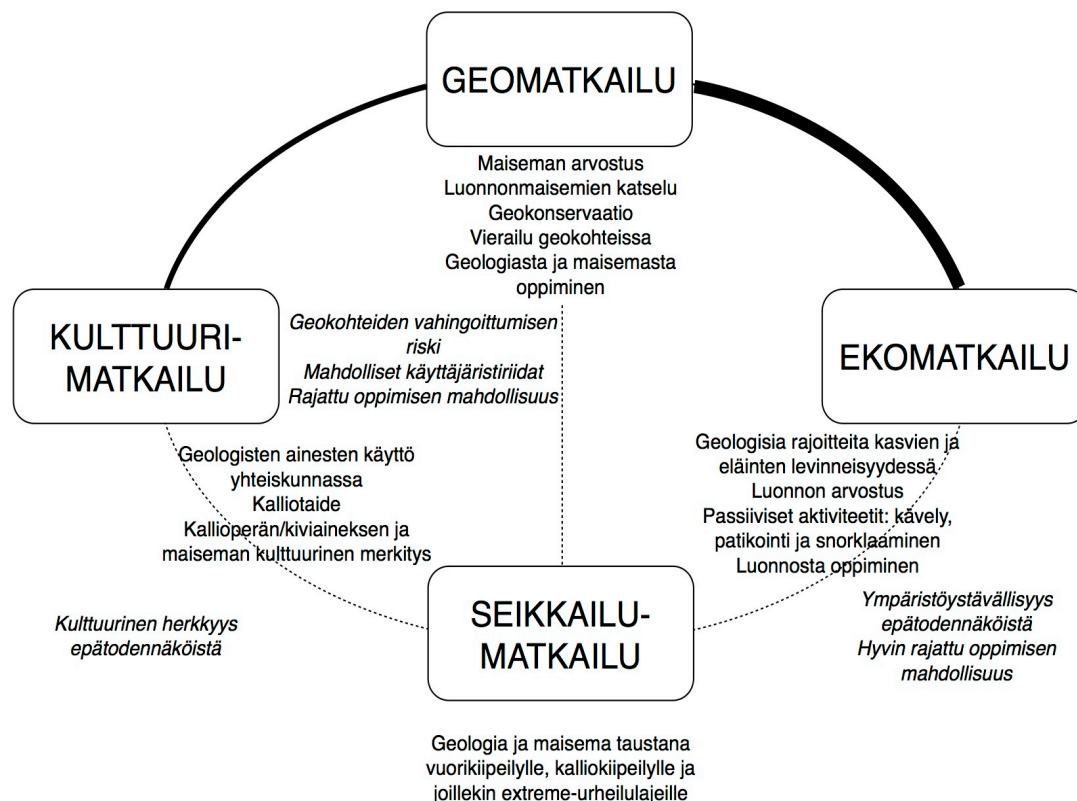
Hosen (2005, 28; 2010, 15) mukaan geomatkailu käsittää geokohteiden tutkimuksen sekä niiden tulkinnallisen viestinnän ja mainonnan lisäksi geotieteilijöiden elämää, työtä, julkaisuja, muistiinpanoja ja taidetta, kirjeenvaihtoa, päiväkirjoja, kokoelmia, työpaikkoja, asuntoja ja jopa hautoja. Geomatkailun

ytimessä on geokohteiden suojelun ja säilyttämisen varmistaminen tunnistamalla ne ja antamalla niille laajempi merkitys (Hose 1997, ks. Hose 2005, 28.) Koska geokohteiden tutkimiseen tarvitaan hyvin vähän erikoisvälineitä, geomatkailu kiinnostaa usein ihmisiä silkasta satunnaisen keräilyn ilosta. Geomatkailu on osallistujan tasolla ”virkistysgeologiaa”, mikä voi pidentää matkailukautta sopivilla alueilla. (Hose 2005, 28.) Farsani, Coelho ja Costa (2012b, 1631) mieltävät geomatkailun kestävän matkailun, luontomatkailun ja maantieteellisen matkailun alaisuuteen kuuluvaksi matkailun muodoksi, joka käsittää joitain matkailutuotteita, mutta jolla on enemmän potentiaalia matkailumarkkinoinnin työkaluna.

Matkailijahallinnan kannalta on hyödyllistä tunnistaa omistautuneet geomatkailijat ja satunnaiset geomatkailijat omiksi ryhmikseen. Ensimmäinen ryhmä koostuu yksilöistä, jotka tarkoituksella vierailevat geokohteissa ja näyttelyissä henkilökohtaisen koulutuksen tai älykkyyden parantamiseksi sekä nauttimisen vuoksi. Toisen ryhmän edustajat puolestaan vierailevat geokohteissa ja näyttelyissä pääasiassa nautinnon ja vain rajoitetusti älyllisten virikkeiden vuoksi. Varautuminen ensimmäisen ryhmän edustajiin on vakiintunutta ja yleensä luonto-oppaiden ja tieteellisten julkaisujen muodossa. Jälkimmäisen ryhmän osalta järjestelyt ovat suhteellisen tuoreita ja pitkälti opaskirjojen, reitien ja vierailukeskusten muodossa. Vaikka molempien ryhmien matkailijat voivat vierailla samoissa geokohteissa, kohteiden hyödyntäminen ja ymmärrys niistä on usein melko erilainen. (Hose 2010, 15; 2007, 261.)

Geokohteiden hallinnan kannalta taas on hyödyllistä erottaa toisistaan ensisijaiset ja toissijaiset geokohteet. Ensisijaisissa geokohteissa on rajatulla ulkoilma-alueella geologisia tai geomorfologisia ominaisuuksia, jotka ovat yleensä pysyvästi näkyvillä joko luonnostaan tai ne on paljastettu. Ne ovat vähintään paikallisesti merkittäviä joko tieteellisen, koulutuksellisen tai tulkinnallisen arvonsa puolesta. Tällaisia ovat esimerkiksi kalliot, kaivokset ja luolat. Toissijaisissa geokohteissa on joko rakennuksen tai rajatun alueen piirissä joitain ominaisuuksia tai esineitä, jotka ovat vähintään paikallisesti merkittäviä geologian tai geomorfologian historian, kehityksen, esittelyn tai tulkinnan kannalta. Näihin lukeutuvat muun muassa museoiden ja kirjastojen ko-

koelmat ja arkistot, vierailukeskukset, geotieteilijöiden kodit, muistomerkit ja -laatat sekä patsaat. (Hose 2005, 29; 2007, 261; 2010, 15–16.)

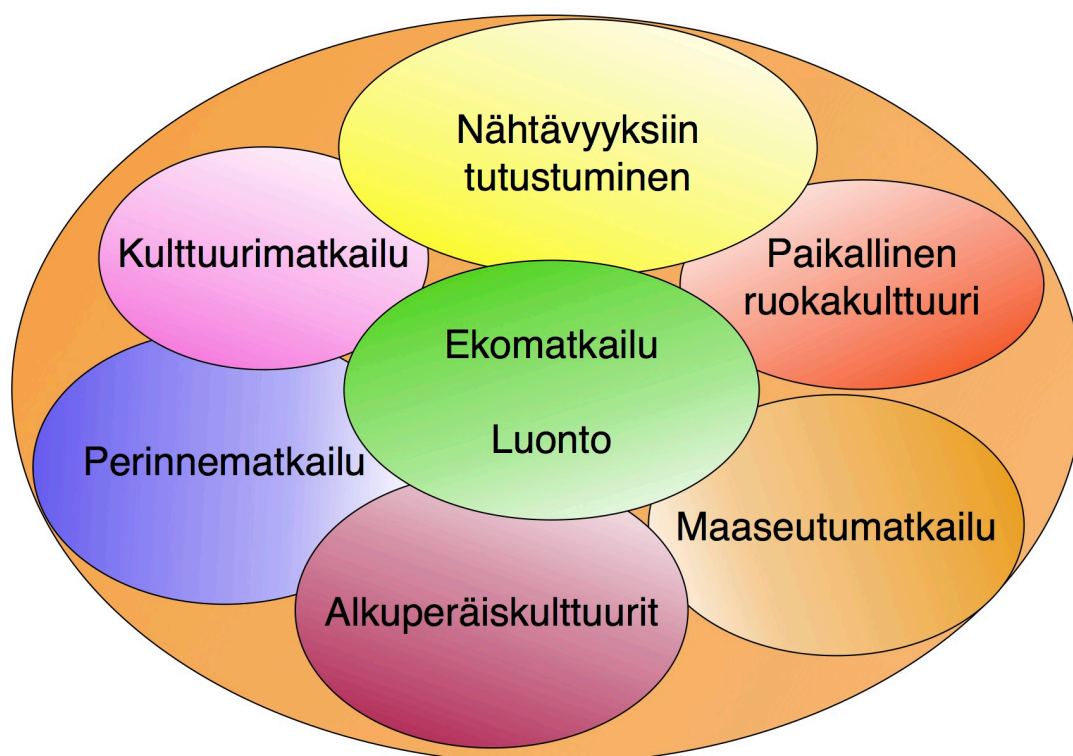
Kuvio 7. Geomatkailun suhde muihin matkailun muotoihin (mukailen Newsome–Dowling 2010, 2)

Kuvio 7 ilmaisee geomatkailua suhteessa muihin matkailun muotoihin. Ehjät ja katkonaiset viivat kuvaavat yhdistyviä polkuja. Ekomatkailun ja geomatkailun yhteys on erityisen vahva. National Geographicin näkökulma käsittää kulttuurimatkailun ja ekomatkailun sekä laajan merkityksensä vuoksi joitain elementtejä myös pehmeästä seikkailumatkailusta. Geomatkailun ja ekomatkailun välillä on selvästi vahva yhteys, kuten kuvion 1 paksu viiva osoittaa. Kulttuurimatkailun kanssa on heikompi yhteys. Geo-, kulttuuri- ja ekomatkailun seikkailumatkailuun yhdistävät katkoviivat ovat hatarampia kestävyys- ja sopivan oppimisympäristön käsitteiden suhteen, jotka molemmat ovat olennaisia osia luonnonalueisiin suuntautuvassa matkailussa. Tämä hatara yhteys koskee erityisesti seikkailumatkailun kovempia muotoja, jotka ovat päällekkäisiä extreme-urheilulajien kanssa. Monet seikkailumatkailun muodot toteutetaan geologisessa ympäristössä, ja ne voivat liittyä geomatkailuun, kuten esimerkiksi maastopyöräilytapahtuma. Vaihtoehtoisesti geologia voi

olla myös toiminnan keskipisteessä, kuten vuorikiipeilyssä, kiipeilyssä, köydellä laskeutumisessa, suurissa juoksutapahtumissa, moottorikelkkailussa, mönkijä-ajelussa jäätiköillä sekä geokätköilyssä. Tällaisissa aktiviteeteissa varovainen menettely ympäristöasioissa on rajallista ja ne voivat vahingoittaa ympäristöä. (Newsome–Dowling 2010, 2.)

Geomatkailu yhdistää erilaisia matkailutuotteita, ja geoparkit pyrkivät niitä kehittämällä markkinoimaan tätä uutta täsmämarkkinaa. Kulttuuriseen kestävyteen ja kulttuurimatkailun sekä maatalousmatkailun edistämiseen pyritään järjestämällä kansallisia ja paikallisia tapahtumia ja panostamalla paikallisiin tuotteisiin, kuten keittoihin, juustoihin, oliiviöljyyn, leipään tai keramiikkaan. Portugalissa Naturtejo Geoparkissa järjestetään monen muun tapahtuman ohella esimerkiksi papufestivaali, Copper Coast Geoparkissa Irlannissa karpitsan kaiverruskisat halloweenin aikaan ja Araripe Geoparkissa Brasiliassa maatalousfestivaali. Jotkut geoparkit pyrkivät puolestaan kehittämään seikkailumatkailua, kuten Langawi Geopark Malesiassa elefanttisafareillaan, Qeshm Geopark Iranissa sukellusvarustelullaan tai Naturtejo ja Arouca Geoparkit Portugalissa kajakkiretkillään, kiipeilyllään ja maastopyöräilyllään. Geoparkit painottavat luonnonperinnön säilyttämistä ja ekomatkailua esimerkiksi kukkaistapahtumalla Copper Coast Geoparkissa, Mølen'sin kasvi- puistolla Gea Norwegica Geoparkissa Norjassa tai istuttamalla kotoperäisiä puita Naturtejo Geoparkissa maailman metsäpäivänä. (Farsani ym. 2012b, 1630, ks. myös Naturtejo Geopark 2012a; 2012b; Copper Coast Geopark 2012b; Araripe Geopark 2012; Arouca Geopark 2012a; Langawi Geopark 2012; Qeshm Geopark 2012; Gea Norwegica Geopark 2012.)

National Geographic Society on laatinut kuvion geomatkailusta uutena täsmämarkkinana ja intergoituneena matkailutuotteena, jota edellä olevat esimerkit geomatkailusta tukevat. Geoparkeissa geomatkailu käsittää tosin vielä kuviossa esitettyä laajemman joukon matkailutuotteita, kuten seniori-, esteetömän- sekä seikkailumatkailun. (Farsani ym. 2012b, 1631.) Kuvio 8 on muokailtu National Geographic Society'n kuviosta.

Kuvio 8. Geomatkailu integroituneena matkailutuotteena (mukailen National Geographic Society, ks. Farsani ym. 2012D, 1631; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 14)

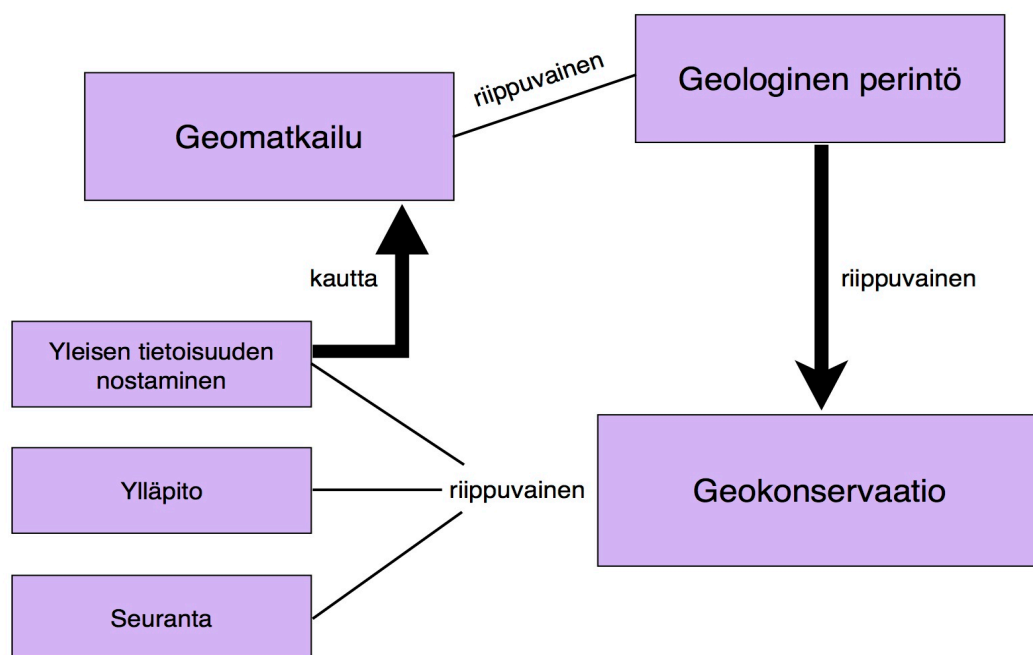
Seniorimatkailu ja esteetön matkailu ovat luoneet kysyntää uudenlaisille palveluille ja välineille. Naturtejo Geoparkista on tehty sokeille lapsille suunnattu kirja ja Parque Natural Cabo de Gata-Nijar Geoparkissa Espanjassa on rakennettu esteetön pyörätuolireitti laavatunneleihin sekä kosketeltava kolmiulotteinen malli tulivuoresta sokeille. (Farsani ym. 2012b, 1630; Farsani–Coelho–Costa 2012a, 156.) Geomatkailulla pyritään yhdistämään matkailutuotteet matkailijoille, paikallisille ja koululaisille suunnattuihin geotieteellisiin koulutusohjelmiin. (Farsani ym. 2012b, 1631). Ekomatkailun tavoin geomatkailu muodostaa positiivisen kierteen, jossa matkailutulo kannustaa paikallisia suojelemaan ja ylläpitämään kaikkea sitä, mitä matkailijat haluavat nähdä. Geomatkailun kohdalla periaate laajenee luonnon ja ekologian ohella koskemaan myös historiaa, kulttuuria, maisemaa, ruokakulttuuria, taiteita ja käden-taitoa sekä paikallista kasvistoa ja eläimistöä. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 14.)

Kuten edellisessä aiemmin todettiin, Dowlingin (1996, ks. Page–Dowling 2002, 64–65) mukaan ekomatkailussa on viisi pääperiaatetta. Samalla tavalla voidaan muodostaa periaatteet myös geomatkailua koskien. Geomatkailu on

geologiaan pohjautuvaa, kestävä, kouluttavaa, paikallisesti hyödyllistä ja luotyytyväisyyttä matkailijoissa. Kolme ensimmäistä periaatetta ovat välttämättömiä, jotta voidaan puhua geomatkailusta ja kaksi viimeistä puolestaan toivottavaa kaikille matkailun muodoille. (Newsome–Dowling 2010, 4; Dowling 2010, 2–3.)

Geologian saavutuksia ja yhteiskunnallista arvoa ei valitettavasti juuri ymmärretä tai arvosteta tieteenalan ulkopuolella, mistä johtuen monet merkittävät geokohteet ja museoiden, kirjastojen sekä yliopistojen kokoelmat on jo menetetty tai voidaan menettää. Minkäänlaista tarvetta suojella geokohteita ja niihin liittyviä kokoelmia ei yleisesti tiedosteta, eikä yhteisöllistä arvoa kohdisteta niihin, joten vaikka tärkeä geokohde menetettäisiin, olisi menetyksen tunne hyvin pieni. Yksi alkuperäisistä syistä geomatkailun kehittämiseksi oli edistää ja rahoittaa geokonservaatiota, eli geokohteiden ja niihin liittyvien kokoelmien ylläpitoa ja säilyttämistä. Geokonservatio merkitsee jokseenkin samaa kuin maailmanperinnön säilyttäminen, geotieteiden säilyttäminen, geologinen konservatio tai geologisten kohteiden konservatio. Geokonservatio tarkoittaa säästävyyttä, sillä suuri osa geokohteiden arvosta liittyy näytteiden saatavuuteen ja kiviaineksen paikan päällä antamaan vaikutelmaan. Geokohteet hyötyvät häiriötekijöiden sekä kivien ja maa-aineksen keräämisen ja siirtämisen rajoittamisesta. Geokohteiden ja kokoelmien turvaamisessa vaaditaan huolellisuutta. Geokohteista tiedottamisessa matkailun edistämiseksi ja niiden säilyttämiseksi on selvä ero rajallisten resurssien hyödyntämiseen kaupallisessa mielessä. Ristiriitaa geokonservatian ja matkailumainonnan välillä on onneksi hyvin vähän. (Hose 2005, 29.) Hose (2005, 29) suosittaa geomatkailun sisällyttämistä kestävä matkailun suunnitelmiin.

Geokonservatio korostaa sosioekonomisen kehityksen ja luonnollisen ympäristön säilyttämisen vuorovaikutusta. Geodiversiteetti, geologinen perintö, geomatkailu, geoparkit ja geokoulutus voidaan nähdä geokonservatian käsitteinä. (Andrășanu 2007, ks. Farsani–Coelho–Costa–Rodrigues 2012, 83.) Kuvio 9 esittää geokonservatian geomatkailun alkupisteenä ja selittää kuinka geomatkailulliset aktiviteetit voivat suojella geologista perintöä lisäämällä yleistä tietoisuutta (Farsani–Coelho–Costa–Rodrigues 2012, 83).

Kuvio 9. Geomatkailun ja geokonservaation suhde (mukaillen Rodrigues ja Carvalho 2010, ks. Farsani–Coelho–Costa–Rodrigues 2012, 84)

4 GEOPARK-VERKOSTON KEHITYS

4.1 Historia

Geopark-verkoston synnyn taustalla on geotieteilijöiden oivallus siitä, että vaikka he nykytiedon avulla pystyvät selittämään ja ennustamaan maapallon ilmiöitä, suuri yleisö ei siihen kykene. Myös näiden ilmiöiden ja maisemien säilyminen seuraaville sukupolville ja ennen kaikkea niiden uskomattomien syntytarinoiden kertominen tavallisille ihmisille koettiin tärkeäksi. Lisäksi paikallisten yhteisöjen toivottiin oppivan arvostamaan alueensa geologista perintöä ja valjastavan sen hyötykäyttöön kestäväen kehityksen keinoilla erityisesti geomatkailun avulla. (McKeever ym. 2010, 221.)

Idea verkoston perustamisesta syntyi Pekingissä ranskalaisen Guy Martinin ja kreikkalaisen Nicolas Zourosin välillä käydyn keskustelun seurauksena. He tapasivat vuonna 1997 kansainvälisessä geologisessa kongressissa, jossa käsiteltiin geologista perintöä, poikkeuksellisia geologisia ilmiöitä, niiden suojelua ja esiintymistä eri puolilla maailmaa. 1990-luvun lopulla puhe geologiasta perinnöstä oli edistyksellistä. Ne jotka jo työskentelivät aihealueen parissa, olivat turhautuneita siihen, että ymmärryksen rakentaminen geotieteilijöiden ja suuren yleisön välille oli osoittautunut hankalaksi. Näiden kahden aktiivisen geotieteilijän tapaaminen johti verkoston perustamiseen. (European Geoparks Network 2012e.)

Erityisesti Guy Martini otti vastaan haasteen pyytää EU:lta rahoitusta alustavaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena oli löytää samoin ajattelevia kumppaneita sekä avustaa lisärahoituksen hakemisessa. Erityisesti Ranskassa oli jo tehty jonkin verran työtä paikallisella tasolla, esimerkiksi vuonna 1984 perustetussa Réserve Géologique de Haute-Provencessa. Kun rahoitus järjestyi, Guy Martini aloitti ponnistelut ympäri Euroopan löytääkseen potentiaalisia kumppaneita, jotka jakoivat hänen tavoitteensa suuren yleisön ymmärryksen lisäämiseen geologisesta perinnöstä ja geotieteistä, sekä kestäväen taloudellisen kehityksen tukemisesta alueellisella tasolla. (European Geoparks Network 2012e.)

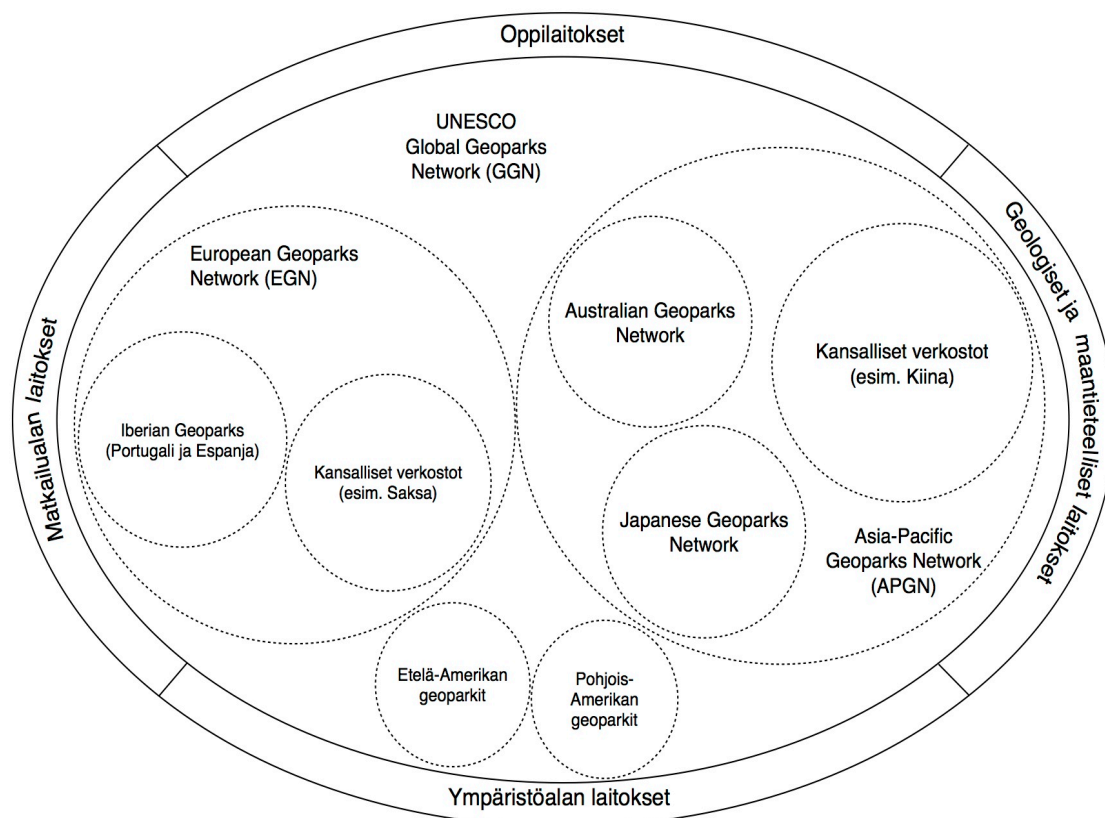
Pian selvisi, että neljä aluetta oli kukin tahollaan kaikessa hiljaisuudessa ja toisistaan tietämättä pyrkinyt samoihin päämääriin. Haute-Provence (Ranska), Maestrazgo/Terrul (Espanja), Lesvos (Kreikka) ja Vulkaneifel (Saksa) toivottivat idean kokemusten vaihdosta ja yhteistyöstä tervetulleeksi. Nämä neljä aluetta perustivat EGN:n. Ensimmäisenä tavoitteena yhteistyöhalukkuuden taustalla oli avoimuus ajatustenvaihtoon, usko yhteistyöhön ja erilaisten identiteettien suvaitseminen sekä työskentely kehityksen sallivien ratkaisujen hyväksi. Toinen tavoite on hyödyntää alueiden erilaista geologista historiaa ja kansallisia erityispiirteitä ongelmien ratkaisussa ja kestävän kehityksen edistämiseksi. Kolmantena tavoitteena edellisten toteuttamiseksi, verkostoon tarvittiin lisää jäseniä rakentamaan kestävä tulevaisuutta. (European Geoparks Network 2012e.)

Kesäkuussa 2000 Haute-Provencen, Maestrazgo/Terrulin, Lesvoksen ja Vulkaneifelin edustajat tapasivat Kreikassa keskustellakseen yhteisistä sosio-ekonomisista ongelmistaan sekä siitä, miten ne ratkaistaisiin geologista perintöä suojelemalla ja geomatkailua edistämällä. Alueiden ongelmia olivat pysähtynyt taloudellinen kehitys, korkea työttömyys, maaseutujen autioituminen ja jäljelle jäävän väestön ikääntyminen. Tapaamisen tuloksena allekirjoitettiin sopimus EGN-verkoston perustamisesta. Sopimuksen tarkoituksena oli luoda verkosto, jonka avulla voitaisiin jakaa tietoa ja asiantuntemusta sekä määritellä yhteisiä työkaluja ongelmien ratkaisemiseksi. (Zouros ja Martini 2003, ks. Mc Keever ym. 2010, 222.)

Lokakuussa 2000 uuden verkoston neljä jäsentä, Réserve Géologique de Haute-Provence (Ranska), Lesvos Petrified Forest (Kreikka), Maestrazgo Cultural Park (Espanja) ja Vulkaneifel (Saksa), kutsuivat kiinnostuneita alueita ja järjestöjä ympäri Euroopan oppimaan lisää geoparkeista ja hakemaan verkoston jäsenyyttä. Heti muodollisesta perustamisestaan lähtien EGN laajeni nopeasti, mihin vaikutti merkittävästi virallisen yhteisöyösovimuksen allekirjoittaminen UNESCO:n geotieteiden osaston kanssa huhtikuussa 2001. Sopimuksen myötä verkosto sai UNESCO:n suojelun ja vahvisti siten tärkeän panoksensa suojelu- ja kestävän kehityksen kysymyksissä Euroopassa. Lokakuussa 2004 viidennen EGN-tapaamisen yhteydessä allekirjoitettiin uusi

sopimus, joka antoi EGN:lle vastuun säätää GGN:n jäsenyydestä Euroopassa. (Mc Keever ym. 2010, 222; European Geoparks Network 2012f; 2012d.)

Tällä hetkellä (2012) EGN-verkostossa on 52 jäsentä 18 Euroopan maan alueella. Verkoston tärkein tehtävä on tukea jäseniään kestävän alueellisen kehityksen luomisessa hyödyntäen alueen geologista perintöä, ensisijaisesti kehittämällä geomatkailua. EGN-verkoston jäsenet kuuluvat myös UNESCO suojeluksessa olevaan kansainväliseen GGN-verkostoon. (European Geopark Networks 2012h.) EGN-verkoston jäsenluettelo on liitteenä 3. GGN-verkostoon kuuluu 91 Geoparkia 27 valtion alueella (Global Network of National Geoparks 2012a). APGN-verkostossa (perustettu 2007) jäseniä on 36. (Zouros 2012). Kuvio 10 kuvaa geopark-verkostoja ja niiden suhteita.

Kuvio 10. Geopark-verkostot (mukaillen Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho–Rodrigues 2012, 116)

Monissa maissa on kehitetty kansallisia verkostoja ja -foorumeita, jotka tekevät läheistä yhteistyötä matkailu- ja ympäristöalan sekä geologisten ja maantieteellisten laitosten, oppilaitosten ja yritysten kanssa. Kansalliset verkostot tarjoavat mahdollisuuden tiedonvaihtoon ja rohkaisevat paikallista väestöä ja

yksityistä sektoria osallistumaan geoparkien toimintaan. EGN:n sisällä toimii tieteellisiä teemaverkostoja, kuten vulkaaninen ryhmä, fossiiliryhmä ja rannikkoryhmä, joilla on tiedonvälittämisen ohella tärkeä rooli geoparkien hallinnon kehittämisessä. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho–Rodrigues 2012, 116.)

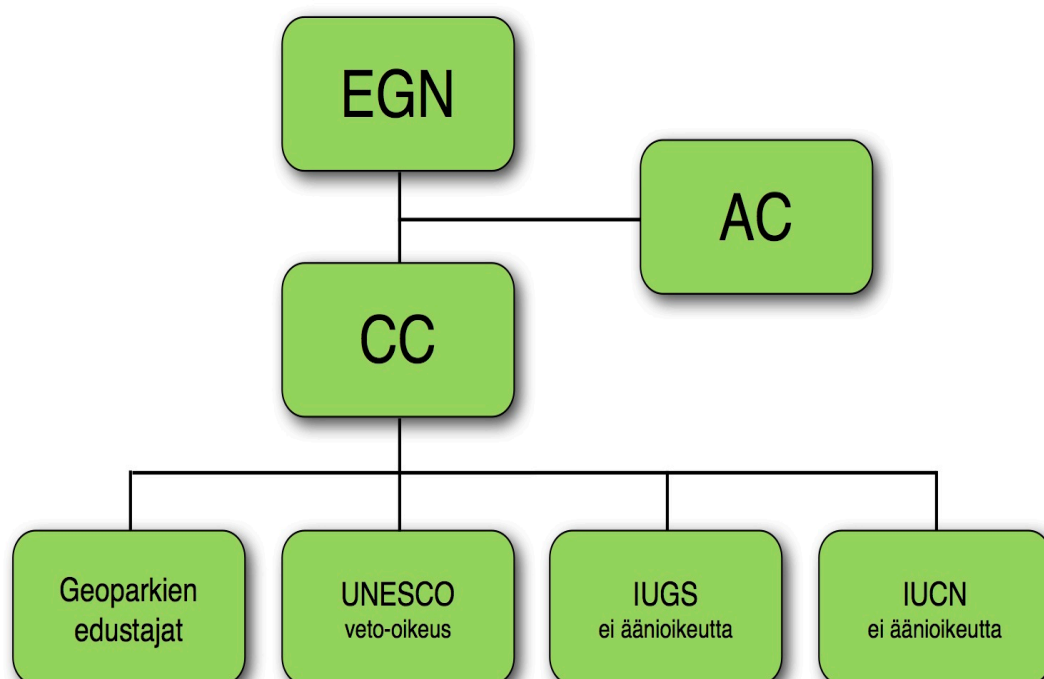
4.2 Toiminta

Geoparkin tulee toimia verkostossa laajentuakseen ja ollakseen yhtenäinen, tehdä yhteistyötä muiden geoparkien ja paikallisten yritysten kanssa saavuttaakseen tavoitteensa sekä luoda ja markkinoida uusia, geologiseen ja kulttuuriseen perintöön liittyviä oheistuotteita. Tämä tapahtuu pääasiassa alueellisten verkostojen, kuten EGN:n tai APGN:n tasolla, sillä GGN kokonaisuudessaan kokoontuu kahden vuoden välein. (McKeever ym. 2010, 223–224; UNESCO 2012k.) Keskityn työssäni erityisesti EGN:n toimintaan, sillä EGN-verkosto on vanhin geopark-verkosto, joka on toiminut esikuvana muille verkostoille. Suomalaisen geoparkiksi pyrkivän alueen tulee hakea ensisijaisesti EGN-verkoston jäsenyyttä.

EGN pyrkii suojelemaan geodiversiteettiä, tuomaan geologista perintöä suuren yleisön tietoisuuteen sekä tukemaan kestävästä taloudellisesta kehitystä geoparkien alueilla ensisijaisesti kehittämällä geomatkailua. Verkosto toimii pääasiassa sähköisen viestinnän, tiheiden yhteistyötapaamisten ja vuosittaisien konferenssien kautta. Alueet voivat vaihtaa ajatuksia, asiantuntemusta ja parhaita käytäntöjä myös verkoston yhteisissä projekteissa ja tukea näin toisiaan yhteisten päämäärien saavuttamisessa. (European Geoparks Network 2012f; Farsani–Coelho–Costa 2010, 71; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 29.)

EGN:n sisällä toimii kaksi komiteaa. Coordination Committeehen kuuluu kaksi edustajaa jokaisesta geoparkista. Toinen edustajista on geotieteilijä ja toinen geoparkin johtaja tai asiantuntija joko paikallisen taloudellisen kehityksen tai liikkeenjohdon (esimerkiksi matkailun) alalta. Edustajille on nimettävä myös virallinen sijainen, jonka tehtävä on osallistua CC:n kokouksiin mikäli toinen varsinaisista edustajista on estynyt. CC:een kuuluu edustajat UNESCO:sta, IUGS:sta ja IUCN:sta. UNESCO:lla on veto-oikeus CC:n päätöksiin,

IUGS ja IUCN sen sijaan ovat mukana kokonaan ilman äänioikeutta. CC koontuu säännöllisesti, kuitenkin vähintään kaksi kertaa vuodessa keskustelemaan verkoston kehityksestä ja koordinoimaan yhteisiä ohjelmia ja aktiviteetteja. Tapaamiset järjestetään joka kerta eri geoparkissa. CC vastaa verkoston toiminnasta ja hallinnoinnista ja tekee kaikki verkostoa koskevat päätökset. CC valitsee kahdeksi vuodeksi kerrallaan EGN-koordinaattorin ja -varakoordinaattorin, jotka edustavat koko verkostoa. He koordinoivat kontakteja muiden kansainvälisten organisaatioiden (esimerkiksi EU, UNESCO, IUGS, IUCN, Euroopan Neuvosto) kanssa ja valmistelevat kokousten asialistat yhteistyössä kokousisännän kanssa. 12-jäseninen Advisory Committee koostuu perustajajäsenten edustajien (3) ja koordinaattorien ohella UNESCO:n, IUGS:n ja IUCN:n edustajista sekä kahdeksi vuodeksi kerrallaan valituista kestävän kehityksen ja geologisen perinnön asiantuntijoista. AC antaa neuvoja koskien verkoston kehittämistä ja laajentumista korkeiden laatustandardien puitteissa. Verkoston päämaja sijaitsee Réserve Géologique de Haute-Provencessa Ranskassa. (European Geoparks Network 2012f; 2012c.) EGN-verkoston rakenne näkyy kuviossa 11.

Kuvio 11. EGN-verkoston rakenne

Yksi EGN:n tavoitteista on ideoiden ja asiantuntemuksen vaihto geologisen tietoisuuden ja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Tämä tavoite mielessään jäsenet kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa. Toinen kokous on verkoston sisäinen, toinen puolestaan avoin kaikille myös verkoston ulkopuolelta. Nämä tapaamiset tukevat yhteisten työkalujen, kuten www-sivuston, lehtien, näyttelyiden ja tapahtumien käyttöä, mutta myös rohkaisevat jäseniä kehittämään vaihtoa ja projekteja pienempien geopark-ryhmien välillä. (McKeever ym. 228.)

Joka kesä kaikki verkoston jäsenet osallistuvat European Geoparks Week -viikolle, jonka tarkoituksena on geoparkien markkinointi. Viikon aikana kaikissa verkostoon kuuluvissa geoparkeissa järjestetään sarja yhteisiä tapahtumia, kuten opastettuja kierroksia, asiantuntijaluentoja ja tapahtumia lapsille, joiden tarkoituksena on lisätä yleistä tietämystä geotieteistä ja EGN:sta sekä yhteisestä geologisesta perinnöstämme. Yleisö ei siis saa tietoa vain yhden geoparkin tapahtumista, vaan pääsee osaksi paljon laajempaa, ympäri Euroopan järjestettävää tapahtumien sarjaa. (McKeever ym. 2010, 229; European Geoparks Network 2012c.)

Monikansallinen verkostoituminen ja tiedon jakaminen tarkoittavat uusia ideoita ja tuloksia maankäytön suunnittelun yhtenäistämiseksi, monikansallisissa ympäristöongelmissa ja kehityskysymyksissä. Laatustandardien luominen geopark-palveluille ja -tuotteille on yksi verkoston tärkeimmistä tavoitteista. Osana tätä tavoitetta on luotu arviointiprosessi ja -asiakirja, jotka mittaavat laadun tasoa verkoston jäsenten infrastruktuurissa, palveluissa sekä kestävässä hallinnoinnissa. EGN:n jäsenyys myönnetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, minkä jälkeen jäsenyyttä tarkastellaan ja arvioidaan. Ensimmäinen uudelleenarviointi suoritettiin vuonna 2004, mistä lähtien menettely on ollut yksi verkoston pääasiallisista sisäisistä toimintatavoista. Arvioinnin avulla voidaan pitää geoparkien toiminta, infrastruktuuri ja palvelut korkealaatuisina. Prosessi toistetaan joka neljäs vuosi kahdessa osassa: ensin arvioinnin kohteena oleva geopark tekee itsearviointin, jota seuraa riippumattoman arvioitsijan suorittama vierailu ja arviointi. Arvioinnin tuloksena geopark saa joko vihreän kortin, jolloin jäsenyys verkostossa jatkuu automaattisesti, keltaisen kortin, jolloin toiminnassa tai dokumentoinnissa on korjattavaa tai punaisen

kortin. Geopark, joka ei keltaisen kortin saatuaan korjaa toiminnassaan ilmenneitä epäkohtia ja yllä tietyille laatu-asteille, saa punaisen kortin ja menettää jäsenyytensä verkostossa. Tämä on tapahtunut tähän mennessä kolmelle entiselle jäsenelle. Jäsenyyden menettänyt geopark voi jättää uuden jäsenhakemuksen korjattuaan puutteet. (McKeever ym. 2010, 230; European Geoparks Network 2012f; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 42.)

EGN-verkostolla ei ole omaa rahoitusta, vaan sen toiminta rahoitetaan jäsenten toimesta sekä EU:n hankerahoituksella. Verkostolla ei ole tällä hetkellä jäsenmaksua eikä hallinnollisia virkoja. Tällä halutaan rohkaista kaikkia jäseniä toimimaan yhtä aktiivisesti verkoston hyväksi ja jakaa vastuuta tasapuolisesti verkoston sisällä. Näin vältetään myös ajan hukkaaminen tarpeettomissa hallintotehtävissä, jotka myös vaativat taloudellista tukea verkostolta. Jäsenet huolehtivat kokouksiin osallistuvien edustajiensa matkoista ja majoituksista. Isäntänä toimiva alue vastaa virallisten edustajien kustannuksista kokouksen ajan. Jäsenet maksavat vuotuista 1000 €:n suuruisia maksuja EGN-lehden julkaisusta ja jakelusta sekä muista markkinointitoimista aiheutuvien kulujen kattamiseksi. Jokainen jäsen saa 200 kopiota lehdestä. Jäsenten maksettavaksi jäävät myös arvioitsijoiden vierailuista aiheutuvat kustannukset. (European Geoparks Network 2012c.)

Verkosto jatkaa laajenemistaan vetäen mukaansa uutta asiantuntemusta ja tietoa kaikkialta Euroopasta. Uusia jäsenhakemuksia käsitellään ja hyväksytään vuosittain. Jäsenet eri puolilta verkostoa opastavat verkoston jäsenyyttä hakevia alueita varmistaakseen verkoston vaatiman palveluiden korkean laadun säilymisen. Yhdessä GGN:n kansainvälisten kumppanien kanssa EGN:n jäsenet avustavat UNESCO:a geopark-konseptin tuomisessa kaikkialle maailmaan. Erityisesti kehitysmaissa geoparkien mallin mukainen kestävä kehitys voisi johtaa työpaikkojen luomiseen paikallisella maaseudulla ja hyödyttäisi yhteisöjä. Verkosto on yhä nuori ja tulevat vuodet haasteellisia. (McKeever ym. 2010, 230; Global Network of National Geoparks 2012b.)

4.3 UNESCO:n rooli

UNESCO:n geotieteiden osasto on jo pitkään luonut kumppanuuksia geologisesta perinnöstä kiinnostuneiden jäsenvaltioidensa geologisten instituuttien, geotieteilijöiden ja kansalaisjärjestöjen välille. Geoparkeja esitettiin UNESCO:n ohjelmaksi vuonna 1999. Vaikka geologista perintöä pidettiin erittäin tärkeänä, UNESCO:n johtokunta päätti keväällä 2001 sen hetkisen budjetin ja keskittämistarpeiden pakottamana olla toteuttamatta uutta ohjelmaa, ja esitys UNESCO:n geopark-ohjelman lanseeraamisesta hylättiin. Päätöksestä huolimatta UNESCO:n rooli tietoisuuden kasvattamisessa geologisesta perinnöstä on ollut ratkaisevan tärkeä suuren kansainvälisen huomion ja epäpoliittisen vaikutuksen ansiosta. UNESCO järjestää geotieteiden koulutusta, edistää geologiseen perintöön liittyviä aktiviteetteja ja tarjoaa tukea sekä yhteistyötä kansallisissa hankkeissa jäsenvaltion sitä pyytäessä. Tätä tukea antaa ympäristö- ja geotieteiden osasto (entinen geotieteiden osasto) GGN:n kautta. (European Geoparks Network 2012i; UNESCO 2012b.)

Ederin (2004) mukaan (ks. Mc Keever ym. 2010, 222) UNESCO:lla on ollut tärkeä rooli EGN:n kehityksessä ja se on käyttänyt eurooppalaista mallia käynnistäessään GGN-verkostoaan. UNESCO:n päämajassa Pariisissa pidettiin helmikuussa 2004 kokous, jossa edustajat IGCP:n tieteellisestä lautakunnasta, IGU:sta ja IUGS:sta sekä kansainväliset geologisen perinnön, suojelun ja mainonnan asiantuntijat sopivat UNESCO:n suojeluksessa olevan GGN-verkoston perustamisesta. Sopimus hyväksyttiin ensimmäisessä kansainvälisessä Geopark-konferenssissa Pekingissä kesäkuussa 2004. Uudelle maailmanlaajuiselle verkostolle määriteltiin kolme tavoitetta: terveen ympäristön suojeleminen, geotieteiden kouluttaminen suurelle yleisölle sekä kestävä paikallisen kehityksen vaaliminen. (Mc Keever ym. 2010, 222; European Geoparks Network 2012d.)

GGN:n tehtävä on rohkaista ja avustaa paikallisia yhteisöjä ympäri maailman säilyttämään elottoman ja elollisen luonnon eheys ja monipuolisuus, varmistaa että luonnonvarojen käyttö on kohtuullista ja kestävää sekä tukea paikallisten yhteisöjen taloudellista ja kulttuurista kehitystä heidän ainutlaatuisen perintönsä ja identiteettinsä arvottamisen kautta. Maailmanlaajuinen verkosto tuo yhteen yhteiset arvot, intressit tai taustat jakavia ryhmiä noudattamaan

yhteisiä periaatteita ja hallintoprosessia. (European Geoparks Network 2012d.)

GGN on UNESCO:n säädösten mukaan toimiva kansainvälinen, ei-valtiollinen, voittoa tavoittelematon ja vapaaehtoinen verkosto, joka tarjoaa geoparkeille yhteistyöfoorumia ja yhdistää ainutlaatuisella tavalla valtion virastoja, kansalaisjärjestöjä, tiedemiehiä ja yhteisöjä ympäri maailman (European Geoparks Network 2012d). GGN tarjoaa maailmanlaajuisen yhteistyöalustan geologisen perinnön asiantuntijoille ja ammatinharjoittajille. UNESCO:n suojeluksessa ja kansainvälisen yhteistyön kautta tärkeät kansalliset ja paikalliset geologiset kohteet saavat maailmanlaajuista huomiota ja hyöttyvät tiedon ja asiantuntemuksen vaihdosta muiden geoparkien kanssa. (European Geoparks Network 2012l; 2012d; Global Network of National Geoparks 2012b.)

UNESCO ja GGN kehittävät parhaiden käytäntöjen malleja ja asettavat laadustandardeja alueille, jotka yhdistävät geologisen perinnön säilyttämisen alueellisen taloudellisen kestävä kehityksen strategioihin. Geoparkin perustaminen tähtää kestävyden tuomiseen sekä todelliseen taloudelliseen hyötyyn paikalliselle väestölle, yleensä kehittämällä kestävä matkailua sekä muita taloudellisia ja kulttuurisia toimintoja. (Global Network of National Geoparks 2012a; European Geopark Network 2012d.) GGN toimii läheisessä yhteistyössä UNESCO:n Maailmanperintökeskuksen, MAB -ohjelman WRBN-verkoston, kansallisten ja kansainvälisten yritysten sekä geologisen perinnön säilyttämisen hyväksi työskentelevien kansalaisjärjestöjen kanssa. (European Geoparks Network 2012d; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 37.)

UNESCO tukee GGN:n kautta myös kansallisia geopark-aloitteita. Verkoston jäsenyydestä kiinnostuneita, UNESCO:n tukea kaipaavia kansallisia geoparkeja pyydetään ottamaan yhteyttä ympäristö- ja geotieteiden osastoon. Riippumaton asiantuntijaryhmä arvioi hakemukset ja suosittelee kyseisen geoparkin jäsenyyttä GGN:iin. (European Geoparks Network 2012l; UNESCO 2012b.)

Yhteiset tavoitteet ovat luoneet UNESCO:n ja EGN:n välille läheiset yhteistyösuhteet. Koska UNESCO on pysyvä jäsen sekä EGN:n ohjaus- että asiantuntijakomiteassa, se osallistuu arviointiin sekä hakemusten käsittelyyn. Osapuolet ovat allekirjoittaneet kaksi yhteistyösopimusta. Huhtikuussa 2001 EGN allekirjoitti UNESCO:n geotieteiden osaston kanssa yhteistyösopimuksen, joka asetti EGN:n järjestön suojelukseen. Toinen sopimus, nimeltään ”Madonie Declaration”, allekirjoitettiin vuonna 2004 Madoniessa Italiassa. GGN ja EGN on luotu rinnakkaisiksi, ja yhteiseen ajatuspohjaan perustuen UNESCO on päättänyt yhdistää kansalliset geopark-hakemukset Euroopassa kulkeviksi EGN:n kautta. Kun eurooppalainen alue haluaa hakea UNESCO:n GGN-verkoston jäsenyyttä, sitä kehoitetaan jättämään täytetty hakemusasiakirja EGN:n toimistoon. Hakijan toivotaan käyttävän tähän tarkoitukseen EGN:n kansliasta tilaamalla saatavaa hakulomaketta. (European Geoparks Network 2012i; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 29, 42.)

Useat maat, kuten Brasilia, Kanada, Chile, Kiina, Japani ja Italia, ovat perustaneet kansallisia komiteoita geoparkien koordinoitua varten. Kansalliset komiteat koordinoivat geopark-hankkeita ja esivalitsevat GGN-kandidaatit, edistävät uusien geoparkien kehittämistä sekä uusia projekteja kansallisen tietoisuuden lisäämiseksi geologisesta perinnöstä, tarjoavat tietoa kansainvälisistä ja kansallisista geopark-verkostoista, edistävät geologisen perinnön suojelua, luovat mahdollisuuksia yhdistää eri toimintoja tukemaan geologisen perinnön käytäntöjä ja geomatkailun kehitystä, ja tukevat kestävän kehityksen toimien toteuttamista. Kansallisten komiteoiden jäsenet edustavat GGN:n jäseniä, kansallisia geoparkeja, geoperimästä kiinnostuneita geotieteilijöitä tai matkailun ja kehittämisen asiantuntijoita. Mukana voi olla myös edustajia hallinnollisista elimistä, joiden alaan kuuluvat kestävä kehitys, geologinen perintö, matkailu, ympäristö ja kulttuurin suojelu. Lisäksi mukana toiminnassa on geologisia tutkimuksia lukuun ottamatta UNESCO:n kansallinen komitea, ja edustajia tärkeimmistä hallintoelimistä ja ministeriöistä. (UNESCO 2012i; Farsani ym. 2010, 72.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Laadullinen tapaustutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi–Remes–Sajavaara 2009, 161). Todellisuus on moniulotteinen, joten kohdetta pyritään tutkimaan kokonaisvaltaisesti ja aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena (Hirsjärvi ym. 2009, 161; Alasuutari 2011, 38). Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2007, 70). Etenemisen vaiheita ei välttämättä voi jäsenellä selkeästi etukäteen, vaan ratkaisut muotoutuvat vähitellen (Denzin–Lincoln 200, ks. Kiviniemi 2007, 70). Tutkittava ilmiö avautuu, tutkimusmenetelmälliset ratkaisut täsmentyvät vähitellen ja tutkimuksen elementit kehittyvät joustavasti tutkimuksen edetessä. Tutkijan tulee tiedostaa oman tietoisuutensa kehittyminen ja kyetä tutkimuksellisiin uudelleenlinjauksiin. (Kiviniemi 2007, 70; Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Tutkimuksessani toetutuivat kaikki edellä mainitut seikat. Tavoitteena oli tutkia aihetta kokonaisvaltaisesti ja nimenomaan tarkastella aineistoa kokonaisuutena, jonka avulla tein johtopäätökseni. Tutkimusprosessin vaiheita oli todella vaikea määritellä etukäteen, mutta työn edetessä rakenne alkoi muotoutua. Oma tietoni aiheesta lisääntyi ja näkemykseni muovautui tutkimuksen edetessä hermeneuttisesti ja linjasin työtä uudelleen useaan otteeseen. Työn rajaus muuttui konseptin implementoinnista tilanteen kartoittamiseen, kun selvisi kuinka laajasta ja vähän tutkitusta aiheesta on kyse. Muutin myös menetelmiäni matkan varrella, sillä olin aluksi kuvitellut tarvitsevani yksityiskohdallisen benchmarkauksen usean geoparkin internet-sivustosta. Teemahaastattelujen lisäksi olin kaavaillut strukturoidun sähköpostihaastattelun tekemistä benchmarkaamilleni geoparkeille. Kattavan aineiston kokoaminen ei kuitenkaan edellyttänyt syvällistä perehtymistä useaan kohteeseen. Sähköpostihaastattelusta luovuin heti prosessin alkupuolella ja pian totesin, että jo kevyt katsaus sivustoille ja kokoavaan kirjallisuuteen on riittävän laaja antamaan kattavan kuvauksen geoparkien toiminnasta. Rokua Geoparkin osalta koin edelleen perusteellisen benchmarkingin tärkeäksi, sillä Suomen ensimmä-

mäisenä ja ainoana sekä lisäksi menestyneenä geoparkina toimintamallin hakeminen sieltä on perusteltua.

Tapaustutkimus eli case study on empiirinen tutkimus, jossa käytetään monilla tavoin kerättyä, monipuolista tietoa nykyisen tapahtuman tai tietyssä ympäristössä toimivan ihmisen tutkimiseen. (Ylan 1983, ks. Metsämuuronen 2008, 16). Käsiteltävä aineisto muodostaa jollain tavalla kokonaisuuden eli tapauksen (Saarela-Kinnunen–Eskola 2007, 185). Tapaustutkimuksen tavoitteena on tyypillisesti ilmiöiden kuvailu. Tutkija haluaa saada yksityiskohtaista tietoa joko yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Kiinnostuksen kohteena ovat usein prosessit ja yksittäistapausta tutkitaan suhteessa ympäristöönsä ja aineistoa kerätään useita tutkimusmenetelmiä käyttäen. (Hirsjärvi ym. 2009, 134–135.) Syrjälän (1994, ks. Metsämuuronen 2008, 17) mukaan tapaustutkimuksen tavoitteena on ilmiön syvällisempi ymmärtäminen. Tapaustutkimus etsii vastauksia kysymyksiin kuinka ja miksi. Tietyn tapauksen ymmärtäminen vaatii sekä yhteen asiaan keskittyvää että kokonaisvaltaista ymmärtämistä, sillä tausta vaikuttaa tapauksen muodostumiseen. (Saarela-Kinnunen–Eskola 2007, 186–187.)

Staken (2005, ks. Metsämuuronen 2008, 18) mukaan tapaustutkimus etsii toisaalta yhteisiä tekijöitä ja toisaalta sitä mikä tapauksessa on erityistä. Tapaustutkimusta voidaan pitää pienenä askeleena kohti yleistämistä, mutta tärkeämpää on tapauksen ymmärtäminen. (Stake 2005, ks. Metsämuuronen 2008, 18.) Kun tutkimus on kuvattu ja käsitteellistetty hyvin, voidaan sen erittelyllä saavuttaa yleistettävyyttä. Vertailu mahdollistaa laajemman hyödyntämisen ja voidaan puhua tulosten siirrettävyydestä. Teoreettisessa yleistettävyydessä aineistosta tehdyt tulkinnat ovat keskeisiä ja yleistyksen kannattaa tehdä nimeomaan tulkinnoista. (Saarela-Kinnunen–Eskola 2007, 189.)

Tutkimukseni on alusta saakka ollut selkeä tapaustutkimus, koska kartoitin tiettyä toimintaympäristöä. Tavoitteena oli kerätä tietoa sekä yksittäisestä tapauksesta eli toimintaympäristöstä, että toisiinsa liittyvistä tapauksista eli muista geoparkeista ja geopark-verkostosta. Tiedon kerääminen monipuolisesti erilaisista lähteistä ja kokonaisuuden muodostaminen siitä avasi aiheen

tehokkaasti. Tutkimuksen tuloksena ymmärrän paitsi oman tutkimuskohteeni tapauksen, myös taustalla olevan laajemman ilmiön merkityksen.

5.2 Haastattelu

Haastattelu on tutkijan aloitteesta ja johdattelemana tapahtuvaa keskustelua. Haastattelussa haastattelija haluaa saada jotain tietoa haastateltavalta henkilöltä ja kysyy sitä häneltä. Haastattelu on molemminpuolista vuorovaikutusta. (Eskola–Suoranta 2008, 85.) Haastattelutilanne antaa haastattelijalle mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa joustavasti haluamallaan tavalla, vastaajia myötäillen, ja mahdollistaa vastausten taustalla olevainen motiivien esiin saamisen. (Hirsjärvi–Hurme 2001, 34; Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Haastatteluaiheiden järjestystä voi säädellä ja vastauksia tulkita eri tavoin (Hirsjärvi ym. 2009, 205).

Hirsjärven ja Hurmeen (1985, ks. Metsämuuronen 2008, 39) mukaan haastattelu soveltuu hyvin tutkimusmetodiksi, kun kartoitetaan tutkittavaa aluetta ja halutaan kuvaavia esimerkkejä. Hirsjärvi ym. (2009, 205) lisäävät haastattelun eduiksi myös mahdollisuuden selventää ja syventää saatavia vastauksia ja tietoja. Eri tyyppisillä haastatteluilla saadaan kerättyä erilaista tietoa, joten haastattelun tyyppi kannattaa valita tutkimusongelman perusteella (Kortteinen 1992, ks. Eskola–Suoranta 2008, 88).

5.2.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa haastattelun teemat eli aihe-alueet on määritelty etukäteen, mutta niiden muoto ja järjestys ei ole tarkka (Eskola–Suoranta 2008, 86; Hirsjärvi ym. 2009, 208). Haastattelijan tehtävä on varmistaa, että kaikki teemat käydään läpi, eikä hänellä välttämättä ole valmiita kysymyksiä, vaan jonkinlainen tukilista. (Eskola–Suoranta 2008, 86.)

Haastattelun teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen, mutta niiden suhde siihen vaihtelee kokemuseräisten havaintojen sallimisesta tiukasti ennalta määrätyissä kysymyksissä pitäytymiseen (Tuomi–Sarajärvi 2009, 75). Teemat takaavat, että jokaisen haastateltavan kanssa käsitellään samoja asioita, ja muodostavat kehikon jonkan puitteissa aineistoa voi lähestyä. Teemahaastattelu on kuitenkin niin avoin, että haastateltava voi puhua vapaamuotoisesti. Haastattelu vapautuu pääosin tutkijan näkökulmasta ja tuo

haastateltavan äänen kuuluviin, jolloin aineiston voi katsoa olevan vastaajan puhetta. (Eskola–Suoranta 2008, 87; Hirsjärvi–Hurme 2001, 48.) Teema-haastattelussa ihmisten tulkinnat ja heidän antamansa merkitykset ovat keskeisiä ja se huomioi myös vuorovaikutuksen merkitysten syntyemisessä (Hirsjärvi–Hurme 2001, 48).

5.2.2 Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelussa on yhtä aikaa paikalla useita haastateltavia ja tavoitteena on ryhmäkeskustelu tutkijan haluamasta aiheesta tai teemoista (Eskola–Suoranta 2008, 94). Ryhmähaastattelussa on mahdollista saada tavallista enemmän tietoa, sillä osallistujat voivat yhdessä muistella, herättää muistikuvia toisissaan, tukea ja rohkaista (Middleton–Edwards 1990, ks. Eskola–Suoranta 2008, 94). Ryhmähaastattelu voi olla hyvä keino tuoda tutkija tutkittavien maailmaan (Eskola–Suoranta 2008, 95).

Ryhmähaastattelussa pyritään suhteellisen vapaamuotoiseen, mutta asiassa pysyvään keskusteluun, jossa osanottajat kommentoivat asioita melko spontaanisti, tekevät huomioita ja tuottavat monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Eskola–Suoranta 2008, 97; Hirsjärvi–Hurme 2001, 61.) Haastattelijan rooli ryhmähaastattelussa on erilainen kuin yksilöhaastattelussa. Haastattelijä puhuu haastateltaville yhtä aikaa ja esittää välillä kysymyksiä yksittäisille ryhmän jäsenille. Haastattelijan tehtävänä on keskustelun aikaansaaminen ja helpottaminen sekä huolehtiminen siitä, että kaikki haastateltavat osallistuvat keskusteluun ja pysyvät valituissa teemoissa. (Hirsjärvi–Hurme 2001, 61.)

Sulkusen (1990, ks. Eskola–Suoranta 2008, 96) mukaan ryhmähaastattelun etuna yksilöhaastatteluun verrattuna on ensinnäkin se, että haastateltavat kontrolloivat toisiaan ja toiseksi menetelmän tehokkuus. Kahden henkilön haastatteleminen kerralla voi toimia eri tavalla kuin yksilöhaastattelu ja tuottaa varsin käyttökelpoista tietoa. Haastateltavien tulee edustaa pääsääntöisesti suhteellisen homogeenista ryhmää jo senkin vuoksi, että kaikki ymmärtävät kysymykset ja käytetyt käsitteet (Eskola–Suoranta 2008, 96.) Yksilö- ja ryhmähaastattelut tuottavat erilaista aineistoa, mikä tulee ottaa huomioon myös tulkinnassa (Alasuutari 2011, 153).

Koska tarvitsin kokemukseen pohjautuvaa, tarkkaa tietoa tietoperustan tueksi ja halusin tutkia erilaisia näkemyksiä geopark-konseptista, päädyin käyttämään pääasiallisena tutkimusmenetelmänä haastattelua. Kaikki kolme haastatteluani olivat teemahaastatteluja, joiden teemat rakentuivat EGN-verkoston perustamiskirjan (ks. liite 5) mukaisesti (ks. liite 6). Kaksi haastatteluista oli yksilöhaastatteluja ja yhden pääsin toteuttamaan ryhmähaastatteluna, tai oikeammin parihaastatteluna. Haastateltavina olivat Rokua Geoparkin toiminnanjohtaja Krökki, toimeksiantajan edustajana Posion matkailun toiminnanjohtaja Punamäki ja ryhmähaastattelussa Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluista puistonjohtaja Hovi sekä suunnittelija Veteläinen. Haastattelujen aluksi jokainen haastateltava järjesti annetut teemat oman näkemyksensä mukaiseen tärkeysjärjestykseen (ks. liite 7). Käsittelin teemat kussakin haastattelussa haastateltavien asettamassa järjestyksessä.

5.3 Benchmarking

Benchmarking voidaan määritellä järjestelmälliseksi menettelyksi tehdä vertailevaa mittausta. Prosessin avulla tunnistetaan parhaat menetelmät ja toimintatavat ja sen tavoitteena on oman toiminnan kehittäminen. (Tuominen 2005, 5; Wöber 2001, 4.) Benchmarking on nöyryyttä havaita jonkun muun paremmuus, verrata sitä omaan toimintaan ja kykyä oppia avoimesti yhtä hyväksi tai paremmaksi. (Tuominen 2005, 5; Lecklin 2006, 161.) Benchmarking on oppimismalli, joka mahdollistaa oppimisen sekä omista että muiden kokemuksista (Tuominen 2005, 11). Kyse ei kuitenkaan ole kopioinnista, vaan opitun soveltamisesta omaan toimintaan ja uuden osaamisen syntyisestä (Tuominen 2005, 28; Parhanen 2003, 60).

Benchmarking-tyyppejä on useita: strateginen benchmarking, tuote- tai suorituskky-benchmarking, prosessi-benchmarking ja osaamisen benchmarking. (Tuominen 2005, 11–15; Parjanen 2003, 61). Strategisella benchmarkingilla pyritään tunnistamaan menestykseen vaikuttavia tekijöitä, suorituskky-benchmarkingilla mitataan avainprosesseja, tuotteita ja palveluja, prosessi-benchmarking vertailee parhaita käytäntöjä ja prosesseja, ja osaamisen benchmarking eli benchlearning liittyy kulttuuriin, ilmapiiriin ja asenteiden muuttumiseen. (Parjanen 2003, 61–62.)

Benchmarking voidaan jakaa myös sisäiseen, ulkoiseen ja toiminnalliseen (Lecklin 2006, 161; Alhola–Lauslahti 2003, 341). Benchmarking voi siis olla yrityksen sisäistä tai yhteistyötä samalla alalla toimivien kilpailijoiden tai parhaiden mahdollisten, oman alan ulkopuolella toimivien yritysten kanssa. (Tuominen 2005, 16-17; Wöber 2001, 5–6.)

Benchmarkingia tehdään parempien toimintatapojen tunnistamiseksi, sopivan tavoitetason määrittämiseksi uusien menetelmien ja ideoiden löytämiseksi, ennakkoluulojen poistamiseksi ja parhaiden käytäntöjen oppimiseksi (Lecklin 2006, 163). Vaikka benchmarkingia käytetään laajalti esim. laadun, markkinoinnin, talouden ja teknologisten innovaatioiden kehittämiseen tuotantoteollisuudessa, se on yhä epämääräinen käsite palvelualoilla, erityisesti matkailussa (Wöber 2001, 4). Benchmarking soveltuu kaiken tyyppisten matkailuorganisaatioiden työkaluksi, mutta rajoittuu usein voittoa tavoittelevan liiketoiminnan piiriin. Majoituksen, ravintoloiden, matkanjärjestäjien ja matkatoimistojen, lentoyhtiöiden ja muiden palveluntarjoajien ohella benchmarkingia voivat käyttää kansalliset tai alueelliset matkailujärjestöt ja muut voittoa tavoittelemattomat yritykset, kuten museot ja taidegalleriat. Benchmarking voi kohdistua myös matkailukohteisiin kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla. (Wöber 2001, 10.)

Eskolan ja Suorannan (2008, 118) mukaan joukkotiedotus ja populaarikulttuuri tuottavat paljon aineistoa, joka soveltuu mainiosti laadullisen analyysin kohteeksi. Geoparkeilla on kattavat internet-sivustot, eikä muualla ole saatavilla yksityiskohtaisia kuvauksia yksittäisistä geoparkeista, joten on perusteltua käyttää niitä tutkimusaineistona. Virtuaalinen benchmarking on kiinnostava lähestymistapa näihin aineistoihin. Rokua Geoparkin benchmarkingin kuvaus ja tulokset ovat luvussa seitsemän.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullinen analyysi voidaan jakaa kahteen vaiheeseen, havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Havaintojen pelkistäminen tapahtuu tarkastelemalla aineistoa tietyistä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta eli kiinnittäen huomio vain siihen, mikä on tutkimuksen kannalta olennaista. Tämän jälkeen havaintoja yhdistetään etsimällä niistä yhteisiä piirteitä tai nimit-

täjiä tai luomalla koko aineistoon pätevä sääntö. (Alasuutari 2011, 39–40.) Arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa tulkinnan muodostamista (Alasuutari 2011, 44).

Teoriasidonnainen tai teoriaohjaava analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan, mutta siinä on teoreettisia kytkeitä tai teoria toimii analyysin apuna. (Eskola 2007, 162; Tuomi–Sarajärvi 2009, 96). Teorialähtöisessä analyysissä puolestaan lähdetään liikkeelle teoriasta ja siihen palataan lopuksi. Tutkimuksessa kuvataan jokin teoreettinen malli, jonka mukaan tutkittava ilmiö määritellään. Analyysitavan taustalla on usein aikaisemman tiedon testaaminen uudessa yhteydessä eli sitä ohjaa teoratiedon pohjalta luotu kehys. (Eskola 2007, 162–163; Tuomi–Sarajärvi 2009, 97). Teorialähtöisessä analyysissä aiempi tieto määrittää miten tutkittava ilmiö määritellään ja tutkimusaineisto kerätään, mutta teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta on melko vapaata suhteessa teoriaosaan. (Tuomi–Sarajärvi 2009, 98). Teoriaohjaavassa analyysissä empiirinen aineisto liitetään käsitteellistämisvaiheessa eli abstrahoinnissa valmiisiin teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi–Sarajärvi 2009, 117). Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keräämisen ja teorian kehittämisen vuorovaikutus on luontevaa ja siinä on enemmänkin kyse tutkittavan ilmiön vähitellen tapahtuvasta käsitteellistämisestä kuin teorian testaamisesta (Kiviniemi 2007, 74, 75).

Päädyin käyttämään teoriaohjaavaa analyysia. Aiempi tieto määritti kyllä vahvasti tutkimustani, ja muodostin siitä teoreettisen kehyksen jota seurasin haastatteluteemoissani. Tutkimuksessa on kuitenkin kyse enemmänkin tiedon soveltamisesta kuin testaamisesta uudessa kontekstissa.

Aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, eli kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä, jolloin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Aineistosta voidaan poimia keskeiset ja tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Teemoittelussa painotetaan kustakin teemasta sanottua. (Eskola–Suoranta 2008, 174; Tuomi–Sarajärvi 2009, 93.) Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään etsimällä näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostamalla niistä tyypiesimerkkejä. Tiettyä teemaa koskevat näkemykset tiivistetään siis yleistykkeksi. Tyypittely

edellyttää aina jonkinasteista teemoittelua. (Eskola–Suoranta 2008, 181; Tuomi–Sarajärvi 2009, 93.)

Litteroituani haastattelut, muodostin kahdeksan teemaa, joiden avulla teemoittelin aineiston. Yhdistin kaikki samaan teemaan liittyvät vastaukset otsikoiden alle, minkä jälkeen aloin poimia vastauksista tutkimuksen kannalta olennaista tietoa tehden samalla omia tulkintoja ja jäsentäen aineistoa. Tässä vaiheessa yhdistin teemat siten, että käsiteltäviä kokonaisuuksia oli kuusi. Täydensin vielä analyysia ja tulkintaa kytkennöillä tietoperustaan, jonka jälke-
neen johtopäätökset syntyivät luonnollisesti.

Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan sisältöä sanallisesti, ei määrällisesti (Tuomi–Sarajärvi 2009, 106). Aineistoa voi tutkia sellaisenaan omana todellisuutenaan, tai näytteenä oletetusta ulkopuolisesta todellisuudesta. Kieli on informaation esittämisen väline, joten tekstiaineistoa on luonnollista tarkastella siitä näkökulmasta. Yleensä aineiston tutkimiseen sovelletaan ainakin joiltakin osin faktanäkökulmaa, mutta tekstin oman rakenteen tutkiminen auttaa usein tekemään parempia lähdekriittisiä päätelmiä. Suurin osa kielen rikkau-
den informaatiosta jää käyttämättä, jos kieli toimii pelkkänä linssinä todellisuuden kuvaamisessa. (Alasuutari 2011, 112, 113.) Laadullista aineistoa voi tarkastella indikaattoreina, jotka ovat epäsuoria todistuksia tutkittavasta kysymyksestä, kuten olemassa oleva aineisto. Todistusnäkökulma puolestaan tarkastelee lähdettä todistajanlausuntona tutkittavasta asiasta. Samaa lähdettä voidaan tarkastella molemmilla tavoilla. (Alasuutari 2011, 95–96.)

Koska osa haastateltavista henkilöistä oli oman alansa asiantuntijoita, pääsin soveltamaan analyysissäni sekä indikaattorinäkökulmaa että todistusnäkökulmaa. Tutkin aineistoani näytteenä ulkopuolisesta todellisuudesta, joten sovelsin pääasiassa faktanäkökulmaa, mutta kielen rakenne vaikuttaa mielestäni automaattisesti tulkintoihin, joten ei voi sanoa että se olisi toiminut analyysissä ja tulkinnassa pelkkänä linssinä.

Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa tulosten toistettavuutta, validius eli pätevyys puolestaan käytetyn menetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä on tarkoitettu. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Tutkimuksen tulokset käsittelevät tiettyä toimin-

taympäristöä, eivätkä ole sellaisenaan sovellettavissa toisaalle, mutta samoja menetelmiä käyttäen tulokset on mahdollista toistaa. Tutkimuksen tulosten perusteella on mahdollista tehdä johtopäätöksiä tutkimusongelman ratkaisemiseksi, joten sen tavoite saavutettiin.

Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisen vaiheista parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Tutkimuksen validiutta voidaan parantaa triangulaatiolla eli käyttämällä useita menetelmiä (Hirsjärvi ym. 2009, 233). Pyrin kuvaamaan tutkimuksen kulkua työn eri vaiheissa mahdollisimman selkeästi ja käyttänyt tutkimuksessa menetelmätriangulaatiota. Aineiston kerääminen tapahtui teemahaastattelun, ryhmähaastattelun ja benchmarkingin avulla.

6 GEOPARK-KONSEPTI

6.1 Geoparkin määritelmä

Frey (2001) mukaan (ks. McKeever ym. 2010, 222) geopark on paitsi joukko geologisia kohteita, myös yhtenäinen alue, jolla on kansainvälisesti merkittävä, erityinen geologinen perintö ja kestävä alueellisen kehityksen strategia. Geoparkin rajat tulee olla selvästi määritelty ja pinta-alan riittävä pääasiassa matkailun avulla tapahtuvaan aluetaloudelliseen kehitykseen. Geologista perintöä hyödynnetään paikallisen väestön kestävän kehityksen edistämiseksi. Geologisten kohteiden tulee olla kansainvälisesti merkittäviä tieteellisesti, harvinaisuudeltaan, esteettisyydeltään sekä koulutusarvoltaan. Pääosan kohteista tulee olla osa geologista perintöä, mutta kaikki kohteet eivät voi liittyä pelkästään geologiaan. Kohteiden kiinnostavuus voi olla arkeologista, ekologista, historiallista ja kulttuurista. Geoparkin kaikkien kohteiden tulee kuulua verkostoon ja muodostaa alue, joka hyötyy suojele- ja hallintotoimista. (McKeever ym. 2010, 222; European Geopark Networks 2012m; UNESCO 2012j; Dowling 2008, 233.) Geopark voi sijaita useamman valtion alueella (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 39).

Farsanin ym. (2010) mukaan geopark on kehittynyt kansallispuisto, joka toisaalta osallistaa paikallisia yhteisöjä luonnonperinnön säilyttämiseen ja hyödyntää heidän alkuperäistietoaan ja toisaalta pyrkii parantamaan paikallista loutta geomatkailun avulla. Perinteisiä kansallispuistoja suojellaan useimmissa maissa ainakin tietyiltä osin hyvin tarkasti, eivätkä minkäänlaiset kehitystoimet ole sallittuja. Geoparkien alueilla sen sijaan edistetään sopivaa kestävä kehitystä. Geopark painottuu kansallispuistoista poiketen geologiseen perintöön ja on ekologisen, kulttuurisen, historiallisen ja arkeologisen ulottuvuutensa ohella myös matkailukohde. (Farsani ym. 2010, 72; Newsome–Dowling–Leung 2012, 20.)

Geoparkin tarkoitus on tutkia, kehittää ja kunnioittaa yhteyksiä alueen geologisen perinnön ja luonnon, kulttuurin sekä aineettoman perinnön ulottuvuuden välillä (UNESCO 2012h). Geopark edustaa koulutusta, tiedettä, kulttuuria ja viestintää (Global Network of National Geoparks 2012c). Geopark pyrkii

tavoitteisiinsa geokonservointin, koulutuksen ja matkailun avulla (Dowling 2008, 233).

Geoparkilla on aktiivinen rooli alueensa taloudellisessa kehittämisessä geologiseen perintöön ja geomatkailuun kytkeytyvän yleisen imagon parantamisen avulla. Geoparkilla on suora vaikutus alueen asukkaiden elinolosuhteisiin ja ympäristöön, ja tavoitteena on että asukkaat ymmärtäisivät alueen perinnön arvon. Geopark ottaa aktiivisesti osaa alueen kulttuurilliseen elävöittämiseen sekä kehittää, testaa ja parantaa menetelmiä geologisen perinnön säilyttämiseksi. (European Geopark Networks 2012m; Dowling 2008, 233.) Eurooppalaisen Geoparkin tulee työskennellä EGN-verkostossa edistääkseen verkoston yhtenäisyyttä ja kehitystä. Sen tulee tehdä yhteistyötä myös paikallisten yritysten kanssa edistääkseen ja tukeakseen uusien geologiseen perintöön liittyvien oheistuotteiden kehittämistä. (European Geopark Networks 2012m.)

Geoparkin kaiken toiminnan tulee tapahtua verkoston muita jäseniä kunnioittaen. Erityisesti geomatkailupaketit ja uusien geotuotteiden kehittäminen vaativat yhteistyötä, jotta niiden avulla voidaan parantaa geoparkien imagoa kestävän kehityksen matkailukohteina. Verkoston jäsenillä on oikeus käyttää European Geopark -logoa ja -nimeä viestinnässään, ja vaikuttaa siten osaltaan mielikuvaan laadusta, joka yhdistää geologisen perinnön ja kestävän kehityksen. (European Geoparks Network 2012c; McKeever ym. 2010, 224.)

6.2 Verkostoyhteistyö

EGN-verkoston jäsenten välisen yhteistyön painottaminen on merkittävä linjaus, jonka tarkoitus on poistaa matkailun kilpailuhenkisyyteen yleisesti liittyvä eristäytymispolitiikka. Erotuksena muihin matkailukohteisiin geoparkeilla on yhteistä taustaa sekä kokemuksia ja ne mainostavat toisiaan. Kun vierailijat tutustuvat geoparkiin ensimmäistä kertaa ja saavat unohtumattoman kokemuksen, he kiinnostuvat todennäköisemmin vierailusta myös muissa geoparkeissa. (European Geoparks Network 2012k.)

Verkosto toimii foorumina, jolla alueet voivat osoittaa ja kehittää ratkaisuja yhteisiin sosio-ekonomisiin ongelmiin sekä muodostaa kumppanuuksia rahoit-

tuksen hakemista varten. Esim. vuonna 2003 hyväksytty INTERREG III C -projekti, European Geoparks: A Tool for Geotourism Development in Europe, oli yhdeksän geoparkin yhteinen. EGN-verkkosivusto, -lehti ja -kirja sekä muiden verkoston jäsenten mainostaminen info-keskuksissa eli Geopark Cornereissa ovat myös esimerkkejä geomatkailun edistämiseen tähtäävästä yhteistyöstä. (European Geoparks Network 2012k; Zouros 2012.)

EGN jakaa kokemuksia aluekehityksestä ja tähtää geoparkien välisen yhteistyön voimistamiseen yhteisillä geomatkailustrategioilla sekä koulutuksellisten ja kulttuuristen aktiviteettien kehittämiseen. Geopark-verkoston yhteistyöllä rakennetaan uusia siteitä esimerkiksi kansainvälisillä matkailumessuilla ja markkinointimateriaalilla. Terra.vita Geoparkissa Saksassa järjestettiin vuonna 2008 ensimmäiset geopark-messut. (European Geoparks Network 2012h; Zouros 2012.)

GGN yhdistää Euroopan geoparkit muun maailman geoparkien kanssa. Yhteistyösopimus kiinalaisen Global Geopark Mt. Lushanin ja saksalaisen Bergstrasse-Odenwald Geoparkin välillä oli ensimmäinen askel geoparkien mannertenvälisessä yhteistyössä, vaikuttaen osaltaan UNESCO:n tavoitteeseen globaaleista geoparkeista. Mannertenvälisen yhteistyön kehittämisen mahdollisuus on kiinnostava uusi suunta Geopark-verkostoille. (European Geoparks Network 2012h, ks. myös Bergstrasse-Odenwald Geopark 2012; Mt. Lushan Global Geopark 2012.)

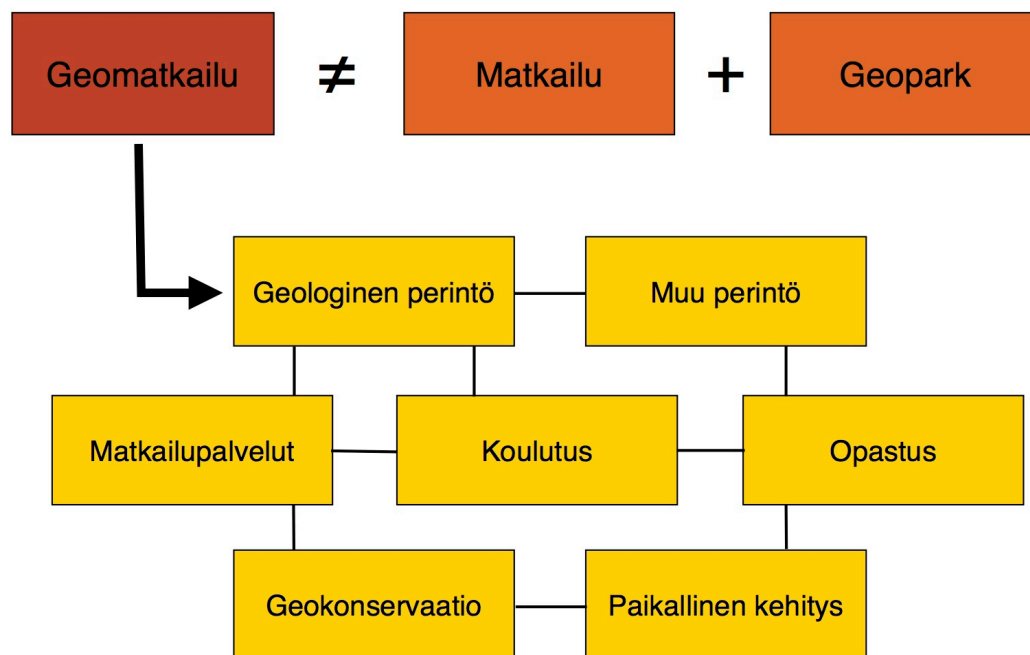
6.3 Matkailu ja geoparkin tuotteistaminen

Jo vuonna 1999 OECD korosti matkailun ja alueellisen kehityksen ilmeistä yhteyttä. Matkailu nähdään yhtenä maailman suurimmista palvelu- ja kasvu-aloista. Matkailun kasvu taloudellisen kehityksen ja työpaikkojen luomisen veturina kansallisilla, alueellisilla ja paikallisilla tasoilla aiheuttaa haasteita sekä tällä hetkellä että tulevaisuudessa. Näitä haasteita ovat mm. matkailun tukeminen aluekehityksen työkaluna suunnittelemalla alueen perinnön kestävään vaalimiseen suunnattuja strategioita, laatustandardeihin liittyvien uusien, kansainvälisten markkinoiden vaatimukset täyttävien markkinointitapojen luominen, uusien alueiden kilpailukykyisiksi matkailukohteiksi nousemisen edistäminen sekä olemassa olevien, kasvun hidastumisesta kärsivien matkai-

lualueiden elvyttäminen, alueiden välisen yhteistyön luominen ja tietoisuuden lisääminen matkailun kasvuun liittyvistä yhteiskunnallisista vaikutuksista. (European Geopark Network 2012k.)

Vuotta myöhemmin perustettu EGN on vastannut haasteisiin. Verkosto edistää aktiivisesti matkailua taloudellisen kehityksen ja työmahdollisuuksien luomisen veturina, ja geomatkailu sekä geokonservatio ovat kaikkien geoparkien kehittämisstrategioiden pääkomponentteja. Monet geoparkit on perustettu olemassa olleisiin luonnonpuistoihin, kansallispuistoihin tai AONB-alueille ja siten valmiiksi luonnon- ja kulttuuriperintöä suojelevien toimenpiteiden kohteita. Maapallon historia, luonto ja maisema yhdistettynä kulttuuriin ja alueellisiin perinteisiin tarjoavat rakennusaineet geomatkailun kehittämiseen. (European Geoparks Network 2012k.)

Geomatkailu on yksi geoparkien ydintoiminnoista ja ne ovat geomatkailun kehittämisen pioneereja. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 19). Geoparkeihin suuntautuvan geomatkailun tulee painottua vahvasti geologiseen perintöön (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 22). Carvalhon ja Rodriguesin (2010, ks. Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 22) mukaan geomatkailu ei tarkoita pelkkää matkailun järjestämistä geoparkeissa, vaan siihen kuuluu seitsemän geoparkeihin aina kiinteästi liittyvää elementtiä, jotka näkyvät kuviossa 12.

Kuvio 12. Geomatkailun elementit (mukaillen Carvalho ja Rodrigues 2010, ks. Farsani-Coelho-Costa-Neto de Carvalho 2012, 22)

Geoparkit kehittävät ja toteuttavat kokonaisvaltaisia luontokokemuksia, jotka yhdistävät vapaa-aikaa, nauttimista ja seikkailua tiedonsaantiin. EGN on perustamisestaan saakka painottanut geomatkailun kasvua ja edistämistä kestävä kehityksen välineenä. Tätä uudentyyppistä SIT-matkailua pidetään nopeasti kasvavana maailmanlaajuisena ilmiönä, jolla on koulutuksellinen tehtävä. (European Geoparks Network 2012k.) Farsanin ym. (2012b, 1637) tutkimuksen mukaan maailman geoparkeissa vierailee vuosittain 7,8 miljoonaa geomatkoilijaa, joista eurooppalaisissa geoparkeissa 4,3 miljoonaa. Geomatkailu matkailutuotteena on kaupalliselta kehitykseltään alkuvaiheessa, mutta tulevaisuuden tavoitteena on, että geoparkit tunnetaan nimenomaan geomatkoilukohteina. Avaintekijöitä geoparkeissa ovat erityishuomion kiinnittäminen taloudelliseen liikkumavaraan, politiikkaan ja hallintaan, innovaatioihin, kilpailumarkkinointiin ja avointen markkinointimahdollisuuksien, kuten verkosto- ja täsmämarkkinoinnin tunnistamiseen. (Farsani ym. 2012b, 1637.)

Maapallon miljoonien vuosien aikana tapahtuneen muovautumisen ja näiden muutosten ymmärtäminen yhdistettynä yksilöllisiin luontokokemuksiin antaa mahdollisuuksia mielenkiintoisten uusien tuotteiden, kuten aikakävelyjen ja opintoretien kehittämiseen. Nämä voivat sisältää esimerkiksi paikallisten

tuotteiden maistelua tai perinteisen taiteen ja musiikin työpajoja. (European Geoparks Network 2012k.) Copper Coast Geoparkissa Irlannissa on geologinen puutarha, jossa matkailijat kävelevät pitkin ”aikapolkua” tutustuen geologiseen aikaan. Polun varrelle on upotettu 28 laattaa, jotka kuvaavat Maan historian suuria askelia sekä elämän evoluutiota. Lisäksi polun varrella on suuriin alueella esiintyviin siirtolohkareisiin sijoitettuja opastetauluja. (Copper Coast Geopark 2012a; Dowling 2010, 7.)

Painottamalla ainutlaatuista geologista perintöään geoparkit houkuttelevat matkailijoita, jotka haluavat oppia ja arvostaa alueen geologiaa ja geomorfologiaa. Tämän kiinnostuksen huomioiminen vaatii yksityiskohtaista geologista ja geomorfologista tietoa sisältävien internet-sivujen suunnittelua, esitteiden, opaskirjojen ja opastetaulujen tuottamista. Geomatkailijat voivat saada käsityksen geokohteiden merkityksestä suuremmassa kontekstissa seuraamalla geopolkua ja lukemalla maisemaoppaiden saatteena olevia geologisia karttoja. Sobrarbe Geopark Espanjassa antaa pyöräilyreittien varrella vihjeitä, joiden avulla geomatkailijat voivat rekonstruoida geoparkin geologisen historian. Vierailijat oppivat, kuinka geologia voi paljastaa kohteiden voineen sijaita menneisyydessä eri leveysasteilla, ilmastovyöhykkeillä ja ympäristöissä tai altistuneen korkeille lämpötiloille, paineelle ja muotoa muuttaville voimille useita kilometrejä maanpinnan alapuolella. (European Geoparks Network 2012a; Sobrarbe Geopark 2012a.)

Geoparkeissa on tehty kävely- ja pyöräilyreittejä, koulutettu paikallisia ihmisiä oppaiksi, pidetty kursseja, hankittu opastekylttejä ja rakennettu moderneja museoita sekä vierailukeskuksia. Useimmat aktiviteetit pohjautuvat joko geomatkailuun tai koulutukseen, kuten koulutusohjelmat, opastetut kierrokset tai näyttelyt, mutta keskeisiä toimintoja ovat myös geologisen perinnön suojeleminen ja mainonta. Sosio-ekonomiset aktiviteetit ovat tärkeitä kestävän aluekehityksen kannalta ja paikallisen yhteisön mukanaolo niissä olennaista. Geoparkin tärkein päämäärä on luoda alueen väestölle uusia työllistymismahdollisuuksia sekä suojella geologista perintöä. Suojelu ei edusta rajoittavaa tyyppiä, vaan lähestymistapa on kokonaisvaltainen: kaikkia geoparkin luonnolliseen ja kulttuuriseen perintöön liittyviä seikkoja arvostetaan, varjellaan ja tuodaan esille geopark-tunnuksen alla. Geomatkailun kehittäminen muiden

matkailuaktiviteettien ohella luo uusia työpaikkoja ja hyödyttää geoparkien alueilla asuvia ihmisiä parantamalla aluetaloutta. Paikalliset matkailupalvelut, kuten informaatiopalvelukeskukset, hotellit ja ravintolat työllistävät paikallista väestöä. Geoparkit työllistävät myös oppaita ja vartijoita, ja luovat työmahdollisuuksia markkinoimalla paikallisia käsitöitä, ruokaa ja muita tuotteita. (McKeever ym. 2010, 222–223; European Geoparks Network 2012f; 2012k.)

Kaikki geoparkit hyödyntävät maisemallisia erityispiirteitään matkailijoiden houkuttelemiseksi. Tällaisia vaikuttavia luonnonnähtävyyksiä ovat esim. syvät rotkot ja kanjonit Naturpark Styrian Eisenwurzen Geoparkissa Itävallassa ja Luberon Geoparkissa Ranskassa, sekä Fforest Fawr Geoparkin vesiputoukset Walesissa. Rotkoihin ja vesiputouksiin tutustuminen luo seikkailuntuntoa ja antaa vierailijoille käsityksen veden kuluttavasta vaikutuksesta kiviin. (European Geoparks Network 2012k; ks. myös Naturpark Styrian Eisenwurzen Geopark 2012; Luberon Geopark 2012, Fforest Fawr Geopark 2012c.)

Gea Norwegica Geoparkissa Norjassa maiseman ja geologian voi yhdistää paikallisten vihannesten maisteluun. Perinteisten tanssien, musiikin ja tarinankerronnan esittely on olennainen osa European Geoparks Week -teemaviikkoa romanialaisessa Hateg Country Dinosaurs Geoparkissa, kullanhuhdonta puolestaan yksi portugalilaisen Naturtejo Geoparkin aktiviteeteista. (European Geoparks Network 2012k; Gea Norwegica Geopark 2012a; Hateg Country Dinosaurs Geopark 2012; Naturtejo Geopark 2012b.) Saksalaisessa Swäbische Alb Geoparkissa houkutellaan erityisesti seniorimatkailijoita tarjoamalla geoterapiaa, kuten muta-, turve- ja kylpylähoitoja (Farsani ym. 2012b, 1636, ks. myös Swäbische Alb Geopark 2012). Spa-terapiaa puolestaan tarjoaa esimerkiksi Naturtejo Geopark (Farsani ym. 2012a, 156, ks. myös Naturtejo geopark 2012c).

Yksi keino matkailijoiden houkuttelemiseksi geoparkeihin ovat geotieteelliset näyttelyt, kuten paleotsooisen aikakauden näyttely Arouca Geoparkissa Portugalissa ja dinosaurinäyttely Naturtejo Geoparkissa vuonna 2010. Teemakilpailut, kuten Arouca Geoparkissa geotieteiden popularisoimiseksi järjestetty geotaidekilpailu paikallisille taiteilijoille, vaikuttavat epäsuorasti paikallistalouteen. Geomatkailua markkinoidaan myös geologisten puutarhojen avulla,

kuten Copper Coast Geoparkissa Irlannissa. (Farsani ym. 2012b, 1635; ks. myös Coppear Coast Geopark 2012a; Arouca Geopark 2012a; Naturtejo Geopark 2012a.) Uuden teknologian, multimedian ja uusiutuvan energian hyödyntäminen matkailupalveluissa on yksi uusista innovaatioista geomatkailussa. Geo und Nature Park TERRA.vitassa Saksassa on käytössä e-pyöriä, joiden elektroniset moottorit ladataan aurinkopaneeleilla varustetuilla asemilla. (Farsani ym. 2012b, 1637; ks. myös Geo und Naturepark TERRA.vita 2012a.)

Useat geoparkit hyödyntävät sosiaalista mediaa markkinoinnissaan ja monia geotuotteita on mahdollista ostaa verkkokaupoista. GGN ja EGN ovat perustaneet yhteisen TV-kanavan, Geopark Online TV:n, yhteistyössä kuuden eri aluetta edustavan kumppanin kanssa. Pääasiallinen tarkoitus on markkinoida geoparkeja ja geomatkailua sekä edistää verkostojen perustamista ja teknologisia innovaatioita. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho–Rodrigues 2012, 113–114.) Naturtejo Geoparkissa Portugalissa on käytössä erityisesti geomatkailua ja geotieteiden opetusta varten suunniteltu TERRAGAZE multimedialaite, joka toimii oppaana GPS:n avulla. Kun vierailija ohittaa geokohteen, näytölle tulee automaattisesti tietoa siitä. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho–Rodrigues 2012, 113–114; Naturtejo Geopark 2012b; ks. myös Terragaze 2012.) Adamello-Brenta Geoparkissa Italiassa tehtiin puolestaan virtuaalista lentoa alueen yllä simuloiva elokuva 3D Real Time Exploration -ohjelmistolla. Saatavilla on myös ilmaiseksi ladattava MP3-opas. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho–Rodrigues 2012, 105; ks. myös Parco Naturale Adamello Brenta Geopark 2012.)

Vuonna 2010 Torbay Coast and Countryside Trust, englantilaisen English Riviera Global Geoparkin kumppani, kehitti Geopark kajakki -kiertomatkat, joilla koulutetut oppaat johdattavat matkailijoita rannikkoa pitkin tarjoten upeita mahdollisuuksia tutustua vaikuttavaan geologiaan ja rannikon luontoon. (European Geoparks Network 2012k; Torbay Coast and Countryside Trust 2012; English Riviera Global Geopark 2012b.) Luolat ja vanhat kaivostyöt tarjoavat mahdollisuuden maanalaisen maailman tutkimiseen. Geo und Nature Park TERRA.vitassa vierailijat voivat osallistua opastetulle kierrokselle muun muassa hylättyyn rautamalmikaivokseen, missä entiset kaivostyöläiset

esittelevät rautamalmin louhimiseen aikoinaan käytettyjä tekniikoita. Espanjalaisen Subbeticas Geoparkin tärkein vetonaula ovat yli 800 inventoitua kuilua ja onkaloa, näköala maanalaisten labyrinttien maailmaan. (European Geoparks Network 2012k; ks. myös Geo und Naturepark TERRA.vita 2012c.)

Naturtejo Geoparkissa Portugalissa on yhteensä 439 km kävelyreittejä ja polkuja, joista 103 km on geologisesti mielenkiintoisia. Niiden tutkimiseksi on kehitetty koulutusohjelmia ja geologisiin teemoihin, kuten fossiileihin, kaivoksiin ja pinnanmuotoihin keskittyviä reittejä. Opastetaulut, esitteet ja kyltit kertovat paitsi geodiversiteetistä, myös ympäröivästä biodiversiteetistä sekä alueen historiallisista ja kulttuurisista aspekteista. Vuonna 2003 perustetun fossiilireitin oli kulkenut vuonna 2008 jo 11 500 patikoijaa, ja suosio on johtanut huomattavaan paikalliseen kehitykseen mm. Useiden perinteisten talojen ja Temppeleherrojen linnan entisöintiin ja paikallisen yrittäjän vetämän majatalon sekä Trilobite Aventura -seikkailumatkailuryityksen perustamiseen. Geodiversitteettiin voi tutustua myös vene- ja kajakkiretkillä, maastopyöräillen tai teemavierailuilla ja kursseilla. (Dowling 2010, 8; Naturtejo Geopark 2012b; ks. myös Trilobite Aventura 2012.)

Vastikään geomatkailukohteiksi nousseet North West Highlands Geopark Skotlannissa, Gea Norwegica Geopark Norjassa ja Nature Park Styrian Eisenwurzen Geopark Itävallassa sijaitsevat geologisesti merkittäville alueilla, jotka ovat entuudestaan palvelleet ulkoilmalaboratoriona opetustarkoituksessa. Leirikoulut näissä ja samalla tavoin syrjäisillä alueilla voivat vaikuttaa merkittävästi alueen talouteen. (European Geoparks Network 2012k; ks. myös North West Highland Geopark 2012b; Gea Norwegica Geopark 2012a; Naturpark Styrian Eisenwurzen Geopark 2012.) Vakiintuneiden matkailukohteiden yhteydessä sijaitsevat geoparkit ovat lisänneet geomatkailun portfolioonsa vedotakseen erityisen kiinnostuksen markkinoihin ja lisätäkseen siten matkailijamääriä alueella. Vuodesta 6000 eKr. aina 1900-luvulle ulottuvan kaivoshistorian omaava Geological and Mining Geopark of Sardinia Italiassa ja ainutlaatuinen Petrified Forest of Lesvos Kreikassa ovat poikkeuksia, jotka ovat aina olleet ensisijaisesti geomatkailukohteita. Petrified Forest on myös esimerkki geoparkista, jota on markkinoitu menestyksekkäästi muista syistä Lesvoksen saarelle matkustaville matkailijoille. (European Geoparks Network

2012k; ks. myös Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012; Geological and Mining Geopark of Sardinia 2012.)

Matkailijahallinnan kannalta avainasemassa ovat kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden määrä, heidän koulutus- ja kulutustasonsa, vierailun kesto, matkailijaprofiili ja tyytyväisyys. Näiden tietojen avulla matkailupalveluiden ja välineiden suunnittelu on helpompaa. Mikäli pääosa geoparkin vierailijoista on nuoria, kannattaa keskittyä enemmän virkistystoimintoihin kuten geourheiluun, seikkailuun ja hauskanpitoon. Jos vierailijoiden koulutustaso on korkea, huomiota kannattaa suunnata esimerkiksi geokarttoihin, opasteisiin, museoihin ja työpajoihin. (Farsani ym. 2012a, 157.)

6.4 Koulutus

Geoparkit voivat vaikuttaa valtavasti sekä epämuodolliseen että viralliseen koulutukseen jakamalla tieteellistä, historiallista ja kulttuurista tietoaan, taitoaan ja arvojaan kaikenikäisille vierailijoille. Laajimmassa merkityksessä geoparkit ovat epämuodollisen koulutuksen keskuksia, jotka tarjoavat matkailijoille informatiivisia ja nautinnollisia elämyksiä syventämään heidän ymmärrystään maisemasta ja kulttuurista. Ne luovat myös ymmärrystä siihen, että suosituihin paikkoihin pääsyä valvotaan ympäristölle aiheutuvien vahinkojen minimoimiseksi sekä luonnollisen ja geologisen perinnön säilyttämiseksi tuleville sukupolville. Geoparkit palvelevat yhtä lailla ulkoilmalaboratoriona virallista, perinteistä koulutusta ja tutkimusta, jonka pääasiallisia kohderyhmiä ovat koululaiset ja yliopisto-opiskelijat. Koulutukselliset aktiviteetit voivat tehostaa yksilöiden siirrettäviä taitoja ja siten vaikuttaa epäsuorasti heidän sosiaaliin ja taloudellisiin mahdollisuuksiinsa. (European Geoparks Network 2012a.)

Kaikkien geoparkien tulee kehittää ja ylläpitää eri tasoisia koulutuksia levittääkseen tietoa geologisesta perinnöstämme ja sen yhteydestä muuhun luonnolliseen, kulttuuriseen sekä aineettomaan perintöön. Monet geoparkit tarjoavat eri oppilaitoksille virallisia koulutusohjelmia, joihin voi sisältyä kansainvälinen geopark-intensiivikurssi ja ammattikoulutusta geoparkeissa. Lapsille on toimintaa ”Kid Club” -kerhojen tai erityisten ”Fossil Fun Days” -teemapäivien kautta. (UNESCO 2012d; European Geoparks Network

2012a.) Parque Cultural del Maestrazgo Geoparkissa Espanjassa on yhdistetty huvi ja hyöty tekemällä lapsille geologinen sarjakuva (Farsani ym. 2012b, 1636). Useat geoparkit tarjoavat sekä virallista että epävirallista koulutusta myös aikuisille ja eläkeläisille sekä valmennusta paikallisille, jotka voivat edelleen opastaa muita. (UNESCO 2012d; European Geoparks Network 2012h.)

European Geoparks Week -viikon aikana geoparkit juhlistavat geodiversiteettiään, eli geologista monimuotoisuuttaan, ja edistävät yleistä tietoisuutta geoparkeista sekä luonnonperinnön suojelun tarpeesta (European Geoparks Network 2012h). Puistonvartijoiden (rangers) kouluttamisessa tehdään monikansallista yhteistyötä Lesvoksessa järjestettävän ammatillisen koulutusohjelman kautta ja syyskuussa 2012 Lesvoksessa järjestettiin Greece International Intensive Course on Geoparks -kurssi. Tulevaisuuden suunnitelmiin kuuluu kansainvälinen UNESCO Geoparks programme -koulutus. (Zouros 2012; ks. myös Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012.)

Bergstrasse-Odenwald Geopark tarjoaa ammattikoulutusta ja sitouttaa paikalliset sidosryhmät Geopark-verkoston puolesta puhujiksi. Geopark on-site -hanke tarjoaa vierailijoille kierroksia, joilla tieteellinen informaatio on yhdistetty paikallistietouteen, ja jotka tukevat paikallistaloutta sisältämällä vierailuja ravintoloihin, maatiloille ja käsityökauppoihin. Landmarks-projekti Harz Braunschweiger Land Ostfalen Geoparkissa hyödyntää verkostoa, joka jakaa markkinointivälineet ja -tapahtumat sekä geoparkin mainonnan ja markkinoinnin tietoasemien kautta. Madonie Geopark vahvisti kulttuuri-identiteettiään julkaisemalla Luigi Romanan tutkimuksen *Preservation and commerce of snow in central-western Sicily (1500-1900)*. (European Geoparks Network 2012h; 2012a; ks. myös Bergstrasse-Odenwald Geopark 2012; Harz Braunschweiger Land Ostfalen Geopark 2012; Madonie Geopark 2012.)

Water Adventure Parkissa, Natur Park Styrian Eisenwurzen Geoparkissa Itävallassa luotu maisemamalli on esimerkki siitä, kuinka geopark voi hyödyntää teknistä osaamistaan parantaakseen paikallisen kohteen palveluja. Maisemamalli edistää vedenkierron ymmärtämistä leikin kautta. Vedenkierron

merkitys pohjaveden kuljetuksessa ja talteenotossa tarjoaa geoparkeille monitieteisen aiheen ympäristöopetuksessa. (European Geoparks Network 2012h; 2012a; Farsani–Coelho–Costa–Rodrigues 2012, 97; ks. myös Naturpark Styrian Eisenwurzen Geopark 2012.)

Epämuodollinen tiedonvaihto on yhteistä kaikille geoparkeille. Tietokeskusten näyttelyt ja paikalliset museot kertovat yleensä maapallon historiasta ja geoparkin geologiasta, luonnonhistoriasta, arkeologiasta ja kulttuurista tauluin ja kuvin, joita joskus täydentävät kirjat ja esitteet. Esimerkiksi Geo und Nature Park TERRA.vita Geopark Saksassa sovittaa matkailijoiden ja tiedemiesten mielenkiinnon kohteet yhteen käyttämällä tietokeskuksensa näyttelyissä asettaista mallia. Täällä tutkitaan myös mahdollisuutta käyttää huipputeknologiaa hyödyntävää aarteenetsintäpeliä, geokätköilyä, uutena lähestymistapana oppimiseen. (European Geoparks Network 2012a, ks. myös Geo und Naturepark TERRA.vita 2012b.) Sobrarbe Geoparkissa Espanjassa perustettiin koulutuskeskus vanhaan linnaan Aínsan keskiaikaisessa kaupungissa ja näin yhdistettiin matkailu, koulutus ja historiallisen kohteen säilyttäminen (Farsani–Coelho–Costa–Rodrigues 2012, 95; Sobrarbe Geopark 2012b).

Geoparkit ovat ihanteellisia kohteita koulu- ja yliopistokursseille, jotka vaativat kokemusta kenttätöistä. Ne tarjoavat materiaalia ja palveluja opettajille ja voivat toimia ammatillisina koulutuskeskuksina. Esimerkiksi Cardiffin yliopisto käyttää Fforest Fawr Geoparkia Walesissa ympäristötieteiden opiskelijoiden harjoittamiseen geologisessa kartoittamisessa sekä purojen ja jokien veden laadun analysoinnissa. Geopark Swäbische Alb Saksassa tarjosi ohjelman, jossa lukiolaiset valitsivat kaksi geokohdetta joihin he suunnittelivat ja toteuttivat kohdeopasteet. Näin opiskelijat omaksuivat taitoja tutkimalla, keräämällä ja valikoimalla tietoa, olemalla vuorovaikutuksessa Tübingenin yliopiston henkilökunnan, kuntien, kiinteistönomistajien ja geoparkin suojeluun osallistuvien viranomaisten kanssa. Itävaltalaisen Natur Park Styrian Eisenwurzen Geoparkin kehittämä Geobox-projekti tarjosi koululaisille tutkimusohjelman, joka käsitteli jokien eroosiota, soran kuljettamista ja kerrostumista, ja perehdytti heidät projektinsuunnitteluun ja näyttelyn kokoamiseen. Portugalissa geokohteiden ja geologisen perinnön käsitteet on sisällytetty opetussuunnitelmaan ja geokonservaatiomodulleja toteutetaan useiden yliopistojen tutkin-

to-ohjelmissa. Naturtejo Geoparkin ja Arouca Geoparkin henkilökunta järjestää opintoretkeä ja toimintaa kouluissa. (European Geoparks Network 2012a, ks. myös Fforest Fawr Geopark 2012a; Swäbische Alb Geopark 2012; Naturpark Styrian Eisenwurzen Geopark 2012; Naturtejo Geopark 2012b; Arouca Geopark 2012b.)

Geo-opetusvälineiden suunnittelu ja levittäminen ovat myös tärkeitä toimia geoparkeille. Saksalaisen Geopark Bergstrasse-Odenwaldin ”Geokids” on 8–12-vuotiaille lapsille suunnattu vuorovaikutteinen ohjelma, joka tarjoaa opettajille materiaalin projektiviikoille, päivävaelluksia ja ulkoilmaprojekteja. Englantilainen North Pennines AONB Geopark on kehittänyt Rockworks-projektinsa avulla tuntisuunnitelmia, työlistoja sekä 20 ”rock boxes”-kivilaatikkoa, joiden avulla paikalliset opettajat voivat käyttää alueen geologiaa ja maisemaa osana opintosuunnitelmaa. Luonnonhistorian museossa Lesvos Petrified Forest Geoparkissa Kreikassa toimiva ammatillinen koulutuskeskus tarjoaa nuorille, työttömille aikuisille koulutusta fossiilien kaivamis- ja säilömistekniikoissa, vierailijoiden ohjauksessa sekä geoparkien mainonnassa. (European Geoparks Network 2012a, ks. myös Bergstrasse-Odenwald Geopark 2012; North Pennines AONB Geopark 2012; Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012.)

6.5 Tutkimus

Kaikissa geoparkeissa on erityinen geologinen perintö sekä kohteita, jotka ovat tärkeitä joko arkeologisesti, ekologisesti, historiallisesti tai kulttuurisesti. Geologinen perintö on yleensä löydetty uraauurtavan tieteellisen tutkimustyön tuloksena, joka sisältää alueellista kartoitusta, ja se kuvataan joko julkaistuissa geologisissa kartoissa, geologisten mittauksen tutkielmissa tai tieteellisten lehtien artikkeleissa. Geoparkien geologisen historian erityispiirteisiin pohjautuvat löydökset ovat vaikuttaneet merkittävästi geologiaan tieteenalana, ja näiden löydösten joukossa on geoparkeille perusedellytyksenä olevia tieteellisesti merkittäviä geokohteita. Osa geokohteista on kansainvälisesti merkittäviä ja niillä vierailee säännöllisesti geologian tutkijoita ja teollisuusgeologeja sekä geotieteitä opiskelevia koululais- ja opiskelijaryhmiä. Geoparkeihin liittyviä julkaistuja geologisia tutkimuksia käytetään hyödyksi kävely- ja pyöräilyreittien, tietokeskusten näyttelyiden, opetusaktiviteettien sekä -

materiaalin suunnittelussa. Yleisen geologian kuvaukset mahdollistavat geologiseen historian merkittävien tapahtumien vaikutusten vertailun muiden geoparkien ja alueiden kanssa. Näitä aineistoja hyödynnetään myös tietokeskuksissa ja julkaisuissa maapallon historian, elämän historian ja menneisyyden ilmastojen ja ympäristöjen selittämiseen. Tieteellinen tutkimus on jatkuva prosessi, joka johtaa uusiin edistysaskeliin maapallon historian ymmärtämisessä. (European Geoparks Network 2012j.)

Geoparkien on tärkeää tehdä yhteistyötä akateemisten laitosten kanssa sekä osallistua aktiivisesti tieteelliseen tutkimukseen. Geoparkin tulee kehittää ja parantaa toimia, joilla geologista perintöä suojellaan. (UNESCO 2012e; McKeever ym. 2010, 223.) Geopark ei ole museo, vaan aktiivinen laboratorio, jossa ihmiset voivat ottaa osaa luonnontieteisiin. Geoparkeilla on luonnollisina laboratorioina rooli katastrofien ennaltaehkäisyssä, sillä ne nostavat esi-merkiksi näyttelyin ja simulaatioin yleistä tietoisuutta maapallosta, luonnonilmiöitä ja geodynaamisista prosesseista, kuten tulivuorenpurkauksista ja maanjäristyksistä. Geoparkien tulee huolehtia, että tavalliset ihmiset ymmärtävät geoparkien tieteellisen arvon ja siksi ehdottomasti välttää teknisen tieteellisen kielen käyttöä infotauluissa, kylteissä, esitteissä, kartoissa ja kirjoissa jotka on suunnattu suurelle yleisölle. (UNESCO 2012e; Zouros 2012.)

Skotlannissa sijaitseva Knockan Crag North West Highland Geoparkissa on esimerkki kansainvälisesti kuuluisasta kohteesta, missä kaksi geologia, Benjamin Peach ja John Horne, keksivät ylityöntöprosessin, jossa vanhemmat, 1000–850 miljoonaa vuotta vanhat prekambriset kivet työntyivät nuorempien, 540– alle 500 miljoonaa vuotta vanhojen kambristen ja ordoviikkisten kivien päälle. Tutkimus ratkaisi 1800-luvun brittigeologien keskuudessa vallinneen katkeran väittelyn kyseisen paikan kivilajien järjestyksestä ja auttoi ymmärtämään, kuinka puristuneet kivilajikerrokset voivat mantereiden yhteentörmäysten seurauksena hajota ja liukua toistensa päälle muodostaen vuoristoja. Knockan Cragin vierailukeskuksessa esitellään Skotlannin myrskyisää geologiaa, kallioperää ja maisemaa runouden, kuvanveiston sekä interaktiivisten havaintoesitysten kautta. (European Geoparks Network 2012j; North West Highland Geopark 2012a.)

Paljon ennen Knockan Cragin löydöstä, Lesvos Petrified Forest innoitti filosofi Theophrastusta (noin 371–287 eKr.) kirjoittamaan kadonneen teoksensa ”niistä, jotka kivettyivät”. Theophrastus oli Aristoteleen seuraaja joka kirjoitti myös mineralogian ja kivitieteen perustana pidetyn kirjan ”Kivistä”. Kasvuvaiheessa olevista kivettyneistä puunrungoista ja juurakoista muodostuva metsä Lesvoksen saarella antaa käsityksen noin 20 miljoonan vuoden takaisen subtrooppisen itäisen Välimeren alueen ekologiasta. Petrified Forest of Lesvos on nimetty Kreikan kansallismonumentiksi. (European Geoparks Network 2012j.)

Natural History Museum of the Lesvos Petrified Forest ja Aegean yliopiston maantieteen laitos tekivät yhteistyössä tutkimuksen, jonka ansiosta Lesvoksen saaren geologista evoluutiota ja kivettyneen metsän syntyä ymmärretään paremmin. Tutkimuksen myötä joukko geokohteita tunnistettiin, kartoitettiin ja arvioitiin. (Zouros 2005; 2007, ks. Newsome ym. 2012, 20.) Fossiilisten kohteiden ohella Lesvos Petrified Forest Geoparkin tuliperäisen maaston geokohteisiin lukeutuu aktiivisia ja kehittyviä geomorfologisia pinnanmuodostumia, tektonisesti aktiivisia siirrosjyrkänkaita, geotermisiä kenttiä, karsteja ja luolia sekä rannikko- ja fluviaalisia pinnanmuotoja. Kaikki geokohteet löytyvät Lesvoksen geokohdetietokannasta ja niihin pääsee tutustumaan internetissä. Lesvoksella on toimii konservointitiimi sekä täysin varusteltu laboratorio fossiilien konservointia varten. Konservattorit käsittelevät kivettyneitä puita uusilla tekniikoilla sääolosuhteiden ja muiden vaaratekijöiden varaltee. Herkimät fossiilit suojataan sateelta katoksilla. Kun kohde on sopivassa kulmassa, myös kiviseinät suojaavat fossiileita valuilta vedeltä. Joissain tapauksissa kiviseinämiä on rakennettu vakaannuttamaan maanpintaa ja ehkäisemään kulumista. Seinämät ja puuaidat suojelevat fossiileja myös vierailijoilta, jotka voivat huolimattomuudellaan vahingoittaa kohdetta. (Newsome 2012, 20–21 ks. myös Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012.)

Geoparkeista löytyy myös ns. tyyppiesiintymiä, joita ovat tiettyjen kivilajien ensimmäiset löytöpaikat ja geologisen historian aikavälien kivilajikerrostumat sekä kansainvälisesti kuuluisat fossiiliesiintymät. Pilot’s Cove Geo Mön Geoparkissa Walesissa on mélangena tunnetun kivilajin tyyppiesiintymä. Mélange muodostuu alastyöntövyöhykkeillä, joilla valtamerilaatat liukuvat

mannerkuoren alle luoden meren sedimenteistä, meren pohjan laavasta sekä eri kokoisista ja -muotoisista mannerkuoren kallioperästä sekoittuneista järkäleistä koostuvan kivilajin. (European Geoparks Network 2012j, ks. myös Geo Mòn Geopark 2012.) Tonale Pass Adamello Brenta Geoparkissa Italiassa antaa puolestaan nimensä tonaliitille, graniitille, joka työntyi kuumana nestemäisenä sulatteena kylmään mannerkuoren kallioperään (European Geoparks Network 2012j).

Kansainvälisesti tunnustettuihin Llandovery-vaihevyöhykkeen (~444–~428 miljoonaa vuotta sitten) sekä siluurikauden (~444–416 miljoonaa vuotta sitten) geologisiin aikaväleihin sijoitetut kivilajit nimettiin walesilaisen Fforest Fawr Geoparkin pohjoislaidalla sijaitsevan kylän ja alueella asuneen kelttiläisen siluuriheimon mukaan (European Geoparks Network 2012j, ks. myös Fforest Fawr Geopark 2012b; 2012d). Pliensbachin vaihevyöhyke (192–184 miljoonaa vuotta sitten) nimettiin saksalaisen Swäbische Albs Geoparkin alueella sijaitsevan pienen kylän mukaan ja triaskauden (245–237 miljoonaa vuotta sitten) aikainen Anisian-vaihevyöhyke Itävallassa, Natur Park Styrian Eisenwurzen Geoparkissa tyyppiesiintymän ohi virtaavan Enns-joen latinankielisen nimen mukaan. Luberon Geoparkissa Ranskassa, hieman Aptin kaupungin ulkopuolella kukkulan huipulla sijaitseva mylly on kunnostettu kaupungin mukaan nimetyn varhaisen liitukauden Apt-vaihetta (114–108 miljoonaa vuotta sitten) kuvaavaksi pieneksi tietokeskukseksi. Edeltävää Barrême-vaihetta puolestaan esitellään läheisessä Reservé Géologique Haute-Provence Geoparkissa. (European Geoparks Network 2012j.)

Vuonna 2008 Aberdeenin ja Oxfordin yliopiston geologit tutkivat ja tulkitsivat uudelleen North West Highlands Geoparkissa Skotlannissa joukon kerrostuneita kivilajeja 1,2 miljardia vuotta vanhasta, halkaisijaltaan arviolta 10 kilometrin kokoisesta meteoriittikraatterista lentäneeksi materiaaliksi. Liitukauden ja tertiäärikauden vaihteessa 65 miljoonaa vuotta sitten tapahtunutta joukkosukupuuttoa on pidetty meteoriitin aiheuttamana. Eisenwurzen Geoparkissa Itävallassa tehdyn yksityiskohtaisen tutkimuksen tuloksena tämä näkemys on nyt haastettu uudella, jossa 60 % lajeista tuhonnut tapahtuma liitetään vulkaanisen aktiivisuuden aiheuttamiin muutoksiin ilmakehässä. Petrified Forest of Lesvos käyttää aktiivisista siirtymistä geoparkin alueella saatavaa

tietoa maanjäristysriskeistä tiedottamiseen. (European Geoparks Network 2012j.) Saksalainen Vulkaneifel Geopark on kuuluisa mineraalivesivarannoistaan. Tulivuoritieteilijät, geologit, ympäristötieteilijät ja biologit tekevät siellä tutkimuksia, sillä suuret avoimet kuilut antavat uuden ulottuvuuden volkanologisiin prosesseihin ja uusia näkökulmia kestävään kehitykseen. (Farsani-Coelho-Costa-Neto de Carvalho 2012, 50, ks. myös Vulkaneifel Geopark 2012.)

Geoparkeissa tehtävät tutkimukset eivät rajoitu geologisiin tutkimuksiin, vaan käsittävät myös tutkimuksia liittyen arkeologiseen, luonnolliseen ja kulttuuriin perintöön. Luberon Geoparkissa Ranskassa on valjastettu nuorten tiimejä kaivaustekniikoihin, jotka on tarkoitettu selvittämään fossiileja sisältävien kivien ja itse fossiilien välisen suhteen luonnetta. Portugalissa Arouca Geopark tukee tutkimusohjelmaa, joka sisältää ”tieteellistä työtä lomalla”. Saksalainen Bergstrasse Odenwald Geopark järjesti yhteistyössä Odenwaldin historiallisen kaivostyöseuran kanssa tieteellisen kaivausprojektin koulu-
laisille. Adamello-Brenta Nature Park Geoparkissa Italiassa tehdään yhteistyötä Trentinon Alppiyhdistyksen glasiologisen komitean kanssa jäätikköjen mittaamisessa, tutkimuksissa sekä karttojen laatimisessa. Madonie Geoparkissa L’Aquilan yliopiston äskettäin tekemissä kaivauksissa paljastui todennäköisesti läheiseen suolakaivokseen liittyneen roomalaisen asutuksen jäänteitä 100–300-luvuilta. (European Geoparks Network 2012j.)

Saksan Messelissä kuntalaiset pelastivat innokkaalla myötävaikutuksellaan maailmanperintökohde Messel Pitin Bergstrasse Odenwald Geoparkissa joutumasta kaatopaikaksi. Nykyisin Messel Pit on kansainvälisesti merkittävä, hyvin hoidettu ja suosittu geomatkailukohde. Kokonaiset fossiloituneet nisäkkäiden, lintujen, krokotiilien, sammakkojen ja kalojen luurangot sekä hyönteiset, kasvien lehdet, hedelmät ja siitepöly ovat todisteita tällä paikalla trooppisessa metsässä ja järvessä noin 47 miljoonaa vuotta sitten eläneistä eläimistä ja kasveista. Fossiiliarkisto antaa arvokasta tietoa ilmaston kehityksestä sekä tärkeistä askelista nisäkkäiden evoluutiossa maapallolla. (European Geoparks Network 2012j; European Geoparks Network 2012j, ks. myös The Messel Pit Fossil Site 2012.)

Geologisten perintöjensä ja lukuisten aktiviteettiensa avulla geoparkit innostavat ja luovat tutkimusprojekteja, joihin yhteisöt ja nuoret voivat osallistua. Nämä projektit, erityisesti kaivaukset, tutustuttavat osallistujat uusien löydösten tekemisen jännitykseen. (European Geoparks Network 2012j.)

6.6 Kestävä aluekehitys ja paikallinen yhteistyö

GGN:n motto on ”Celebrating Earth Heritage, Sustaining Local Communities” eli ”maapallon perintöä kunnioittaen, paikallisia yhteisöjä ylläpitäen”. Geoparkit ovat pohjimmiltaan olemassa ihmisiä sekä yhteisöjemme ja maapallon välisten yhteyksien tutkimista ja kunnioittamista varten. Maapallo on muokannut meidät sellaisiksi kuin me olemme; meidän maanviljelytapamme, rakennusmateriaalimme ja -menetelmämme, jopa mytologiamme ja kansanperinteemme. Geoparkit osallistuvat erityyppiseen toimintaan kunnioittaakseen näitä yhteyksiä. (UNESCO 2012c.)

Aluekehitys kannustaa taloudellisesti vähäosaisia kuntia parantamaan taloudellista, sosiaalista, kulttuurista ja ympäristönsä hyvinvointia hyödyntämällä alueen resursseja ja asukkaidensa panosta. Vaurauden luominen tehostamalla kestävää taloudellista kehitystä parantaa elämänlaatua ja sitä pidetään aluekehityksen perusedellytyksenä. Urbaania English Riviera Geoparkia lukuun ottamatta Euroopan geoparkit sijaitsevat maaseuduilla alueilla, joilla taloudellinen kehitys on hidasta, työttömyysluvut korkeita ja väkiluku laskussa. Eurooppalainen geopark yhdistää geologisen perinnön suojelun ja mainostamisen kestävään paikalliseen kehitykseen. (European Geoparks Network 2012h, ks. myös English Riviera Global Geopark 2012a.)

EGN:n alun perin geologiseen ja/tai geomorfologiseen perintöön sekä kestävään geomatkailuun keskittynyt kehitysstrategia on laajentunut sisältämään ja edistämään alueiden luonnon- ja kulttuurihistoriallista perintöä kannustaakseen myös niiden taloudellisen potentiaalin hyödyntämiseen. Koulutus- ja harjoitteluohjelmat ovat tärkeä työkalu kasvatettaessa tietoisuutta aluekehityksen mahdollisuuksista sekä uusien työllistymismahdollisuuksien luomisesta. Paikallinen kestävä työllisyys voidaan saavuttaa tukemalla ja kehittämällä pieniä ja keskisuuria yrityksiä, edistämällä matkailua, paikallisia tuotteita ja gastronomiaa, kehittämällä ulkona tapahtuvia koulutusaktiviteetteja sekä ak-

tiiviliikuntaa, hyödyntämällä kulttuuria ja suojelemalla ympäristöä. (European Geoparks Network 2012i.)

Rahoituksen hakeminen aluekehityksen tueksi monikansallisen yhteistyön tai geoparkeihin erikoistuvien hankkeiden kautta on tärkeä osa geoparkin toimintaa. EU:n maaseutujen monikansallisen yhteistyön hankkeet, kuten INTERREG ja LEADER, takaavat eurooppalaisille geoparkeille paremmat mahdollisuudet alueelliseen ja geomatkailun kehittämiseen. (European Geoparks Network 2012i; Farsani ym. 2010, 71.) Yksittäisen geoparkin osalta kehittäminen voidaan toteuttaa myös alue- tai valtionrahoituksella. Kehittämällä alueitaan yhteistyössä tärkeiden paikallisten ryhmittymien kanssa geoparkit täyttävät monia aluekehitysohjelmien tavoitteita. Paikallisille luodaan työllistymismahdollisuuksia geomatkailun avulla hyödyntämällä luonnon- ja kulttuuriympäristöä sekä laajentamalla perinteisempiä matkailuaktiviteetteja. Mieleenpainuvien elämysten tuottamiseen tähtäävä ympäristön suojeleminen ja säilyttäminen vaikuttavat yhtä lailla uusien työpaikkojen syntyyn. Tietokeskusten, museoiden ja näyttelyiden perustaminen luo tilapäistä työllisyyttä suunnittelijoille ja pysyvää paikalliselle väestölle. (European Geoparks Network 2012i.)

Oulun yliopiston maantieteen laitoksen professori Saarisen (2012) mukaan matkailun aluetalouden näkökulmasta matkailun kehittämiseen olevan kolme näkökulmaa: yritystaso, aluekehitystaso sekä kestävän matkailun lähtökohdat. Saarinen lainaa Farsania ym. (2011) kertoessaan geoparkkohteiden motivoivan paikallista väestöä edistämään kestävästä kehityksestä ja kestävästä matkailusta. Matkailun rooli aluekehityksessä on suhteellisesti tärkeä erityisesti syrjäseuduilla. (Saarinen 2012.)

Aluekehitystä tuetaan toimilla, jotka tähtäävät uusien geopark-aiheisten matkamuistojen ja käsitöiden kehittämiseen, paikallisten laatutuotteiden markkinointiin sekä markkinointitapahtumien organisointiin ja paikallisten tuotteiden esittelynurkkausten järjestämiseen geoparkien tietokeskuksiin. Muutamia geoparkkeja, kuten Adamello-Brenta Italiassa ja Cabo de Gata Espanjassa, ovat luoneet laajoja mainoskampanjoita ottamalla käyttöön laatumerkin ”Park quality label”. Lesvos Perified Forest järjestää vuosittain maatalousmatkailumessut, joihin osallistuu 60 paikallista tuottajaa ja naisten maatalousmatkai-

luosuuskuntaa. (European Geoparks Network 2012i, ks. myös Parco naturale Adamello Brenta Geopark 2012; Cabo de Gata-Nijar Natural Park Geopark 2012; Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012.)

Useat geoparkit ovat kohdistaneet huomionsa naiseen heille keskitettyjen koulutusohjelmien tai naisten osuuskuntien kehittämisen kautta. Geoparkit voivat tarjota ympäristön paikallisen kotiteollisuuden tai käsityötuotteiden kehittämiseen, tukemiseen ja markkinointiin. Joissain geoparkeissa naisten osuuskunnat hoitavat myös vierailijoiden majoituspalveluita. Nämä tarjoavat naisille mahdollisuuden saada lisätuloa omalla alueellaan ja omilla ehdoillaan. (UNESCO 2012g.) Zouroksen (2012) mukaan geoparkit tuottavat uusia työpaikkoja museoihin ja vierailukeskuksiin, puistonvartijoille, koulutuksellisiin aktiviteetteihin ja kulttuuritapahtumiin. Geoparkeilla on lisäksi vaikutusta matkailuyrityksiin, hotelleihin ja muihin majoituspalveluihin, ravintoloihin sekä muihin aktiviteetteihin, joihin alueen kasvava matkailijavirta vaikuttaa. Yhteistyö paikallisten yritysten kanssa on tärkeää, jotta kasvavan matkailijamäärän tarpeisiin voidaan vastata ja tukea sesonkien laajenemista myös kevät- ja syyskausille. (Zouros 2012.)

Geoparkit vaikuttavat paikalliseen talouteen muun muassa geomatkailun, paikallisten tuotteiden ja käsitöiden, majoituksen ja ravintoloiden kautta. Geoparkien ravintoloissa on ollut tarjolla ”geoannoksia”, joiden inspiraation lähteenä on ollut joki alueen kohteista. Geoparkeissa paikallinen ruoka nostetaan esille ja tarjotaan vierailijoille mahdollisuus osallistua ruoanlaittoon (geocooking). Paikallisten yritysten tukeminen kuuluu oleellisesti geoparkien toimintaan sisältäen tuotteiden mainostamista mm. alueen hotelleissa ja keskuksissa, tarjolla voi olla esim. lahjalaatikoita, jotka sisältävät paikallisia tuotteita. Geoparkien yritykset ovat perustaneet myös osuuskuntia. Paitsi että geologisten elementtien innoittamana syntyneet tuotteet esittelevät paikallista osaamista matkailijoille, ne lisäävät yleistä tietoisuutta ja matkailijoiden ymmärrystä alueen geologiasta ja geomorfologiasta. Geo-tuotteet ovat siis eräänlaisia pedagogisia työvälineitä. (Zouros 2012; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 47, 70.)

Naturtejo Geopark Portugalissa tekee yhteistyötä yksityisen sektorin, esim. kylpyläkeskusten, koti- ja ulkomaisten ulkoilmayrittäjien, kansalaisjärjestöjen, hotellien, ravintoloiden ja majatalojen kanssa luoden uusia yrityksiä, kuten geoleipomoita, -ravintoloita ja maaseutumajoitusta. Geologipariskunnan ylläpitämä geoleipomo Casa do Forno tarjoaa myös majoitusta. Alueen geologia inspiroi leipomon tuotteita, esimerkiksi jokainen pizza on nimetty geologiaan liittyen. Myös majatalon huoneilla on geologinen nimi ja ne on sisustettu geologisilla maisemakuvilla. Käytävillä ja pihamaalla puolestaan esitellään paikallisia käsitöitä ja kivikokoelmaa. (Farsani ym. 2010, 76; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 49, ks. myös Naturtejo Geopark 2012b; Casa do Forno 2012.) Ensimmäinen geologinen ravintola Petiscos e Granitos Monsanton kylässä edustaa perinteistä arkkitehtuuria: seinät ja katto on muokattu suurista graniittisiirtolohkareista ja geoparkin kylien gastronomista kalenteria seuraava geomenu voidaan tarjota vieraille graniittiluolassa. (Rodrigues–De Carvalho 2009, ks. Farsani ym. 2010, 76; Dowling 2010, 8; Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 49, ks. myös Naturtejo Geopark 2012d.)

Junior Geo on iso-britannialainen perheyritys, joka paitsi järjestää leirikouluja koululaisille, ylläpitää lapsille suunnattua verkkokauppaa, jossa on tarjolla kaikkea mahdollista fossiileihin ja mineraaleihin liittyvää (Verkaik ym. 2005, ks. Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 45, ks. myös Junior Geo 2012). Saatavilla on muun muassa suklaa-ammoniitteja ja -trilobiitteja, dinosauruksia sekä simpukankuoria. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 45, ks. myös Junior Geo 2012). Hyvänä esimerkkinä koristeellisista geotuotteista Arouca Geoparkissa Portugalissa valmistetaan trilobiittikelloja, -lampunvarjostimia, trilobiitein kuvioitua lasia ja trilobiittikaulakoruja. Yksi kyseisen geoparkin tärkeimmistä geokohteista on upea fossiiliesiintymä, jossa on valtavia trilobiitteja ja trilobiittirykelmiä suurissa liuskelaatoissa. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 47.)

Esimerkkejä geologisia elementtejä esittelevistä geotuotteista ovat myös geo-cocktailit Vulkaneifel European Geoparkissa Saksassa, dinosaurisleipä Hateg Country Dinosaurs European Geoparkissa Romaniassa, ammoniittisuklaa ja -leipä Réserve Géologique de Haute-Provence European Geopar-

kissa Ranskassa, trilobiitti-kakut Naturtejo European Geoparkissa Portugalissa ja Pedras Parideiras -kakut Arouca European Geoparkissa Portugalissa. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho–Rodrigues 2012, 109.)

Farsanin ym. (2010, 77) tutkimuksen mukaan vuoden 2009 lopussa geoparkien organisaatiot työllistivät keskimäärin 18 paikallista henkilöä. Kun otetaan huomioon geoparkien kaikki toiminnot, mukana olevien henkilöiden keskimääräinen luku tietysti kasvaa, sillä suojelutoimien, koulutuksen, tapahtumien, messujen, työpajojen, matkailun ja geomatkailun kautta suuri joukko paikallisia ja vapaaehtoisia osallistuu osa- tai kokoaikaisesti sekä kausiluonteisesti geoparkien toimintaan. 48% tutkimuksessa mukana olleista geoparkeista pyrkii luomaan paikallisille lisätuloja tarjoamalla kausi- tai osa-aikatyötä. (Farsani ym. 2010, 77.)

Espanjassa Spanish National Statistic Institute julkaisi vuonna 2009 tilaston, jonka mukaan yöpymisten määrä Basque Coast Geoparkin alueella oli nousut 44% viimeisen neljän vuoden aikana. Alueen matkailussa on ollut nähtävissä positiivinen trendi, todennäköisesti toteutettujen hankkeiden ansiosta. Kasvu on ollut suurempaa juuri geoparkin alueella verrattuna ympäröiviin alueisiin. Kesällä 2010 yhteensä 32 ihmistä oli palkattu joko kokopäiväisiksi, osa-aikaisiksi tai satunnaisiksi oppaiksi geoparkin alueelle ja siihen liittyviin toimintoihin. Myös alueella toimivien paikallisten yritysten toiminnot, kuten matkailu, tietokeskukset ja ympäristökoulutus, ovat vakiintuneet ja tuottavat positiivista tulosta. (Poch–Llordés 2011, 278.) Zouros (2012) kertoo Lesvos Petrified Forest Geoparkissa aluksi olleen vain kaksi työntekijää. Geoparkverkoston perustamisen myötä työntekijöitä on pikkuhiljaa tarvittu lisää ja tällä hetkellä heitä on puistossa 35 sekä lisäksi yhteistyöyritysten työntekijät. Geoparkit ovat saaneet tunnustuksia. Marble Arch Caves European Geopark (Irlannin tasavalta/Iso-Britannia) sai vuonna 2006 1st Tourist Attraction -palkinnon ja kreikkalainen Lesvos Petrified Forests Geopark on saanut kolme Quality Tourism -palkintoa. (Zouros 2012, ks. myös Marble Arch Caves Global Geopark 2012; Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012.)

Farsani, Coelho ja Costa (2012b, 1634) tutkivat millaisia strategioita geoparkeissa sovelletaan tulojen hankkimiseksi. Tutkimukseen vastanneista geoparkeista 44 % myy pääsylippuja, 80 % järjestää geopark-kierroksia ja 80 % myy matkamuuistoja. 48 % geoparkeista antoi vierailijoille mahdollisuuden osallistua työpajoihin ja konferensseihin, mikä on tärkeää geokonservaation ja strategian menestyksekkäässä implementoinnissa. 20 % vastanneista valitsi jonkin muun vaihtoehdon, joita olivat esimerkiksi museot, geologiset puutarhat, opintoretket, paikalliset ja georavintolat, geotuotteet, majoitus, kaupat, pubit, kahvilat ja ulkoilma-aktiviteetit. Tutkimuksen mukaan 88% geoparkeista palkkaa paikallisia asukkaita oppaiksi, vartijoiksi tai muihin matkailuun liittyviin tehtäviin. 84 % geoparkeista hyödynsi geopark-brändiä geomatkailun markkinoinnissa esimerkiksi tapahtumissa, julkaisuissa, tutkimuksissa, majoituksessa, ravintoloissa, opinto-ohjelmissa ja paikallisissa yrityksissä. (Farsani ym. 2012b, 1634–1635.)

Vaikka alueella olisi merkittävä, maailmankuulu ja maailmanlaajuisesti huomattavan arvokas geologinen perintö, se ei voi olla geopark ilman kestävä kehityksen suunnitelmaa. Kestävä kehitys on välttämätön käytäntö alueen taloudelliselle kehittämiselle sekä hallintorakenteen vahvistamiselle ja näin ollen myös itse geoparkille. Kestävä kehitys voi tarkoittaa panostusta kestäväan matkailuun esim. kävely- ja tai pyöräilyreittejä kehittämällä, kouluttamalla paikallisia oppaiksi tai rohkaisemalla matkailu- ja majoituspalveluiden tarjoajia noudattamaan kansainvälisesti parhaita käytäntöjä kestävässä ympäristönsuojelussa. Toisaalta se voi tarkoittaa myös yksinkertaisesti paikallisen väestön osallistumista ja heidän perinteisen elämäntyyliensä kunnioittamista tavalla, joka antaa mahdollisuuksia ja kunnioittaa ihmisoikeuksia sekä ihmisarvoa. Geologista perintöä arvioidaan ja tarkastellaan alueen asukkaiden näkökulmasta, mukanaolosta ja tarpeista käsin. Tehtävillä toimenpiteillä tulisi olla suora vaikutus alueen asukkaiden elinolosuhteisiin ja ympäristöön, mikä edelleen johtaa alueen perintöarvon uudistamiseen sekä aktiiviseen osallistumiseen alueen kokonaisvaltaiseen kulttuuriseen uudistamiseen. Mikäli paikallisen väestön tuki puuttuu, geopark ei tule menestymään. (UNESCO 2012f; McKeever ym. 2010, 223–224.)

6.7 Rokua Geopark

6.7.1 Tausta

Rokua Geopark on Suomen ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa geopark. Tutustuin Rokuaan lähemmin virtuaalisen benchmarkingin avulla hyödyntäen heidän monipuolista verkkosivustoaan (ks. luku 6.7.2). Osallistuin myös kesäkuussa 2012 Suomen ensimmäiseen Geopark-seminaariin sekä tutustumiskierrokselle muutamiin Rokua Geoparkin geokohteisiin.

Utajärven kunnanjohtaja ja Rokua Säätiön puheenjohtaja Juujärvi (2012) kertoo Rokuan alueen strateginen suunnittelun käynnistyneen jo 1990-luvulla nimellä ”Erämaa keskellä Suomea”. Hankkeen tavoitteena oli luoda Rokuasta kulttuurinen virkistys-, kokous- ja koulutuspaikka, joka hyödyntää tehokkaasti alueellista ja valtakunnallista kulttuuria, sekä tuotteistaja matkailun ja kuntoutuksen tarpeisiin. Tämän ensimmäisen vaiheen jälkeen syntyi Rokuastrategia ja kolmantena askeleena Humanpolis Oy, joka nyt hallinnoi Geoparkia. Yhteistyön ja verkostoituminen ovat olleet avainasemassa alueen kehityksessä. Yhteistyön perinne on Oulun seudulla aina ollut vahvaa ja alueen toimijoilla on ollut yhteinen tahtotila. Tehokas hanketoiminta on tuottanut tuloksia ja uskottavuus on sitä kautta lisääntynyt ja on saatu aikaan positiivisen kehittämisen kierre. Juujärvi pitää alueen ”köyhyyttä” etuna, sillä ei ole varaa riidellä. (Juujärvi 2012.) Utajärven, Vaalan ja Muhoksen kunnat lähtivät yhdessä mukaan geopark-hankkeeseen ja nimenomaan kotiseuturakkaus on ollut prosessissa kantava tekijä. Paikallisille päättäjille oli myös tärkeää, ettei kyseessä ole suojeluhanke, sillä alueella on paljon muun muassa maanviljelijöitä. (Määttä 2012.)

Rokua Geoparkin kumppaneita julkisella puolella ovat Utajärven, Vaalan ja Muhoksen kunnat, maakuntien liitot, Metsähallitus, ELY-keskukset sekä Oulun evankelis-luterilainen seurakunta. Yksityissektorilta mukana ovat Rokuan terveys- ja kuntouttamissäätiö, Rokuan kuntoutus Oy, Humanpolis Oy ja Rokua-seura. Tutkimusta ja koulutusta edustavat Geologian tutkimuskeskus, Oulun yliopisto ja Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Geoparkin omien hankkeiden lisäksi käynnissä on Oulu-Kainuu-kehittämisyöhyke -hanke, Oulujoen kalaportaat -hanke sekä Valtatie 22, Tervantie, Suomen yhdeksäs vi-

rallinen matkailutie -hanke. Kaikki nämä aluekehityshankkeet koskevat myös Geoparkin aluetta. (Juujärvi 2012.)

Rokua Geoparkin hallinnosta vastaa Humanpolis Oy, jonka toiminnanjohtaja on samalla Rokua Geoparkin toiminnanjohtaja. Humanpolis perustettiin vuonna 2000 Muhoksen, Utajärven ja Vaalan kuntien kehittämissuunnitelmana ja siitä tehtiin osakeyhtiö vuoden 2011 alkupuolella. Kyseessä on alueellinen kehittämissuunnitelma, jonka omistaa Rokuan terveys- ja kuntouttamissäätiö. Rokua Geopark on yksikkö Humanpoliiksen sisällä ja sen rahoitus tulee kunnilta, Metsähallitukselta sekä Rokuan terveys- ja kuntouttamissäätiöltä. (Krökki 2012b.)

Hallinnon tehtäviin kuuluvat rahoituksen hankkiminen sekä neuvottelut kuntien ja muiden tahojen kanssa. Hyvin pitkälti hallinnon kautta tapahtuu myös tulevaisuuden suunnittelu, toimintakertomuksen ja toimintasuunnitelmien laatiminen sekä oppilaitosten ja alueen ihmisten kanssa toimiminen. Kaikista asioista keskustellaan ja niistä päätetään Rokua Geoparkin johtoryhmässä, joka muodostuu perustajatahojen eli Muhoksen, Utajärven ja Vaalan kuntien, Rokuan terveys- ja kuntouttamissäätiön ja Metsähallituksen edustajista ja asiantuntijatahona GTK:n edustajasta. (Krökki 2012b.)

Humanpolis Rokua -hankekokonaisuutta toteutettiin vuosina 2000–2006, yhteensä kuusi kehittämissuunnitelmaa. Vuosina 2006–2007 ja 2008–2010 toteutettiin Humanpolis -hankkeet, joiden tavoite oli organisoida Humanpoliiksen toimintaa ja tuotteistaa Rokuan matkailua (Vaalan kunta 2008.) Rokuan Geopark -projektin tavoitteiksi oli vuonna 2006 nimetty UNESCON statuksen saavuttaminen ja maailmanlaajuinen yhteistyöverkosto, aluekehityksen tehostuminen, alueen tunnettuuden lisääntyminen, luontevan yhteyden luominen alueiden ja toimijoiden välille, matkailun kehittämisen jäsentyminen, uusien kävijäryhmien saavuttaminen, koti- ja ulkomaisten matkailijoiden määrän kasvu sekä yleinen yhteistyön lisääntyminen. Moni näistä tavoitteista on tänä päivänä jo toteutunut tai vähintään toteutumassa. Rokua Geoparkin toiminnanjohtaja Krökki mainitsee Rokua Geoparkin tehtäviksi alueen ainutlaatuisen luonnon ja kulttuuriarvojen vaalimisen, uusien edellytysten luomisen alueen yrityksille ja matkailualan työllisyyden vahvistamisen, laadukkaiden pal-

veluiden tuottamisen ympärivuotisesti sekä asukkaiden kotiseututuntemuksen vahvistamisen ja ylpeyden tuntemisen omasta asuinympäristöstään. (Krökki 2012a.) Krökin (2012a) mukaan Geopark-verkoston jäsenyyden hakeminen vaatii runsaasti lobbausta, verkostoitumista, tutustumista kohteisiin ja ihmisiin sekä tutkimuksia. Rokua Geoparkin syntytarina kuvataan liitteessä 5.

Rokua Geoparkin alustava visio 2022 on muotoiltu seuraavasti:

“Rokua Geopark on houkutteleva elinympäristö ja matkailualue, joka on kansallisesti ja kansainvälisesti tunnettu luontoon, geologiaan ja kulttuuriin perustuvista hyvinvointi- ja elämyspalveluistaan. Rokua Geoparkin verkostoitunut toiminta

- *on tuonut alueelle joka vuosi uusia asiakkaita ja on alueen matkailuyrityksille arvokas kilpailutekijä.*
- *on kasvattanut merkittävästi alueen elinvoimaa ja osaamispääomaa.”* (Krökki 2012a.)

Geopark-verkoston brändipääoman hyödyntäminen (GGN, EGN, UNESCO) ja markkinointiyhteistyö, kuten European Geoparks Week sekä yhtenäinen visuaalinen ilme ovat työkaluja, joita verkostoon kuulumisen on tuonut Rokua Geoparkille. Brändi ohjaa ja innostaa, muttei rajoita käytännön toimijoita. (Saraniemi 2012.)

Vaalan kunnanjohtaja Määtän mukaan Rokua Geopark on luonut toiveen siitä, ettei tarvitsisi lähteä kotiseudulta, tai ainakin ajatuksen paluusta jonain päivänä. Vaikka valtatrendinä on kaupungistuminen, ei geoparkia voi viedä pois alueelta. Kun alueen geologinen ja kulttuurinen historia ymmärretään, avautuu myös toimeentulon lähteitä. Geopark on Määtän mukaan toimeentuloa, kotiseuturakkautta, paikallisia tuotteita ja palveluita, joita myös matkailijat arvostavat. Mainitaanhan EGN-perustamiskirjassakin: ”...asukkaat ymmärtävät alueensa perinnön arvon, hyödyntävät sitä...”. (Määttä 2012.)

Yrittäjä Merilä Merilän kartanosta kertoo tilausravintolayrittäjän lähteneen mukaan geopark-hankkeeseen toiveissa houkuttella lisää asiakkaita, sillä hän näkee yhteistyön ja verkostoitumisen muiden yrittäjien kanssa pienen yrityksen ainoana mahdollisuutena päästä kansainvälisille markkinoille. Geopark on tuonut näkyvyyttä alueelle, joka entuudestaan oli melko tuntematon, verkostoitumista on tapahtunut ja hankkeessa on mukana tutkimuslaitoksia sekä

yliopisto. Rokua Geoparkilla on Suomen ensimmäisenä geoparkina hallussaan uutuusarvo, ja kansainvälisiä asiakkaita on entistä enemmän. Odotuksena yrittäjällä ovat suuret tapahtumat ja niiden alueelle tuoma matkailijavirta. Ongelmia hankkeessa ovat Merilän mukaan tuoneet yrittäjien huono sitoutumiskyky, ajankäyttö, taloudellisuus- ja kannattavuusnäkökulmat sekä toimijoiden lyhytnäköisyys: ei jakseta odottaa tuloksia. Merilä kiteyttää paikallisen yhteisön mukanaolon tärkeyden, sillä he, paikalliset ihmiset ja yrittäjät, luovat Geoparkin sisällön. (Merilä 2012.)

6.7.2 Virtuaalinen benchmarking

Tein virtuaalisen benchmarkauksen Rokua Geoparkin internet-sivustolla strategisena- ja suorituskyky-benchmarkingina eli keskityin etsimään menestykseen vaikuttavia tekijöitä sekä geoparkin kehittämiä prosesseja, tuotteita ja palveluja. Rokua Geopark on Suomen ensimmäinen geopark ja siksi itseoi-keutettu esikuva kaikille Suomen tuleville geopark-kandidaateille. Rokuan hakemus hyväksyttiin ensi yrittämällä, mikä on harvinaista. Virtuaalinen benchmarking Rokua Geoparkin internet-sivustolla tuotti hyviä huomioita ja ideoita, joita olisi mahdollista soveltaa myös Korouoman alueen toimintaympäristössä.

Sivusto on saatavilla suomen ohella vain englanniksi. Uskoisin, että tulevaisuudessa Rokua Geoparkin sivut käännetään useammalle kielelle, mutta Korouomaa ajatellen ainakin venäjänkielinen sivusto olisi hyvä olla käytettävissä heti alusta alkaen. Venäläisten osuus ulkomaisista matkailijoista on kasvussa koko maassa, ja Korouoman pohjoinen ja itäinen sijainti vaikuttavat idästä tulevien matkailijoiden määrään positiivisesti. Rokua Geopark -osion alta löytyy esitteet ja julkaisut -otsikko, jonka alta pääsee lataamaan Rokua Geopark -esitteen paitsi suomeksi ja englanniksi, myös venäjän ja kiinan kielillä. Esite on saatavilla myös opastuskeskuksesta, yhteistyöyrityksistä ja alueen kunnista. Esite käsittää alueen kartan sekä esimerkkejä geokohteista lyhyesti esiteltyinä.

Rokua Geopark -otsikon alla on alaotsikko Geopark-verkosto, joka kertoo lyhyesti GGN-verkostosta. Tämän alla on vielä otsikko Geopark-kohteet maa-

ilmalla, jossa esitellään uudelleen GGN-verkosto ja EGN-verkosto. Tästä osiosta löytyy linkit molempien verkostojen omille sivustoille sekä kartta EGN-verkoston jäsenistä. Tosin tiedot ovat päivittämättä syyskuisen Geopark-konferenssin jälkeen, jolloin EGN sai kolme uutta jäsentä. Turhan monen klikkauksen poistamiseksi nämä kuvailut voisi siirtää yhden otsikon alle. Verkoston kuvaus on oleellinen asia, jotta asiaan vihkiytymätönkin vierailija saa käsityksen mistä on kyse. Samaan osioon voisi lisätä myös lyhyen kuvauksen verkoston toiminnasta ja tarkoituksesta, eli siitä mitä geopark käytännössä tarkoittaa.

Etusivulla ja uudelleen kartat ja kohteet -otsikon alta löytyvä panoraamakartta Rokua Geoparkin alueesta on hyvin havainnollinen. Karttaa voi tutkia liikuttamalla hiirtä sen yllä. Pieni osa kartasta näkyy ikään kuin suurennuslasin alla, jolloin tuolle alueelle osuvista geokohteista tulee näkyville järjestysnumero, lyhyt kuvaus ja kuva. Klikkaamalla kohdetta avautuu pieni tietoruutu, josta löytyy linkki tarkempiin tietoihin kyseisen kohteen omille sivuille. Tällainen koonti alueesta on kerrassaan loistava tapa tutustua alueen tarjontaan. Kohteiden sijainti ja lyhyt kuvaus ovat nähtävillä yhtä aikaa ja halutessaan kohteisiin pääsee tutustumaan tarkemmin. Kohteita esitellään myös nähtävyydet-otsikon alla, mutta sieltä ei löydy panoraamakartan tavoin kaikkia kohteita, vaan esimerkkejä erityyppisistä kohteista. Korouoman mahdollinen geopark-alue olisi todennäköisesti melko pirstaleinen, joten vastaava kaikki kohteet lyhyesti esittelevä, kokoava ja jollain tavalla tyyppitelevä yhteenveto olisi ehdottoman tärkeä.

Etusivun Vaalan Saarijärvellä kuvattu "Fishing under ice" -you tube video on hauska kurkistus yhteen Rokua Geoparkin aktiviteeteista. You tube on edullinen ja helppo markkinointikanava, joka tavoittaa miljoonia ihmisiä ympäri maailman. Esimerkiksi "Fishing under ice" -videolla on tällä hetkellä 4 168 300 näyttökertaa. Korouoman kohdalla esiteltävä aktiviteetti voisi olla jääkiipeily, sillä Korouoman jääputoukset ovat Suomen korkeimpia ja jääkiipeily on kansainvälisesti ajatellen melko eksoottinen laji. Videon asettaminen etusivulle herättää sivustolla vierailijan mielenkiinnon ihan eri tavalla kuin pelkkä sanallinen kuvailu, ja se on hieno esimerkki siitä, kuinka multimediaa voi hyödyntää markkinoinnissa.

Etusivulla on esitelty kuvin ja muutamalla sanalla melontaa, patikointia, sienestämistä ja kylpylää. Kuvia klikkaamalla päätyy aktiviteetit ja elämykset -sivulle, jolla kerrotaan lisää erilaisista aktiviteeteista ja niitä järjestävistä yrityksistä. Tämä osio on jaettu kesän ja talven aktiviteetteihin, mikä varmasti selkeyttää sivua sitä tutkivalle matkailijalle. Kaikki Rokuan aktiviteetit ovat toteutettavissa myös Korouoman tai sen lähialueiden toimintaympäristössä, joten tästä osiosta voi ottaa mallia aktiviteettien esittelyistä. Toki elämyksiä voidaan luoda monilla muillakin tavoilla, mutta lyhyesti kuvaileva tyyli on toimiva ratkaisu, jonka avulla sivustolla vieraileva saa käsityksen tarjonnasta. Korouoman pohjoisempi sijainti lisää tarjontaa ja Lapissa yksi lisäulottuvuus aktiviteetteihin on ehdottomasti joulu. Myös revontulten, porojen ja maiseman karun kauneuden hyödyntäminen matkailullisesti olisivat Korouoman vahvuuksia, unohtamatta erityisesti kesällä nähtävää lajiston rikkautta. Rokua Geoparkin englanninkielinen sivusto esittelee lyhyesti myös jokamiehen oikeuksia, mikä voi olla ulkomaiselle matkailijalle täysin uusi asia. Ehdottomasti positiivinen ja matkailijaa huomioiva lisäinformaatio.

Tapahtumat-otsikon alta löytyy tällä hetkellä vain kolme tulevaa tapahtumaa, joista kaksi sijoittuu ensi kesään. Näiden osalta lisätietoa on saatavissa tapahtumien omilta sivuilta, joille on linkit. Kolmas tapahtuma on Rokua health & spa -hotellin jouluohjelma. Tähän osioon kaipaisin enemmän sisältöä, mutta talvikausi on alueella ilmeisen hiljaista aikaa ainakin tapahtumien osalta. Kaikkien neljän sesongin erityispiirteiden huomioiminen tapahtumien ja aktiviteettien tarjonnassa ja markkinoinnissa on yksi matkailukohteiden haasteista. Korouomassa talvi voitaisiin helposti nostaa kesän ja ruskamatkailun kanssa samalle tasolle panostamalla infrastruktuuriin ja talvireittien kunnossapitoon. Keväällä eloon heräävän luonnon muotoilu matkailutuotteeksi on kokonaan uusi haaste, mutta geopark-verkoston mallin mukaan erilaisilla tapahtumilla pyritään elävöittämään nimenomaan hiljaisempia kausia. Korouomassa voisi järjestää esimerkiksi erilaisia luontoon ja geologiaan liittyviä näyttelyitä, luontoa häiritsemättömiä kilpailuja ja opastettuja retkiä. Geokätköilyä voi tietysti harrastaa ympäri vuoden.

Etusivulla näkyy Suomen kartta, johon on sijoitettu alueen palvelut. Kohteiden ja aktiviteettien tavoin tämä on hyvin havainnollinen tapa esittää sijainti ja yhden lauseen mittainen kuvaus kustakin palvelun tarjoajasta. Tällä kartalla ei näy läheskään kaikkia sivustolla esiteltyjä toimijoita, mutta siitä saa kuvan alueen maantieteellisestä sijainnista, mikä palvelee erityisesti ulkomaisia matkailijoita. Etusivun yläosassa pyörii kuvia alueelta, joiden yhteydessä on myös pieni Suomen kartta. Geoparkin alue on merkitty tähänkin karttaan, jonka vieressä on mainittu alueen kolme laajempaa kokonaisuutta, Oulujärven, Oulujoen ja Rokuan alueet. Näistä kerrotaan edelleen tarkemmin kartat ja kohteet -otsikon alla. Tässä kohtaa jäin miettimään, onko tarpeellista esittää kahta karttaa kuvaamaan samaa asiaa, vai olisiko tähän alueen omaan karttaan kuvaesityksen yhteydessä voinut linkittää myös palvelut. Korouoman kohdalla kartta voisi olla pieni Suomen kartta, jolla alue näkyisi ja jota klikkaamalla pääsisi sitten katsomaan lähemmin palveluja. Korouoman mahdollisen geopark-alueen palvelut ovat kaukana toisistaan ja osin vaikeasti löydettävissä sekä fyysisesti että internetissä, joten ne yhteen ja helposti saataville kokoavan palvelun tarve on huutava.

Rokuan kansallispuiston kesäreitit -retkeilykartta ja Rokuan latukartta ovat nähtävillä etusivulla pieninä kuvakkeina, joita klikkaamalla saa näkyviin koko kartan. Korouoman toimintaympäristöstä karttoja tulisi olla saatavilla useampia, koska alue levittäytyisi niin laajalle. Koska vastaavia karttoja ei tietääkseni ole saatavilla valmiina, voisi niiden työstämisessä ottaa huomioon perinteisten karttamerkintöjen ohella geokohteiden sijainnit. Alueen eri osista ja koko alueesta tehtäviin karttoihin olisi siis helppo sijoittaa reittien ja palveluiden ohella myös geokohteet.

Läpi sivuston sivupalkeissa näkyvät matkakeskus Supan ja Rokua health & spa -hotellin varauspalvelut, web-kamera, tapahtumakalenteri, sääennuste ja Rokua Geoparkin Facebook -päivitykset. Tällainen reaaliaikainen informaatio on tärkeä osoitus siitä, että sivuston ylläpito on ajan tasalla ja sen sisältöä päivitetään jatkuvasti. Toisaalta muualla sivustolla on nähtävissä myös päivityksen puute, esimerkiksi kuvagalleria -otsikon alla on kuvia vain vuodelta 2011 ja ajankohtaista -osiossa ei tällä hetkellä ole mitään ajankohtaista, ainoastaan menneiden tapahtumien ja kurssien esittelyitä. Tietojen jatkuva

päivittäminen ja ajantasaisuus ovat tärkeä kilpailuvaltti ja tiedostava matkailija osaa tänä päivänä sitä myös vaatia. Sosiaalinen media on tullut jäädäkseen ja sen monipuolinen hyödyntäminen markkinoinnissa ja yhteydenpidossa on tutkimisen arvoinen asia. Posion matkailu näkyy jo jonkin verran Facebookissa ja myös Korouoman rotkolaaksolla on oma Facebook-sivu, mutta mahdollisen geoparkin osalta toiminnan mittakaavan ja aktiivisuuden tulisi olla täysin eri tasolla.

Majoitus-osio esittelee monipuolisesti ja kokoaa yhteen alueen majoitusmahdollisuuksia. Kahden hotellin ohella tarjolla on lomamökkejä, leirintäalue, kaksi leirikeskusta ja maaseutumatkailukohde Merilän kartano. Matkailijan Geopark -osio puolestaan selventää alueen sijaintia ja liikenneyhteyksiä, esittelee viisi virallista geopark-yritystä, joilla on oikeus käyttää geopark-logoa, sekä alueen muita palveluita. Englanninkielinen versio kertoo vierailijalle hieman myös alueen ilmastosta, valuutasta ja Suomesta yleisesti, mikä jälleen on erittäin tervetullut lisä ulkomaista matkailijaa ajatellen.

Rokua Geopark -otsikon alla esitellään myytäviä tuotteita ja alueen käsitöitä. Verkkokauppa ei toistaiseksi ole, mutta ilmeisesti sellainen on jo suunnitelluasteella, koska asia noin ilmaistaan. Verkkokauppa on tätä päivää ja tuo paikalliset tuotteet suuren yleisön ulottuville. Luonnollisesti on paljon käsitöitä ja muita tuotteita, joita ei ole mahdollista toimittaa matkojen päähän, mutta geoparkin olisi hyvä ylläpitää ainakin suppealla valikoimalla varustettua verkkokauppa. Korouoman mahdollisella geopark-alueella sijaitsee esimerkiksi kuuluisa Pentikin keramiikkatehdas, jonka tuotteita voi ostaa lukuisten myymälöiden ohella Pentikin omasta verkkokaupasta. Olemassa olevaa ammattitaitoa ja kokemusta kannattaa hyödyntää jokaisella osa-alueella,

Rokua Geopark -osio pitää sisällään myös geoparkin ja sen henkilöstön yhteystiedot, tietoa järjestettävistä kursseista, ohjeet yrittäjille geopark-logon käyttöoikeuden hankkimiseksi sekä suppeasti tutkittua tietoa alueen geologiasta, maisemasta ja maaston kehityksestä. Englanninkielinen sivusto esittelee otsikon heritage (perintö) alla suomenkielistä versiota tarkemmin alueen geologiaa, kulttuuria ja biodiversiteettiä. Koska kyseessä on nimenomaan geologiseen perintöön pohjaava kokonaisuus, voisi myös suomenkieliseltä

sivustolta olettaa löytävänsä yksityiskohtaisempaa kuvausta alueen geologiasta ja sen historiasta sekä biodiversiteetistä ja geoparkin toimintaan kiinteästi liittyvästä kulttuurista. Geoparkin sivustolle kaipaisin myös yritysten esittelyitä yksityiskohtaisempaa tietoa aluekehityksestä, yhteistyöstä paikallisten toimijoiden kanssa sekä kestävän kehityksen periaatteiden toteutumisesta.

Viikko benchmarkauksen tehtyäni kävin tutkimassa sivustoa uudelleen ja löysin ilokseni sieltä kaksi uutta alasivua. Kouluille-otsikon alla on ladattavissa Jääkauden jäljillä -seikkailupeli Rokua Geoparkissa sääntöineen ja ohjeineen. Peli on kehitetty erityisesti yläasteen maantiedon ja biologian sekä lukion maantieteen kurssien oppimateriaaliksi. Geo-opetusvälineiden suunnittelu ja levittäminen ovat tärkeitä toimia geoparkeille (Europaeen Geoparks Network 2012a). Jääkauden jäljillä -peli on hieno esimerkki hauskaasta, mutta samalla käytännöllisestä opetusmateriaalista.

Toinen uusi otsikko on hankkeet, jonka alla kerrotaan lyhyesti Rokua Geopark yrittäjyishankkeesta, jonka tarkoitus on selvittää Rokua Geoparkin, Tervantie -matkailutien ja kasvavan vapaa- ajan asumisen luomat palvelu- ja yritystoiminnan mahdollisuudet alueen kunnissa. Tehtävänä on myös yritysten välisen yhteistyön edistäminen, palveluiden kehittämiseen innostaminen ja yritystoiminnan aikaansaaminen sellaisille toimialoille, joille palveluja ei ole riittävästi tarjolla. Rokuan toiminnanjohtajan (Krökki 2012b) mukaan meneillään on useita hankkeita, joten tietoa muistakin Rokua Geoparkiin liittyvistä hankkeista voisi olla saatavilla tämän otsikon alla.

7 HAASTETTELUAINIESTON ANALYYSI JA TULKINTA

7.1 Kestävä kehitys

Rokuan toiminnanjohtaja Krökki ei muista haastatelluista poiketen nostanut kestävän kehityksen strategiaa tärkeimmäksi teemaksi, vaan jätti sen viimeiselle sijalle. Tämä johtui siitä, että Rokualla ei tätä varsinaista strategiapaperia ole, vaan kestävän kehityksen toimet näkyvät muilla tavoin.

Krökki (2012b) ei näe erityistä kestävän kehityksen strategiaa tärkeänä, eikä Rokua Geoparkissa ole vielä kahden vuoden toiminnankaan jälkeen laadittu varsinaista strategiaa. Hänen mukaansa strategia on tavallaan vaatimus verkoston jäsenyyttä haettassa, mutta todellisuudessa sellaista ei kovin monella geoparkilla ole. Verkoston jäsenyyttä hakevan alueen pitää tosin kyetä selittämään mitä kestävä kehitys alueella tarkoittaa, ja miten sitä edistetään. Rokualla ympäristöasiat on otettu huomioon jo pitkään ja pohjan kestävälle kehitykselle on muodostanut vuodesta 2000 lähtien ympäristöjärjestelmä. (Krökki 2012b.) Kestävä matkailun kehitys tarkoittaa luonnollisen ympäristön suoje- lun ohella ihmisten, yhteisöjen, kulttuurien, tapojen sekä sosiaalisten ja ta- loudellisten järjestelmien huomiointia (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Car- valho 2012, 10). Näkökulma on laajempi kuin pelkkä ympäristöjärjestelmä ja liittyy kiinteästi koko geoparkin toimintaan. Kestävän kehityksen strategia on oikeastaan koko geoparkin strategia, joka käsittää toiminnan kaikki ulottu- vuudet kestävän kehityksen näkökulmasta. Rokualla strategian muotoilu tar- koittaisi käytännössä toimintasuunnitelmaa siitä, miten jo määriteltyyn visioon (ks. sivu 89) pyritään.

Geokonservaatio tarkoittaa säästäväisyyttä, sillä suuri osa geokohteiden ar- vosta liittyy näytteiden saatavuuteen ja kiviaineksen paikan päällä antamaan vaikutelmaan (Hose 2005, 29). Geokonservaatio korostaa sosioekonomisen kehityksen ja luonnollisen ympäristön säilyttämisen vuorovaikutusta (And- rãşanu 2007, ks. Farsani–Coelho–Costa–Rodrigues 2012, 83). Yksi konk- reettinen kestävä kehitystä edistävä toimi Rokualla on moottoriajoneuvoilla liikkumisen välttäminen keskusalueella (Krökki 2012b). Korouoman luonnon- suojelualueella moottoriajoneuvoilla saa liikkua vain huoltotoimien yhteydes- sä, rakentamista on rajoitettu voimakkaasti ja sitä kontorolloidaan tarkoin.

Geokonservaatio on Rokua Geoparkissa lähinnä ehkäisevää ohjeistusta ja opastusta. Korouomassa sen sijaan on myös suojelutarvetta, sillä siellä on paljon arvokasta kalliokasvillisuutta ja esimerkiksi uhanalaisia lintuja pesii kiipeilijöiden käyttämällä kalliolla.

Rokuan kohdalla ympäristöasioihin liittyvää strategiaa ei toistaiseksi ole tarvittu, sillä kestävän kehityksen toimet ovat hoidossa muulla tavoin. Korouoma puolestaan on luonnonsuojelualue, jota koskevat tiukat säädökset. Korouomassa ei puistonjohtaja Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan ole varsinaista kestävän kehityksen strategiaa, mutta monella eri taholla käsitellään aihetta alueen osalta. Tähän kaivattaisiin yhdistävää tekijää ja selkeää aluerajaus-
ta.

”Korouoman suojelualueella on tehty hoito- ja käyttösuunnitelma. Se on niinkun semmonen yksi suunnitteludokumentti mikä meillä on. Ja sitten tietysti metsätaloudella on niitä omia suunnitelmia. Luonnonsuojelusuunnitelmakin käsittelee tuota aluetta. Sitten on olemassa Position kunnan matkailustrategia. Mutta tavallaan se taso mikä sitten puuttuu, että olis meillä joku tietyllä tavalla rajattu alue ja tota mietitty nimenomaan sille ne vahvuudet ja tavoitteet. Päämäärä tulevaisuuteen ja sitten vielä se tavallaan pelisäännöt mitä siinä kukin sitten tekee.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Näistä dokumenteista tulisi aluksi tehdä yhteenveto, jonka jälkeen se pitäisi päivittää koko rajattua aluetta koskevaksi, yhtenäiseksi ja selkeäksi suunnitelmaksi. Varsinainen strategia käsittäisi myös toiminnan muut ulottuvuudet kestävän kehityksen näkökulmasta.

Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) kertoo Korouomassa olevan useampia suojelualueita. Lehtojen suojelun nimissä perustetun alueen ympärille tehtiin 1990-luvulla vanhojen metsien suojeluohjelmaan liittyvä suojelualuevaraus. Luonnos on laadittu, mutta asetusta ei ole vielä hyväksytty ministeriössä, joten alueesta puhutaan tulevana luonnonsuojelualueena. Keskenäisyys ja alueen rikkinäisyys selvästi harmittavat puistonjohtajaa. Hän kokee tärkeänä Metsähallituksen vastuulla olevana asiana erityisesti reitistön kunnostamisen sekä retkeilijöiden ja kiipeilijöiden opastuksen. Infrastruktuuria Korouomassa on hyvin vähän, mutta reitistö olisi hyvä kunnostaa siten, ettei äkillinen voimakaskaan kävijämäärien nousu aiheuttaisi ongelmia, eli pitäisi varautua

ja ehkäistä kulumista. Joillain alueilla liikkumista tulisi välttää tiettyyn vuodenaikaan häiriölle alttiiden lajien vuoksi. Tämä varmistetaan ohjaamalla retkeilijöitä. Myös kallioden käyttöä kiipeilyyn on jouduttu rajoittamaan uhanalaisten lajien pesimäaikaan. (Hovi–Veteläinen 2012.) Nämä toimenpiteet ovat konservatiota, ja kun puhutaan geologisesta perinnöstä, puhutaan myös geokonservatiosta.

Vaikka alueella olisi merkittävä, maailmankuulu ja maailmanlaajuisesti huomattavan arvokas geologinen perintö, se ei voi olla geopark ilman kestävän kehityksen suunnitelmaa. Kestävä kehitys on välttämätön käytäntö alueen taloudelliselle kehittämiselle sekä hallintorakenteen vahvistamiselle ja näin ollen myös itse geoparkille. (UNESCO 2012f; McKeever ym. 2010, 223–224.) Posion matkailun toiminnanjohtaja Punamäki nostaa kestävän kehityksen strategian ja talouden kehittämisen kaikkein tärkeimmiksi tekijöiksi geopark-hankkeessa:

”..siis sanotaan taloudellista kehittämistä ei oo, jos täällä ei ole kestävän kehityksen strategiaa, että se otetaan huomioon.” (Punamäki 2012.)

Punamäki kokee kestävän kehityksen kaiken kehittämistoiminnan perustana, mikä on loistava lähtöasetelma Geopark-verkoston jäsenyyttä ajatellen. Vaikka Posion matkailuyhdistykselläkään ei ole varsinaista kestävän kehityksen strategiaa, kestävä kehitys huomioidaan toiminnassa ja sen toteuttaminen on kirjattu matkailustrategiaan. Matkailustrategia on valmista pohjamateriaalia mahdollisen geoparkin strategialle.

“Matkailustrategiahan siis edustaa siis koko Posion matkailua ja toivon mukaan meidän yrittäjät ja muut toimijat edistää sitä asiaa strategian mukaisesti.” (Punamäki 2012.)

Punamäki ei tiedä toteuttavatko alueen yrittäjät matkailustrategiaan kirjattuja periaatteita, joten aiheesta olisi hyvä tehdä selvitys. Mikäli kestävä kehitys todella on toiminnan perustana ja se voidaan tällä tavalla perustella jäsenhakemuksessa, asian suhteen ollaan hyvällä mallilla. Jos suurin osa alueen yrittäjistä ja muista toimijoista toteuttaa kestävän kehityksen periaatteita, puuttuu enää yhtenäisyys. Tällä voidaan perustella geopark-hankkeen kan-

nattavutta, sillä alue hyötyisi yhtenäisestä hallinnosta ja strategian muotoilusta. Punamäen (2012) mukaan kestävä kehitys toteutuu Korouoman alueella, mutta muiden geoparkin alueeseen liitettävien osien kohdalla vaaditaan toimenpiteitä. Kestävän kehityksen periaatteiden pitäisi toteutua koko alueella ja vieläpä samalla tasolla. Luonnonsuojelualueella voimassa olevia säädöksiä ei toki voida sellaisenaan soveltaa kaikkialla, mutta ne voisivat toimia ohjeistuksena tulevassa yhtenäisessä strategiassa.

“Siitä oli puhetta, että pitäiskö sille hakea kansallispuistostatusta, mikä tietysti kasvattais sen tunnettuutta. Mut nytte jos tätä geopark kuvioo mietitään, niin se ei taas siihen niinku sovi ajatuksena. Ja mitä nyt ollaan tähän mennessä mietitty, niin parempi se olis jos se tapahtuis tän geoparkin kautta tää alueen kehittäminen.” (Punamäki 2012.)

Kansallispuisto ja geopark eivät ole toisensa poissulkevia vaihtoehtoja, päinvastoin, kansallispuistot ovat varsinkin Suomessa arvostettuja ja kansallispuistostatus lisäisi alueen tunnettuutta osittain eri kohderyhmässä kuin geopark.

Tapaninen Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluista pitää kansallispuistoja Suomen “ikoneina”, verkostoa monipuolisena ja onnistuneena Suomessa kansallispuisto voi itsessään olla matkakohde, mutta kansainvälisesti ne ovat osana laajempaa kokonaisuutta. Kansallispuiston asemointi osaksi geoparkia tuo lisää näkyvyyttä ainakin kotimaassa. (Tapaninen 2012.) Professori Saarinen Oulun yliopiston maantieteen laitokselta (2012) mainitsee, että pääosa Pohjois-Suomen suurista matkailukeskuksista on syntynyt kansallispuistojen yhteyteen. Kansallispuistojen läheisyydessä sijaitsevien matkailukeskusten kesätuotteita voidaan kehittää kysyntälähtöisesti nykyistä enemmän panostamalla markkinointiin. Lapin luonnosta nousevat, korkeatasoiseen luontotietoon perustuvat elämystuotteet on mahdollista nostaa teknologisten ja infrastruktuuriin perustuvien elämysten rinnalle. (Lapin liitto 2012, 18.) Monet geoparkit on perustettu olemassa olleisiin luonnonpuistoihin, kansallispuistoihin tai AONB-alueille ja siten valmiiksi luonnon- ja kulttuuriperintöä suojelevien toimenpiteiden kohteita (European Geoparks Network 2012k).

Alueen hallinnointi toteutuisi kuitenkin tässä tapauksessa geoparkin kautta, ja kansallispuisto olisi silloin yhtenä toimijana geoparkin sisällä. Ydinalueella Korouomassa ja Jäniskairassa kestävä kehityksen periaatteita noudatetaan

jo, ja strategia on osin valmiina eri lähteissä. Vahva pohja kestävän kehityksen strategialle on siis olemassa. Punamäen ja Metsähallituksen haastatteluissa korostui yhdistämisen tarve, yhtenäisen kokonaisuuden muodostaminen sekä ihmisten innostaminen mukaan kehitystyötön.

“Niin tavallaan niinku koulutuksellisessa mielessä just (geopark voi parantaa kestävää kehitystä). Saa ihmisille justiin viestiä perille. Siinä mielessä varmaan voi vaikutus olla hyvinkin merkittävä.” (Punamäki 2012.)

Geoparkin kautta viestintä kestävästä kehityksestä nousisi uudelle tasolle ja Punamäki (2012) näkee että se olisi merkitysellisempää ihmisille. Paikalliset pitäisi saada innostumaan geoparkista jo suunnitteluvaiheessa. Punamäki (2012) näkee geopark-statuksen innostavana, positiivista kehitystä aikaansaavana tekijänä. Jos Metsähallitus innostuisi laittamaan reittejä kuntoon ja ihmisiä tulisi enemmän, rahoittajat huomaisivat, että geopark-statuksesta todella on hyötyä (Punamäki 2012). Tämä palvelisi automaattisesti myös kestävyttä, sillä hyödyllinen alue halutaan tietysti säilyttää.

Punamäki (2012) miettii voisivatko geopark-verkoston kriteerit mennä luonnonsuojelualueen kriteereiden yli ja siten hyödyttää aluetta, mutta EGN-verkoston perustamiskirjan (ks. liite 6) mukaan geoparkeissa tulee noudattaa geologisen perinnön suojelun osalta paikallisia ja kansallisia lakeja. Tähän viitaten kriteerit olisivat edelleen Metsähallituksen määrittämät, mutta kestävä kehitys näkyisi varmasti aiempaa enemmän suurelle yleisölle sekä paikan päällä opasteina ja näyttelyinä että virtuaalisesti.

7.2 Hallinto, hankkeet ja rahoitus

Haastateltavat näkivät selkeän hallintorakenteen melko tärkeänä teemana. Krökin osalta sija kolme selittyy osin sillä, että Rokualla hallinto oli selkeä ja toimiva kokonaisuus jo aikaisessa suunnitteluvaiheessa. Korouoman puistonjohtaja Hovi nähnee asian samalla tavalla, koska on vahvasti Rokuan mallin kannalla.

Geoparkin kaikkien kohteiden tulee kuulua verkostoon ja muodostaa selvästi määritelty alue, joka hyötyy suojelu- ja hallintotoimista (McKeever ym. 2010,

222; European Geopark Networks 2012m). Krökin mukaan geoparkilla tulee olla oma erillinen hallinto:

”Geoparkia ei voi olla jos sillä ei ole omaa hallintoyksikköä. Ei voi olla sillain, että geoparkin vetovastuu olis jaettu usealle eri toimijalle...toiminnan johtamisen on oltava selkeästi yhdessä pisteessä. Josakin täytyy määrittää ne asiat mitä yhteisesti tehdään, sitten voi olla eri toimijoita sen alapuolella.” (Krökki 2012b.)

Humanpolis on ollut mukana alueen kehityksessä pitkään ja samat henkilöt ovat olleet mukana alusta lähtien. Prosessin käynnistäneet ihmiset ovat aivan erityisellä tavalla perillä asioista, joten on tärkeää että prosessia viedään eteenpäin asiaan perehtyneiden henkilöiden kautta. GTK: ja Metsähallituksen panos on Krökin (2012b) mukaan välttämätön. Asiantuntijaorganisaatioiden palvelut kannattaa ehdottomasti hyödyntää prosessin alkuaskelista lähtien, jotta saadaan käyttöön mahdollisimman oleellista, tarkkaa ja ajankohtaista tieoa.

Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) kokee Rokuan mallin toimivaksi vaihtoehdoksi mahdollisen geoparkin alueen hallinnoinnissa.

”Jos geopark-alue on aika laaja ja siinä on sitten monenlaisen erilaisen maanomistajan hallussa olevia maita. Ja sitten kunnillahan tästä periaatteessa vastuu niinkun tämmösen kulttuuriperinnön suojelemisesta omalla alueellaan ja sitten myöskin osittain yksityismailla ja sitten museovirastolla ja sitten Metsähallituksella valtionmailla. Niin ei me tällöstä kokonaisuutta saada oikein hyvin hallittua ellei meillä ole jotain elintä ...että tota kaikki asiat ei vaan yksinkertaisesti tapahdu niin, että jokainen tekee yksin vaan joitakin etenkin tärkeimpiä ja isoimpia pitäis tehdä yhdessä.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) puoltaa hallintomallin hakemista sieltä, missä se todistetusti on saatu toimimaan ja näkee hallinnon ulkoistamisen positiivisena asiana. Hyväksi koettu malli toki kannattaakin benchmarkata ja soveltaa omaan käyttöön. Kun tällainen vielä löytyy muutaman sadan kilometrin päästä, tarvitsee vain viedä idea läpi eri toimijoille ja alkaa töihin. Hovi korostaa että hallinnon yhtenäistäminen vaatii toimijoilta yhteisen tahtotilan:

”Luontomatkailun tai geomatkailun kehittäminen, jos jokainen vaan häärää omalla tontillaan, niin siitä ei välttämättä kovin vaikuttavaa jä-

Ikeä tule. Pitäis olla vähintäänkin meillä (Metsähallitus) ja matkailuyrityksillä Posiolla ja sitten kunnalla semmoinen hyvinkin selkeä yksimielinen näkemys mihin suuntaan lähdetään viemään ja minkälaisia on ne kehittämistoimet ja miten ne ylipäätään järjestetään.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Yhteistyö ja verkostoituminen ovat olleet avainasemassa Rokuan alueen kehityksessä. Yhteistyön perinne on seudulla aina ollut vahvaa ja alueen toimijoilla on ollut yhteinen tahtotila. Tehokas hanketoiminta on tuottanut tuloksia, uskottavuus on sitä kautta lisääntynyt ja on saatu aikaan positiivisen kehittämisen kierre. Myös alueen ”köyhyys” on etu, sillä ei ole varaa riidellä. (Juu-järvi 2012.) Yhteisen tahtotilan saavuttaminen on ensimmäinen askel kohti Geopark-verkoston jäsenyyttä. Yhteisiin tavoitteisiin pyrkiminen on voimakas me-hengen nostattaja, jolla saataisiin varmasti sitoutettua myös Koruoman prosessiin paitsi perustajatahot, myös yrittäjät ja paikallinen väestö.

Rokua Geoparkin rahoitus on hoidettu useista lähteistä. Krökki (2012b) mainitsee kunnilta, Metsähallitukselta ja terveys- ja kuntouttamissäätiöltä tulevan pysyvän rahoituksen lisäksi hankerahoituksen ja esimerkiksi reitistöjen kunnostamiseen erikseen haettavan rahoituksen. Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) kaipaa myös rahoituksen osalta toimivaa mallia, sillä sen järjestäminen askarruttaa häntä.

“Sen pitäis tietenkin semmosen yhteistyöelimen taikka -tahon olla ainakin osittain niinkuin asiakasrahoitteinen. Se on minusta tärkeätä, koska ei kuntakaan taikka vaikka siinä olis parikin kuntaa mukana, niin ei ne ehkä pysty omilla julkisilla varoillaan sellaista ylläpitämään. Sen pitäis tietenkin tulla sieltä matkailun kautta sitten se resurssi siihen.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Yhteistyöelin, toisin sanoen geoparkin hallinto, ei voi olla pitkälle asiakasrahoitteinen, sillä sen täytyy olla toiminnassa paljon ennen verkoston jäsenyyden hakemista. Hallintorakenteen toiminta on saatava käyntiin mahdollisimman pian esiselvitysvaiheen aikana, joten Krökinkin (2012b) mainitsemaa omaa rahaa tulee olla taustalla. Matkailutuloilla voidaan tietysti myöhemmin kehittää aluetta. Muilta osin Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) näkemys noudattelee tässäkin Rokuan mallia, jossa alueen kunnat ja Metsähallitus sekä mahdollisesti jokin muu taho vastaisivat hallinnon rahoituksesta. Näin perusta pyörisi ilman hankerahoitusta, mutta resurssit ja in-

vestoinnit kehittämiseen haettaisiin muualta. Punamäki näkee rahoituksen ohjaavan myös hallintorakenteen muodostumista:

“Tavallaan siihen liittyy myös se rahoitus ja ylipäättään kuka siinä on vastuussa...se vaatii työstämistä, että pelureina on (Posion) kunta, Metsähallitus, (Posion) matkailuyhdistys ja sitä kautta yrittäjät. Että kuka siitä ottaa sen kopin ja rupee oikeasti viemään...ja sit täytyy oppia muilta miten muut on tehny sen...mitä luultavimmin se on joku näistä kolmesta, joka siinä jotain tekis, mutta voishan se olla jotain muutakin? (Punamäki 2012.)

Toiminnanjohtaja on sitä mieltä, että oppia pitäisi ottaa muilta. Hän ei kuitenkaan ole tarpeeksi hyvin perillä esimerkiksi Rokuan mallista, koska näkee että vetäjänä olisi joku mahdollisista perustajatahoista. Toisaalta Punamäki on oikeassa siinä, että rahoituksen järjestäminen vaikuttaa hallintoon. Rahoittajat ovat todennäköisesti myös perustamassa hallintoelintä, jolloin heillä on oikeus ja velvollisuus vaikuttaa siihen.

Punamäen (2012) näkemys on että Rovaniemen kaupungin mukaantulo toisi prosessiin lisää resursseja. Toisaalta mitä useampi taho on mukana, sitä enemmän on pelaajia, ja sitä vaikeampi yleensä saavuttaa yhteinen tahtotila. Punamäki (2012) tuo esille Rokuan mallin kaltaisen hallituksen tarpeen ja väläyttää myös mahdollisuutta erillisestä toiminnanjohtajasta, mutta kokee rahoituksen kynnyksysymykseksi molemmissa asioissa. Eri tahojen edustajista koostuva hallinto olisi demokraattinen elin, jossa kaikki saisivat äänensä kuuluviin. Toiminnanjohtajan ja mahdollisen muun henkilökunnan vastuulla olisi sitten asioiden käytännön toteutus ja toiminnasta tiedottaminen sekä sisään että ulospäin.

Krökki (2012b) kertoo, että Rokualla on parhaillaan käynnissä kaksi tiukasti Geoparkin alla olevaa hanketta, joissa Humanpolis on hakijana ja hallinnoijana. Molemmat hankkeet liittyvät yrittäjyyteen ja Geoparkin tunnetuksi tekemiseen. Lisäksi on useita Geoparkia sivuavia hankkeita, esimerkiksi kylien tai paikallisten ihmisten kanssa tehtävä kulttuuriympäristön kehittämiseen liittyvä hanke. (Krökki 2012b.) Näidenkin osalta selkeä työnjako on tärkeä ja nimetty taho vetää jokaista hanketta. Rokualla hanketoimintaa on vireillä paljon, joten

siellä selvästi tehdään oikeita ratkaisuja. Tässäkin asiassa oppiminen menestyneeltä olisi kannattavaa.

Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan Korouomassa on kymmenen vuotta sitten uusittu reittejä kansallisen työllisyysohjelman puitteissa, mutta ilmeisesti rahat loppuivat kesken. Viime aikoina Koruomaa koskevien hankkeiden kanssa on ollut mutkia matkassa. Korouomaan on haettu investointirahaa huonolla menestyksellä jo kolme kertaa muun muassa ELY-keskukselta, mutta rahaa ei ole saatu. Myös yhteishankkeita Posion kunnan ja matkailuyhdistyksen kanssa on ollut suunnitteilla. Selitystä epäonnistuneille hakemuksille ei tullut esille. Punamäki (2012) mainitsee vireillä olevan rahoitushakemuksen, jossa jälleen kerran on ilmennyt ongelmia. Hänkään ei osaa tai halua selittää tarkemmin, mistä rahoituksen saaminen kiikastaa.

Voi olla, että hakemusten valmistelu on jollain tavalla epäonnistunut tai että hakijoilla ei ole ollut yhteistä, selkeää näkemystä siitä mitä ollaan tekemässä. Yhdessä esityksessä hanke olisi käynnistynyt esiselvitysvaiheella, jossa myös geopark-kuviota olisi tutkittu (Hovi–Veteläinen 2012). Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena kartoittaa geopark-verkoston ja olemassa olevien geoparkien toimintaa ja tarkastella Koruomaa toimintaympäristönä tästä näkökulmasta. Varsinainen esiselvitysvaihe vaatii ensinnäkin GTK:n selvityksen sekä mahdollisesti muuta virallista kartoitusta ja mielestäni erillisen hankkeen perustamisen. Geopark-verkoston jäsenyyden hakemista varten perustettavan hankkeen tulisi keskittyä ainoastaan tähän aiheeseen, mutta hankkeen sisällä voisi olla osatavoitteita.

Punamäki (2012) kannattaa erillisen geoparkin perustamiseen tähtäävän hankkeen aloittamista. Hankkeen kautta tehtäisiin esiselvitys, rajattaisiin geoparkiksi kaavailtu alue ja työstettäisiin kestävä kehityksen strategia.

“Ajatuksena on jälleen kerran se, että pistetään siitä hanke pystyyn ja koulutetaan ihmisiä. Tehdään se strategia kunnolla ja ehkä jotain investointejakin saadaan aikaiseksi.” (Punamäki 2012.)

Tähän mennessä ei suuressa mittakaavassa ole tehty mitään konkreettista. Kun hanke saataisiin käyntiin ja hallintorakenne selville, siirtyisivät kaikki su-

oraan mahdolliseen geoparkiin liittyvät asiat pois usean toimijan harteilta yhden tahon hallinnoitavaksi, mikä selkeyttäisi varmasti myös rahoitushakemusten laatimista.

7.3 Geologinen perintö ja geokohteet

Geologinen perintö nostettiin odotetusti tärkeysjärjestyksessä ensimmäiseksi teemaksi, sillä sen koettiin olevan geoparkin olemassaolon edellytys. Osa haastatelluista nosti geologiset kohteet samalle viivalle perinnön kanssa, osa seuraavalle sijalle. Posion matkailun toiminnanjohtaja Punamäki (2012) ei täysin ymmärtänyt perinnön käsitettä, joten hän jätti sen geologisena terminä vähemmälle huomiolle. Toisaalta myös hän nosti geologiset kohteet toiseksi tärkeimmiksi, joten vaikuttaisi että hän tässä vaiheessa käsitti Korouoman kokonaisuudessaan kohteeksi, ei niinkään perustaksi koko prosessille. Haastattelun edetessä asia selkeni ja kun selitin termit hänelle, hän mainitsi että olisi tällä perusteella nostanut geologisen perinnön ensimmäiseksi.

Rokualla geologinen perintö tarkoittaa viimeisen jääkauden jättämiä jälkiä luonnossa. Ne ovat Rokua Geoparkin alueella selkeänä kokonaisuutena parhaiten nähtävissä Suomessa, Krökin (2012b) mukaan mahdollisesti koko Euroopassa. Merkittävimmät muodot ovat noin 10 000 vuoden ikäisiä, mutta pohjalla on 2,7 miljardia vuotta vanhaa peruskalliota, mikä on missä tahansa mittakaavassa erityistä. Jääkausi-teemalla ei ole tällä hetkellä varsinaisesti toista Geoparkia, vaikka jääkauden jälkiä on nähtävissä muuallakin.

” Se on se meidän juttu...paras kokoelma tälläisiä jääkauteen liittyviä kohteita kompaktilla alueella, jotka ovat tieteellisesti arvokkaita, mutta myös maisemallisesti arvokkaita. Ja tavallaan harvinaisia. Varsinkin kokonaisuutena.” (Krökki 2012b.)

Koko prosessin ydin on löytää tuo oma juttu, se mikä on juuri kyseiselle alueelle erityistä ja mitä ei löydy muualta. Krökki (2012b) korostaa kokonaisuuden merkitystä, mikä olisi varmasti kantava tekijä myös Korouoman kohdalla. Hovi ja Veteläinen (Hovi–Veteläinen 2012) pitävät Korouoman geologista perintöä pitkän aikajatkumon kerroksellisena tuotoksena. Ruhjelaakso on miljoonia vuosia vanha, mutta jääkaudet ovat muovanneet sen muotoja. Periaatteessa asetelma on siis aika lailla samanlainen kuin Rokualla, sillä sekä uutta että vanhaa perintöä on nähtävillä. Korouoman mahdollisen geoparkin

ydin ei voi olla sama kuin Rokualla. Geologinen perintö on yleensä löydetty uraauurtavan tieteellisen tutkimustyön tuloksena, joka sisältää alueellista kartoitusta, ja se kuvataan joko julkaistuissa geologisissa kartoissa, geologisten mittausten tutkielmissa tai tieteellisten lehtien artikkeleissa (European Geoparks Network 2012j.). Pohja, jolle prosessia voidaan lähteä rakentamaan selkeytynee GTK:n selvityksen myötä.

GTK:n mukaan suomalaisten geoparkien tulisi esitellä kolmea geologian pääteemaa: kallioperää, maaperää ja suoluontoa, sekä niihin liittyvien maisemien kehitystä. Koruoman vahvuuksia ovat pohjoinen sijainti ja maisema, joet ja vanhat niityt, kallioperä sekä mannerjäätikön ja sen sulamisvesien kulutus- ja kerrostumismuodot, kuten kurut, uomastot, harjut ja lähteet. Koruoman heikkous puolestaan on infrastruktuurin puute. (Nenonen 2012.) Koruomassa on paljon erilaisia luontotyyppisiä ja kaikki kolme pääteemaa tulevat siellä esille. Koruoman erikoisuus piileekin juuri monipuolisuudessa sekä geologian että luonnon ja lajiston osalta, mikä voisi olla lähtökohtana mahdollisen geoparkin teemaa mietittäessä.

Geoparkit kehittävät ja toteuttavat kokonaisvaltaisia luontokokemuksia, jotka yhdistävät vapaa-aikaa, nauttimista ja seikkailua tiedonsaantiin (European Geoparks Network 2012k). Geologisten kohteiden tulee olla kansainvälisesti merkittäviä tieteellisesti, harvinaisuudeltaan, esteettisyydeltään sekä koulutusarvoltaan. Pääosan kohteista tulee liittyä geologiseen perintöön, mutta ne voivat olla myös arkeologisia, ekologisia, historiallisia tai kulttuurikohteita. (McKeever ym. 2010, 222; European Geopark Networks 2012m.) Rokualla on tunnistettu ja listattu noin sata geologista kohdetta, joista noin kahtakymmentä käytetään ja niistä noin kymmenen on aktiivikäytössä. Kohteet löytyvät geologisesta retkeilyoppaasta. Geoparkin alueella on kaikentyyppisiä kohteita. Esimerkiksi esihistoriallinen asuinalue Nimisjärvi on arkeologinen kohde, josta on löydetty maailmanlaajuisesti tunnettua keraamiikkaa. Käyntikohteena se on kehittymätön. Kulttuurisia ja historiallisia kohteita ovat esimerkiksi kirkot, kotiseutumuseot ja Ahmaksen perinnekylä, nykykulttuuria taas edustavat Manamansalon saaripäivät ja konsertit. Tieteellisiä kohteita ovat muuan muassa Suomen korkein dyyni ja yksi Suomen suurimmista suppakuopista. (Krökki 2012b.)

Kuvio 13. Säräisniemen kirkko Vaalassa

Kuvio 14. Syvyyden kaivo on Suomen syvimpiä Suppakuoppia

Kuvio 15. Aittoja Lamminahon talon pihapiirissä Vaalassa

Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) nosti heti alkuun jääputoukset tärkeäksi kohteeksi ja kiipeilyn aktiviteetiksi, mutta mainitsi myös kalliolajiston suojelutarpeesta. Hän pitää jääputouksia enemmän ekologisena kohteena kuin geologisena (Hovi–Veteläinen 2012). Veteläisen (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan putoukset ovat Suomen mittakaavassa ainutlaatuisia. Korouomassa on talvisin myös ainutlaatuinen jäätikköpolku, jonka varrella on kilometrin matkalla useampi suuri jäätikkö, mutta polun potentiaali on Veteläisen (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan hyödyntämättä. Jääputoukset ja jäätikköpolku ovat ekologisia kohteita, joihin liittyy kiinteästi myös geologia. Putouksia hyödynnetään jo aktiivisesti, mutta niiden täysi potentiaali ei ole vielä käytössä. Jäätikköpolun tuotteistaminen olisi hyvä esimerkki siitä, kuinka käyttämättömät resurssit valjastetaan käyttöön.

Veteläinen (Hovi–Veteläinen 2012) tuo esiin kulttuurihistoriaa ja listaa Korouomasta löytyvän jälkiä savottakulttuurista ja niittykulttuurista. Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) täydentää listaa lisäämällä siihen kalkinpolttouunin ja Auttikönkään patolaitteet. Veteläisen (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan niittyjä on osin hoidettu ja muutamia latoja kunnostettu. Molemmat lisäisivät alueen

opastusta sekä reittien että varsinaisten opastetaulujen osalta. Veteläisen (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan itse Korouomassa ei ole suoritettu kulttuuriperinnön inventointia, mutta laajemmasta alueesta puhuttaessa sellaisiakin on valmiina. Hän mainitsee Livojärven kivikautiset kohteet ja Akanlahden tukinsiirtolaitoksen Livojärven pohjoispuolella Kitkan rannalla (Hovi–Veteläinen 2012). Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan harvinainen tukinsiirtolaitos on alueen arvokkaimpia rakennettuja kohteita. Veteläinen kertoo (Hovi–Veteläinen 2012) kohteen olevan kunnostusta ja opasteita vailla.

Livojärven alue tulisi ehdottomasti liittää mahdollisen geoparkin alueeseen. Korouomassa ja muilla kartoittamattomilla alueilla pitäisi suorittaa mainittu kulttuuriperinnön inventointi, jotta saataisiin kattava listaus mahdollisista geokohteista. Kartoituksen puuttumisesta huolimatta haastatteluissa nousi esiin useita kulttuurihistoriallisia kohteita, jotka olisivat kunnostettuina ja tuotteistettuina hienoja geokohteita, mikä vaatii luonnollisesti resursseja.

Punamäki (2012) ymmärtää historian merkityksen ja toivoisi sitä hyödynnettävän geoparkin toiminnassa. Myös luonnonsuojelualueen vahvuuksia voisi hyödyntää geoparkissa tuomalla alueen poikkeuksellisen rikkaa luontoa ja lajistoa esille paitsi paikan päällä, myös virtuaalisesti. (Punamäki 2012.) Virtuaalikierrokset avaavat aivan uusia mahdollisuuksia tuoda kestävä kehitysperiaatteet ja ainutklaatuiset geokohteet suuren yleisön ulottuville. Kun matkailijat pääsevät tutustumaan kohteeseen virtuaalisesti, heille muodostuu käsitys siitä, mitä he haluavat lähteä katsomaan paikan päälle luonnolliseen ympäristöön. Virtuaalikierrros on toteutettu esimerkiksi Adamello-Brenta Geoparkissa Italiassa (ks. sivu 71).

Punamäen (2012) mukaan Korouoman ainutlaatuinen geologia nosti alunperin esiin ajatuksen geoparkista. Tästä syystä ihmettelin, miten hän ei haastattelun aluksi tuntunut ymmärtävän geologisen perinnön merkitystä. Seikka viittaa mielestäni heikkoon pohjatietoon aiheesta, mikä edelleen tarkoittaa sitä, että idea geoparkista on innostanut, mutta prosessin laajuutta ja vaativuutta ei ole tiedostettu. Haastattelun loppupuolella Punamäki ikään kuin havahtui huomaamaan tämän opinnäytetyön merkityksen asian eteenpäin viemisessä.

Myös Hovi ja Veteläinen (Hovi–Veteläinen 2012) nimeävät Korouoman rotkolaakson itsessään alueen tärkeimmäksi geologiseksi kohteeksi. Korouoman näköalapaikka on sijoitettu jyrkkään rinteeseen, joten sieltä voi hahmottaa laakson melko hyvin. Alhaalla laaksossa kulkevan reitistön kehittäminen on ollut suunnitelmissa jo jonkin aikaa, mutta sen rahoitus on vielä työn alla. (Hovi–Veteläinen 2012.) Punamäki (2012) korostaa luonnonsuojelun alueen tiukkoja rakennussäädöksiä, mutta nostaa Metsähallituksen tavoin reitistön kunnostamisen tärkeäksi lähitulevaisuuden projektiksi. Korouomaan on suunnitteilla myös muutamia uusia reittejä vastaamaan matkailijoiden toiveita (Punamäki 2012). Kaikki haastateltavat ovat yhtä mieltä siitä, että alueen vahvuus on sen monipuolisuus.

“Matkailussa pitää olla niitä paikkoja mihin voi mennä ja mitä voi katsoa...Korouoma nyt on itsessään hieno...jääputoukset on tietysti talvella älyttömän hienot ylipätään, ja sitten ne kalliot kesällä. Pirunkirkot ja muut alueet. Sitten Auttiköngäs jos tulee siihen mukaan, niin sehän on sitten yksittäisenä todella hieno...jos taas mennään etelän suuntaan, niin siellähän tulee Livojärvi...ihan älyttömän hieno kohde...onks ne nyt sillain ihan yksittäisiä, niin ei nyt välttämättä niinkään. Että se on se koko alue.” (Punamäki 2012.)

Kuvio 16. Auringonpalvontaa Livojärvellä, kuva Säikästä länteen

Murrosvyöhykkeen kulkua seuratessaan mahdollisen geoparkin alue jatkuisi Rovaniemen puolelta Auttiköngäältä etelään aina Livojärvelle saakka.

Monipuolinen kokonaisuus on tämän alueen vahvuus, mutta geoparkissa tulee kuitenkin olla riittävä määrä nimettyjä geokohteita. Punamäki mainitsee edellisessä huomaamattaan jo viisi erillistä geokohdetta, jotka kaikki ovat nimenomaan geologisia kohteita. Alueelta löytyy myös runsain mitoin ekologisia, kulttuurihistoriallisia ja nykykulttuuria edustavia kohteita.

Haastattelun loppupuolella myös Punamäki alkoi kallistua ruhjevyöhykkeen reittiä seuraavaan vaihtoehtoon mahdollisen geoparkin alueena. Livojärveä hän pitää melko luonnontilaisena kohteena, jota käyttävät lähinnä mökkiläiset. Alueelta löytyy kotiseutumuseo, Hirsiniemen harjualue ja aiemmin mainittu tukinsiirtolaite sekä paljon matkailuyrittäjiä, esimerkiksi Valkean peuran valtakunta ja Livohka. Livojärven alueella on olemassa valmiit hiihtoreitit ja vaellusreitit sekä paljon laavuja eli tässä mielessä selkeä infrastruktuuri. Punamäki tuo mukaan keskusteluun vielä läheiset Riisitunturin ja Syötteen kansallispuistot. (Punamäki 2012.) Auttiköngäs, Korouoma ja Livojärvi ovat kohteina kaikki erityyppisiä ja persoonallisia. Kaikilla on omat erityispiirteensä, jotka antaisivat mahdolliselle geoparkille syvyyttä. Toki myös näiden välille mahtuu paljon mielenkiintoisia kohteita, mutta painopistealueet olisivat melko varmasti näissä kolmessa suuremmassa kokonaisuudessa sekä tietysti Posiolla Aholan taajamassa. Myös Riisitunturin ja Syötteen mukana olemisesta kannattaa keskustella, ainakin toinen kansallispuisto voisi olla hyvä lisä alueeseen elleivät pinta-ala ja etäisyydet kasva liian suuriksi ja alueen yhtenäisyys kärsi. Riisitunturi sijaitsee Posion kunnan alueella ja olisi siten luontevampi valinta.

“Sekin on ollut tavallaan tässä geopark-hommassa kokoajan mukana, että siitä sais niinku kokonaisuuden...et se unelma siinä olis se et jos sen sais joku päivä jatkumaan tästä Korouoman pohjaa Auttikönkääle asti, jossa on omat infrat täysin valmiina ja erittäin hyvässä kunnossa. Tommosta jos selkeesti Livojärveltä Auttikönkääle olis selkee kokonaisuus. Se on selkeesti sitä samaa. Sen pystyy niinku silmällä näkemään ja kartasta näkemään.” (Punamäki 2012.)

Unelmissa on siis loppujen lopuksi juuri sama yhtenäinen alue, joka seuraa ruhjevyöhykkeen reittiä, ja joka olisi ehdottomasti loogisin tapa rajata mahdollisen geoparkin alue. Sekä pohjois- että eteläpäädyssä olisi valmista infrastruktuuria ja alueen yhdistäisi myös maantie.

7.4 Geomatkailu

Geomatkailun määritelmä on epäselvä kaikille haastateltaville. Krökki (2012b) pitää geomatkailun määrittämistä jokaisen oman tulkinnan varaisena asiana. Itse hän puhuisi geomatkailijasta silloin, kun matkustetaan nimenomaan geologisen retkeilykartan innoittamina eli tullaan kohteeseen ensisijaisesti geologian vuoksi. Krökki arvelee, että geomatkailijat ovat Suomessa pieni kohderyhmä jo siitäkin syystä, että ihmiset mieltävät itsensä enemmän luontomatkailijoiksi tai retkeilijöiksi kuin geomatkailijoiksi, vaikka matkustaisivatkin geologisen kohteen takia. (Krökki 2012b.) Punamäki (2012) ei osaa määritellä geomatkailua, mutta arvelee termillä viitattavan matkailijoihin, jotka kiertävät geoparkien kohteita.

Geomatkailu edistää geokohteisiin kohdistuvaa matkailua ja geodiversiteetin säilyttämistä sekä geotieteiden ymmärtämistä arvostuksen ja oppimisen kautta (Newsome–Dowling 2010, 3, 4). Geomatkailijat matkustavat osallistuakseen tiettyyn aktiviteettiin sopivassa paikassa. Luonnonvarat eivät kuitenkaan yksin riitä turvaamaan matkailua, vaan liikenne- ja majoitusinfrastruktuuri tulee kytkeä opastejärjestelyihin, jotka perustuvat vankkaan tietoon ja ymmärrykseen luonnonvarojen perustasta sekä sen käyttäjistä eli geomatkailijoista. (Hose 2007, 259–260.) Geomatkailu koostuu geologisista muodon ja prosessin elementeistä yhdistettyinä matkailun elementteihin (Dowling 2008, 227; 2010, 1, 2). Näitä esitellään kuviossa 6 sivulla 37. Geomatkailu juontaa juurensa kestävän matkailun ja ekomatkailun käsitteistä ja sillä on yhtymäkohtia myös kulttuurimatkailun ja seikkailumatkailun kanssa. Geomatkailu yhdistää useita matkailun ulottuvuuksia, kuten kuviossa 8 sivulla 42 on esitetty. Geomatkailu on yksi geoparkien ydintoiminnoista ja ne ovat geomatkailun kehittämisen pioneereja. (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 19). Geoparkeihin suuntautuvan geomatkailun tulee painottua vahvasti geologiseen perintöön (Farsani–Coelho–Costa–Neto de Carvalho 2012, 22).

Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) ymmärtää geomatkailijoiden olevan kiinnostuneita joko maaperästä, kivilajeista, geologisista prosesseista, geomorfologiasta tai muusta näihin liittyvästä. Hän ottaa esiin myös kalliokiipeilyn aktiviteettina, joka ei suoraan liity edellisiin, mutta jossa hyödynnetään geologisia muotoja. Laajemmassa merkityksessä myös kalliokiipeily siis on ge-

omatkailua. (Hovi–Veteläinen 2012.) Hovin näkemys on haastateltavista kaikkein laajin, sillä hän uskaltaa osittain mieltää geologiaa hyödyntävän aktiviteetin geomatkailuksi. Geomatkailu käsittää kuitenkin kaikki geoparkin perustoiminnot, jotka esitellään kuviossa 12 sivulla 68. Geomatkailussa geoparkia hyödynnetään kokonaisvaltaisesti.

Krökki (Krökki 2012b) mieltää geomatkailun pitkälle luontomatkailuksi. Luontomatkailijat ovat Rokua Geoparkille yksi kohderyhmä muiden joukossa, mutta eivät tärkein. Ykköskohderyhmää hän kuvailee:

”...laajemmin ympäristöstä, kulttuurista ja luonnosta kiinnostuneet ihmiset...kotimaiset se on sittenkin, että ne kansainväliset on vähän se kerma siihen kakun päälle...suurempi kasvu tulee varmasti ulkomailta. Hirveän paljon on tekemistä jo Oulun alueen ihmisten kanssa, että heidät saataisiin käyttämään alueen palveluita. Ihan lähikohteena olemisesta me saadaan loppupeleissä enemmän irti kuin että tavoitellaan vaikka promillea kiinalaisista.” (Krökki 2012b.)

Kansainvälisten matkailijoiden osuus on Posiolla vielä pieni, mutta talvisin Korouomassa vierailee paljon myös ulkomaalaisia ihalemassa jäätikköputouksia (Hovi–Veteläinen 2012). Rokuan esimerkkiä seuraten mahdollisen geoparkin markkinoinnissa kannattaisi aloittaa paikallisista asukkaista, siirtyä vähitellen muualta kotimaasta tuleviin ja pikkuhiljaa kansainvälisiin matkailijoihin.

Lapiosalmi sijaitsee Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan kaukana Korouoman parhaista kohteista ja on siksi matkailullisesti haasteellinen. Opastetut retket olisivat ratkaisu Lapiosalmessa majoittuvien matkailijoiden ajankäytön ongelmiin ja tuloja saataisiin opastuksen ohella myös kuljetuksista. Veteläisen (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan Lapiosalmessa on kokeiltu opastettujen retkien järjestämistä, mutta syystä tai toisesta ne eivät toimineet. Tapauksen taustat pitäisi tuntea, jotta voisi syvemmin analysoida miksi ohjelmapalvelujen järjestäminen ei kannattanut. Oli syy mikä hyvänsä, geoparkin yhteismarkkinointi auttaisi varmasti asiaa eteenpäin.

Punamäen (2012) mukaan Posion alueen tapahtumat keskittyvät tällä hetkellä Aholaan ja Lapiosalmeen, missä myös hyödynnetään Korouoman aluetta.

Hän luottaa Lapiosalmen yrittäjän innovatiivisuuteen ja kehittämishalukkuuteen. Korouomaan on kaavailtu juoksutapahtumaa, mutta sellaista ei vielä ole toteutettu. (Punamäki 2012.) Veteläinen (Hovi–Veteläinen 2012) kertoo Lapiosalmen yrittäjän olleen mukana uuden hankkeen valmistelussa, sillä hänellä on toiveissa hyödyntää Korouoman aluetta entistä enemmän. Tärkeimmän majoitusyrityksen yrittäjä on siis innostunut Korouoman potentiaalini hyödyntämisestä ja lähtisi varmasti geopark-yrittäjäksi.

Hovi ja Veteläinen (Hovi–Veteläinen 2012) nostavat yhdeksi Korouoman alueen vahvuuksista lintumatkailun ja yleisesti luonnon monimuotoisuuteen liittyvän matkailun. Korouoma on paitsi paikallisten, myös Suomen huipukuvaajien suosiossa. Kuvaajien kiinnostuksen alueeseen selittää heille tarjottu palvelu eli kaksi ylläpidettyä kuvauskojua. (Hovi–Veteläinen 2012.) Pelkät kuvauskojut eivät mielestäni riitä tekemään Korouomasta palvelullisesti poikkeksellista lintumatkailukohdetta. Ajatus on hyvä, mutta sitä tulisi viedä pidemmälle, jotta voidaan puhua varsinaisesta palvelusta. Opaste-
tauluilla ja näyttelyillä sekä virtuaaliesittelyillä opastuskeskuksessa myös tavallinen matkailija pääsisi kokemaan lintumatkailua.

Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan Korouoma on perusretkeilykohde, ei niinkään vaativamman eräretkeilyn. Jäniskairassa taas ei ole merkittäviä reittejä, joten se soveltuu myös vaativuutta kaipaavalle retkeilijälle. (Hovi–Veteläinen 2012.) Mahdollisen geoparkin alueella olisi mahdollisuudet sekä perusretkeilyyn että vaativammalle kävijälle eli kahdelle täysin eri kohderyhmälle. Jäniskairan puolta voisi tosin jonkin verran kehittää, reitittää ja opastaa geoparkin myötä.

7.5 Aluekehitys ja imago

Alueen taloudellinen kehittäminen koettiin merkittäväksi tekijäksi, puolet haastatelluista (Punamäki ja Veteläinen) nosti sen tärkeimmäksi teemaksi ja toinenkin puoli toiseksi. Taloudelliset tekijät vaikuttavat yhteisen tahtotilan aikaan saamiseen eri toimijoiden välille huomattavan paljon.

Maapallon historia, luonto ja maisema yhdistettynä kulttuurisiin ja alueellisiin perinteisiin tarjoavat rakennusaineet geomatkailun kehittämiseen. (European

Geoparks Network 2012k.) Krökin mukaan yksi geoparkin tehtävistä on paikalliskulttuurin hyödyntäminen erityisesti matkailussa:

”Me tuodaan esille tätä paikallisten kulttuuria ja sit kerrotaan tarinat esimerkiksi alueen kirkot on meidän yksiä käyntikohteita. Ja ne ovat kulttuuria mitä merkittävimmässä määrin. Sitten alueen kotiseutumuseot ynnä muut yhtälaila meidän käyntikohteita. Me tehdään yhteistyötä sitten kotiseutuyhdistysten kanssa. Ja tuodaan näitä asioita esille. Ikään kuin yhdistetään tän laajemman alueen kulttuuripuoli yhteen. Kotiseutuasiat nostetaan Geoparkin kautta” (Krökki 2012b.)

Myös paikalliset asukkaat hyötyvät paikallisen kulttuurin esiintuomisesta. Uudet viestintäkanavat kuten sosiaalinen media tuovat kulttuurin ihan eri tavalla heidänkin ulottuvilleen. Geoparkilla on myös enemmän resursseja edistää paikalliskulttuuria kuin kotiseutuyhdistyksillä tai muilla vastaavilla toimijoilla. (Krökki 2012b.)

”...on pystytty kunnostamaan alueen retkeilyreittejä yhdessä Metsähallituksen kanssa. Alueen asukkaathan käyttää niitä ihan yhtälaila. Mitä enemmän täällä käy matkailijoita, sitä enemmän on sijoitettava eri vapaa-ajan ynnä muihin mahdollisuuksiin ynnä kaupan palveluihin. Nehän hyödyttää myös paikallisia.” (Krökki 2012b.)

Geoparkilla on aktiivinen rooli alueensa taloudellisessa kehittämisessä geologiseen perintöön ja geomatkailuun kytkeytyvän imagon parantamisen avulla. Geoparkilla on suora vaikutus alueen asukkaiden elinolosuhteisiin ja ympäristöön, ja tavoitteena on että asukkaat ymmärtäisivät alueen perinnön arvon. (European Geopark Networks 2012m; Dowling 2008, 233.) Panostamalla aluekehitykseen luodaan positiivinen kehä: mitä enemmän matkailijoita, sitä enemmän panostuksia infrastruktuuriin ja palveluihin, mistä asukkaat hyötyvät yhtä lailla. Näin he haluavat myös olla mukana kehittämässä lisää.

Matkailijahallinnan kannalta avainasemassa ovat kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden määrä, heidän koulutus- ja kulutustasonsa, vierailun kesto, matkailijaprofiili ja tyytyväisyys (Farsani ym. 2012a, 157). Seurantatutkimuksia kannattaa tehdä säännöllisesti, sillä niiden tuloksia voidaan hyödyntää tuotteistamisessa, uuden infrastruktuurin kehittämisessä ja laaduntarkkailussa.

Krökki (2012b) kertoo että Rokualla kävijämääriä on hankala seurata johtuen siitä, että toimintaa on useassa kohteessa. Seuranta tehdään lähinnä opastuskeskus Supassa, mikän perusteella näyttäisi että määrät ovat hieman kasvaneet, varsinkin kansainvälisten matkailijoiden osalta. Vuonna 2011 tehtiin matkailutulotutkimus, jossa käytettiin tilastokeskuksen vuoden 2009 aineistoa. Tutkimusta on tarkoitus hyödyntää pohja-aineistona, sillä Geoparkin osuus ei vielä tässä ole nähtävissä. Parin kolmen vuoden päästä tehdään seuraava tutkimus, josta voidaan jo nähdä Geoparkin tuomaa hyötyä. Aikajänne on tosin melko lyhyt, joten suuria muutoksia ei välttämättä ole vielä havaittavissa. (Krökki 2012b.) Tämä on seuranta parhaimmillaan ja vaikka kaksi tai kolmekin vuotta voi olla lyhyt aika Geoparkin aikaansaaman kasvun hahmottamiseen, saadaan seuraavasta tutkimuksesta jälleen pohjamateriaalia uusiin tutkimuksiin. Mikäli tutkimuksia toteutetaan säännöllisesti, niitä vertaamalla voidaan varmasti päätellä paljon kehityksestä.

Metsähallitus ei toistaiseksi ole tehnyt Korouomassa varsinaista kävijätutkimusta, joita toteutetaan kansallispuistoissa säännöllisesti. Kesällä 2012 alueella tehtiin kävijäkysely, joka valmistuu vuoden sisällä. Tarkkaa tutkimusta voidaan harkita mikäli kävijämäärät alkavat nousta. (Hovi–Veteläinen 2012.)

“...näähän on siitä hyviä tutkimuksia, että kun ne on standardoitu, se menetelmä, niin niillä pystytään hyvin arvioimaan se matkailutulo mitä tulee niistä matkailijakäynneistä. Mitä ne sitten siellä alueella käyttää rahaa.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Kevytkin kysely voi toimia pohjana laajemmalle tutkimukselle. Mikäli geopark-prosessi käynnistyy, olisi hyvä toteuttaa heti alkuvaiheessa myös varsinainen kävijätutkimus, jota voitaisiin myöhemmin hyödyntää pohja-aineistona Rokuan tapaan.

Metsähallituksen näkökulmasta tämän hetken haaste Korouomassa on kunnostusta vaativa infrastruktuuri. Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) näkee infrastruktuurin puutteellisuuden osasyllisenä alueen matkailun pienimuotoisuuteen. Lähialueilta löytyy oikeastaan vain kaksi suurempaa matkailu- ja ravitsemistoimintaa harjoittavaa yritystä, Lapiosalmi Korouomasta ja

Livohka Livojärveltä. (Hovi–Veteläinen 2012.) Punamäen (2012) mukaan suurten ryhmien ruokailun hoitaminen tilauspohjalta ei ole ongelma ja usea toimija pystyy sellaisia järjestämään vähintään sadalle hengelle. Satunnainen matkailija löytää vaivattomimmin ravintolan Posion keskustasta. (Punamäki 2012.) Posiolla on paljon mökkejä ja matkailuyrittäjiä, mutta tärkeimmäksi kohteeksi myös Punamäki nimeää Lapiosalmen:

“Ei Posio nyt niin iso ole, että periaatteessa mistä vaan Posiolta voi kuitenkin sinne (Korouomaan) mennä. Mutta toki, jos matkailijamäärät kasvaa kovasti, niin ihan luonnollisesti kysyntä sitoo uutta yrittäjyyttä siihen ympärille. Varmasti nimenomaan Lapiosalmi, se on kuitenkin niin iso tekijä sitten. Voi myös kasvaa ja kehittää toimintaansa sitten.” (Punamäki 2012.)

Lapiosalmen yrittäjä kannattaa ottaa mukaan ensimmäisiin neuvotteluihin geopark-prosessista. Mikäli hänellä on kiinnostusta lähteä kehittämään ja mahdollisesti myös laajentamaan toimintaansa, voisi siihen kohdistuvia investointeja hakea samassa hankkeessa. Uuden infrastruktuurin kehittäminen ja olemassaolevan kunnostaminen ja täysipainoinen hyödyntäminen ovat alueella suuri haaste. Uuden luominen vaatii tietyst rahoitusta ja mahdollisesti myös uusia yrittäjiä. Mahdollinen uusi yrittäjäyys tuskin rajoittuisi Lapiosalmen ympäristöön, vaan sitä syntyisi eri puolille mahdollista geoparkia. Kaikki alueen majoitus- ja ravitsemusyrittäjät pitää saada mukaan geopark-prosessiin tekemään yhteistyötä ja miettimään ratkaisuja. Geoparkilla tulisi olla kapasiteettia majoittaa lähistölle useita satoja seminaarivieraita kerralla, ja järjestää myös heidän ruokailunsa, joten toimiva yhteistyöverkosto on onnistumisen ehdoton edellytys.

Epämuodollinen tiedonvaihto on yhteistä kaikille geoparkeille. Tietokeskusten näyttelyt ja paikalliset museot kertovat yleensä maapallon historiasta ja geoparkin geologiasta, luonnonhistoriasta, arkeologiasta ja kulttuurista tauluin ja kuvin, joita joskus täydentävät kirjat ja esitteet. (European Geoparks Network 2012a.) Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) kertoo ettei Korouomassa ole luontokeskusta, eikä varsinaista keskustaa ole ollut suunnitteillakaan. Esimerkiksi Posion keskustaan tuleviin uusiin matkailuinfon tiloihin voisi sen sijaan sijoittaa Korouoma-infopisteen, jossa olisi esillä pieni näyttely ja saatavilla esitteitä sekä karttoja alueesta (Hovi–Veteläinen 2012). Opastuskeskuksen

sijainn pitäisi olla keskeinen, mutta luonnollisesti olemassaolevia tiloja pitää hyödyntää ja kehittää. Mikäli geopark-prosessi käynnistyy, kannattaa asiaa ehdottomasti miettiä kokonaisuuden kannalta. Opastuskeskuksen tulisi esitellä koko geoparkia, ei pelkkää Korouomaa. Voisi tietysti ajatella, että alueen eri osiin tulisi erillisiä näyttelyitä, joissa esiteltäisiin pienempiä kokonaisuuksia. Opastuskeskus oheispalveluineen olisi Hovin mukaan tervetullut:

“Ja sitten se on ehkä helpompi markkinoida se alue, kun voi kertoa että tässä on se piste, että tulkaa tätä kautta. Täältä saatte tarkemman infon ...ehkä jotain muitankin palveluja että tota se pelkkä infopiste jossakin korvessa ei vielä houkuttele, mutta jos siinä onkin ravintola vieressä tai matkamuiستomyymälä tai jotakin keramiikkamyymälää tai jotain mitä hyvänsä.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Mikä opastuskeskuksen sijoitus sitten tuleekaan olemaan, sen yhteyteen kannattaa ehdottomasti sijoittaa vähintään ravintolapalveluja ja pienimuotoinen myymälä. Nämä tuovat itse keskukselle lisäarvoa ja vierailija viihtyy siellä pidempään voidessaan yhdistää muita toimintoja näyttelyyn tutustumiseen tai tiedon hakemiseen.

Laajassa mittakaavassa katsottuna kaikki alueen tapahtumat olisivat geopark-brändin alla ja voisivat hyödyntää sitä markkinoinnissaan (Hovi–Veteläinen 2012). Geopark-verkoston logoa ei kuitenkaan saa käyttää vapaasti, vaan siihen ovat oikeutettuja ainoastaan geoparkien viralliset yhteistyökumppanit. Toivottavaa tietysti olisi, että mahdollisimman moni tapahtuma olisi virallinen yhteistyökumppani ja pääsisi hyödyntämään yhteismarkkinointia ja geopark-logoa. Paikalliset asukkaat eivät tunne Korouomaa kovin hyvin, joten alueen markkinointi vaatii työtä myös paikallistasolla (Hovi–Veteläinen 2012). Geopark-ajatus pitäisi ensin myydä paikallisille, jotta prosessia voidaan lähteä viemään eteenpäin, sillä paikallinen väestö on geoparkin perusta. Kiinnostus alueeseen ja kotiseutuyllpeys varmasti lisäntyisivät jäsenyyden myötä, jolloin myös halukkuus panostukseen yhteiseksi hyväksi kasvaisi.

Korouoman imagon ja tunnettuuden yleinen parantaminen on Hovin mukaan tärkeää, sillä alue ei ole esillä juuri missään. Matkamessuilla Korouoma on

ollut mukana yhtenä Posion kohteena. (Hovi–Veteläinen 2012.) Punamäen (2012) mukaan matkailua ja imagoa voisi kehittää geoparkin avulla. Geopark-verkosto lisäisi automaattisesti näkyvyyttä ja nostaisi alueen statusta kansainvälisesti hyväksyttynä, poikkeuksellisena geologisena alueena. Suurin hyöty tulisi Punamäen (2012) mukaan alueen ulkopuolelta, mutta tunnettuden lisääntymisen myötä myös paikalliset hyötyisivät matkailun kasvusta. Hän uskoo että geopark nousisi koko alueen markkinoinnin johtotähdeksi. (Punamäki 2012). Geopark-verkoston jäsenyys toisi varmasti itsessäänkin näkyvyyttä ja jonkin verran uusia kävijöitä. Alueen imagon ja matkailun kehittäminen tulee kuitenkin aloittaa jo suunnitteluvaiheessa, sillä verkoston laatuvaatimukset ovat tiukat ja seuranta säännöllistä.

Laatustandardien luominen geopark-palveluille ja -tuotteille on yksi Geopark-verkoston tärkeimmistä tavoitteista. Tavoitteen toteuttamiseksi on luotu arviointiprosessi, jolla seurataan verkoston jäsenten laadun tasoa infrastruktuurissa, palveluissa sekä kestävässä hallinnoinnissa. (McKeever ym. 2010, 230; European Geoparks Network 2012f.) Punamäki painottaa, että kaikkien toimijoiden on tärkeää ylläpitää korkeaa laatua:

“Tietysti jos ne on korkealaatuisia ne kaikki kohteet ja kaikki pitää huolen siitä, että ne on korkealaatuisia, niin sittenhän asiakkaat oppii että niihin kannattaa mennä. Sehän on tavallaan yhteistyötä, jos yks paikka pettää niin sillonhan se ei välttämättä sitten taas toimi niin hyvin.”
(Punamäki 2012.)

Punamäki on tässä asian ytimessä. Geoparkit markkinoivat omien kohteidensa ohella myös muita geoparkeja, joten laadun korkea taso on kansainvälisesti erittäin merkittävä tekijä.

7.6 Yhteistyö, koulutus ja tutkimus

Kaikki haastateltavat nostivat yhteistyön teemana ensimmäiselle tai toiselle sijalle. Tiivis yhteistyö nähtiin geologisen perinnön ohella edellytyksenä koko prosessin aloittamiselle.

Geoparkit voivat vaikuttaa valtavasti sekä epämuodolliseen että viralliseen koulutukseen jakamalla tieteellistä, historiallista ja kulttuurista tietoaan, taitoaan ja arvojaan kaikenikäisille vierailijoille. Laajimmassa merkityksessä geo-

parkit ovat epämuodollisen koulutuksen keskuksia, jotka tarjoavat matkailijoille informatiivisia ja nautinnollisia elämyksiä syventämään heidän ymmärrystään maisemasta ja kulttuurista. Geoparkit ovat ihanteellisia kohteita koulu- ja yliopistokursseille, jotka vaativat kokemusta kenttätöistä. Ne tarjoavat materiaalia ja palveluja opettajille ja voivat toimia ammatillisina koulutuskeskuksina. (European Geoparks Network 2012a.)

Rokua Geopark osallistuu kurssien järjestämiseen paikallisissa lukiossa. Peruskoulun puolella on osallistuttu esimerkiksi ympäristö- ja luontopäiville. Rokualla käy jonkin verran koululaisryhmiä, varsinkin ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoita. Luokkaretkiä tai leirikouluja ei vielä ole juurikaan ollut, sillä niihin pitäisi sitoa resursseja eri tavalla kuin vierailuihin. (Krökki 2012b.) Rokualla selkeästi panostetaan koulutukseen Geopark-verkoston edellyttämällä tavalla. Kaikkien geoparkien tulee kehittää ja ylläpitää eri tasoisia koulutuksia levittääkseen tietoa geologisesta perinnöstä ja sen yhteydestä muuhun luonnolliseen, kulttuuriseen ja aineettomaan perintöön (UNESCO 2012d; European Geoparks Network 2012a).

Geoparkien on tärkeää tehdä yhteistyötä akateemisten laitosten kanssa sekä osallistua aktiivisesti tieteelliseen tutkimukseen. Geoparkin tulee kehittää ja parantaa toimia, joilla geologista perintöä suojellaan. (UNESCO 2012e; McKeever ym. 2010, 223.) Rokua Geopark tekee yhteistyötä Oulun yliopiston kanssa. Suomen ensimmäinen geopark-seminaari järjestettiin yhteistyössä maantieteen laitoksen kanssa, joka tekee matkailutulo- ja kävijätutkimuksia. Yhteistyötä on myös vesi- ja ympäristötekniikan laitoksen kanssa, joka tutkii Rokuan harjua. Useampi gradu on jo valmistunut ja pari väitöskirjaa tulossa. Näissä selvitetään pohjavesiin ja harjun rakenteisiin liittyviä asioita. Geotieteiden laitoksen kanssa on myös ollut joitain projekteja. Kaiken kaikkiaan graduja ja AMK-opinnäytetöitä on viimeisen vuoden aikana valmistunut lähemmäs kaksikymmentä. (Krökki 2012b.)

Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut ei itse tuota ympäristökoulutusta, mutta avustaa tarvittaessa esimerkiksi leirikouluja Oulangan ja Syöteen luontokeskuksissa (Hovi–Veteläinen 2012). Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) Pitää Koruomaa mahdollisena leirikoulujen vierailukohteena, mutta ei

usko että alueelle tulisi Metsähallituksen toimesta pysyvää tukikohtaa. Metsähallituksella on Hovin (Hovi–Veteläinen 2012) mukaan kiinnostusta tehdä yhteistyötä myös oppilaitosten kanssa. Esiin nousi ensimmäisenä Rovaniemen Ammattikorkeakoulu, jossa järjestetään luonto-ohjaaja- ja eräopaskoulutusta ja hyödynnetään Korouomaa harjoittelukohteena. (Hovi–Veteläinen 2012.)

Posion matkailuyhdistyksellä on tiiviit yhteistyösuhteet Posion koulujen kanssa ja Punamäki (2012) uskoo yhteistyön mahdollisen geoparkin osalta tulevan luonnostaan. Yhteistyötä tehdään myös Lapin yliopiston ja Rovaniemen Ammattikorkeakoulun kanssa, joten Punamäki kokee Rovaniemen kaikkein luontevimmaksi yhteistyön suunnaksi myös mahdollisen geoparkin kohdalla. Toisaalta hän luottaa kiinnostuksen kasvavan laajalti, kunhan tieto geopark-suunnitelmista leviää. (Punamäki 2012.)

“Ei ihmiset välttämättä ajattele, että sinne kannattaa mennä tai ylipäättään tiedä Korouomasta. Siellä nyt jo käy selvästi koululaisryhmiä, mutta varmasti se kiinnostus lisääntyy ja myös sitten aikuisille. Posiollakin on ihmisiä, jotka ei ole ikinä käyneet Korouomassa vaikka ovat täällä koko elämänsä asuneet. Ehkä jos tämmönen saa varmasti erityisesti Posiolla sais hirveästi julkisuutta. Niin jo ny olis ihme jos sitte ei se viimeinenkään ihminen kävis siellä.” (Punamäki 2012.)

Punamäki painottaa jälleen geopark-statusen merkitystä ja kuinka se itsessään lisää kiinnostusta. Paikalliset pitäisi kuitenkin saada mukaan prosessiin heti alkuvaiheessa. Asiasta kiinnostuminen vuosia myöhemmin ei edistä verkoston jäsenyyden hakemista, eikä hyödytä sen paremmin geopark-hanketta kuin asukkaitakaan toivotulla tavalla.

Rokualla paikalliset asukkaat otettiin huomioon järjestämällä avoimia tilaisuuksia, joissa esiteltiin geopark-suunnitelmaa. Alueen intressiryhmistä muodostettiin myös neuvottelukunta, joka pääsi jonkin verran ohjaamaan työkentelyä. Vastaanotto oli pääsääntöisesti hyvä, mutta jonkin verran oli pelkoja suojelun lisääntymisestä alueella. (Krökki 2012c.) Tiedotus- ja keskustelutilaisuuksien järjestäminen palvelisi hyvin tarkoitusta myös Koruoman mahdollisen geopark-prosessin kohdalla ja neuvottelukunta takaisi, että paikallisten mielipiteet otettaisiin huomioon jatkossakin.

Geoparkin tulee tehdä yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa edistääkseen ja tukeakseen uusien geologiseen perintöön liittyvien oheistuotteiden kehittämistä. (European Geopark Networks 2012m.) Rokua Geopark tekee paljon yhteistyötä paikallisten käsityöläisten kanssa. Käsitöitä on myynnissä lähinnä opastuskeskus Supassa. Myös lähiruoka ja paikallisten raaka-aineiden hyödyntäminen ovat tärkeitä asioita Rokua Geoparkissa. Tuotteita on toistaiseksi tarjolla lähinnä ravintoloissa, ei niinkään myynnissä geopark-brändätyinä, sillä resursseja ei vielä ole riittänyt tälle osa-alueelle. Virallisia yhteistyökumppaneita Rokua Geoparkilla on tällä hetkellä kymmenen ja alueen kunnat ovat erittäin aktiivisesti mukana yhteistyössä. (Krökki 2012b.) Krökki painottaa, että yhteistyö ja alueen taloudellinen kehittäminen liittyvät kiinteästi yhteen:

”Toimitaan yhteistyössä alueen yritysten kanssa, tehdään yhteismarkkinointia ja ollaan erilainen kohde täällä. Tuodaan tätä kokonaisuutena esille tätä aluetta. Meillä on tuommoisia omia tilaisuuksia yritysten kanssa, joissa mietitään tulevaisuutta ja verkostoidutaan. Pähkäillään yhteismarkkinointia, tehdään yhteismarkkinointia. Esimerkiksi tuosta Oulun lentokentältä voi ottaa Oulunseutu-kartan, jossa Geopark on yhtenä kohteena ja alueen yritykset on esillä kohteina siinä kartassa. Se on ostettu yhteistyössä yritysten kanssa.” (Krökki 2012b.)

Metsähallituksella on useiden yritysten kanssa yhteistyösopimus, mikä oikeuttaa yhteistyökumppanit tuomaan asiakkaitaan vapaasti suojelualuille ja käyttämään niitä osana omaa markkinointiaan. Esimerkiksi Lapiosalmi ja Livojohka kuuluvat näihin yhteistyökumppaneihin. Yksi yhteistyöyrittäjä on järjestänyt harvakseltaan erilaisia retkiä. Metsähallitus järjestää jonkin verran kiipeilyyn liittyviä ohjelmapalveluja, mutta Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) pitää kuitenkin Kiipeilyliittoa tärkeimpänä toimijana riskialttiin lajin hallinnassa. (Hovi–Veteläinen 2012.) Metsähallituksella olisi halukkuutta laajenpaankin yhteistyöhön suunnittelun ja lisätuotteistamisen sekä alueen imagon kehittämisen ja näkyvyyden lisäämisen osalta. Luonnollisesti yrittäjien tulee toimia yhteistyössä Metsähallituksen ohella myös toistensa kanssa, jotta voidaan saada aikaan toimivia ratkaisuja. (Hovi–Veteläinen 2012.)

Posion Matkailuyhdistyksen tavoite on edistää yrittäjien etuja, mikä yleensä

tarkoittaa taloudellista hyötyä (Punamäki 2012). Yrittäjien etu voi olla muukin kuin suora taloudellinen hyöty. Yhteistyöllä voidaan saavuttaa vakautta ja tietysti jossain vaiheessa myös taloudellista hyötyä, mutta pitää kyetä näkemään kokonaiskuva.

“Kyllä se on tää geopark-ajatus on monella tapaa hyvä, mut just yks se et jos tulee yks tämmönen yhteinen iso, mistä näkee että tää kova juttu, niin se varmasti sitten lisää sitä yhteistyötäkin. Kaikki pelaa niinkuin geoparkin pussiin tavallaan. Se on yks semmonen hyvin merkittävä seikka tässä. Kyllähän siis matkailuväki on aina tämmösistä innoissaan. Et jos ne voi sanoa, että heidän kunnan alueella on geopark-muodostelma.” (Punamäki 2012.)

Yhteinen tahtotila ja ylpeys omasta alueesta edistävät myös yhteistyötä. Sekä Metsähallitus että Posion matkailuyhdistys tekevät yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa, mutta sitä olisi mahdollista myös lisätä. Erityisesti Metsähallituksen halukkuus imagon ja näkyvyyden työstämiseen ja tuotteistamiseen on huomionarvoista. Asiantuntijaorganisaation tieto ja ammattitaito avaa lisää mahdollisuuksia geomatkailuun ja geotuotteiden suunnitteluun ja takaa samalla kestäväen kehityksen toteutumisen.

Geoparkin tulee työskennellä EGN-verkostossa edistääkseen verkoston yhtenäisyyttä ja kehitystä (European Geoparks Network 2012m). Verkosto jakaa kokemuksia aluekehityksestä ja tähtää geoparkien välisen yhteistyön voimistamiseen yhteisillä geomatkailustrategioilla sekä koulutuksellisten ja kulttuuristen aktiviteettien kehittämiseen. Geopark-verkosto toimii foorumina, jolla voidaan keskustella rakaisista yhteisiin ongelmiin ja muodostaa kumppanuuksia rahoituksen hakemista varten. (European Geoparks Network 2012k; 2012i; Zouros 2012.) Kansainvälinen yhteistyö Geopark-verkostossa on Krökin mukaan aktiivista ja myös hedelmällistä. Vuosittaisten EGN-kokousten ohella edustajat osallistuvat myös maailmanlaajuisiin GGN-seminaareihin. Pohjoismaisten geoparkien kanssa tehdään läheisempää yhteistyötä matkailun osalta tiedonvaihdossa. Rokuan Geopark -seminaarin yhteydessä järjestettyyn tutustumiskierrokseen oli otettu osittain mallia Japanista. Verkoston vaikutus näkyy jo jonkin verran myös kansainvälisten matkailijoiden osuuden kasvuna. (Krökki 2012b.) Verkostossa toimiminen vaatii jatkuvaa panostusta, mutta aktiivisuus kannattaa. Erityisesti pitkällä täh-

täimellä kansainvälinen verkostoituminen on kaikkein hedelmällisin tapa lisätä matkailijavirtoja ja sitä kautta kannattavuutta.

Krökin (2012) mukaan kannattaa lähteä liikkeelle verkostoitumisesta, osallistua Geopark-verkoston konferensseihin ja tuoda omaa ajatusta siellä esille. Hovi (Hovi–Veteläinen 2012) arvelee, että olemassaolevan tiedon kartoitus ja koonti olisi prosessin ensimmäinen askel.

“Ja sitten pitäisi saada semmonen yhteinen tahtotila aikaan. Näiden kuntien ja matkailuyhdistysten ja sitten myöskin luontopalveluiden välille, että ruvetaan nyt tästä puhaltamaan yhteen hiileen. Yrityksiäkin sais olla siinä ja sitten vielä se GTK:n kantakin pitäis saada ihan alkuvaiheessa ettei mennä liian pitkälle ennen heitä. Mutta se tuliskin siinä, kun GTK määrittelis ne geologiset arvot sinne niin. Onko siinä aineksia. Se pitäis ensin varmistaa. Jos on aineksia, niin sitten ei tarvita muuta kun se tahtotila. Sitten pitäis ruveta vaan niinku töihin sen jälkeen.” (Hovi–Veteläinen 2012.)

Verkoston jäsenyyden hakeminen on pitkä ja vaativa prosessi, ei hetken mielijohteesta tehtävä asia. Tarvitaan pitkäjänteistä työtä ja sitouttamista. Rokua Geoparkin osalta vaikuttaa siltä, että kova työ kantaa myös hedelmää, vaikka virallisia lukuja ei vielä ole saatavilla.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMINTAEHDOTUKSET

8.1 Tulevaisuuden matkailun haasteita

Lapin maakuntasuunnitelma 2030 asettaa strategiseksi tavoitetilaksi Lapin erikoistumisen ympärivuotisia matkailupalveluja tuottavaksi elämysmaakunnaksi. Matkailuvetoiseen klusteriin kytkeytyvät kiinteästi luovat osaamisintensiiviset alat, kuten elokuvatuotanto, design, ICT-sisältötuotanto ja käsityöalat, jotka kuljettavat innovaatioita organisaatiosta toiseen. Matkailussa hyödynnetään menestyksekkäästi paikallista kulttuuria ja kansallispuistoja. Tavoitteisiin pyritään kehittämällä keskusten ja alueiden profiloitumista, kasvua ja verkostoitumista. Markkinoinnissa keskitytään maakuntatasolla Lappi-brändin vahvistamiseen, tehostetaan internetin ja sosiaalisen median hyödyntämistä ja haetaan uusia asiakkuuksia vahvoilta vientialueilta Venäjältä sekä Aasiasta. Elämys- ja tuotekehitysosaamista vahvistetaan ja panostetaan laatuun sekä turvallisuuteen. Matkailukeskusten ja ympäröivän maaseudun kylien ja pienyrittäjien yhteistyötä tehostetaan. Paikallista kulttuuria ja ympäristöä tuodaan esille matkailupalveluiden tuotteistamisessa, markkinoinnissa ja ympäristörakentamisessa. (Lapin liitto 2012, 21, 22.)

Geopark-verkoston toimintamalli toteuttaa kaikkia edellä esitettyjä keinoja. Erityisesti paikalliskulttuuria hyödyntävät ja osaamis-intensiivisten alojen yritykset ovat geoparkeille toivottuja yhteistyökumppaneita. Paikallisen kulttuurin hyödyntäminen matkailupalveluiden tuotteistamisessa ja markkinoinnissa sekä tavoitteisiin pyrkiminen verkostoitumalla ja profiloitumalla ovat geoparkin ydintoimintoja. Geopark-verkoston toiminta tähtää nimenomaan osaamisen, laadun ja turvallisuuden vahvistamiseen. Verkoston jäsenyys olisi harppaus kohti Lapin maakuntasuunnitelmassa määriteltyä strategista tavoitetta.

Tulevaisuuden matkailija on kaksijakoinen: toisaalta hän kaipaa tehokasta ajankäyttöä ja lyhytlomia, mutta samalla lisääntyy hitaan matkailun kysyntä (Saraniemi 2012). Tulevaisuuden matkailijat kaipaavat entistä enemmän rentoutumista, ja pääosin maaseudulla sijaitsevat geoparkit soveltuvat siihen hyvin. Geoparkeissa on tarjolla rentoutumiseen suunnattuja palveluita, kuten spa-terapiaa ja geoterapiaa (Farsani ym. 2012a, 156). Tulevaisuuden mat-

kailija etsii aitoja kokemuksia ja mahdollisuutta toteuttaa itseään. Kulttuuri-
matkailijat arvostavat paikallisuutta “back to basics” -periaatteella, hyvinvoin-
timatkailussa luontokokemus nousee tärkeäksi ja luontomatkailussa haetaan
“turvallista vaaraa” sekä aitoja kokemuksia. (Saraniemi 2012; Farsani ym.
2012a, 159). Rokua Geoparkin slogan suuntautuu hyvin tulevaisuuden mat-
kailijalle:

*“Luonnosta nauttien, perinteitä kunnioittaen! Tutustu Geoparkin
elämispalveluihin.”* (Rokua Geopark 2012.)

Korouoma, samoin kuin Livojärvi ja Auttiköngäs, ovat pitkälle luonnontilaisia,
koskemattomia tai vain vähän varusteltuja alueita, joten luonnosta
nauttiminen on niissä kokonaisvaltaista. Toisaalta geoparkin tuotteistaminen
on tärkeä osa toimintaa, ja suunnittelemalla toiminnallisia aktiviteetteja lu-
onnon rauhasta nauttimisen ohella tavoitetaan lisää kohderyhmiä. Aidot
kokemukset ovat Suomen ja erityisesti pohjoisen valttikortti, sillä koske-
matonta luontoa on paljon. Geokonservaatiota toteuttamalla kohteet säilyvät
luonnontilassa myös tulevaisuudessa.

Yksi matkailuun tulevaisuudessa suuresti vaikuttava ulkoinen tekijä tulee
olemaan ilmastonmuutos (Costa–Buhalis 2006, ks. Farsani ym. 2012a, 158).
Ilmasto on avainasemassa monessa matkailun muodossa, ja geomatkailu on
yksi niistä. Geoparkit voivat määrittellä alueilleen ilmastoindeksin, Climate
Index for Tourism (CIT) tai Tourism Climate Index (TCI), joiden avulla geo-
parkin kalenteria ja ohjelmaa voidaan suunnitella. TCI jakaa kuukaudet ilmas-
ton ja sään perusteella viiteen kategoriaan ja kertoo parhaat kuukaudet mat-
kustaa alueelle. CIT puolestaan määrittää arvon sään lämpöön, esteettisyy-
teen ja fyysikkään liittyville ominaisuuksille ja siten on hyödyllinen suunnitelta-
essa säälle herkkiä aktiviteetteja. (Farsani ym. 2012a, 158). Ilmaston lämpe-
neminen vaikuttaa koko maailman matkakohteisiin. Korouoman ja sen lähi-
alueiden pohjoinen sijanti on tässä mielessä sekä etu että haitta. Ilmaston-
muutoksen vaikutukset näkyvät hitaasti, mutta toisaalta ankarat ilmasto-
olosuhteet asettavat haasteita nimenomaan ei-suotuisien matkailukuukausi-
en suhteen. Geopark-verkoston jäsenyys avaisi Korouoman seudulle uusia
tuotteistamismahdollisuuksia, geomatkailu pidentäisi matkailusesonkeja ja
toisi matkailijoita myös hiljaisille kausille erilaisten teemaviikkojen ja tapahtu-
mien avulla.

8.2 Geopark-prosessin perusta

Geologi Nenonen (2012) GTK:sta painottaa, että ajatus ja halu lähteä hakemaan Geopark-verkoston jäsenyyttä tulee lähteä alueelta. Geoparkin perustana on vankka geologinen pohja, joka on kansallisesti ja geotieteellisesti tunnustettu. GTK tukee alueellisia hankkeita ja toimii geologisena asiantuntijatahona sekä konsulttina geoparkien luomisessa. GTK:n näkemyksen mukaan suomalaisten geoparkien tulisi esitellä kolmea geologian pääteemaa, kallioperää, maaperää ja suoluontoa, sekä niihin liittyvien maisemien kehitystä. Nenonen (2012) mainitsee esimerkkeinä kallioperään perustuvista mahdollisista geopark-alueista Pyhä-Luoston, Kolin, Ivalojoen sekä Kilpisjärven-Haltin alueen. Maaperää voisivat edustaa Rokuan lisäksi esimerkiksi Päijänne, Saimaa tai Salpausselät ja Suoluontoa Patvinsuo, Torronsuo tai Valkmusa. (Nenonen 2012.)

Geopark-statuksesta ovat kiinnostuneita Ivalojoen kullankaivualue, pitkään jo ennen Rokuaa ajatusta kypsytellyt Pyhä-Luosto, jolla on ollut vaikeuksia hankkeen eteenpäin viemisessä sekä Korouoma, joka Nenosen mukaan on sellaisenaan pieni alue. Täysin samoihin teemoihin liittyviä alueita tulisi välttää. Suomen kohteet ovat pieniä ja syrjässä, joten alueilla tulee olla hyvät opasteet, tieto hyvin ja havainnollisesti kerrottu. Suomessa vahvuuksia ovat muun muassa ikivanha kiteinen kallioperä, maaperä, jääkaudet ja niiden luomat muodostelmat, suoluonto, hiljaisuus, erämaisuus, metsät, puhtaus sekä vapaus liikkua ja jokamiehenoikeus. Korouoman vahvuuksia ovat pohjoinen sijainti ja maisema, joet ja vanhat niityt, kallioperä sekä mannerjäätikön ja sen sulamisvesien kulutus- ja kerrostumismuodot, kuten kurut, uomastot, harjut ja lähteet. Korouomassa ei kuitenkaan ole valmista infrastruktuuria, joten työtä olisi paljon. Rokuan hakemus hyväksyttiin ensi yrittämällä, mikä on harvinaista. Tulee kuitenkin olemaan pitkä tie ennen kuin Suomeen saadaan useampi geopark, kymmenen vuoden päästä uusia geoparkeja voisi mahdollisesti olla 2–3. Tarvitaan sisäinen kriteeristö siitä, minkä tyyppisiä geoparkeja aletaan työstää. (Nenonen 2012.)

Etelä-Karjalan maakuntaliitto ja Imatran kaupunki ovat työstäneet eteläisen Saimaan alueen geopark-prosessia EGN-verkoston jäsenyyden hakemiseksi. Imatralla ajatus geologian hyödyntämisestä heräsi Vuoksen alueen luontokohteita ja kulttuurihistoriaa selvittäneen Vuoksi Kruununpuisto -

hankkeen aikana ja maakuntaliitossa Saimaan jäätyä UNESCO:n maailmaperintökohteiden ulkopuolelle. Hakuprosessia ei ole vielä käynnistetty, mutta asiaa valmistellaan GeoVuoksi-hankkeen alla. Hakemuksen täyttämisen vaatii alueen ja geokohteiden yksityiskohtaista määrittelyä ja kuvaamista ja vie siksi usean vuoden. Geokohteiden tulee olla sellaisia, että matkailijat pääsevät ihailemaan niitä, eli geoparkilla täytyy olla myös selkeä matkailullinen ulottuvuus. Koko prosessin kustannusarvio on alustavasti noin miljoona euroa. Organisoitumista ei vielä ole tapahtunut, mutta tarkoitus on järjestää seminaari kaikille asiasta kiinnostuneille toimijoille sekä esitellä hanketta seuraavassa kansainvälisessä Geopark-konferenssissa. (Uutisvuoksi 2012; Imatran kaupunginhallitus 2012.)

Muut valmisteilla olevat kotimaiset geopark-hankkeet eivät ole esteenä Korouoman prosessin eteenpäin viemiselle. Päinvastoin, Geopark-verkoston toimintamallin mukaisesti nämä erilliset prosessit voivat olla toisilleen hyödyksi ja mahdollisuuksien mukaan pyrkiä tavoitteseensa yhteisvoimin. Verkostoitumisen voi aloittaa juuri muista kotimaisista geopark-projekteista, joista pidemmälle prosessissa ovat ehtineet ainakin edellä esitelty GeoVuoksi ja Ivalojoen kullankaivualue. Koska Suomessa on vireillä useampia geopark-prosesseja, olisi hyvä yhdistää resursseja perustamalla kansallinen geopark-foorumi, jossa voitaisiin jakaa tietoja ja taitoja aiheesta.

Korouoman suojelualueella noudatetaan suojelualueita koskevia ohjeistuksia, mikä on Geopark-verkoston jäsenyyttä mietittäessä toisaalta hyvä asia, mutta toisaalta haaste. Suojelualueella sovelletaan jo valmiiksi Metsähallituksen kestävän kehityksen periaatteita, mutta esimerkiksi infrastruktuurin rakentaminen suojelualueelle voi olla ongelmallista. Kestävän kehityksen strategian laatiminen olisi mahdollisen geoparkin kannalta suotavaa, vaikka varsinaisen strategiapaperin olemassaolo ei olekaan kriteerinä verkoston jäsenyyden hakemiselle. Hakemuksessa sen sijaan vaaditaan selvitys geokonservaation tarpeesta ja toteutuksesta, mikä on oleellinen osa kestävää kehitystä. Korouoman ja muun mahdollisen geoparkin aluetta koskevia geokonservaatiota ja kestävän kehityksen ohjeistuksia on hajallaan eri lähteissä ja niiden koonti palvelisi alueen etua. Kokoamalla tiedot yhteen ja päivittämällä ne koko mahdollisen geoparkin aluetta koskeviksi saataisiin myös kokonaiskuva alueen kunnostusta, uusimista ja rakentamista vaativista koh-

teista. Kestävän kehityksen strategia on laajassa merkityksessä kokonaisvaltainen toimintasuunnitelma, joka ottaa huomioon geoparkin toiminnan kaikki ulottuvuudet. Kestävä kehitys on kehittämisen perustana ja mahdollistaa taloudellisen kehittämisen pitkällä tähtäimellä. Mahdollisen geoparkin osalta kestävälle kehitykselle on olemassa valmis pohja. Avaintekijänä on muodostaa tälle pohjalle yhtenäinen kokonaisuus, jolle lähteä luomaan kestävä kehitys strategiaa. Yhtenäinen strategia tarkoittaa myös yhteisiä toimintaohjeita eli yhtenäistä laatua, joka edelleen edesauttaa Geopark-verkoston tiukassa laadunvalvonnassa.

Metsähallitus ja Posion matkailu ovat yhtä mieltä siitä, että mahdollisen geopark-prosessin eteenpäin viemiseksi on perustettava erillinen, kokonaisuudesta vastaava hallintoelin. Hallinnon muodostaminen vaatii kuitenkin toimijoilta yhteisen tahtotilan. Mallia hallintorakenteeseen on kannattavaa ottaa Rokua Geoparkista. Rokualla yhteiseen tahtotilaan päästiin helposti, sillä yhteistyöllä on alueella pitkät perinteet. Korouman tunnettuus on huono sekä valtakunnallisesti että paikallisesti, joten ajatusta mahdollisesta geoparkista on markkinoitava tehokkaasti myös paikallistasolla. Tie yhteisymmärrykseen on avoimuus: geopark-prosessin aloittamisvaiheesta lähtien asioista kannattaa tiedottaa avoimesti ja julkisesti. Vireillä ja meneillään olevat hankkeet ovat julkista tietoa, joten niiden kuvaukset voi mainiosti laittaa näkyviin internet-sivustolle. Näin asioista mahdollisesti kiinnostunut taho pääsee helposti käsiksi käytännöllisiin tietoihin. Paikallisille asukkaille ja yrityksille voi järjestää tiedotustilaisuuksia ja työpajoja, joissa he pääsevät osallistumaan suunnitteluun ja ilmaisemaan mielipiteensä asioista. Tuomalla prosessi paikallisen väestön keskuuteen ja sitouttamalla heidät luodaan perusta mahdollisen geoparkin menestykselle. Yhdessä ideoimalla ja tekemällä päästään osalliseksi omaan elinympäristöön suuresti vaikuttavasta projektista, jolloin ylpeys ja kotiseuturakkaus edesauttavat luonnostaan myös mahdollisen geoparkin avulla tapahtuvaa taloudellista kehitystä, geokonservatiota ja alueen markkinointia. Paikallisen väestön tutustuttua alueeseen prosessiin osallitumalla, he olisivat luonteva osa alueen imagon parantamista ja markkinointia ulkopuolelle.

Paikalliskulttuurin ja paikallisen väestön resurssien hyödyntäminen matkailussa on yksi geoparkin tehtävistä. Kulttuurin edistäminen hyödyttää myös

paikallisia asukkaita paitsi taloudellisesti, myös siten, että kulttuuri on helpommin heidän saavutettavissaan. Myös paikallisten geotuotteiden kehittämisen tukeminen kuuluu geoparkin tehtäviin. Ekologiaan ja geologiaan liittyvien tuotteiden ohella geotuotteiden malleja voi löytyä esimerkiksi Livojärven kivikautissiat kohteista, uittorakennelmista ja muikusta, järjestetäänhän Aholassa joka heinäkuu perinteiset muikkumarkkinatkin. Aluekehitykseen panostamalla paitsi houkutellaan matkailijoita, myös parannetaan paikallisten infrastruktuuria ja palveluja. Parantuneet elinolosuhteet sitouttavat paikallista väestöä ensinnäkin jäämään alueelle, ja toiseksi osallistumaan kehitystyöhön. Yhteistyö paikallisten yritysten kanssa nostaa mahdollisen geoparkin arvoa matkailijoiden silmissä, sillä heille paikallinen tarkoittaa aitoa ja alkuperäistä. Samalla saadaan tuloja alueelle ja geoparkin arvostus kasvaa puolestaan yrittäjien ja paikallisten asukkaiden keskuudessa. Geopark-prosessin alusta alkaen on tärkeää innostaa yrittäjiä ja tapahtumanjärjestäjiä mukaan kehitystyöhön. Geopark-verkoston jäsenyydellä on tiettyä näkyvyyttä ja markkina-arvoa itsessäänkin, mutta ilman kehitystyötä sen hyödyntäminen jäänee vähäiseksi. Metsähallituksella on yhteistyösopimuksia useiden yrittäjien kanssa ja Posion matkailuyhdistys on olemassa yrittäjiä varten, joten valmista pohjaa on olemassa tässäkin mielessä. Metsähallituksella olisi myös toiveita laajemmasta yhteistyöstä suunnitteluun, lisätuotteistamiseen ja imagon kehittämiseen liittyen. Mahdollinen geopark olisi erinomainen kanava toteuttaa yhteistyötä, jossa yritykset saavat Metsähallituksen asiantuntemuksen käyttöönsä geotuotteiden kehittämisessä ja geomatkailun tuotteistamisessa.

Kansainvälisyyden huomioiminen geoparkien viestinnässä on tärkeää. Benchmarkingin yhteydessä tuli esille, että monen geoparkin sivustot ovat saatavilla vain kotimaisella kielellä tai että englanninkielinen versio toimii vain osittain. Rokuan kohdalla englanninkielinen sivusto toimi moitteettomasti ja sisälsi myös ulkomaiselle matkailijalle arvokasta lisätietoa alueen geologias- ta, ilmastosta, biodiversiteetistä, kulttuurista ja jokamiehen oikeuksista. Koro- uoman mahdollisen geoparkin sivusto kannattaisi toteuttaa suomen ja eng- lannin ohella ainakin venäjäksi ja jossain vaiheessa myös japaniksi ja kiinak- si, sillä idässä on valtava määrä potentiaalisia vierailijoita tavoitettavana.

Myös kaikki mahdollista geoparkia koskevat julkaisut olisi hyvä käntää ja julkaista useammalla kielellä.

Geoparkeilla on velvollisuus osallistua aktiivisesti koulutuksen järjestämiseen ja tutkimusyhteistyöhön. Rokualla yhteistyö ulottuu alakoulusta aina yliopistoon saakka erilaisten kurssien, opinnäytetöiden ja gradujen sekä tutkimusten kautta. Metsähallitus ei järjestä koulutusta, mutta luontopalveluilla on valmius ja myös halukkuutta avustaa koulutuksen järjestämisessä. Posion matkailuyhdistys on tehnyt yhteistyötä paikallisten koulujen kanssa perustamisestaan lähtien ja yhteistyötä tehdään myös Rovaniemen oppilaitosten kanssa. Koska sekä halukkuutta että olemassaolevia kanavia löytyy, olisi mahdollisen geoparkin koulutusyhteistyö hyvällä pohjalla. Tutkimuksiin osallistumisen osalta tulisi miettiä laajennetaanko yhteistyötä Oulun yliopistoon, jossa on tarjolla soveltuvia tieteenaloja. Luonnollisesti tutkimusta tekevät myös Metsähallitus ja GTK, joiden mukanaolo geopark-prosessissa on välttämätöntä. Rokua Geoparkin internet-sivustolla vastikään julkaistu Jäkäkauden jäljet -lautapeli on hyvä esimerkki geo-opetusvälineestä, jollaisia myös Korouoman mahdollinen geopark voisi työstää. Fyysisten opetusvälineiden ohella juuri virtuaaliset innovaatiot ovat nykyaikaa. Korouoman, Auttikönkään ja Livojärven reiteistä voisi kehittää esimerkiksi internetissä toimivan seikkailu- ja aarteensintäpelin.

8.3 Muita Eurooppalaisia järjestöjä

EUROPARC

Vuonna 1973 perustettu Euroopan suojelualueliitto eli EUROPARC-liitto käsittää 441 jäsenorganisaatiota 36 Euroopan maassa ja yhden USA:ssa. Yhdessä ne vastaavat satojen suojelalueiden (kansallispuistot, luonnonpuistot, Natura 2000-alueet, biosfäärien suojelualueet ym.) hallinnoinnista, ja luovat kattavan luonnonsuojelun asiantuntemuksen verkoston. EUROPARC tarjoaa jäsenorganisaatioilleen foorumin ammatillisen asiantuntemuksen jakamiseen, yhteistyöhön teknisissä projekteissa ja yhteisten päämäärien saavuttamiseen. (EUROPARC Federation 2012d, EUROPARC Federation 2012a.)

Vuonna 2003 EUROPARC-liitolle perustettiin EUROPARC Nordic-Baltic Section eli Pohjolan-Baltian osasto, jossa ovat mukana Islanti, Norja, Ruotsi, Tanska, Suomi, Latvia, Liettua ja Viro (EUROPARC Federation 2012d).

Pohjois-Karjalassa sijaitsevalle Kolin kansallispuistolle myönnettiin vuonna 2007 Euroopan kansallispuistoliton kestävän matkailun mallialue -sertifikaatti (European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas), joka uusittiin vuonna 2012 (Metsähallitus 2012b; EUROPARC Federation 2012b). Sertifikaatti on myönnetty myös Syötteen kansallispuistolle vuosina 2004 ja 2011 (EUROPARC Federation 2012b). Viisi vuotta voimassa oleva sertifikaatti on merkinä esimerkillisestä kestävän matkailun edistämisestä puiston toiminnassa (EUROPARC Federation 2012c).

Ympäristöministeriö ja Metsähallitus ovat mukana EUROPARC-liitossa ja tällä hetkellä EUROPARC-suojelualueita Suomessa ovat Kolin kansallispuiston ohella Pallas-Yllästunturin kansallispuisto, Oulangan kansallispuisto sekä Saaristomeren kansallispuisto, joista kahdella viimeisellä on myös PAN Park -tunnus. (EUROPARC Federation 2012d.)

PAN Park

PAN Parks -säätio on ainoa Euroopan laajuinen järjestö, joka keskittyy työskentelemään Euroopan erämaa-alueiden turvaamiseksi. Tämä tapahtuu yhteistyössä paikallisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen (NGO), suojelualueiden johtajien, paikallisten yhteisöjen sekä eurooppalaisten ihmisten kanssa. Tavoitteena on saada aikaan perustavia muutoksia yleisissä asenteissa laajentamalla ihmisten näkökulmia ja valistamalla heitä erämaiden monista hyödyistä. (PAN Parks Foundation 2012a.) Suomessa on kaksi PAN Parkia, Saaristomeren kansallispuisto ja Oulangan kansallispuisto sekä Oulangan kansallispuiston sisarpuisto Paanajärven kansallispuisto (PAN Parks Foundation 2012b).

Sekä EUROPARC-liiton että PAN Parks -säätion toiminnassa on Korouoman toimintaympäristöön ja tarpeisiin sopivia puolia, joten Korouoman alueelle olisi mahdollista hakea sekä EUROPARC- että PAN Parks -järjestöjen jäsenyyttä. Geopark-verkosto on kuitenkin mielestäni paras vaihtoehto, sillä Korouoman

vetovoima perustuu nimenomaan maisemaan, jonka perustana puolestaan on merkittävä geologinen perintö. Näkisin Geopark-verkoston myös paljon monipuolisempana vaihtoehtona kuin EUROPARC-suojelualueeliitto tai erämaa-alueiden turvaamiseen keskittyvä PAN Parks -säätio. Geoparkin toiminta käsittää geologisen perinnön ohella luontoa, kulttuuria ja historiaa koskevat ulottuvuudet, ja se tähtää taloudellisen hyödyn tuottamiseen paikallisille asukkaille. Mikäli Korouoma hyväksyttäisiin Geopark-verkoston jäseneksi, päästäisiin Koillismaan alueen markkinoinnissa hyödyntämään kolmea kansainvälisesti merkittävää tunnusta: Korouoman geopark-tunnusta, Oulangan kansallispuiston EUROPARC- ja PAN Park -tunnuksia sekä lisäksi EUROPARC-liiton Syötteen kansallispuistolle myöntämää kestävän matkailun mallialue -sertifikaattia (European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas).

8.4 Geopark-prosessin eteneminen

Rokuun hallintomalli on osoittautunut toimivaksi, joten erillisen hallintoelimen muodostaminen geopark-prosessia varten on perusteltua. Pitkän ja monimutkaisen prosessin johtaminen vaatii perehtyneisyyttä, joten täysipäiväisesti siihen keskittyvän toiminnanjohtajan ja mahdollisesti myös muun projektihenkilökunnan palkkaaminen on välttämätöntä. Myös hallintorakenne on Rokualla toimiva, johtoryhmään kuuluvat perustaja- ja samalla rahoittajatahot ovat mukana keskustelemassa asioista ja ohjaavat toimintaa. Rahoitusmallin osalta on selvää, että perustajatahot olisivat mahdollisen geoparkin pysyvän rahoituksen takana. Jo tästä syystä olisi tärkeää saada prosessiin heti alkuvaiheessa mukaan Posion kunnan ja Posion matkailuyhdistyksen lisäksi ainakin Rovaniemen kaupunki, Rovaniemen matkailu ja markkinointi Oy, Lapin matkailuyhdistys ry ja MTI sekä asiantuntijaorgaisaatioina Metsähallitus ja GTK. Myös yrityksiä olisi hyvä sadaa toimintaan mukaan jo käynnistysvaiheessa. Toimijoiden runsaus toisi rahoituksen ohella prosessiin muitakin lisäresursseja, kuten näkökulmia ja ihmisiä.

Ensimmäinen askel geopark-prosessin käynnistämisessä olisi mielestäni työryhmän perustaminen alueen rajaamiseksi, tilanteen kartoittamiseksi ja esiselvitysten tekemiseksi. Projektille kannattaisi hakea EU:n hankerahoitusta, jonka turvin työryhmä kartoittaisi tarvittavat toimenpiteet ja tekisi alustavan

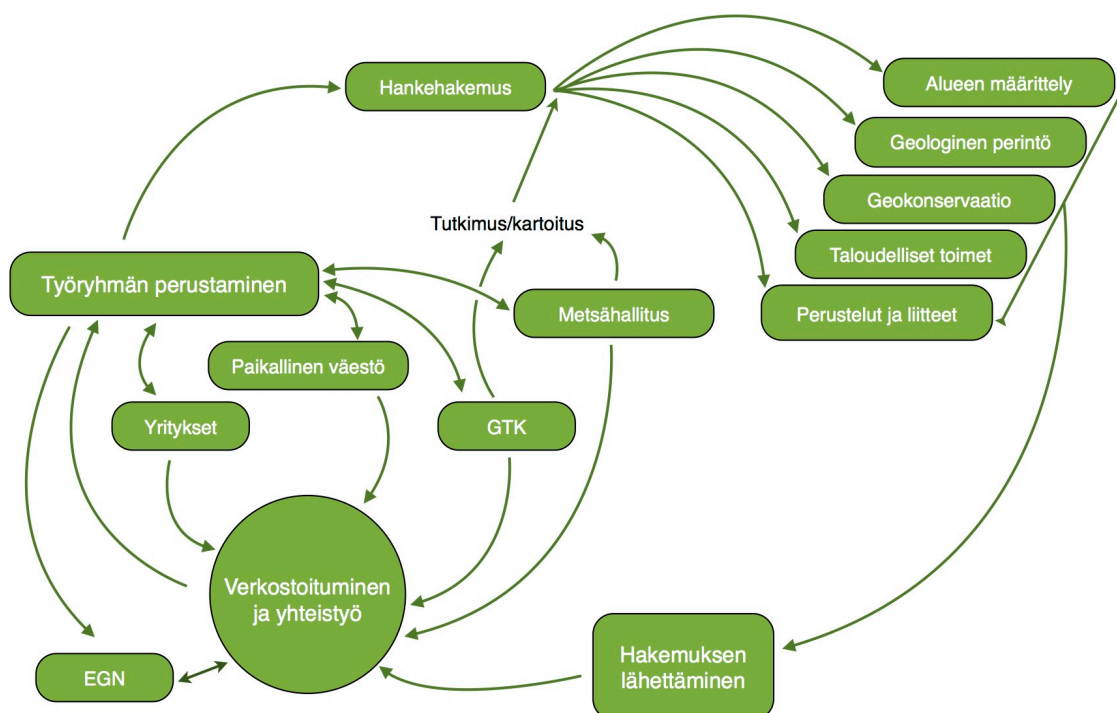
kustannusarvion. Tämän ensimmäisen perustettavan hankkeen projektipäällikkö ja työntekijät voisivat mahdollisesti tulevaisuudessa muodostaa geopark-kandidaatin hallintoelimen Rokuan mallin mukaisesti. Hankerahoitus on tärkeä osa mahdollisen geoparkin toimintaa myös prosessin edetessä ja myöhemmässä vaiheessa toiminnan kehittämisessä, joten hankkeita syntyy ja niitä tarvitaan koko ajan lisää. Metsähallituksen ja Posion matkailun aiemmat rahoitushakemukset eivät ole menneet läpi, joten uusien hakemusten laatimiseen tulee keskittyä huolellisesti. Koruoman reittien ja kulttuurihistoriallisten kohteiden kunnostaminen sekä opastukset vaativat rahoituksen hakemista, samoin uuden infrastruktuurin rakentaminen. Vaikka erillistä opastusta vierailukeskusta ei alkuvaiheessa rakennettaisikaan, mahdollisen geoparkin geologiasta tulee rakentaa näyttely, joka havainnollistaa sitä. Muita rahoitusta vaativia kohteita ovat esimerkiksi virtuaalikierrosten suunnittelu, esitteet, kartat ja mahdollisen geoparkin tuotteistaminen.

Hyväksytyt geopark-ehdokkaat ovat osoittaneet, että jo suunnitteluvaiheessa keskustelu ja ajatustenvaihto verkoston jäsenten kanssa vaikuttaa positiivisesti hakemuksen laatuun. Geopark-hakemuksen valmistelu voi alkaa jo vuosia ennen varsinaisen asiakirjan hyväksyttäväksi jättämistä. Hakijoiden kannattaa olla yhteydessä verkoston jäsenten ja kansallisten geopark-komiteoiden kanssa saadakseen neuvoja geoparkin valmistelussa ja osallistua kansainvälisiin tai kansallisiin geopark-tapaamisiin, konferensseihin tai kursseille. (UNESCO 2012a.) Myös Rokua Geoparkin toiminnanjohtaja painotti sekä seminaarialustuksessaan (2012a) että haastattelussa (2012b) suhteiden luomisen tärkeyttä prosessin edistymisessä.

Verkostoituminen on olennainen ja välttämätön osa geoparkien toimintaa. Geopark-verkosto on aktiivinen tiedonvaihdon foorumi, jota kannattaa hyödyntää jo lähtötilanteessa. Heti kun geopark-prosessia aletaan toteuttaa, on tärkeää lähteä rohkeasti esittäytymään paikallisten ohella myös kansainvälisellä tasolla. Toinen EGN-verkoston vuosittaisista konferensseista on kaikille avoin, joten mahdollisen geoparkin edustajien kannattaa ehdottomasti osallistua siihen. Konferenssissa on mahdollista esitellä myös omaa toiminta-ajatustaan ja saada mielipiteitä ja ohjausta asiassa. Verkoston jäsenet tukevat paitsi toisiaan, myös jäsenyyden hakemista suunnittelevia alueita. Ver-

koston jäsenet hyödyntävät avoimesti toistensa kehittämiä malleja soveltamalla niitä omaan toimintaansa ja jakavat tietojaan toisten geoparkien kanssa. Aktiivinen toimiminen verkostossa on hyödyllistä sekä verkoston jäsenyyden hakemisen kannalta, että mahdollisen geoparkin toiminnassa.

Kuvio 17 kuvaa Geopark-verkoston jäsenyyden hakemista ja muodostuvia yhteistyöverkostoja.

Kuvio 17. Geopark-prosessin eteneminen

8.5 Korouoman edellytykset EGN-verkoston jäsenyyden hakemiseksi

Korouomassa ja sen lähialueilla on ainutlaatuinen geologinen perintö, poikkeuksellisen rikas lajisto, historiaa ja kulttuuria sekä geologiaan liittyviä aktiviteetteja, kuten vuori- ja jääputoskiipeily sekä lintumatkailu. Korouomas- sa on myös mahdollisuus harrastaa geokätköilyä, johon on saatavilla ohjeet Geocaching-internetsivustolla (Geocaching 2012). Tältäkin osin edellytykset Geopark-verkoston jäsenyydelle ovat olemassa. Haasteena erityisesti Korouoman rotkolaaksossa on infrastruktuurin ja tuotteistettujen aktivi- teettien, kuten opastettujen kierrosten, puute sekä pitkät etäisyydet olemas- saoleviin majoituskohteisiin ja ravintoloihin. Lapiosalmen yrittäjän kiinnostus Korouoman hyödyntämiseen tulee ottaa huomioon ja panostaa Lapiosalmen

palveluiden kehittämiseen ja mahdollisesti myös laajentamiseen.

Kaikki geokohteet olisi hyvä koota yhteen kartalle. Reitti- ja latukarttoihin geokohteet voisi merkitä näkyviin reittien varrelle, mutta vielä havainnollisempi esitystapa olisi Rokuan mallin mukainen panoraamakartta. Samassa yhteydessä olisi mahdollista esitellä kohteet lyhyesti sekä kuvin että sanallisesti. Vierailija voisi tutkia karttaa rauhassa jo kotona matkaa suunnitellessaan ja valita etukäteen kohteet, joista haluaa lisätietoa. Samaan päämäärään voi pyrkiä myös multimediaesityksillä, joilla voi paitsi elävöittää internetsivustoa, myös havainnollistaa geologista perintöä, geokohteita tai aktiviteetteja opastuskeskuksissa ja näyttelyissä. Opastuskeskus, muut infopisteet ja internet-sivusto ovat oivallisia paikkoja esitellä geoparkin toimintaa kokonaisvaltaisesti sekä myydä oheistuotteita. Samaan pisteeseen on helppo koota tiedot kohteista, aktiviteeteista, geokonservaatiosta ja kestävästä kehityksestä, koulutuksesta ja tutkimushankkeista, geotuotteista, majoituksesta, ravintoloista ja muista palveluista sekä yhteistyökumppaneista. Tietojen riittävän tiheä päivittäminen on tärkeää koskien paitsi erilaisia näyttelyitä, infopisteitä, opasteita ja esitteitä, varsinkin internet-sivustoa. Erityisesti viestinnän osalta olisi hyvä nimetä henkilö, joka vastaa tiedon ajantasaisuudesta. Hyvä vaihtoehto on palkata työntekijä vain tähän tarkoitukseen, sillä nykyisin jo pelkkää sähköistä viestintää on niin valtavasti ettei aika riitä sen ajantasaiseen hoitamiseen muun työn ohella.

GTK:n selvitys määritellyn alueen geologiasta muodostaa pohjan, jolle mahdollisen geoparkin teemaa voidaan lähteä rakentamaan. Korouoman ja sen lähialueiden muodostaman kokonaisuuden erikoisuus on geologian, luonnon ja lajiston monipuolisuus. Korouoman geokohteita olisivat esimerkiksi Korouoman kalliojyrkänteet, drumliinit ja dyynit, Auttiköngäs sekä Hirsiniemen harjualue. Geologiaa ja ekologiaa yhdistävinä kohteina esille nousivat haastatteluissa Korouoman jääputoukset sekä jäätikköpolku. Rotkolaakso on lajiston rikkaudessa suoranainen ekologinen aarreaitta, joten tuotteistamista riittää, kunhan suojelutarpeet huomioidaan. Rokuan tavoin myös mahdollisen Korouoman geoparkin alueella on paljon kulttuurihistoriallisia kohteita, kuten niitty- ja savottakulttuurin jäänteet, Auttikönkään patolaitteet ja Akanlahden tukinsiirtolaitos. Nykykulttuuria ja samalla paikallista käsityöläisyyttä edustaa kansainvälisesti arvostettu Pentikin keramiikkatehdas. Mahdollisen geoparkin

teemaa mietittäessä on syytä muistaa alueen muodostama monipuolinen kokonaisuus, sillä ruhjevyyöhykkeen kulkua seuratessaan alue kulkisi Auttiköngäältä Korouoman kautta Livojärvelle. Kaikilla kolmella alueella on omat ainutlaatuiset piirteensä, jotka toisivat kokonaisuuteen erilaisia ulottuvuuksia.

Portti Lappiin -matkailureitti kulkee Kuusamosta Posion kautta Rovaniemelle tarjoten upeita luontokohteita ja monipuolisia palveluja. 195 kilometriä pitkän autoilureitin varrelle osuu muun muassa Suomen 20:nneksi suurin järvi, Kitkajärvi, Suomen pisin, 550 kilometrin mittainen Kemijoki, Korouoman rotkolaakso ja luonnonsuojelualue sekä Auttiköngäs. (Ruka! news kesä 2012, 44.) Mahdollisen geoparkin alue myötäilisi murrosvyöhykkeen kulkua ja Portti Lappiin -matkailureittiä välillä Auttiköngäs-Korouoma-Jäniskaira-Posion kirkonkylä-Livojärvi. Portti Lappiin -matkailureitin kartta on liitteenä 10. Murrosvyöhykkeen kulku olisi selkeä rajausperuste, sillä alue on helposti hahmotettavissa sekä kartalta että maastosta. Lisäksi sekä Auttissa pohjoisessa että Posion Aholan taajamassa ja Livolla etelässä on olemassa valmista infrastruktuuria. Laajimmassa mittakaavassa alueeseen voisi mahdollisesti liittää myös Riisitunturin ja/tai Syötteen kansallispuistot. Posion kunnan alueella aijaitseva Riisitunturi olisi luontevampi valinta, mikäli tällaiseen laajaan rajaukseen päädytään. Kansallispuisto toisi mahdolliselle geoparkille jälleen uuden ulottuvuuden ja vetoaisi hieman erilaiseen kohderyhmään.

Verkoston jäsenhakemuksessa vaaditaan tarkat tiedot esitetyn geoparkin alueen rajauksesta ja hallintorakenteesta, geologisesta perinnöstä ja geokohteista, geokonservaation tarpeesta ja sen toteuttamisesta alueella sekä selvitys talouteen liittyvistä toimista ja liiketoimintasuunnitelma. (European Geoparks Network 2012g.) Näiden asioiden kartoittaminen ja suunnittelu vaativat toimijoilta pitkäjänteisyyttä ja vahvaa sitoutumista. Hakemuksen laatimisen tarkka ohjeistus on liitteessä 9. Kuviossa 18 kartoitetaan Korouoman ja sen lähialueiden tilanne jäsenhakemuksen kriteerien suhteen.

A. Alueen määrittely	B. Geologinen perintö	C. Geokonservaatio	D. Taloudelliset toimet
Esitetyn geoparkin nimi	Esitetyn geoparkin sijainti	Geokonservatation tarve	Esitetyn geoparkin taloudellinen toiminta
Hyvä vaihtoehto valmiina	Muotoutumassa	Olemassa, lisätutkimuksia tarvitaan	Vaatii suunnittelua
Pinta-ala ja maantieteelliset luonteenpiirteet	Geologinen kuvaus	Esitettyjen geokohteiden nykyinen suojelun tila	Olemassa olevat ja suunnitellut tilat
Selkenevät alueen rajauksen myötä	Hanketyöryhmä laatii GTK:n selvityksen perusteella	GTK:n ja Metsähallituksen selvitykset	Olemassaolevien kunnostus ja/tai laajentamistarpeet, uusien tilojen tarpeen määrittely
Hallintoelin	Geokohteiden kuvaus	Geokohteiden hallintoon ja säilyttämiseen liittyvät tiedot	Analyysi geomatkailullisesta potentiaalista
Tulee muodostaa aikaisessa vaiheessa	Hanketyöryhmä laatii GTK:n selvityksen ja mahdollisten lisätutkimusten perusteella	GTK ja Metsähallitus, hanke kokoa	Hanketyöryhmä tekee
Yhteyshenkilö	Geokohteiden kiinnostavuuden yksityiskohtien määrittely	Ei-geologisten kohteiden listaus ja kuvaus	Yleiskatsaus ja käytännöt kestävässä kehityksessä
Mahdollisen geopark-hankkeen vetäjä/toiminnanjohtaja	Hanketyöryhmä laatii GTK:n selvityksen ja mahdollisten lisätutkimusten perusteella	Kulttuuriperinnön inventointi, Metsähallitus, kunnat, mahdolliset lisäkartoitukset	Olemassaolevien ohjeistusten koonti, yhtenäistäminen ja päivitys rajattua aluetta koskevaksi, jatkotutkimusaihe/hanketyöryhmä tekee
Korouoma			

Kuvio 18. EGN-verkoston jäsenyyden edellytykset Korouoman ja sen lähialueiden toimintaympäristössä

8.6 Lopuksi

Yhteenvedona voi todeta, että Korouoma lähialueineen on geologisesti, ekologisesti ja kulttuurihistoriallisesti monipuolinen kohde, jolla on edellytyksiä lähteä hakemaan EGN-verkoston jäsenyttä. Tärkeimmät toimenpiteet prosessin käynnistämiseksi ovat yhteisen näkemyksen muodostaminen toimijoiden välille, hallintorakenteen muodostaminen ja rahoituksen suunnittelu sekä verkostoituminen paikallis- ja aluetason lisäksi kansallisesti ja kansainvälisesti.

GTK:n geologisen selvityksen ja Metsähallituksen kulttuuriperinnön inventoinnin ohella jatkotutkimuksia tarvitaan luonnon ja lajiston tarkemmaksi kartoittamiseksi sekä geologisen perinnön ja geokohteiden määrittelemiseksi. Eri tahoilla olemassa olevan kestävän kehityksen ohjeistuksen kokoaminen ja päivittäminen koko suunnitellun geoparkin aluetta koskevaksi on otollinen jatkotutkimuksen aihe. Hankehakemuksen suunnittelu ja laatiminen vaatii paljon työtä, erityisesti aiemmat epäonnistumiset hakemukset huomioiden. Sen läpivieminen olisi myös varteenotettava jatkotutkimusaihe. Mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi myös Geopark-verkoston jäsenyydestä kiinnostuneiden suomalaisten alueiden kartoittaminen ja yhteisen kansallisen verkoston tai foorumin perustamiseen liittyvä tutkimus.

9 LÄHTEET

- Aarnio, J. – Hoikka, K. – Itkonen, P. – Moilanen, H. – Turunen, T. 2010. Ko-rouoman-Jäniskairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2008–2017. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 68.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Riika: Inprint.
- Alatossava, S. 2012. Sähköpostiviesti 12.11.2012.
- Alhola, K. – Lauslahti, S. 2003. Laskentatoimi ja kannattavuuden hallinta. 1. – 4. painos. Vantaa: Dark Oy.
- Araripe Geopark 2012. Geopark Araripe. Osoitteessa http://geoparkararipe.urca.br/content/_ing/viewContent.php?idMenuP=27&idSubMenu=0. 6.11.2012.
- Arouca Geopark 2012a. Eventos. Osoitteessa <http://www.geoparquearouca.com/?p=eventos>. 6.11.2012.
- 2012b. Programas Educativos. Osoitteessa <http://www.geoparquearouca.com/?p=programas>. 13.11.2012.
- Badan, B. S. – Bhatt, H. 2007. Ecotourism. Delhi: Roshan Offset Printers.
- Bergstrasse-Odenwald Geopark 2012. Osoiteessa <http://www.geonaturpark.net/english/index.php>. 6.11.2012.
- Björk, P. 2007. Definition Paradoxes: From concept to definition. – Teoksessa Critical issues in ecotourism. (toim. Higham, J.), 23–45. Iso-Britannia: Butterworth-Heinemann.
- Cabo de Gata-Nijar Natural Park Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.degata.com/eng/index.htm>. 13.11.2012.
- Casa do Forno 2012. Osoitteessa <http://www.casadoforno.com.pt>. 13.11.2012.
- Coccossis, H. 1996. Tourism and Sustainability; Perspectives and Implications. – Teoksessa Sustainable Tourism? European Experiences. (toim. Priestley, G.K – Edwards, J.A. – Coccossis, H.), 1–21. Guildford: CAB International.
- Copper Coast Geopark 2012a. Geology for everyone. <http://www.coppercoastgeopark.com/Everyone.htm>. 6.11.2012.
- 2012b. Previous events. Osoitteessa <http://www.coppercoastgeopark.com/PreviousEvents.htm>. 6.11.2012.
- Dóniz-Páez, J. – Becerra-Ramírez, R. – González-Cárdenas, E. – Guillén-Martín, C. – Escobar-Lahoz, E. 2011. Geomorphosites and Geo-

tourism in Volcanic Landscape: the example of La Corona del Lajial Cinder Cone (El Hierro, Canary Islands, Spain). *GeoJournal of Tourism and Geosites*. Year IV, no. 2, vol. 8, November 2011, 185–197.

Dowling, R. K. 2008. The Emergence of Geotourism and Geoparks. *Journal of Tourism*, Volume IX, Number 2, 2008, 227–236.

Dowling, R. K. 2010. Geotourism's Global Growth. *Geoheritage*. Springer-Verlag 2010. Osoitteessa http://cdn.changemakers.com/sites/default/files/global_geotourism.pdf. 4.10.2012.

English Riviera Global Geopark 2012a. Osoitteessa <http://www.englishrivierageopark.org.uk>. 13.11.2012.

– 2012b. Discovery Packages. Osoitteessa http://www.englishrivierageopark.org.uk/section_main.cfm?section=73. 6. 6.11.2012.

Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. –Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (toim. Aaltola, J. – Valli, R.), 159–183. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Eskola, J. – Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Tampere: Vastapaino.

EUROPARC Federation 2012a. Become a member. Osoitteessa <http://www.europarc-nb.org/about-us/become-a-member>. 4.5.2012.

– 2012b. Charter areas. Osoitteessa <http://www.europeancharter.org/charter-network/charter-areas2>. 12.9.2012.

– 2012c. Koli National Park. The National Park of forested hills. Osoitteessa <http://www.europarc-nb.org/protected-areas/finland/koli-national-park/>. 4.5.2012.

– 2012d. Our members. Osoitteessa <http://www.europarc.org/who-we-are/our-members>. 4.5.2012.

European Geoparks Network 2012a. Education. Osoitteessa http://www.europeangeoparks.org/?page_id=104. 22.8.2012.

– 2012b. The EGN Charter. Osoitteessa http://www.europeangeoparks.org/?page_id=357. 29.7.2012.

– 2012c. Functioning. Osoitteessa http://www.europeangeoparks.org/?page_id=364. 15.8.2012.

– 2012d. Global UNESCO Network. Osoitteessa http://www.europeangeoparks.org/?page_id=633. 17.8.2012.

- 2012e. The Idea. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=348. 15.8.2012.
- 2012f. Introduction. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=342. 15.8.2012.
- 2012g. Join EGN. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=160. 14.11.2012.
- 2012h. Meet our Geoparks.
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=168. 3.10.2012.
- 2012i. Regional Development. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=1507. 24.8.2012
- 2012j. Research. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=155. 24.8.2012.
- 2012k. Tourism. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=151. 21.8.2012.
- 2012l. UNESCO Cooperation. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=629. 16.8.2012
- 2012m. What is a Geopark. Osoitteessa
http://www.europeangeoparks.org/?page_id=165. 6.5.2012.

Farsani, N. T. – Coelho, C. – Costa, C. 2010. Geotourism and Geoparks as Novel Strategies for Sosio-economic Development in Rural Areas. *International Journal of Tourism Research* 13, 68–81 (2011).

Farsani, N. T. – Coelho, C. – Costa, C. 2012a. Guidelines for Improving Management of Geoparks in the Future. – *Teoksessa Geoparks & Geotourism. New Approaches to Sustainability for the 21st Century.* (toim. Farsani, F. – Coelho, C. – Costa, C. – Neto de Carvalho, C.), 155–161. Boca Raton, Florida: BrownWalker Press.

– 2012b. Tourism Crisis Management in Geoparks through Geotourism Development. *Revista Turismo & Desenvolvimento* N.º 17/18 2012, 1627–1638.

Farsani, N. T. – Coelho, C. – Costa, C. – Neto de Carvalho, C. 2012. Geoparks and Geotourism: Concepts, Theories and Paradigms. – *Teoksessa Geoparks & Geotourism. New Approaches to Sustainability for the 21st Century.* (toim. Farsani, F. – Coelho, C. – Costa, C. – Neto de Carvalho, C.), 5–60. Boca Raton, Florida: BrownWalker Press.

Farsani, N. T. – Coelho, C. – Costa, C. – Neto de Carvalho, C. – Rodrigues, J. 2012. Innovation in Geoparks. – *Teoksessa Geoparks & Geotourism. New Approaches to Sustainability for the 21st Century.* (toim.

Farsani, F. – Coelho, C. – Costa, C. – Neto de Carvalho, C.), 103–135. Boca Raton, Florida: BrownWalker Press.

Farsani, N. T. – Coelho, C. – Costa, C. – Rodrigues, J. 2012. Sustainable Development Model in Geoparks. – Teoksessa Geoparks & Geotourism. New Approaches to Sustainability for the 21st Century. (toim. Farsani, F. – Coelho, C. – Costa, C. – Neto de Carvalho, C.), 61–102. Boca Raton, Florida: BrownWalker Press.

Fennell, D. 2008. Ecotourism. Third edition. Padstow, Cornwall: TJ International Ltd.

Fforest Fawr Geopark 2012a. Education and research. Osoitteessa <http://www.fforestfawrgeopark.org.uk/education-research/>. 13.11.2012.

–2012b. Settlements. Osoitteessa <http://www.fforestfawrgeopark.org.uk/understanding/place-names/settlements/>. 13.11.2012.

–2012c. Waterfalls walks. Osoitteessa <http://www.fforestfawrgeopark.org.uk/enjoying/places-to-go/pontneddfechan-and-waterfall-country/waterfalls-walks/>. 6.11.2012.

–2012d. What's so special? Osoitteessa <http://www.fforestfawrgeopark.org.uk/understanding/whats-so-special/>. 13.11.2012.

Gea Norwegica Geopark 2012a. Osoitteessa <http://www.geanor.no>. 6.11.2012.

–2012b. Mølen. Osoitteessa <http://www.geanor.no/eng/Geo-sites/Larvik/Moelen>. 6.11.2012.

Geocaching 2012. Korouoma. Osoitteessa http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?wp=GCKM4X. 14.11.2012.

Geological and Mining Geopark of Sardinia. Osoitteessa <http://www.parcogeominerario.eu>. 6.11.2012.

Geo Môn Geopark 2012. Geology of Anglesey: A journey through time. Osoitteessa <http://geomon.co.uk/#/03-geology-of-anglesey/4537846066>. 13.11.2012.

Geo und Naturepark Terra.vita 2012a. TERRA.trails. Osoitteessa <http://www.naturpark-terravita.de/english/index.php?bicycling>. 6.11.2012.

–2012b. TERRA.vision. Osoitteessa <http://www.naturpark-terravita.de/english/index.php?information-center>. 13.11.2012.

- 2012c. Three Hills in Osnabrück. Osoitteessa <http://www.naturpark-terravita.de/english/index.php?3hills>. 13.11.2012.
- Global Network of National Geoparks 2012a. Four sites in China, Indonesia, Hungary and Spain added to Global Geoparks Network. Osoitteessa <http://www.globalgeopark.org/News/News/6745.htm>. 3.10.2012.
- 2012b. Global Geoparks Network. Osoitteessa <http://en.globalgeopark.org/aboutGGN/51.htm>. 17.8.2012.
- 2012c. What is a Geopark? Osoitteessa <http://en.globalgeopark.org/aboutGGN/6398.htm>. 29.7.2012.
- Harz Braunschweiger Land Ostfalen Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.geopark-harz.de>. 13.11.2012
- Hateg Country Dinosaurs Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.geopark.go.ro/patrimony.htm>. 6.11.2012.
- Hirsjärvi, S. – Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. – Remes, P. – Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hose, T. A. 2005. Geotourism. Appreciating the deep time of landscapes. – Teoksessa Niche Tourism. Contemporary issues, trends and cases. (toim. Novelli, M.), 27–37. Unkari: Butterworth-Heinemann.
- Hose, T. A. 2007. Geotourism in Almeria Province, southeast Spain. Tourism. Preliminary Communication Vol. 55 N°3/2007, 259–276.
- Hose, T. A. 2010. Geotourism, a European Perspective on a Global Phenomenon. Geotrends 2010, 15–17. Plenary session. Osoitteessa http://www.dgt.uns.ac.rs/geotrends/abstracts2010/hose_plenary.pdf. 28.8.2012.
- Hovi, M. – Veteläinen, P. 2012. Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut, puistonjohtajan ja suunnittelijan ryhmähaastattelu 13.6.2012.
- Imatran kaupunginhallitus 2012. GeoVuoksi -hankkeen hankesuunnitelma. Kokousjulkaisu. Osoitteessa <http://www.imatra.fi/djulkaisu/kokous/20121768-7.PDF>. 14.11.2012.
- Illi, A. 2011. Henkeä salpaava Korouoma. Osoitteessa <http://www.metsäfi-lehti.fi/index.php?page=dcd1c8ea11066016e97b0f16a9a3198>, 1.7.2012.
- Johansson, P. 2011. Korouoman synty ja sen maiseman kehitys. Maakunnallinen museolehti Raito. 29.vuosikerta, 45–51. Rovaniemi: Sevenprint Oy.

- Junior Geo 2012. Osoitteessa <http://www.juniorgo.co.uk>. 13.11.2012.
- Juujärvi, K. 2012. Tervetuloa Rokua Geoparkin sydämeen. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. – Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (toim. Aaltola, J. – Valli, R.), 70–85. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Korpela, P. 2009. Polku vie syvälle rotkolaaksoon. Uusi torniolainen kaupunkilehti No 35, 10.9.2009, 8–9.
- Krökki, V. 2012a. Miten ja miksi Rokua Geopark syntyi 2010. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.
- 2012b. Rokua Geoparkin toiminnanjohtajan haastattelu 7.6.2012.
- 2012c. Sähköpostiviesti 8.11.2012.
- Kuriiri 2.6.2010. Syvyyden pohjalle synkän esiripun taakse, 17.
- Langawi Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.langkawigeopark.com.my/v2/>. 6.11.2012.
- Lapin liitto 2012. Lapin maakuntasuunnitelma 2030. Osoitteessa http://www.lapinliitto.fi/c/document_library/get_file?folderId=53982&name=DLFE-3226.pdf. 1.10.2012.
- Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. 5., uudistettu painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Lesvos Petrified Forest European and Global Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.petrifiedforest.gr/NEW%20pf/index-en.htm>. 6.11.2012.
- Luberon Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.parcduluberon.fr/geopark>. 6.11.2012.
- Madonie Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.parcodellemadonie.it/en/>. 13.11.2012.
- Marble Arch Caves Global Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.marblearchcavesgeopark.com>. 13.11.2012.
- Mc Keever, P. J. – Zouros, N. – Patzak, M. – Weber, J. 2010. The UNESCO global network of national geoparks. – Teoksessa Geotourism. The Tourism of Geology and Landscape. (toim. Newsome, D. – Dowling, R. K.), 221–230. Oxford: Goodfellow Publishers Limited.
- Merilä, K. 2012. Yrittäjän puheenvuoro; miksi olen geopark-yrittäjä. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.

- Metsähallitus 2007, Korouoman luonnonsuojelualue. Kuusamo: Koillismaan kirjapaino.
- Metsähallitus 2012a. Metsähallituksen Koillismaan kansallispuistojen tiedotuslehti. Koron komia kanjoni. 15. Oulu: Erweko Oy.
- 2012b. Kolin kansallispuisto. Osoitteessa <http://www.luontoon.fi/Retkikohteet/kansallispuistot/koli/Sivut/Default.aspx>. 4.5.2012.
- 2012c. Korouoman geologia. Ikivanha kallion ruhje. Osoitteessa <http://www.luontoon.fi/retkikohteet/muutsuojelualueet/korouoma/luonto/korouomangeologia/Sivut/Default.aspx>. 3.7.2012
- 2012d. Korouoman kasvillisuus. Osoitteessa <http://www.luontoon.fi/retkikohteet/muutsuojelualueet/korouoma/luonto/korouomankasvillisuus/Sivut/Default.aspx>. 3.7.2012
- 2012e. Korouoman suojelualue. Osoitteessa <http://www.luontoon.fi/Retkikohteet/muutsuojelualueet/korouoma/Sivut/Default.aspx>. 5.5.2012
- 2012f. Lomarengas ostaa villin Pohjolan Metsähallitukselta. Osoitteessa <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/ajankohtaista/tiedotteet2012/Sivut/LomarengasostaaVillinPohjolanMetsahallitukselta.aspx>. 5.9.2012.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Mt. Lushan Global Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.chinalushan.com/index.html>. 6.11.2012.
- Määttä, T. 2012. Miksi lähdimme mukaan Rokua Geoparkiin. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.
- National Geographic 2012. The Geotourism Charter. Osoitteessa http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/pdf/geotourism_charter_template.pdf. 29.8.2012.
- Naturtejo Geopark 2012a. Culture. Osoitteessa <http://www.naturtejo.com/en/conteudo.php?opt=o-que-visitat&id=12>. 6.11.2012.
- 2012b. Geotourism. Osoitteessa <http://www.naturtejo.com/en/conteudo.php?opt=o-que-fazer&id=9>. 6.11.2012.
- 2012c Health and Wellness. Osoitteessa <http://www.naturtejo.com/en/conteudo.php?opt=o-que-fazer&id=11>. 13.11.2012.

- 2012d. Restaurants. Osoitteessa
<http://www.naturtejo.com/en/conteudo.php?opt=o-que-comer&id=7>.
 13.11.2012.
- Naturpark Styrian Eisenwurzen Geopark 2012. Geopark and geologie. Osoitteessa <http://www.geoline.at/geopark-geologie/>. 6.11.2012.
- Nenonen, J. 2012. Millaisia uusia geopark-kohteita Suomeen mahtuu? Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.
- Newsome, D. – Dowling, R. 2010. Setting an agenda for geotourism. – Teoksessa Geotourism. The Tourism of Geology and Landscape. (toim. Newsome, D. – Dowling, R. K.), 1–12. Oxford: Goodfellow Publishers Limited.
- Newsome, D. – Dowling, R. – Leung, Y.-F. 2012. The nature and management of geotourism: A case study of two established iconic geotourism destinations. *Tourism Management Perspectives* 2–3 (2012), 19–27. Elsevier Ltd.
- North Pennines AONB Geopark 2012. Osoitteessa
<http://www.northpennines.org.uk/Pages/Home.aspx>. 13.11.2012.
- North West Highland Geopark 2012a. Coigach: Achiltibuie, Stac Polly & The Summer Isles. Osoitteessa <http://www.northwest-highlands-geopark.org.uk/coigach/>. 13.11.2012.
- 2012b. North West Highlands Geopark – become a 21st Century explorer... Osoitteessa <http://www.northwest-highlands-geopark.org.uk>.
 6.11.2012.
- Oulun kiipeilyseura 91 ry 2012. Korouoma. Osoitteessa
http://www.oulunkiipeilyseura.fi/kiipeilypaikat/koro_jaa/index.php.
 5.5.2012.
- Page, S. J. – Dowling, R. K. 2002. Ecotourism. Kiina: Prentice Hall.
- PAN Parks Foundation 2012a. Making a difference. Osoitteessa
<http://www.panparks.org/what-we-do/making-a-difference>. 4.5.2012.
- 2012b. Our PAN Parks. Osoitteessa <http://www.panparks.org/visit/our-parks>. 12.9.2012.
- Parco naturale Adamello Brenta Geopark 2012. Osoitteessa
<http://www.pnab.it>. 6.11.2012.
- Parjanen, M. 2003. Havaintoja benchmarking -arvioinnin toimivuudesta. – Teoksessa Harjoittelun ja työelämäprojektien benchmarking. (toim. Kantola, I.), 60–63. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 14:2003. Helsinki: Edita Publishing Oy. Osoitteessa
http://www.kka.fi/files/168/KKA_1403.pdf. 10.10.2012.

- Poch, J. – Llordés, J. P. 2011. The Basque Coast Geopark: Support for Good Practices in Geotourism. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, year IV, no. 2, vol. 8, November 2011, 272–280.
- Posion matkailuyhdistys ry 2012a. Korouoman luonnonsuojelualue. Osoitteessa <http://matkailu.posio.fi/Suomeksi/Kayntikohteet/Luontokohteet/Korouoma.iw3>. 5.5.2012.
- 2012b. Korouoman reitit. Osoitteessa <http://matkailu.posio.fi/Posio/Suomeksi/Kayntikohteet/Luontokohteet/Korouoma/Reitit.iw3>. 5.5.2012.
- Punamäki, J. 2012. Posion matkailun toiminnanjohtajan haastattelu 11.9.2012.
- Qeshm Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.qeshmgeopark.org>. 6.11.2012.
- Rokua Geopark 2012. Rokua – maailman pohjoisin geopark. Osoitteessa <http://www.rokua geopark.fi/etusivu>. 31.10. 2012.
- Ruka! News kesä 2012. Portti Lappiin -matkailureitillä nähtävyyksiä ja käyntikohteita. 44. Oulu: Kaleva Oy.
- Saarinen, J. 2012. Geoparkin vetovoimaisuus ja vaikutus aluetalouteen. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.
- Saarela-Kinnunen, M. – Eskola, J. 2007. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? – Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (toim. Aaltola, J. – Valli, R.), 184–195. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Saraniemi, S. 2012. Brändit matkailussa – Rokua Geopark. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.
- Sobrarbe Geopark 2012a. Geological routes on mountain bike. Osoitteessa http://www.geoparquepirineos.com/contenidos.php?niv=1&cla=_2OA1CD0KM&cla2=_2OB01I8HQ&cla3=&tip=2&idi=3. 6.11.2012.
- 2012b. Visitor Centre. Osoitteessa http://www.geoparquepirineos.com/contenidos.php?niv=1&cla=_2OA1CD0KM&cla2=_2OB01HFNG&cla3=&tip=2&idi=3. 13.11.2012.
- Swäbische Alb Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.geopark-alb.de>. 6.11.2012.
- Tapaninen, M. 2012. Kansallispuisto osana geoparkia. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.

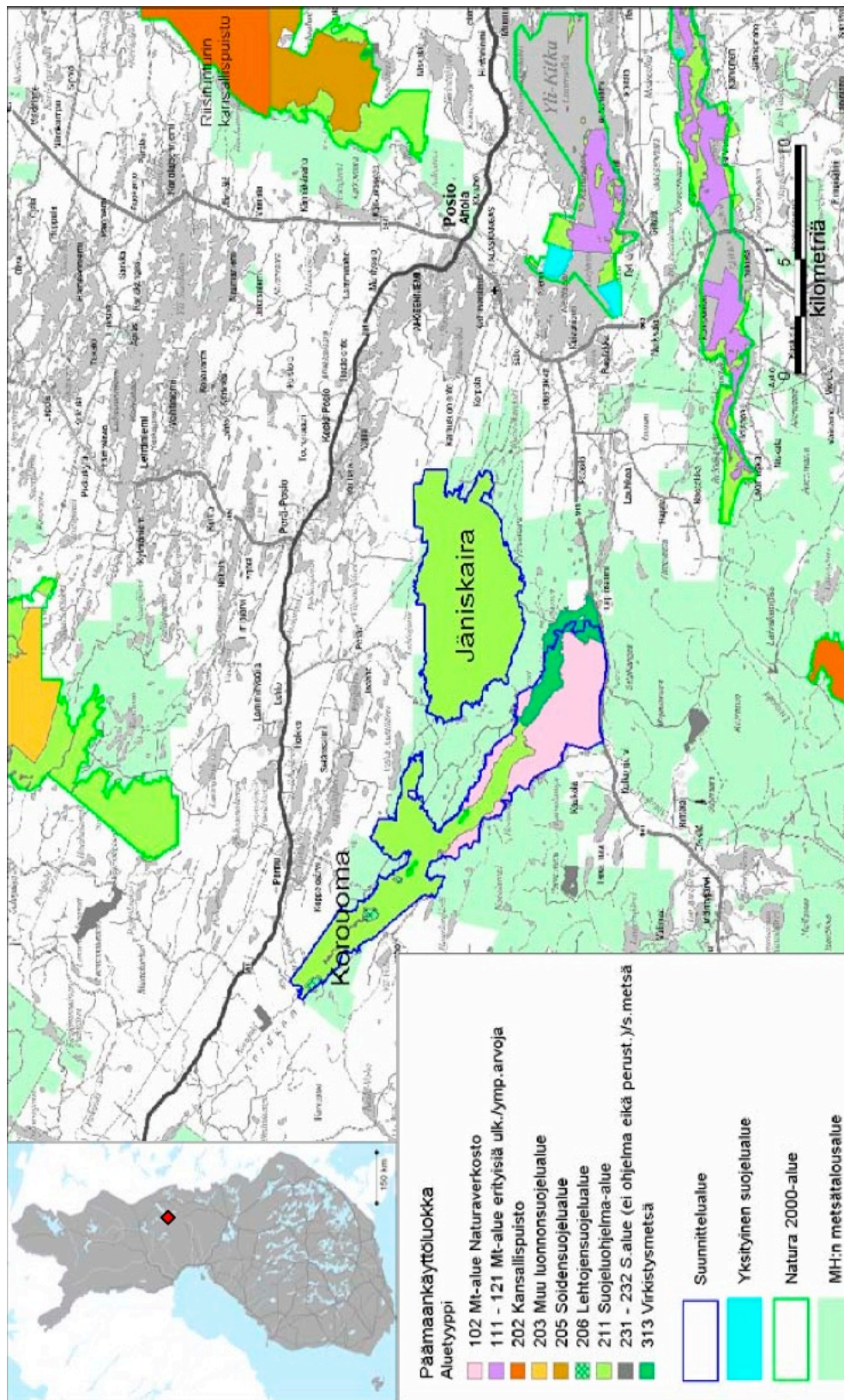
- Terragaze 2012. Osoitteessa <http://www.terragaze.com/index.html>.
6.11.2012.
- The International Ecotourism Society (TIES) 2012. What is Ecotourism?
Osoitteessa <http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>.
13.11.2012.
- The Messel Pit Fossil Site 2012. Osoitteessa <http://messel-fossils.eu>.
13.11.2012.
- Tilastokeskus 2012. Posio. Osoitteessa
<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/614.html>. 1.10.2012.
- Torbay Coast and Countryside Trust 2012. Geopark. Osoitteessa
<http://www.countryside-trust.org.uk/mainintro.cfm?id=27>. 6.11.2012.
- Trilobite Aventura 2012. Osoitteessa <http://www.trilobite.pt>. 6.11.2012.
- Tuomi, J. – Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.,
uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, K. 2005. Benchmarking käytännössä. Itsearviointin työkirja. Hyviä
kysymyksiä ja benchmarking -tutkimuksia. Turku: TS-
Tulostus/digipaino.
- Turisti-info 2012. Posion kunta. Osoitteessa [http://www.turisti-info.fi/kunta-
info/posion-kunta/](http://www.turisti-info.fi/kunta-info/posion-kunta/). 1.10.2012.
- UNESCO 2012a. Aspiring Geopark proposal submission. Osoitteessa
[http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-
sciences/geoparks/proposal-submission/](http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/proposal-submission/). 16.8.2012.
- 2012b. Geoparks. Osoitteessa [http://www.unesco.org/new/en/natural-
sciences/environment/earth-sciences/geoparks/](http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/). 16.8.2012.
- 2012c. Geoparks and Culture. Osoitteessa
[http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-
sciences/geoparks/geopark-and/culture/](http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/geopark-and/culture/). 17.8.2012.
- 2012d. Geoparks and Education. Osoitteessa
[http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-
sciences/geoparks/geopark-and/education/](http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/geopark-and/education/). 17.8.2012.
- 2012e. Geoparks and Science. Osoitteessa
[http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-
sciences/geoparks/geopark-and/science/](http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/geopark-and/science/). 17.8.2012.
- 2012f. Geoparks and sustainable development. Osoitteessa
[http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-
sciences/geoparks/geopark-and/sustainable-development/](http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/geopark-and/sustainable-development/). 17.8.2012.

- 2012g. Geoparks and Women. Osoitteessa <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/geopark-and/women/>. 17.8.2012.
 - 2012h. Is Geopark only about geology? Osoitteessa <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/some-questions-about-geoparks/is-a-geopark-only-about-geology/>. 16.8.2012.
 - 2012i. National Geopark Committees. Osoitteessa <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/national-committees/>. 16.8.2012.
 - 2012j. What is a Global Geopark? Osoitteessa <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/some-questions-about-geoparks/what-is-a-global-geopark/>. 17.8.2012.
 - 2012k. What is the Global Geoparks Network? Osoitteessa <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/some-questions-about-geoparks/what-is-the-ggn/>. 16.8.2012.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO) 2012. Sustainable Development of Tourism. Definition. Osoitteessa <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>. 13.11.2012.
- Uutisvuoksi 23.4.2012. Geoparkista uusi vauhdittaja Etelä-Karjalan matkailuun. Osoitteessa <http://www.uutisvuoksi.fi/Uutiset/2012/04/23/Geoparkista+uusi+vauhdittaja+Etelä-Karjalan+matkailuun/2012513299257/17>. 14.11.2012.
- Vaalan kunta 2008. Humanpoliksen organisoiminen ja tuotteistaminen - projekti. Pöytäkirja 11.3.2008. 40 § Liite.
- Veteläinen, P. 2012. Sähköpostiviesti 9.11.2012.
- Vulkaneifel Geopark 2012. Osoitteessa <http://www.geopark-vulkaneifel.de>. 13.11.2012.
- Vähäyjylkkä, K. 2006. Koillis-Suomi, strateginen yleiskaava, väliraportti 5.1.2006. Oulu: Air-ix suunnittelu Ympäristötaito Oy.
- Wöber, K. A. 2001. Benchmarking for tourism organizations. An eGuide for Tourism Managers. National Laboratory for Tourism and eCommerce. University of Illinois at Urbana-Champaign. Osoitteessa <http://fama2.us.es:8080/turismo/turismonet1/economia%20del%20turismo/marketing%20turistico/BENCHMARKING%20FOR%20TOURISM%20ORGANISATIONS.PDF>. 24.10.2012.

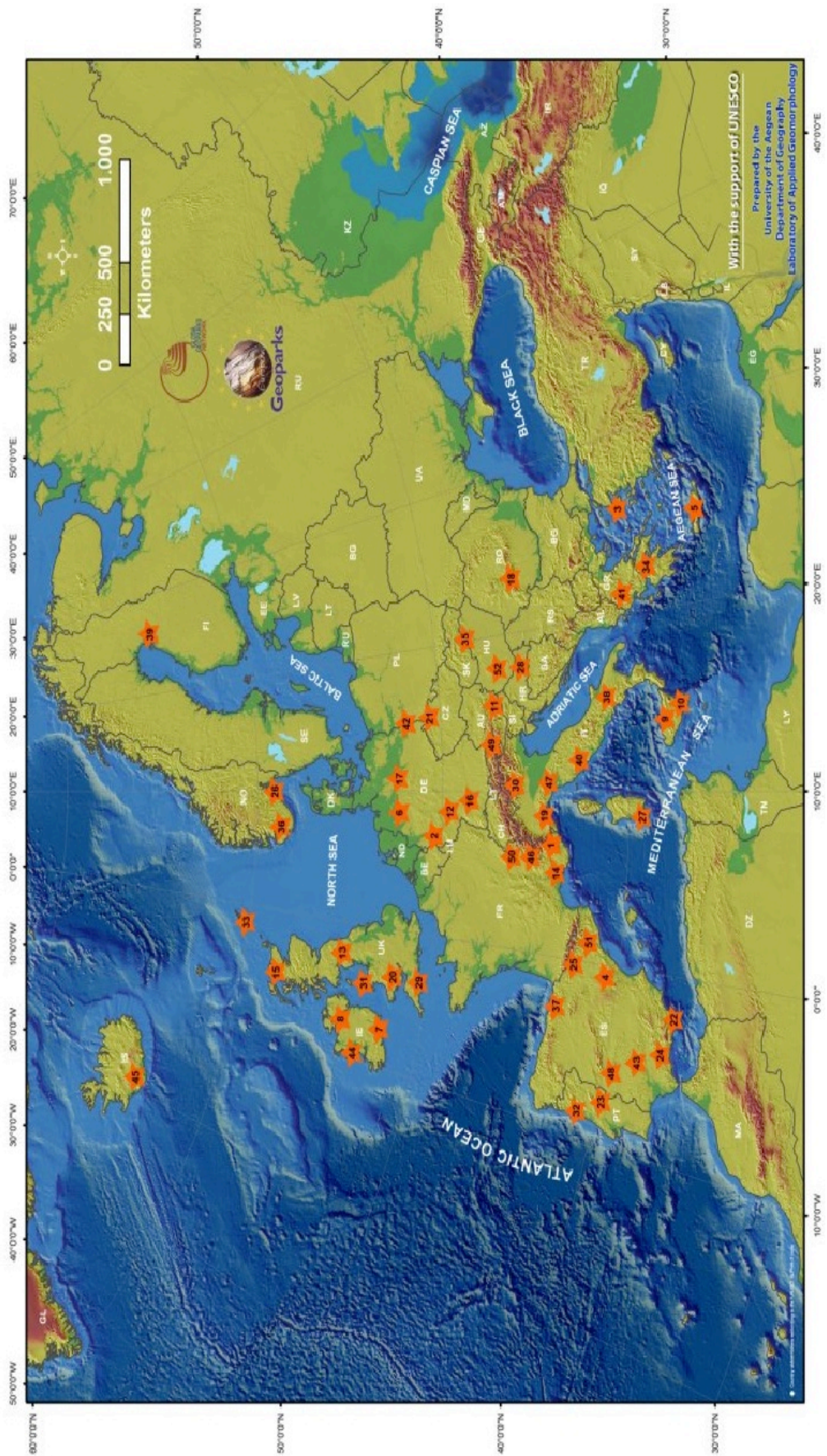
Zouros, N. 2012. Global Geoparks Network ja Case Lesvos. Geoparks and sustainable development safeguarding the future of local communities. Seminaarialustus. Rokua Geopark -seminaari 7.6.2012.

10 LIITTEET

Korouoman kartta	Liite 1
Korouma-Jäniskaira Natura 2000 -alue	Liite 2
EGN-verkoston jäsenet 2012	Liite 3
EGN-verkoston jäsenluettelo 2012	Liite 4
Rokua Geoparkin synty	Liite 5
EGN-verkoston perustamiskirja	Liite 6
Haastattelurunko	Liite 7
Haastatteluteemat	Liite 8
EGN-verkoston jäsenhakemuksen laatiminen	Liite 9
Portti Lappiin -matkailureitti	Liite 10

(Aarnio ym. 2010, 9.)

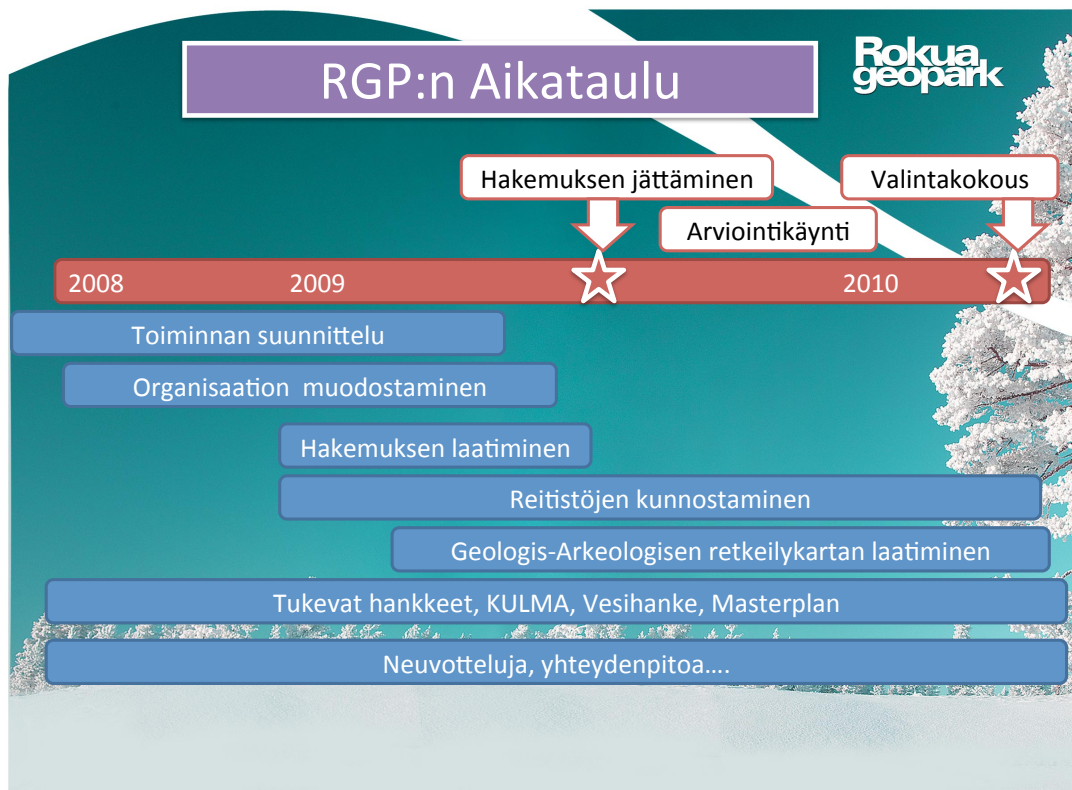

(European Geoparks Network 2012g.)

- 1 Réserve Géologique de Haute-Provence, Ranska
- 2 Vulkaneifel Geopark, Saksa
- 3 Petrified Forest of Lesvos Geopark, Kreikka
- 4 Parque Cultural del Maestrazgo, Espanja
- 5 Psiloritis Natural Park, Kreikka
- 6 Geo and Naturepark TERRA.vita, Saksa
- 7 Copper Coast Geopark, Irlanti
- 8 Marble Arch Caves Global Geopark, Irlanti
- 9 Madonie Geopark, Italia
- 10 Rocca di Cerere Geopark, Italia
- 11 Nature Park Steirische Eisenwurzten, Itävalta
- 12 Bergstrasse-Odenwald Geopark, Saksa
- 13 North Pennines AONB European Geopark, Iso-Britannia
- 14 Luberon, Parc Naturel Regional, Ranska
- 15 North West Highlands Geopark, Skotlanti, Iso-Britannia
- 16 Swabian Albs Geopark, Saksa
- 17 Geopark Harz Braunschweiger Land Ostfalen, Saksa
- 18 Hateg Country Dinosaurs Geopark, Romania
- 19 Parco Del Beigua, Italia
- 20 Fforest Fawr Geopark, Iso-Britannia
- 21 Bohemian Paradise, Tsekin tasavalta
- 22 Cabo de Gata – Nijar Natural Park, Andalusia, Espanja
- 23 Naturtejo Geopark, Portugali
- 24 Subbeticas Geopark, Andalusia, Espanja
- 25 Sobrarbe Geopark, Aragón, Espanja
- 26 Gea Norvegica Geopark, Norja
- 27 Geological, Mining Park of Sardinia, Italia
- 28 Papuk Geopark, Kroatia
- 29 English Riviera Geopark, Iso-Britannia
- 30 Parco Naturale Adamello Brenta, Italia
- 31 GeoMôn GeoPark, Wales, Iso-Britannia
- 32 Arouca Geopark, Portugali
- 33 Geopark Shetland, Skotlanti, Iso-Britannia

- 34 Chelmos – Vouraikos Geopark, Kreikka
- 35 Novohrad – Nograd Geopark, Unkari/Slovakia
- 36 Magma Geopark, Norja
- 37 Basque Coast Geopark, Espanja
- 38 Parco Nazionale del Cilento e Vallo di Diano, Italia
- 39 Rokua Geopark, Suomi
- 40 Tuscan Mining Park, Italia
- 41 Vikos – Aaos Geopark, Kreikka
- 42 Muskau Arch Geopark, Saksa/Puola
- 43 Sierra Norte de Sevilla Natural Park, Espanja
- 44 Burren and Cliffs of Moher, Irlanti
- 45 Katla, Islanti
- 46 Bauges, Ranska
- 47 Apuan Alps, Italia
- 48 Villuercaas-Ibores-Jara, Espanja
- 49 Carnic Alps Geopark, Itävalta
- 50 Chablais Geopark, Ranska
- 51 Central Catalunya Geopark, Espanja
- 52 Bakony-Balaton Geopark, Unkari

(European Geoparks Network 2012g.)

(Krökki 2012b.)

1. Geopark on alue, jolla on erityinen geologinen perintö sekä kehitystä edistävä eurooppalaisen ohjelman tukema alueellinen kestävä kehityksen strategia. Alueen rajat tulee olla selvästi määritelty ja pinta-alan riittävän laaja alueelliseen ekonomiseen kehitykseen. Eurooppalaisen geoparkin tulee käsitellä tietty määrä tieteellisen laadun, harvinaisuuden, esteettisen vetovoiman tai koulutuksellisen arvokkuuden kannalta erityisen tärkeitä geologisia kohteita. Pääosan näistä kohteista tulee olla osa geologista perintöä, mutta kiinnostavuus voi olla myös arkeologista, ekologista, historiallista tai kulttuurista.

2. Geoparkin alueiden tulee kuulua verkostoon ja hyötyä suojele- ja hallintotoimista. Geoparkia tulee hallinnoida selvästi määritellyllä rakenteella, jolla on mahdollista valvoa alueen sisäisiä suojele-, kehitys- ja kestävä kehityksen toimia. Minkäänlaista alueen geologisen arvon hävitystä tai tuhoa suoraan tai myynnin kautta ei tule sallia. Tässä suhteessa Eurooppalaisia geoparkeja hallinnoidaan GGN-perustamiskirjan puitteissa:

GGN-perustamiskirja

Geoparkin tulee kunnioittaa paikallisia ja kansallisia lakeja liittyen geologisen perinnön suojeeluun. Ollakseen puolueeton geologisen perinnön hallinnoinnissa, johtoelimen ei tule suoraan osallistua geologisten kohteiden myyntiin Geoparkin sisällä huolimatta siitä mistä ne ovat peräisin, ja sen tulee aktiivisesti rajoittaa geologisten materiaalien ei-kestävää kauppaa, mukaan luettuna maapallon perinnön, mineraalien ja fossiilien myyminen. Geologisten materiaalien kestävä kerääminen tieteellisiin ja koulutuksellisiin tarkoituksiin geoparkin uusiutuville paikoille voidaan sallia, mikäli se on osoitettu vastuulliseksi sekä osaksi tehokkainta ja kestäväntä hallintaa. Tällainen geologisten materiaalien kauppa on mahdollista poikkeustapauksissa, edellyttäen että se on selvästi ja julkisesti selitetty, valvottu ja perusteltu parhaaksi vaihtoehdoksi geoparkille suhteessa paikallisiin olosuhteisiin. Tällaiset olosuhteet käsitellään ja hyväksytään tapauskohtaisesti joko GGN:n tai EGN:n toimesta.

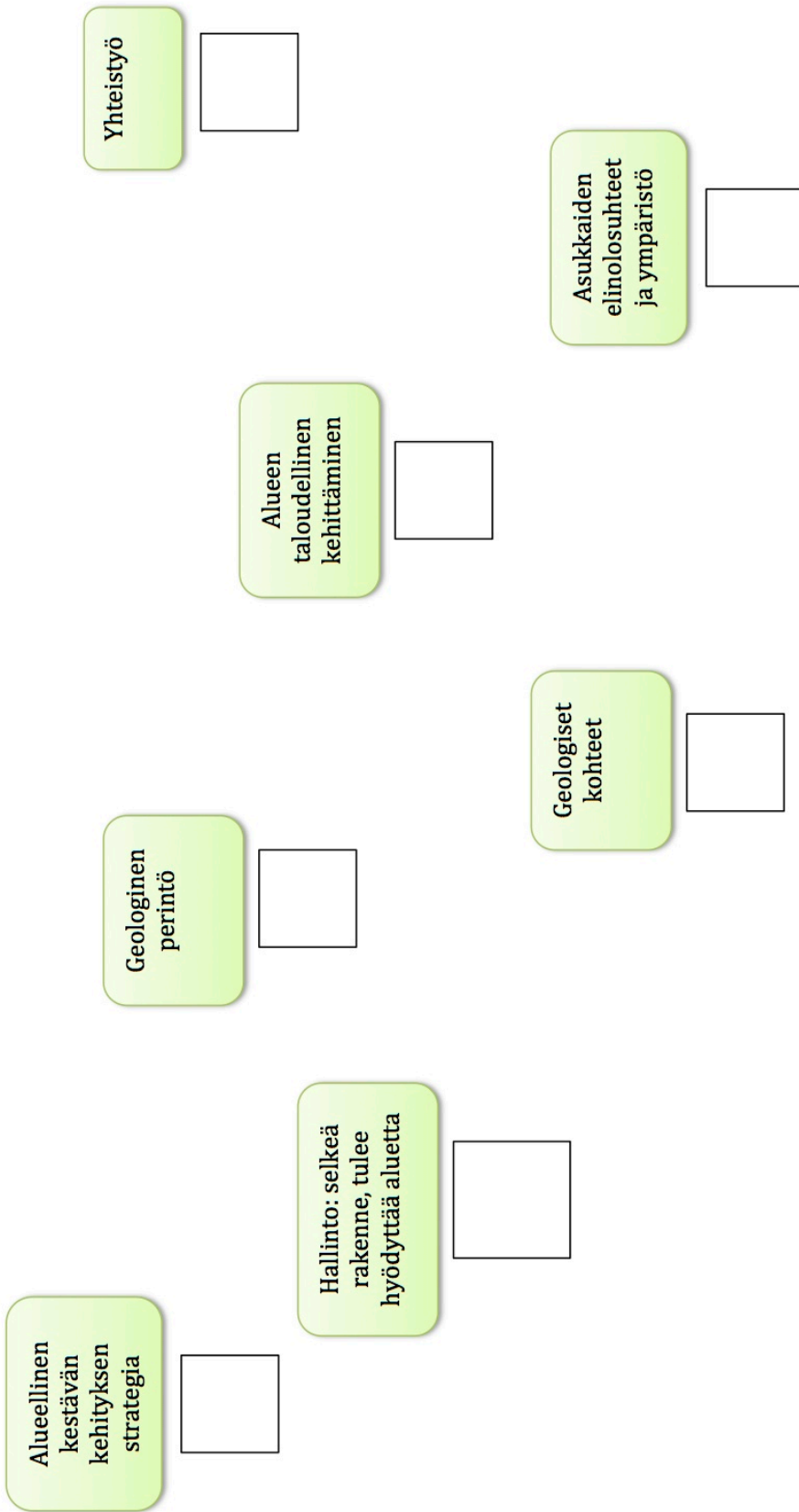
3. Geoparkilla on aktiivinen rooli alueensa taloudellisessa kehityksessä. Yleinen imagon parantaminen tapahtuu geologiseen perinnön ja geomatkailun avulla. Geoparkilla on suora vaikutus alueeseen asukkaidensa elinolosuhteiden ja ympäristön kautta. Tavoitteena on että asukkaat ymmärtävät alueensa perinnön arvon, hyödyntävät sitä ja osallistuvat aktiivisesti alueen kulttuuriin elävöittämiseen.

4. Geopark kehittää, testaa ja parantaa keinoja geologisen perinnön säilyttämiseksi.

5. Geoparkin tulee tukea ympäristökoulutusta, tieteellisen tutkimuksen harjoittamista ja kehittämistä maapalloa tutkivilla tieteenaloilla, luonnollisen ympäristön kehittämistä sekä kestävän kehityksen periaatteita.

6. Geoparkin tulee työskennellä verkostossa edistääkseen EGN:n rakennetta ja yhtenäisyyttä. Sen tulee tehdä yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa edistääkseen ja tukeakseen uusien, geologiseen perintöön liittyvien oheistuotteiden luomista täydentävyyden hengessä muiden EGN:n jäsenten kanssa.

(European Geoparks 2012b.)

Hakemusasiakirjan voi tilata EGN:n päämajasta Ranskasta sähköpostitse sy.giraud@free.fr tai osoitteesta:

Cellule de coordination du réseau des European Geoparks Réserve
Géologique de haute Provence

B.P 156 O4005 DIGNE LES BAINS- Cedex

FRANCE

Tel: 00 33 4 92 36 70 72

Fax: 00 33 4 92 36 70 71

Hakemuksen tulee noudattaa tarkasti alla esitettyä muotoa, korostaen vahvuuksia ja heikkouksia. Hakemuksen käsittelee ja vahvistaa riippumattomista asiantuntijoista koostuva ryhmä. Näin selvitetään onko jäsenyyttä hakeva alue tosiasiallisesti toimiva geopark, joka täyttää vaaditut kriteerit ja tarvitaanko tämän todentamiseksi tutkimusmatkaa alueelle. Mikäli hakemus todetaan valmiiksi arviointia varten CC vahvistaa arviointimatkan jäsenyyttä hakevalle alueelle. Hakemuksen rakenne on seuraava:

A. Alueen määrittely

1. Esitetyn geoparkin nimi.
2. Esitetyn geoparkin pinta-ala sekä fyysisen ja inhimillisen maantieteen luonteenpiirteet.
3. Hallinnointielin ja hallintorakenne.
4. Yhteyshenkilön yhteystiedot (nimi, asema, puhelin- ja fax-numero, sähköposti).

B. Geologinen perintö

1. Esitetyn geoparkin sijainti (liitteeksi kartta sekä maantieteelliset koordinaatit pituus- ja leveysasteilla).
2. Esitetyn geoparkin yleinen geologinen kuvaus.
3. Esitetyn geoparkin alueella olevien geokohteiden listaus ja kuvaus.

4. Geokohteiden kiinnostavuuden yksityiskohtien määrittely, ovatko ne arvokkaita kansainvälisesti, kansallisesti, alueellisesti vai paikallisesti esimerkiksi tieteellisesti, koulutuksellisesti tai esteettisesti.

C. Geokonservaatio

1. Esitetyn geoparkin tämänhetkinen tai potentiaalinen tarve geokonservaatioon.
2. Esitetyn geoparkin geokohteiden nykyinen suojelun tila.
3. Näiden kohteiden hallintoon ja säilyttämiseen liittyvät tiedot.
4. Esitetyn geoparkin alueella olevien ei-geologisten kohteiden listaus ja kuvaus sekä selvitys siitä, miten ne liittyvät geoparkiin.

D. Taloudelliset toimet ja liiketoimintasuunnitelma (sisältäen yksityiskohtaiset taloudelliset tiedot)

1. Esitetyn geoparkin taloudellinen toiminta.
2. Esitetyn geoparkin olemassa olevat ja suunnitellut tilat (esimerkiksi geo-opetusta tai geomatkailua varten sekä matkailuun liittyvä infrastruktuuri).
3. Analyysi esitetyn geoparkin geomatkailullisesta potentiaalista.
4. Yleiskatsaus ja käytännöt kestävässä kehityksessä liittyen.
 - Geomatkailuun ja talouteen
 - Geo-opetukseen
 - Geologiseen perintöön

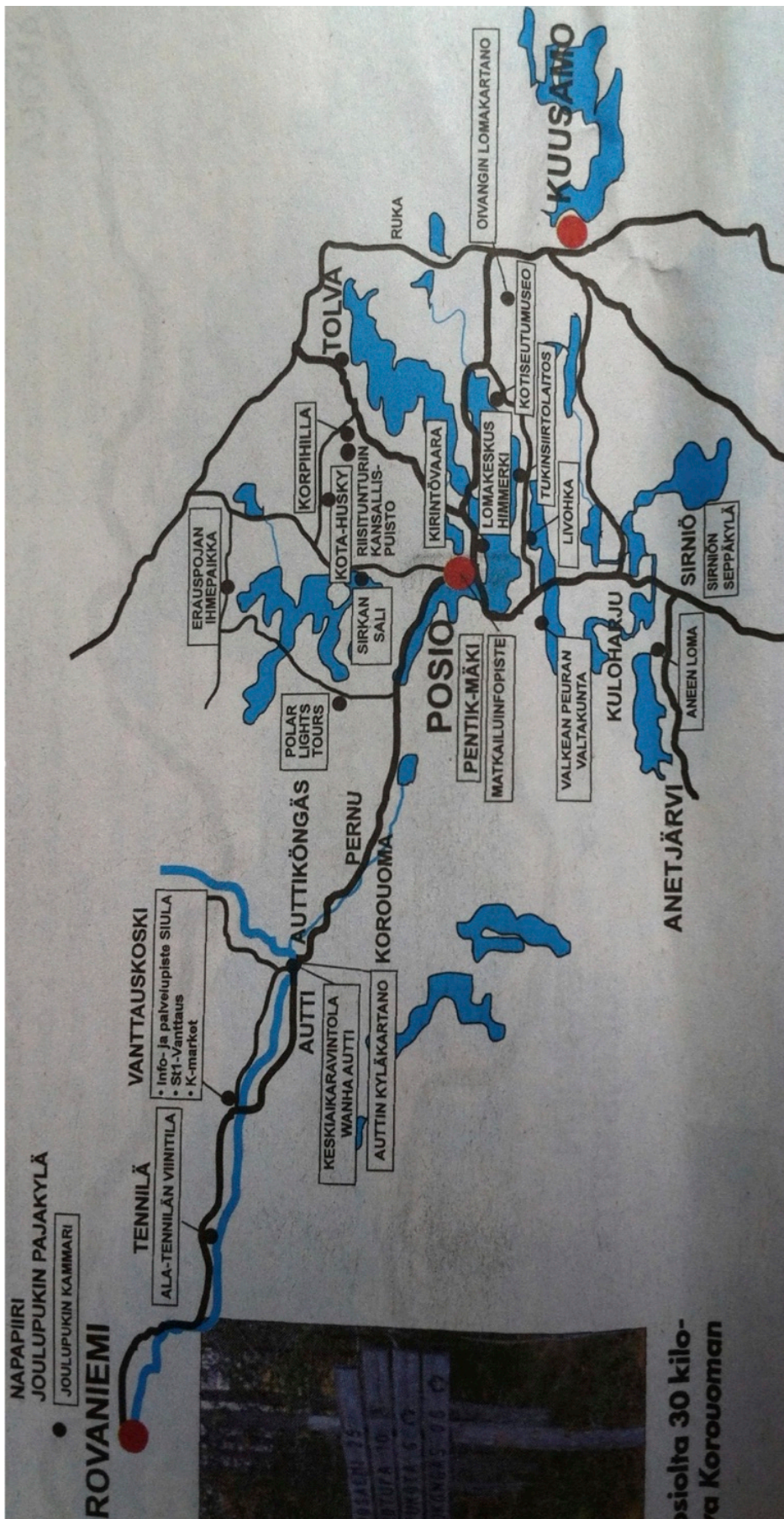
Mukaan tulee liittää esimerkkejä näillä osa-alueilla toteutettavista toimenpiteistä.

5. Yhteisön osallistamisen (osallistuminen ja konsultointi) käytännöt esitettyssä geoparkissa ja esimerkkejä niistä.
6. Yleisölle ja toimijoille tiedottamisen käytännöt esitettyssä geoparkissa ja esimerkkejä niistä.

Hakemuksen tulee olla tiivis ja kattava, pituudeltaan korkeintaan 50 sivua (sisältäen kaikki kuvat, kartat, kaaviot ja diagrammit) Hakemus laaditaan englanniksi. Hakemus toimitetaan kolmena paperikopiona sekä sähköisessä muodossa (10 CD-Rom) korkeintaan 10 MB:n suuruisena. Hakemukseen liitetään:

1. Itsearviointi -asiakirja.
2. Erillinen kopio hakemuksen geologista perintöä käsittelevästä osiosta täydennettynä johdannolla, joka koostuu korkeintaan 150 sanaa pitkäästä geologisesta yhteenvedosta (tämä on tarkoitettu vain IUGS:n riippumattomien arvioijien käyttöön).
3. Suosituskirje kyseisen maan UNESCO:oon liittyviltä viranomaisilta.

Hakemusasiakirja lähetetään 1.10–1.12 välisenä aikana EGN:n CC:lle.
(European Geoparks Network 2012g.)

(Ruka! news kesä 2012, 44.)